virtual-project.eu

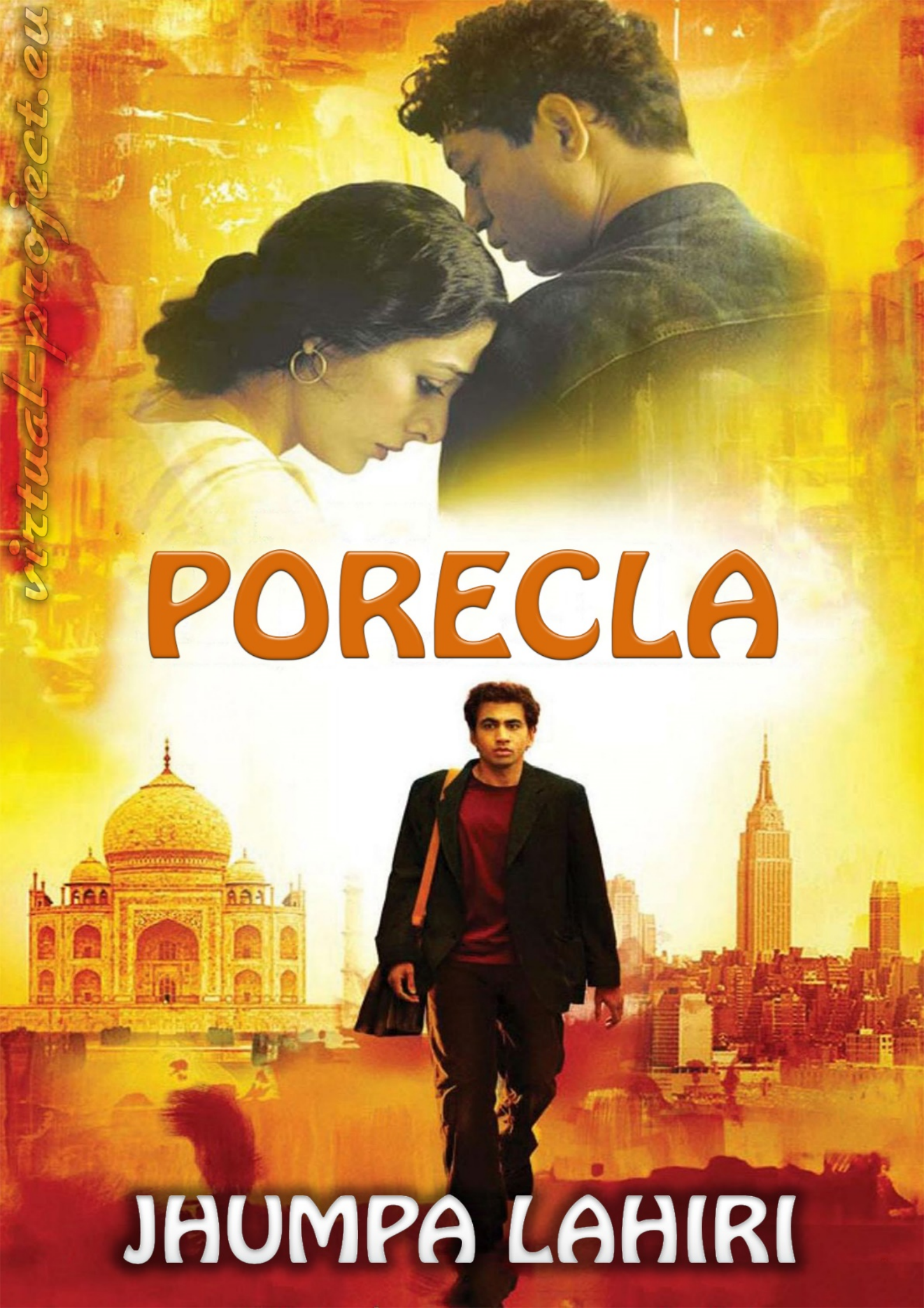

PORECLA

JHUMPA LAHIRI

JHUMPA LAHIRI

PORECLA

Original: *The Namesake* (2003)

Traducere din limba engleză
IOANA NOVAC

virtual-project.eu

NEMIRA

2017

„Cititorul ar trebui să-și dea seama singur că nu s-ar fi putut întâmpla altfel și că nici nu se punea problema să i se dea alt nume”.

NIKOLAI GOGOL, *Mantaua*

1.

1968

Într-o seară lipicioasă de august, cu două săptămâni înainte de data la care se aștepta să nască, Ashima Ganguli stă în picioare în bucătăria unui apartament din Central Square și amestecă într-un bol fulgi de orez cu alune Planters și cu ceapă roșie tocată. Pune sare, suc de lămâie, feliuțe subțiri de ardei iute, dorindu-și să fi avut la îndemână și niște ulei de muștar. Toată sarcina a mâncat acest amestec, o modestă aproximare a gustării care se vindea pe câțiva bănuți pe trotuarele din Calcutta și în gările din India, direct din cornete de ziar. Chiar și acum, când abia dacă mai există un locșor în corpul ei, este unul dintre lucrurile la care poftește. Gustând din amestecul luat cu palma făcută căuș, se încruntă; ca de obicei, lipsește ceva. Se uită în gol la suportul cu cârlige din spatele blatului de lucru, de care atârnă ustensilele pentru gătit, toate acoperite cu un strat subțire de grăsime. Se șterge de transpirație pe față cu capătul liber al sariului. Așa cum stă acolo, pe linoleumul gri, cu pete, picioarele umflate o dor. Din cauza greutății copilului, o doare pelvisul. Deschide un dulap cu rafturi acoperite cu hârtie murdară, în pătrățele alb cu galben, pe care intenționa să o schimbe, și ia altă ceapă, încruntându-se iar când trage de coaja crocantă, de culoare magenta. O căldură ciudată îi inundă abdomenul, urmată de o strângere atât de dură, încât se îndoaie din mijloc și icnește fără zgomot, scăpând ceapa cu o bufnitură pe podea.

Senzația trece, însă doar pentru a fi urmată de un spasm de durere și mai lung. În baie, descoperă pe chiloți o pată mare, de sânge maroniu. Îl strigă pe soțul ei, Ashoke, doctorand în inginerie electrică la MIT[1], care învață în dormitor. El stă aplecat peste o placă de carton gros; marginea patului lor, două saltele gemene, alăturate sub un înveliș de material roșu cu violet, îi servește drept scaun. Când îl strigă, nu-i rostește numele. Ashima nu se gândește niciodată la numele lui când se gândește la soțul ei, deși știe foarte bine cum îl cheamă. I-a adoptat numele, dar din respect refuză să-i pronunțe prenumele. Este ceva ce o soție bengaleză nu se cuvine să facă. Precum un sărut sau o mângâiere dintr-un film indian, numele soțului este ceva intim și nerostit, care se omite cu inteligență. Și astfel, în loc să-i pronunțe prenumele lui Ashoke, rostește întrebarea care a ajuns să îl înlocuiască și care se traduce prin „Mă auzi?”

Când se luminează de ziuă cheamă un taxi care să îi transporte pe străzile pustii din Cambridge, până la Massachusetts Avenue și pe lângă Harvard Yard, până la spitalul Mount Auburn. Ashima se înregistrează, răspunzând întrebărilor despre frecvența și durata contracțiilor, pe măsură ce Ashoke completează formularele. O pun într-un scaun cu rotile și o împing pe coridoarele strălucitoare, intens luminate, după ce o urcă repede într-un lift mai spațios decât bucătăria ei. La etajul la care se află maternitatea îi dau un pat lângă fereastră, într-o cameră de la capătul holului. Îi cer să-și scoată sariul Murshidabad din mătase și să-și pună un halat de bumbac, cu model floral, care-i ajunge doar până la genunchi, ceea ce o stânjenește oarecum. O asistentă se oferă să împacheteze sariul, însă, exasperată de cei cinci metri de material alunecos, în cele din urmă i-l îndeasă în valiza albastră, de ardezie. Obstetricianul ei, doctorul Ashley, un bărbat chipeș și subțiratic à la Lord Mountbatten, cu un păr frumos, de culoarea nisipului, pieptănat spre ceafă, vine să examineze cât a avansat. Capul copilului este în poziția potrivită, a început deja să coboare. I se spune că se află încă în travaliu timpuriu, cu o dilatație de trei centimetri și început de retragere. „Ce înseamnă dilatație?” întreabă ea și doctorul Ashley ridică două degete alăturate, apoi începe să le îndepărteze, explicând lucrul inimaginabil pe care corpul ei trebuie să îl facă pentru ca bebelușul să poată ieși. „O să dureze ceva timp”, îi spune el, „câteva ore, uneori chiar și mai mult”. Ea caută fața lui Ashoke, dar el se află în spatele draperiei pe care medicul a tras-o. „O să mă întorc”, îi spune Ashoke în bengaleză și o asistentă completează: „Nu vă faceți griji, domnule Ganguli! mai durează mult. De aici ne ocupăm noi”.

Acum este singură, despărțită de draperii de celelalte trei femei care se află în salon. Numele uneia dintre ele, își dă ea seama din conversație, este Beverly. Pe alta o cheamă Lois. Carol se află în stânga ei. „Fir-ar al naibii, fir-ar al naibii, ăsta este iadul”, o aude spunând pe una dintre ele. Și apoi o voce de bărbat: „Te iubesc, scumpa mea”. Cuvinte pe care Ashima nici nu le-a auzit, nici nu se așteaptă să le audă de la soțul ei; ei nu sunt așa. Este prima dată în viața ei când doarme singură, înconjurată de străini; toată viața ei a dormit fie în aceeași cameră cu părinții ei, fie cu Ashoke lângă ea. Își dorește să se tragă draperiile ca să poată vorbi cu femeile americane. Poate că vreuna dintre ele a mai născut, îi poate spune la ce să se aștepte. Dar și-a dat seama că, în ciuda declarațiilor publice de afecțiune pe care le fac, în ciuda fustelor mini și a bikinilor, în ciuda faptului că se țin de mână pe stradă și stau unul peste

altul pe Cambridge Common, americanii țin la intimitatea lor. Își trece degetele peste toba imensă, întinsă la maximum, care a devenit partea de mijloc a corpului ei, întrebându-se unde sunt mâinile și picioarele bebelușului în clipa asta. Copilul nu mai este neliniștit; în ultimele zile, în afară de câteva zbateri trecătoare, nu l-a mai simțit cum lovește cu mâna sau cu piciorul ori cum o apasă deasupra coastelor. Se întreabă dacă este singura persoană de origine indiană din spital, dar un spasm ușor al copilului îi amintește că, tehnic vorbind, nu este singura. Ashima se gândește că este ciudat ca bebelușul ei să se nască într-un loc unde majoritatea oamenilor intră ca să sufere sau să moară. În plăcile albe din pardoseală, în panourile albe din tavan, în cearșafurile întinse strâns pe pat nu există nimic care să o facă să se simtă mai bine. În India, își spune ea, femeile se duc în casa părinților să nască, departe de soți, socri și îngrijitoare, retrăgându-se pentru scurt timp în stadiul copilăriei atunci când sosește copilul.

Începe altă contracție, mai violentă. Țipă, înfundându-și capul adânc în pernă. Degetele i se încleștează pe marginile reci ale patului. N-o aude nimeni, nicio asistentă nu se grăbește să ajungă la ea. A fost instruită să cronometreze durata contracțiilor, astfel că se uită la ceas, un dar de drum bun de la părinții ei, care i-l strecuraseră la încheietură ultima dată când îi văzuse, în haosul și printre lacrimile de la aeroport. Abia când ajunsese în avion, zburând prima dată în viață cu un BOAC VC-10, a cărui decolare zgomotoasă fusese privită de douăzeci și șase de membri ai familiei de la balconul aeroportului Dum Dum, când străbătuse regiuni ale Indiei unde nu călcase niciodată, ba chiar mai departe, în afara Indiei, abia atunci observase ceasul în cavalcada de brățări de nuntă de pe ambele brațe: fier, aur, coral, scoică. Acum, și o brățară de plastic, cu o etichetă de identificare atestând că e pacientă a spitalului în care se află. Își ține ceasul întors spre interiorul încheieturii. Pe spate, sub cuvintele *waterproof antimagnetic* și *shock-protected,* sunt inscripționate inițialele ei de după căsătorie: *A.G.*

În ritmul pulsului ei trec secunde americane. Jumătate de minut o centură de durere îi înconjoară pântecele, radiind spre spate și coborând spre picioare. Și apoi, iarăși, relaxare. Calculează pe degete ora în India. Vârful degetului mare lovește fiecare volută a desenului cu henna de pe degete, apoi se oprește la mijlocul celei de-a treia: la Calcutta este cu nouă ore și jumătate mai târziu, acolo e deja seară, opt și jumătate. În bucătăria din apartamentul părinților ei de pe Amherst Street, chiar în clipa asta un servitor toarnă ceaiul de seară în pahare aburind, aranjând biscuiți pe o farfuriuță. Mama ei, care

în scurt timp va deveni bunică, stă în picioare în fața oglinzii din camera unde se îmbracă, desfăcându-și cu degetele părul lung până în talie, încă mai mult negru decât cenușiu. Tatăl ei stă aplecat peste masa înclinată, cu pete de cerneală, aflată lângă fereastră, și face schițe, fumează și ascultă Vocea Americii. Fratele ei mai mic, Rana, învață pentru un examen la fizică, stând în pat. Ea vede clar podeaua de ciment gri din camera de zi a părinților, îi simte fiorul rece pe talpă chiar și în cele mai toride zile. O fotografie alb-negru, imensă, cu bunicul ei din partea tatălui, care a murit, se deslușește la un capăt al peretelui cu tencuială roz; în partea cealaltă, un alcov apărat de panouri de sticlă mată, plin cu cărți, cu reviste și cu cutiile cu acuarele ale tatălui ei. O clipă doar, greutatea copilului din pântece dispare, înlocuită de scena care-i trece prin fața ochilor, însă doar pentru a fi încă o dată înlocuită de imaginea unei dungi albastre a râului Charles, a vârfurilor verzi și dese ale pomilor, a mașinilor alunecând în sus și în jos pe Memorial Drive.

La Cambridge este unsprezece dimineața, ora prânzului în ziua accelerată din spital. I se aduce o tavă pe care se află suc călduț de mere, jeleu, înghețată și pui rece. Patty, asistenta prietenoasă, cu inelul de logodnă cu diamant și cu o șuviță de păr roșcat sub bonetă, îi spune să mănânce doar jeleul și să bea sucul de mere. Ei îi e totuna. Nu s-ar fi atins de pui nici dacă ar fi avut voie; americanii mănâncă puiul cu piele cu tot, dar ea a găsit recent un măcelar de treabă pe strada Prospect, care a acceptat să i-l curețe de piele. Patty vine să îi umfle pernele, să îi curețe patul. Doctorul Ashly bagă un cap înăuntru din când în când.

— Nu aveți de ce să vă îngrijorați! șoptește el, punându-i un stetoscop pe burtă, mângâind-o pe mână, admirându-i numeroasele brățări. Totul decurge perfect normal. Ne așteptăm la o naștere perfect normală, doamnă Ganguli.

Dar lui Ashima nimic nu i se pare normal. În ultimele optsprezece luni, de când a sosit la Cambridge, nimic nu i s-a părut normal. Nu este vorba neapărat despre durere, care nu-i e cunoscută; într-un fel, va supraviețui. E vorba despre urmarea durerii: să fie mamă într-o țară străină. Pentru că e altceva decât să fii însărcinată, să stai în pat dimineața, având grețuri, să nu dormi noaptea, să simți palpitația aia surdă în spate, să faci nenumărate drumuri la baie. În experiența asta, în ciuda disconfortului tot mai mare, a uimit-o capacitatea corpului ei de a da viață, exact la fel cum au dat viață mama, bunica și toate străbunicele ei. Iar asta s-a întâmplat atât de departe de casă, fără să fi fost monitorizată și observată de cei care o iubesc, drept care pare ceva și mai miraculos. O îngrozește

însă gândul că va trebui să crească un copil într-o țară în care nu este ruda nimănui, în care știe atât de puține, în care viața pare atât de nesigură și de meschină.

— Ce spuneți de o plimbare? V-ar face bine, îi zice Patty când vine să ia tava pe care i se adusese prânzul.

Ashima ridică ochii dintr-un exemplar zdrențuit al revistei *Desh,* pe care îl luase cu ea în timpul călătoriei cu avionul până la Boston și pe care nu se îndură să îl arunce. Paginile tipărite cu scrisul bengalez, ușor aspre la atingere, reprezintă întotdeauna ceva liniștitor pentru ea. Citise de zece ori fiecare povestire, fiecare poezie și fiecare articol. La pagina unsprezece este un desen în peniță făcut de tatăl ei, ilustrator la revistă: linia orizontului în Calcutta de Nord, văzută de pe acoperișul apartamentului lor, într-o dimineață cețoasă de ianuarie. Ea stătuse în picioare în spatele tatălui ei când el desenase, privindu-l cum se ghemuiește asupra șevaletului, cu o țigară atârnându-i între buze, cu umerii înveliți cu un șal negru, de cașmir.

— Da, sigur, răspunde ea.

Patty o ajută să se dea jos din pat, îi potrivește picioarele, unul câte unul, în papuci și îi pune pe umeri un al doilea halat.

— Ia gândiți-vă, îi vorbește ea Ashimei, care se chinuiește să stea în picioare. Într-o zi sau două o să fiți jumătate din cât sunteți acum.

Când ies pe hol, o ia de braț. După câțiva pași, Ashima se oprește, cu picioarele tremurând, când o străbate un alt val de durere. Își scutură capul și ochii i se umplu de lacrimi.

— Nu pot.

— Ba puteți. Strângeți-mă de mână! Strângeți-mă cât de tare vreți!

După un minut merg mai departe, către camera asistentelor.

— Sperați să fie băiat sau fată? întreabă Patty.

— Orice, numai să aibă zece deget[12] la mâini și la picioare, răspunde Ashima.

Pentru că aceste detalii anatomice, aceste semne distinctive ale vieții sunt cele pe care și le reprezintă cu mare dificultate atunci când își imaginează cum ține copilul în brațe.

Patty zâmbește, un pic prea larg, și Ashima își dă brusc seama ce greșeală a făcut, știe că ar fi trebuit să spună „degete”. Această greșeală o doare aproape la fel de tare ca ultima contracție. Engleza a fost materia ei de licență. În Calcutta, înainte să se căsătorească, învățase pentru a obține o diplomă de facultate. Le dădea lecții copiilor de vârstă școlară din vecini, acasă la ei, pe verandele și în paturile lor, ajutându-i să memoreze Tennyson și Wordsworth, să pronunțe cuvinte ca *sign* și *cough,* să înțeleagă diferența între tragedia aristotelică

și cea shakespeariană. Însă în bengaleză un deget poate să însemne și degete.

Odată, într-o zi, după ce făcuse meditații, mama ei a așteptat-o la ușă, i-a spus să se ducă în camera ei și să se pregătească; un bărbat aștepta să o vadă. Era al treilea în trei luni. Primul fusese un văduv care avea patru copii. Al doilea, un grafician de ziar, care îl cunoștea pe tatăl ei și care fusese lovit de un autobuz în Esplanada și-și pierduse brațul stâng. Spre marea ei ușurare, amândoi o respinseseră. Ea avea nouăsprezece ani, se afla la mijlocul studiilor și nu se grăbea să fie mireasă. Și astfel, ascultătoare, dar fără speranță, și-a desfăcut și și-a reîmpletit părul, și-a șters dermatograful care i se întinsese sub ochi și și-a presărat pe piele niște pudră Cuticura dintr-un recipient de catifea. Sariul verde-papagal pe care îl pusese peste jupă fusese pregătit și așternut pe pat de mama ei. Înainte să intre în camera de zi, Ashima se oprise pe hol. O auzea spunând:

— Se pricepe la gătit și știe să tricoteze foarte bine. A terminat jacheta pe care o port eu acum în nici măcar o săptămână.

Ashima a zâmbit, amuzată să constate că mama ei e o bună negustoreasă; îi luase o mare parte din an să termine jacheta, în condițiile în care mânecile fuseseră făcute de mama ei. Aruncând o privire pe podea, în locul în care musafirii își lăsau de obicei papucii, observă, pe lângă două perechi de *chappals*[3] o pereche de pantofi bărbătești care nu semănau cu nimic din ce văzuse pe străzile și în tramvaiele sau autobuzele din Calcutta, nici măcar în vitrinele magazinelor Bata. Erau niște pantofi maro, cu talpă neagră, cu șireturi și cusături albicioase. Fiecare pantof avea pe laterală o fâșie cu model în relief, cu găuri cât bobul de linte, iar în vârf avea un model drăguț, făcut în piele, cu găurele ca împunsăturile de ac. Uitându-se mai atent, a văzut în interior numele producătorului scris cu litere aurii, care se vedea că trecuseră prin multe, dar nu dispăruseră: nu știu-cine-și-fiii, așa scria. A văzut mărimea pantofilor, opt și jumătate[4], și inițialele *USA*. Și, în timp ce mama ei nu mai contenea cu laudele, Ashima, incapabilă să reziste unui impuls brusc și de nestăpânit, s-a încălțat cu pantofii americani…? Sudoarea persistentă a picioarelor proprietarului s-a combinat cu a ei și i-a făcut inima să bată cu putere; în viața ei nu mai fusese atât de aproape de atingerea unui bărbat. Pielea era încrețită, grea și încă păstra căldura proprietarului. La pantoful stâng observă că șiretul nu era băgat într-una dintre găuri și această neglijență o liniști.

Își scoase picioarele din pantofi, apoi intră în cameră. Bărbatul stătea pe un scaun de ratan, iar părinții ei se aflau

într-o poziție dominatoare, pe marginea patului dublu, în care noaptea dormea fratele ei. Bărbatul era grăsun, avea o înfățișare de savant, dar tinerească, purta ochelari cu ramă groasă și neagră și avea un nas proeminent. Mustața tunsă cu grijă, unită cu o barbă ce îi acoperea doar bărbia îi dădea un aer elegant, oarecum aristocratic. Purta șosete maro, pantaloni maro și o cămașă cu dungi verzi și albe și se uita fix și încruntat la propriii genunchi.

Nu își ridică ochii atunci când apăru ea. Deși conștientă că o urmărește în timp ce traversa camera, când a reușit să-i arunce iar o privire, el era din nou indiferent, concentrat la genunchii lui. Și-a dres vocea ca și cum ar fi vrut să spună ceva, dar n-a spus nimic. În schimb, tatăl lui a zis că bărbatul din fața lor învățase la Sf. Xavier și apoi la B.E. College, absolvind ambele facultăți ca șef de promoție. Ashima s-a așezat și și-a netezit pliurile sariului. A simțit că ochii mamei o privesc aprobator. Ashima avea 1,63 m și 50 de kilograme. Tenul ei era de o frumusețe întunecată, dar fusese comparată de mai multe ori cu actrița Madhabi Mukherjee. Unghiile erau minunat de lungi, degetele, ca ale tatălui ei, subțiri ca de artist. S-au interesat de studiile ei și au rugat-o să recite câteva versuri din *Narcisele*[5]. Familia bărbatului locuia în Alipore. Tatăl era funcționar la departamentul vamal al unei firme de transport maritim. „Fiul meu stă în străinătate de doi ani”, i-a spus tatăl bărbatului, „studiază pentru a obține doctoratul la Boston, în domeniul fibrei optice”. Ashima nu auzise niciodată de Boston sau de fibre optice. Au întrebat-o dacă ar dori să zboare cu avionul și dacă ar putea să trăiască singură într-un oraș cu ierni aspre și cu multă zăpadă.

— El n-o să fie acolo? a întrebat ea, arătând spre bărbatul ai cărui pantofi îi ocupase pentru scurt timp, dar care încă nu îi adresase niciun cuvânt.

Abia după ce se logodiseră aflase cum îl cheamă. Peste o săptămână invitațiile erau tipărite și după încă două săptămâni fusese împodobită și pusă la punct de nenumărate mătuși și verișoare care roiau în jurul ei. Erau ultimele ei clipe ca Ashima Bhaduri, înainte să devină Ashima Ganguli. Buzele i-au fost rujate într-o culoare închisă, fruntea și umerii pictați cu pastă de santal, părul i l-au ridicat și i l-au împletit cu flori, prinzându-l cu o sută de ace de păr, pe care nu le vor putea scoate nici într-o oră, după ce o să se termine nunta. Capul îi era acoperit cu o plasă stacojie. Aerul era jilav și, în ciuda acelor, părul Ashimei, cu firul mai gros decât părul verișoarelor ei, nu voia să stea lins. Ea purta toate colierele, salbele și brățările sortite să-și trăiască restul vieții într-o cutie de valori din seiful unei bănci din New England. La ora

stabilită, a fost așezată pe un *piri* ornamentat de tatăl ei, înălțat la un metru și jumătate deasupra solului, și dusă să-l întâlnească pe mire. Își ascunsese fața cu o frunză de betel în formă de inimă și își ținuse capul mult plecat, până când îl încercuise pe mire de șapte ori.

La zece mii de kilometri depărtare, în Cambridge, ajunsese să îl cunoască. Seara îi gătește, sperând să-i fie pe plac, cu zahăr, făină, orez și sare, care se găsesc din belșug și care sunt impecabil de curate, lucru despre care îi scrisese mamei ei chiar în prima scrisoare trimisă acasă. Deja aflase că soțului ei îi place mâncarea mai sărată, că mielul cu *curry* îi place cel mai mult și că îi place să termine cina cu puțin orez și *dal*[6]. Noaptea, stând întins în pat, lângă ea, o ascultă povestindu-i întâmplările de peste zi: plimbările pe Massachusetts Avenue, magazinele în care intră, Hare Krishna care o sâcâie cu pliantele lor, cornetele de înghețată cu fistic cu care se răsfață în Harvard Square. Deși salariul lui de doctorand e destul de modest, el pune bani deoparte și-i trimite tatălui său o dată la câteva luni, ajutându-l să construiască o extensie la casa părintească. Este mofturos în privința vestimentației; prima lor ceartă a pornit de la faptul că unul din pulovere a intrat la apă când ea l-a spălat la mașină. Imediat ce se întoarce acasă de la universitate, primul lucru pe care îl face este să își pună pantalonii și cămașa pe umeraș și să se îmbrace cu o pijama cu șiret și eventual cu un pulover, dacă este frig. Duminica petrece o oră manevrând cutiile cu cremă de pantofi și cele trei perechi de pantofi, două negre și una maro. Cei maro sunt cei pe care îi încălțase ea când venise el s-o vadă prima dată. Când îl vede stând cu picioarele încrucișate pe ziarele întinse pe podea, trecând peria peste pielea pantofilor, își amintește întotdeauna de indiscreția comisă pe holul părinților. Este ceva ce o șochează și acum, un gest despre care preferă să nu îi vorbească, deși seara îi spune tot despre viața lor împreună.

•

Pe alt etaj al spitalului, într-o cameră de așteptare, Ashoke răsfoiește un număr de acum o lună al revistei *Boston Globe,* lăsat pe un scaun din apropiere. Citește despre tulburările care au avut loc în timpul Convenției Naționale Democrate de la Chicago și despre condamnarea la doi ani de închisoare a doctorului Benjamin Spock, pediatrul, pentru amenințarea de a-i consilia pe cei care eludau legea. Ceasul Favre Leuba de la încheietura mâinii este cu șase minute înaintea ceasului gri, agățat pe perete. Este patru și jumătate dimineața. Cu o oră în urmă, Ashoke dormea dus, acasă, partea de pat a Ashimei fiind acoperită cu testele studenților pe care el le corecta noaptea târziu, când a sunat telefonul. Ashima avea dilatație completă

și fusese dusă în sala de nașteri, îi zisese persoana de la celălalt capăt al firului. Când sosise la spital, i se spusese că ea se chinuia să nască și că bebelușul putea să iasă în orice moment. În orice moment. Și totuși, parcă mai ieri fusese dimineața aia de iarnă când ferestrele casei fuseseră bombardate cu grindină, când ea scuipase ceaiul, acuzându-l că din greșeală a pus sare în loc de zahăr, încercând să-i arate că are dreptate, gustase din lichidul dulce din cana ei, dar ea insistase că are gust amar și îl aruncase în chiuvetă. Fusese primul lucru care îi dăduse de bănuit că e însărcinată, fapt confirmat ulterior de medic, pentru ca mai târziu să se trezească în zgomotele provocate de grețurile ei, în fiecare dimineață, când se spăla pe dinți. Înainte de a pleca la universitate, el lăsa o cană de ceai lângă patul în care ea zăcea apatică și tăcută. O găsea adesea întinsă tot acolo, cu ceaiul neatins.

Acum, el avea nevoie disperată de o ceașcă de ceai, fiindcă n-a apucat să-și facă înainte să plece de acasă, însă automatul de pe coridor are numai cafea, călduță, în cel mai fericit caz, în pahare de hârtie. Își scoate ochelarii cu rama groasă, făcuți de un optometrist din Calcutta și le curăță lentilele cu o batistă de bumbac, pe care o ține întotdeauna în buzunar și pe care mama lui brodase cu albastru-deschis litera *A*, de la *Ashoke.* Părul lui negru, de obicei pieptănat cu grijă de la frunte spre ceafă, e acum răvășit. Se ridică în picioare și începe să se plimbe de colo până colo, cum fac toți ceilalți viitori tați. Până acum, ușa sălii de așteptare se deschisese de două ori și o asistentă anunțase că unul dintre ei avea un băiat sau o fată. S-au strâns mâini, tatăl a fost bătut pe umăr înainte de a fi condus din sală. Bărbații așteaptă cu trabucuri, flori, agende de telefon, sticle de șampanie. Fumează, lăsând scrumul să cadă pe podea. Ashoke este indiferent la astfel de slăbiciuni. Nu fumează și nici nu bea alcool de vreun fel. Ashima este cea care păstrează toate adresele într-o agendă mică, pe care o poartă în geantă. Lui nu i-a trecut niciodată prin cap să-i cumpere flori soției.

Se apucă din nou să citească *Globe,* mergând în continuare de colo până colo. Un mic șchiopătat îi face piciorul drept să se târască un pic, aproape imperceptibil, la fiecare pas. Încă din copilărie avea obiceiul ăsta și putea să citească în timp ce mergea, ținând o carte în mână atunci când se ducea la școală, când mergea din cameră în cameră în casa cu trei etaje din Alipore a părinților săi, în sus și în jos, pe scările de argilă roșie. Nimic nu îi stârnea interesul. Nimic nu îl deranja. Nimic nu îl făcea să se împiedice. În adolescență citise toate operele lui Dickens. Citise și autori noi, Graham Greene și Somerset Maugham, ale căror volume le cumpărase de la chioșcul lui preferat de pe College Street, cu bani de la sărbătoarea *pujo.*

Dar cel mai mult îi plăceau rușii. Bunicul din partea tatălui, fost profesor de literatură europeană la Universitatea din Calcutta, îi citise în copilărie traducerile în engleză ale autorilor ruși, pe vremea când Ashoke era mic. În fiecare zi, la ora ceaiului, când frații și surorile lui se jucau afară *kabadi* și crichet, Ashoke se ducea în camera bunicului, care îi citea stând culcat pe spate un ceas întreg, cu picioarele încrucișate în dreptul gleznelor și cartea deschisă pe piept; Ashoke stătea ghemuit lângă el. Pe-atunci era orb și surd la lumea din jur. Nu-i auzea pe frații și surorile lui cum râd pe acoperiș și nu vedea camera micuță, prăfuită și dezordonată în care citea bunicul său.

— Citește-i și apoi recitește-i pe ruși! îi spusese bunicul. Nu te vor dezamăgi niciodată.

Când a început să se descurce bine cu engleza, s-a apucat să citească el însuși cărțile. Citise din *Frații Karamazov, Anna Karenina* și *Părinți și copii* în timp ce mergea pe unele dintre cele mai zgomotoase și mai aglomerate străzi din lume, Chowringhee și Gariahat. Odată, un văr de-ai lui mai tânăr, care încercase să-l imite, căzuse pe scările de gresie roșie din casa lui Ashoke și-și rupsese mâna. Mama lui Ashoke era convinsă că fiul ei cel mai mare o să fie călcat de autobuz sau de tramvai, în timp ce e adâncit în *Război și pace.* Că el în clipa morții o să citească.

Într-o bună zi, în zorii zilei de 20 octombrie 1960, aproape că s-a întâmplat. Ashoke avea douăzeci și doi de ani și era student la B.E. College. Venea cu trenul 83 Howrah-Ranchi Express la bunici, ca să-și petreacă acolo vacanța; aceștia se mutaseră de la Calcutta la Jamshedpur când s-a pensionat bunicul de la universitate. Ashoke nu-și petrecuse niciodată vacanța departe de familie. Însă bunicul orbise cu puțin timp în urmă și ceruse neapărat compania lui, ca să-i citească dimineața din *The Statesman,* iar după-amiaza, din Dostoievski și Tolstoi. Ashoke acceptase invitația cu nerăbdare. Avea două geamantane, primul cu haine și cadouri, al doilea gol. Cu ocazia acestei vizite, îi spusese bunicul, cărțile din biblioteca cu geam, adunate într-o viață și păstrate sub cheie, aveau să îi fie dăruite lui. Cărțile îi fuseseră promise încă din copilărie și dintotdeauna râvnise la ele mai mult decât la orice altceva. Deja primise câteva în ultimii ani, dăruite la aniversări și în alte ocazii speciale. Dar acum, când venise ziua să le primească moștenire pe celelalte, ziua în care bunicul său nu le mai putea citi singur, Ashoke era abătut și, când a pus geamantanul gol sub scaun și l-a simțit ușor, l-a tulburat și în clipa aceea a regretat împrejurările care făcuseră ca, la întoarcere, același geamantan să fie plin.

Pentru drum își luase o singură carte, un volum de povestiri de Nikolai Gogol, prinse în coperte cartonate, volum pe care bunicul i-l dăruise cu ocazia absolvirii clasei a douăsprezecea. Pe pagina de titlu, sub semnătura bunicului, Ashoke își scrisese numele. Dată fiind pasiunea lui pentru această carte, cotorul se crăpase, amenințând să despartă toate celelalte pagini în două secțiuni. Povestirea lui preferată era ultima, *Mantaua,* și pe ea se apucase s-o citească seara târziu, când trenul plecase din gara Howrah cu un scârțâit prelung și asurzitor, îndepărtându-se de părinți și de cei șase frați și surori mai mici, care veniseră cu toții să îl conducă și se îngrămădiseră la fereastră până în ultimul moment, făcându-i cu mâna de pe platforma prăfuită. Citise *Mantaua* de prea multe ori ca să mai poată ține socoteala, anumite propoziții și fraze fiindu-i acum bine întipărite în memorie. Era de fiecare dată captivat de povestea absurdă, tragică și ciudată a lui Akaki Akakievici, personajul principal, un om sărăcit care își petrece viața copiind supus documente scrise de alții și care este ridiculizat de toți. Sufletul îi era alături de bietul Akaki, un modest funcționar, întocmai ca tatăl lui la începutul carierei. Ori de câte ori citea pasajul botezului lui Akaki și lista cu nume excentrice respinse de mama lui, râdea zgomotos. Se înfiora la descrierea degetului mare al croitorului Petrovici, „cu unghia deformată, groasă și aspră cum e cochilia de broască-țestoasă”. Îi lăsa gura apă la friptura rece de vită, cu pateuri cu smântână și șampanie pe care le mâncase Akaki în noaptea în care se furase prețioasa manta, chiar dacă el nu gustase în viața lui asemenea mâncăruri. Ashoke era disperat de fiecare dată când Akaki era jefuit „într-o piață care îi părea un pustiu îngrozitor” și lăsat în frig, vulnerabil, iar moartea lui Akaki, survenită peste câteva pagini, îl făcea întotdeauna să lăcrimeze. Într-un fel, povestea își pierdea sensul pe măsură ce o recitea, scenele pe care și le închipuia atât de vii și pe care le absorbea cu totul se estompau, însă și mai adânci. Așa cum stafia lui Akaki bântuia ultimele pagini ale povestirii, la fel bântuia un loc adânc din sufletul lui Ashoke, luminând tot ce era irațional și inevitabil în lume.

Afară se întunecă repede, iar din pricina luminilor împrăștiate din Howrah nu se vede nimic. Avea bilet de clasa a doua la locurile de dormit, în al șaptelea compartiment, în spatele vagonului cu aer condiționat. În anotimpul acela trenul era foarte aglomerat, hârâia foarte tare și era plin cu familii care plecau în vacanță. Copiii mici erau îmbrăcați cu cele mai bune haine, iar fetițele aveau panglici colorate prinse în păr. Deși luase cina înainte să plece, la picioarele lui se afla un sufertaș cu patru niveluri, pregătit de mama lui, în caz că i se

face foame în timpul nopții. Împărțea compartimentul cu încă trei persoane. Un cuplu de vârstă mijlocie din Bihari, care – își dăduse seama auzind ce vorbeau – tocmai își măritase fata cea mare, și un om de afaceri bengalez, prietenos, cu burtică, în costum și cu cravată, pe nume Ghosh. Ghosh îi spuse lui Ashoke că tocmai se întorsese în India după ce lucrase doi ani în Anglia, dar că se întorsese întrucât soția lui se simțea îngrozitor de rău în străinătate. Ghosh vorbea respectuos despre Anglia. Străzile goale, strălucitoare, mașinile negre, lustruite, șirurile de case albe, scânteietoare erau ca un vis, spunea. Trenurile plecau și soseau conform programului, zicea Ghosh. Nimeni nu scuipa pe trotuar. Fiul lui se născuse într-un spital englezesc.

— Ai văzut ceva din lumea asta? îl întrebă Ghosh pe Ashoke, descheindu-și șireturile de la pantofi și așezându-se pe patul de tren cu picioarele încrucișate.

Scoase din buzunarul hainei un pachet de țigări Dunhill, oferindu-le și celorlalți din compartiment înainte să-și aprindă o țigară.

— Am fost o dată la Delhi, răspunse Ashoke. Și în ultimul timp, o dată pe an, la Jamshedpur.

Ghosh își întinse mâna pe fereastră, scoțând în noapte vârful luminos al țigării.

— Nu la lumea asta mă refeream, spuse el, arătând cu o privire dezamăgită interiorul trenului. Își înclină capul către fereastră. Anglia, America, zise el, ca și cum satele fără nume pe lângă care treceau fuseseră înlocuite de țările acelea. Te-ai gândit să te duci acolo?

— Profesorii mei amintesc din când în când de aceste țări. Dar am familie, spuse Ashoke.

Ghosh se încruntă.

— Ești deja însurat?

— Nu. Mama, tata și șase frați. Eu sunt cel mai mare.

— Și peste câțiva ani vei fi căsătorit și vei locui în casa părinților tăi, speculă Ghosh.

— Cred că da.

Celălalt dădu din cap.

— Încă ești tânăr. Liber, spuse el, deschizându-și brațele ca să le dea mai multă forță cuvintelor. Fă-ți un bine! Înainte să fie prea târziu, fără să te gândești prea mult de la început, ia-ți o pernă și o pătură și plimbă-te prin lume cât de mult poți. N-o să-ți pară rău. Într-o zi o să fie prea târziu.

— Bunicul meu spune că pentru asta există cărți, răspunse Ashoke, folosindu-se de ocazie ca să deschidă volumul pe care îl ținea în mână. Să călătorești fără să te miști un centimetru.

— Fiecare cu ale lui, făcu Ghosh.

Își aplecă puțin capul într-o parte, lăsând să-i cadă dintre degete restul de țigară. Căută într-o geantă de la picioare și-și scoase jurnalul, deschizând la data de 20 octombrie. Pagina era goală și, cu un stilou căruia îi scoase ceremonios capacul, își scrise numele și adresa pe ea. Rupse pagina și i-o întinse lui Ashoke:

— Dacă te răzgândești vreodată și ai nevoie de niște persoane de legătură, întreabă-mă pe mine! Locuiesc în Tollygunge, chiar în spatele depoului de tramvai.

— Mulțumesc, zise Ashoke, împăturind foaia cu informații și strecurând-o la sfârșitul cărții sale.

— Ce spuneți de un joc de cărți? sugeră Ghosh.

Scoase din buzunarul de la piept un pachet de cărți aproape nou, cu imaginea Big Ben-ului pe spate. Însă Ashoke refuză politicos, pentru că nu știa niciun joc de cărți și, în plus, prefera să citească. Unul câte unul, călătorii se schimbară în pijamale, traseră draperiile în jurul compartimentelor și se culcară. Ghosh se oferi să ocupe patul de sus și, urcând scara desculț, își aranjă cu grijă costumul, astfel că lui Ashoke îi rămase fereastra numai pentru el. Cuplul din Bihari mânca dulciuri dintr-o cutie și bea din aceeași cană, fără ca vreunul dintre cei doi să-i atingă marginea. Apoi s-au retras în paturi, stingând lumina, și s-au întors cu fața la perete.

Doar Ashoke a citit mai departe în aceeași poziție, încă îmbrăcat. Un singur bec împrăștia o lumină slabă deasupra capului său. Din când în când privea pe fereastra deschisă în noaptea bengaleză de cerneală la siluetele vagi ale palmierilor și ale celor mai simple locuințe. Întorcea cu grijă paginile moi și galbene ale cărții, unele dintre ele găurite de tunele delicate, roase de cari. Motorul cu aburi pufăi liniștitor, cu putere. Simți adânc în piept felul cum roțile se loveau dur de șină. Scântei de la coșul locomotivei trecură pe lângă fereastra lui. Un strat subțire de funingine se așternu pe o parte a feței, pe pleoapă, pe braț, pe gât; bunica lui va insista, cu siguranță, să se frece cu o bucată de săpun Margo imediat ce va ajunge. Cufundat în soarta de croitor a lui Akaki Akakievici, pierdut pe străzile largi, acoperite de zăpadă, din Sankt Petersburg, fără să știe că în ziua aceea avea să se afle el însuși într-un loc cu zăpadă, la două și jumătate dimineața Ashoke încă citea, fiind unul dintre puținii pasageri din tren care erau treji în clipa când locomotiva și șapte vagoane deraiară de pe ecartamentul lat al căii ferate. Sunetul se auzi ca o explozie de bombă. Primele patru vagoane se răsturnară într-o vale aflată de-a lungul căii ferate. Al cincilea și al șaselea, în care se aflau pasagerii de la clasa întâi și cel cu aer condiționat intrară unul în altul, omorând călătorii în somn. Al șaptelea, cel în care se afla

Ashoke, se răsturnă și el, fiind proiectat de viteza trenului departe, în câmp. Accidentul s-a întâmplat la 290 de kilometri de Calcutta, între gările Ghatshila și Dhalbumgarh. Telefonul mobil al paznicului de tren nu funcționa; abia după ce a alergat aproape cinci kilometri de la locul accidentului până la Ghatshila a reușit să transmită primul mesaj de ajutor. Trecuse mai mult de o oră când au ajuns primele echipaje de salvare, cu lanterne, lopeți și topoare pentru a scoate trupurile dintre fiare.

Ashoke încă își amintește strigătele lor, întrebând dacă este cineva în viață. Își amintește că încerca să le răspundă, dar degeaba, gura lui nu era în stare să emită decât un sunet stins. Își amintește muribunzii din jurul lui gemând și bătând în pereții trenului, șoptind răgușit după ajutor, cuvinte pe care doar cei care erau și ei prinși între fiare le puteau auzi. Sângele îi înmuiase pieptul și mâneca dreaptă a cămășii. Fusese parțial aruncat pe fereastră. Își amintește că nu vedea nimic; în primele ore crezuse că a orbit, la fel ca bunicul la care mergea în vizită. Își amintește izul usturător al flăcărilor, bâzâitul mușteloor, plânsetele de copii, gustul de praf și de sânge ce-i stăruia pe limbă. Erau în pustie, în mijlocul unui câmp. Printre ei mișunau săteni, polițiști, câțiva medici. Își amintește că a crezut că e pe moarte sau că deja murise. Nu-și simțea jumătatea de jos a corpului, astfel că nu putea să-și dea seama că membrele sfârtecate ale lui Ghosh erau împrăștiate peste picioarele lui. Până la urmă, zări geana de lumină albastră, rece și neprietenoasă a dimineții, luna și câteva stele încă zăbovind pe cer. Paginile cărții sale, care-i fusese smulsă din mână, se împrăștiaseră în două părți, la un metru depărtare de tren. Lumina unei lanterne căzu o clipă pe paginile cărții, atrăgându-i atenția unuia dintre salvatori.

— Nu e nimic aici, auzi Ashoke pe cineva spunând. Hai mai departe!

Însă lumina lanternei mai stăruise cât să ridice mâna Ashoke, un gest care crezuse că o să-i consume și ultima fărâmă de viață ce mai rămăsese în el. Încă ținea strâns o pagină din *Mantaua,* mototolită în pumn, și când ridică mâna cocoloșul de hârtie îi scăpă printre degete.

— Stați! auzi o voce strigând. Tipul de lângă carte. L-am văzut că a mișcat.

Se trezi scos dintre sfărâmături, așezat pe o targă și transportat cu alt tren la un spital din Tatanagar. Își fracturase pelvisul, femurul drept și trei coaste din partea dreaptă. Următorul an a rămas întins pe spate, având indicația clară să stea cât mai nemișcat cu putință ca să i se vindece oasele. Exista riscul ca piciorul drept să rămână paralizat pentru

totdeauna. Fusese transferat la Colegiul Medical Calcutta, unde i-au pus în șolduri două șuruburi. În decembrie s-a întors în casa părinților din Alipore, cărat de frați pe umeri, prin curte și în sus, pe scările roșii de argilă. Era hrănit cu lingura de trei ori pe zi. Își făcea nevoile într-o tavă de tinichea. Doctorii și vizitatorii veneau și plecau. Chiar și bunicul orb din Jamshedpur venise în vizită. Familia păstrase articolele din ziare. Într-o fotografie a văzut trenul făcut fărâmițe, aruncat în aer, paznicii stând pe bunurile nerevendicate. Aflase că buloanele de legătură și bolțurile fuseseră găsite la câțiva metri de calea ferată, ceea ce dăduse naștere la suspiciunea, niciodată confirmată, că fusese un sabotaj. Corpurile fuseseră atât de mutilate, încât erau de nerecunoscut. „Întâlnirea vilegiaturiștilor cu moartea", scrisese *Times of India.*

La început, își petrecea cea mai mare parte a zilei holbându-se la tavan, la cele trei lame bej ale ventilatorului care se învârtea în mijloc, cu marginile înnegrite. Atunci când ventilatorul era pornit, auzea marginea unui calendar care se lovea de peretele din spatele lui. Dacă mișca gâtul spre dreapta, vedea o fereastră pe al cărei pervaz se afla o sticlă prăfuită de Dettol și, dacă erau trase jaluzelele, betonul peretelui care înconjura casa și șopârlele de culoare maro-deschis care alergau pe acolo. Asculta parada necontenită a sunetelor exterioare, zgomotul pașilor, clopoțeii de la biciclete, cârâitul neîncetat al ciorilor și claxoanele ricșelor de pe strada atât de îngustă, încât taxiurile nu încăpeau. Auzea apa de la cișmeaua din colț umplând urnele cu apă. În fiecare seară, la apus, auzea cum în casa de alături cineva lovește o cochilie de scoică, semnalând astfel ora de rugăciune. Mirosea, fără să vadă, noroiul verde, lucitor, care se strângea în scurgerea deschisă. Viața din casă mergea mai departe. Tatăl lui pleca și venea de la muncă, frații și surorile, de la școală. Mama muncea în bucătărie, venea la el periodic, cu poala veșmântului ei pătată de *turmeric*[7]. De două ori pe zi, menajera răsucea cârpe în găleți cu apă și curăța podelele.

Ziua era amețit de la calmante. Noaptea fie visa că e în tren, fie, mai rău, că accidentul nu se întâmplase niciodată, că se plimba pe vreo stradă, făcea baie sau stătea pe jos cu picioarele încrucișate și mânca dintr-o farfurie. Și atunci se trezea, scăldat în sudoare, cu lacrimile șiroindu-i pe față, convins că nu va mai putea face niciodată așa ceva. Până la urmă, într-o încercare de a nu mai avea coșmaruri, începu să citească, noaptea târziu, când trupul lui nemișcat devenea cel mai neliniștit, iar mintea îi era vioaie și limpede. Refuza, totuși, să-i citească pe rușii pe care bunicul îi adusese la marginea patului și nu citea nici romane. Acele cărți ce se petreceau în

țări pe care nu le văzuse nu făceau decât să îi amintească de limitarea lui. În schimb, citea cărțile lui de inginerie, făcând tot posibilul să nu rămână în urmă cu cursurile, rezolvând ecuații la lumina lanternei. În timpul acelor ore tăcute, se gândea deseori la Ghosh.

„Ia-ți o pernă și o pătură!" îi spusese el. Își amintea adresa pe care Ghosh o scrisese pe o pagină din jurnalul lui. Era undeva în spatele depoului de tramvaie din Tollygunge. Acum era casa unei văduve, a unui fiu rămas fără tată. În fiecare zi, pentru a-și face curaj, familia îi reamintea de viitor, de ziua în care va sta în picioare fără ajutor și va traversa camera. Pentru asta se rugau în fiecare zi tatăl și mama lui. Pentru asta mama lui renunțase să mai mănânce carne miercurea. Dar, pe măsură ce lunile treceau, Ashoke începea să întrevadă un alt fel de viitor. Își imagina nu numai că merge, ci și că pleacă departe, cât mai departe posibil de locul unde s-a născut și unde aproape a murit. În anul următor și-a reluat studiile la facultate, unde mergea în baston, a absolvit și, fără să le spună părinților, a aplicat pentru a-și continua studiile de inginerie în străinătate. Abia după ce a fost acceptat cu bursă întreagă, cu un pașaport proaspăt emis în mână, le-a spus despre planurile lui.

— Dar aproape că te-am pierdut o dată, a protestat uluit tatăl său.

Frații lui au stăruit și s-au jelit. Mama sa, rămasă fără grai, a refuzat să mănânce trei zile. În ciuda tuturor, el a plecat.

Peste șapte ani, anumite imagini încă îl bântuie. Stau ascunse după colțuri prin secția de inginerie de la MIT, se strecoară în corespondența din campus. Plutesc lângă umerii lui atunci când se apleacă peste o farfurie cu orez în timpul cinei sau se cuibăresc noaptea printre brațele Ashimei. La fiecare răscruce din viața lui, la nuntă, când stătea în spatele Ashimei, cu mâna în jurul taliei ei și trăgând cu ochiul peste umărul ei atunci când aruncau orez în foc, sau în timpul primelor ore în America, la vederea unui mic oraș cenușiu, sub zăpadă, a încercat, dar fără să reușească, să alunge aceste imagini: vagoanele contorsionate și zdrobite, trupul lui prins dedesubtul fiarelor, scârțâitul îngrozitor pe care l-a auzit, dar pe care nu l-a înțeles, oasele zdrobite mărunt ca făina. Nu amintirea durerii îl bântuie; nu-și amintește asta. Își amintește, în schimb, acele clipe dinainte de a fi salvat, frica persistentă ridicându-i-se în gâtlej, că era posibil să moară acolo. Acum este claustrofob, își ține respirația în lift, în mașini se simte înăbușit dacă geamurile nu sunt deschise pe ambele părți. În avion cere locul cu perete despărțitor. Câteodată, plânsetele

copiilor îi declanșează cea mai profundă groază. Alteori, se apasă pe coaste să se asigure că sunt întregi.

Le apasă și acum, când e la spital, scuturându-și capul de ușurare. Deși Ashima e cea care poartă în pântece copilul, și el se simte greu, cu gândul vieții, al vieții lui și al celei care va apărea din ea. A crescut fără apă curentă și era să moară la douăzeci și doi de ani. Simte iar gustul prafului de pe limbă, vede trenul contorsionat, roțile gigantice de fier întoarse. Nimic din toate acestea n-ar fi trebuit să se întâmple. Dar nu, el supraviețuise. Se născuse de două ori în India și a treia oară în America. Trei vieți până la treizeci de ani. Pentru asta le mulțumește părinților și părinților lor și părinților părinților lor. Nu îi mulțumește lui Dumnezeu; îl respectă deschis pe Marx și, în tăcere, refuză religia. Dar mai este un suflet mort căruia trebuie să-i mulțumească. Nu-i poate mulțumi cărții; cartea a pierit, așa cum pe jumătate a pierit și el, s-a împrăștiat în acele ore timpurii ale acelei zile de octombrie, într-un câmp aflat la 209 kilometri de Calcutta. În loc să-i mulțumească lui Dumnezeu, îi mulțumește lui Gogol, scriitorul rus care i-a salvat viața, când Patty tocmai intră în sala de așteptare.

2.

Bebelușul, un băiat, s-a născut la ora cinci și cinci dimineața. Are cincizeci de centimetri, cântărește trei kilograme și două sute de grame. Înainte de tăierea cordonului ombilical și până când copilul fusese luat de lângă ea, Ashima reușise să vadă o făptură acoperită cu o pastă albă, groasă, pe care rămăseseră urme de sânge, sângele ei, pe umeri, pe picioare și pe cap. Un ac înfipt în zona lombară a coloanei înlăturase toate senzațiile de la talie și până la genunchi și, spre sfârșitul nașterii, îi provocase o durere de cap chinuitoare. Când totul se sfârșește, începe să dârdâie cu putere, ca și cum ar fi fost cuprinsă de febră acută. Continuă să tremure încă o jumătate de oră, zăpăcită, acoperită cu o pătură, cu trupul golit, dar încă deformat. Nu poate vorbi, nici nu se poate mișca în timp ce asistentele îi schimbă halatul plin de sânge cu unul curat. În ciuda numeroaselor pahare cu apă pe care le bea, își simte gâtul pârjolit. I se spune să se așeze pe toaletă și să se stropească între picioare cu apă caldă dintr-o sticlă. Până la urmă, este curățată cu buretele, îmbrăcată cu un halat nou și transportată cu căruciorul într-o altă cameră. Lumina este obscur-plăcută și lângă patul ei se află un alt pat, deocamdată gol. Când Ashoke ajunge în cameră, Patty îi ia tensiunea Ashimei în timp ce ea se sprijină de un teanc de perne, având în brațe copilul înfășat, ca un pachet alb, lunguleț. Lângă pat se află un cărucior pentru copii, cu o etichetă pe care scrie *GANGULI, BĂIAT.*

— Uite-l! rostește ea încet, privind în sus la Ashoke, cu un zâmbet firav.

Pielea ei are o nuanță gălbuie, iar buzele îi sunt lipsite de culoare. Are cearcăne, iar părul revărsându-se din pieptănătură arată ca și cum nu ar fi fost aranjat de luni bune. Vocea îi este răgușită, ca și cum ar fi răcită. El trage un scaun lângă marginea patului, iar Patty îi ajută să transfere copilul din brațele mamei în ale tatălui. În acest răstimp, copilul întrerupe tăcerea cu un țipăt scurt. Ambii părinți se neliniștesc, dar Patty râde.

— Vedeți? îi spune Patty Ashimei. Deja începe să vă cunoască.

Ashoke face întocmai ce îi spune Patty, întinzând brațele, punând o mână sub gâtul bebelușului și pe cealaltă sub fund.

— Haide! îl îndeamnă Patty. Vrea să fie ținut strâns. Este mai puternic decât credeți.

Ashoke ridică micul pachet aproape de piept.

— Așa?

— Așa, spune Patty. O să vă las singuri un pic.

La început, Ashoke este mai degrabă perplex decât înduioșat de moliciunea capului, de transparența pleoapelor, de petele albicioase de pe obraji, de buza superioară cărnoasă, care o acoperă pe cea de jos. Pielea copilului este mai deschisă decât a Ashimei și decât a sa, suficient de transparentă pentru a dezvălui vinișoarele subțiri și verzui de la tâmple. Scalpul este acoperit de păr negru, adunat în mănunchiuri. Încearcă să numere genele. Caută ușor mâinile și picioarele bebelușului.

— Toate sunt la locul lor, spune Ashima, privindu-și soțul. Am verificat deja.

— Cum are ochii? Nu îi deschide? I-a deschis?

Ea dă din cap aprobator.

— Ce vede? Ne vede?

— Cred că da. Dar nu foarte clar. Și nu în toate culorile. Cel puțin nu încă.

Toți trei stau în tăcere, ca și cum ar fi împietriți.

— Cum te simți? A fost bine? o întreabă pe Ashima.

Dar nu primește răspuns și, când ridică privirea de la fiul său, Ashoke observă că și ea doarme.

Când se uită din nou la el, copilul are ochii deschiși, fără să clipească, întunecați ca părul de pe cap. Fața îi este neschimbată. Ashoke nu a mai văzut niciodată ceva atât de perfect. Se imaginează pe sine ca o prezență întunecată, neclară. Ca un tată pentru fiul lui. Din nou, se gândește la noaptea când aproape că a fost omorât, amintirea acelor ore care l-au marcat pentru totdeauna licărind și diminuându-se. Faptul că a fost salvat din trenul sfărâmat a fost primul miracol din viața lui. Dar aici, acum, trăind în brațele sale, având o greutate foarte mică, dar care schimbă tot, se află al doilea miracol.

•

În afară de tatăl lui, bebelușul are trei vizitatori, toți bengalezi. Maya și Dilip Nandi, un tânăr cuplu căsătorit din Cambridge, pe care Ashima și Ashoke i-au cunoscut cu câteva luni în urmă la Purity Supreme, și Gupta, profesor care face un postdoctorat în matematică, un burlac de cincizeci de ani, cu care Ashoke s-a împrietenit pe culoarele de la MIT. La orele de masă, domnii, inclusiv Ashoke, se duc pe hol. Maya și Dilip îi dăruiesc băiatului o zornăitoare și un album de bebeluș, în care părinții pot păstra toate amintirile din copilăria lui. Albumul are și un cerc în care se pot lipi câteva șuvițe de păr. Doctor Gupta îi dăruiește un exemplar frumos ilustrat din poeziile scrise de Mama Gâscă[18].

— Norocos băiat! remarcă Ashoke, dând paginile frumos colorate.

Are doar câteva ore și deja este proprietarul unei cărți. Ce diferență, se gândește el, față de copilăria lui!

Ashima crede la fel, deși din alte motive. Oricât de recunoscătoare ar fi pentru compania soților Nandi și a lui Gupta, aceste cunoștințe sunt doar înlocuitori ale persoanelor pe care ar vrea cu adevărat să le aibă în jur. Fără niciun bunic sau părinte, fără niciun unchi sau mătușă alături, nașterea bebelușului, ca aproape toate celelalte lucruri din America, pare la voia întâmplării, doar pe jumătate adevărată. Pe măsură ce îl mângâie, îl alăptează și își studiază fiul, nu se poate abține să nu-i fie milă de el. Nu știe să existe vreun om care să fi venit pe lume atât de singur, de sărac.

Cum niciunii dintre bunici nu au telefon, singura legătură cu ei este telegrama, iar Ashoke le trimisese telegrame ambelor familii din Calcutta:

— Cu binecuvântarea voastră, și băiatul, și mama sunt bine.

Iar, în ceea ce privește alegerea numelui, se hotărâseră să-i acorde această onoare bunicii Ashimei, care trecuse de optzeci de ani și care dăduse nume fiecăruia dintre cei șase strănepoți ai săi. Când a aflat că Ashima este însărcinată, bunica a fost foarte încântată la gândul de a hotărî numele primului *sahib*[9] din familie. Ashima și Ashoke au fost de acord să amâne stabilirea numelui până la sosirea unei scrisori, ignorând actele de la spital, care trebuiau completate în vederea eliberării certificatului de naștere. Bunica Ashimei a pus ea însăși scrisoarea la poștă, mergând în baston până la oficiul poștal, prima ei incursiune în afara casei de un deceniu încoace. Scrisoarea conține un nume de fată și unul de băiat. Bunica nu a dezvăluit nimănui aceste nume.

Deși a fost trimisă în urmă cu o lună, în iulie, scrisoarea încă nu a ajuns. Ashima și Ashoke nu sunt foarte îngrijorați. Până la urmă, amândoi știu, un bebeluș nu are neapărat nevoie de nume. Tot ce îi trebuie e să fie hrănit și binecuvântat, să i se dăruiască aur și argint, să fie bătut ușurel pe spate după alăptări și capul să-i fie susținut cu grijă. Numele pot aștepta. În India, părinții nu se grăbesc. Nu era ceva neobișnuit să treacă mai mulți ani până să găsească numele potrivit, cel mai bun posibil. Ashima și Ashoke pot da exemple de veri și verișoare care nu au avut nume oficial până când au fost înscriși la școală, la șase sau la șapte ani. Familia Nandi și doctorul Gupta înțeleg perfect. Desigur că trebuie să așteptați, susțin ei, să ajungă numele din scrisoarea străbunicii.

În plus, se pot folosi nume de alint: este un obicei bengalez ca fiecare persoană să aibă două nume. În bengaleză, cuvântul pentru numele de alint este *daknam,* literal, numele pe care te strigă membrii familiei, prietenii și alte persoane apropiate,

acasă sau în alte situații intime. Numele de alint sunt rămășițe permanente ale copilăriei, un lucru care să amintească de faptul că viața nu este întotdeauna atât de serioasă, de formală, de complicată. Să amintească, de asemenea, că un om nu este aceeași persoană pentru toată lumea. Toți au nume de alint. Numele de alint al Ashimei este Monu, al lui Ashoke este Mithu și, chiar adulți fiind, acestea sunt numele folosite în cadrul familiei fiecăruia, numele cu care sunt răsfățați, certați și iubiți.

Orice nume de alint este însoțit de un nume bun, de un *bhalonam,* pentru a fi identificat în lumea exterioară. Prin urmare, numele bune sunt trecute pe plicuri, pe diplome, în cărțile de telefon și în toate locurile publice. (De aceea pe scrisoarea pentru Ashima era trecut „Ashima" în exterior și „Monu" în interior). Numele bune desemnează calități respectabile și cultivate. Ashima înseamnă „cea fără de limite, nemărginită". Ashoke, nume de împărat, înseamnă „cel care transcende durerea". Numele de alint nu au astfel de pretenții. Numele de alint nu sunt înregistrate oficial, sunt doar rostite și amintite. Spre deosebire de numele bune, numele de alint sunt adesea lipsite de sens, în mod voit prostuțe, ironice, chiar onomatopeice. În primii ani ai copilăriei, o persoană răspunde frecvent, fără să-și dea seama, la peste zece nume de alint, până când unul dintre ele dăinuiește.

Și astfel, la un moment dat, când bebelușul își strânge fața roz și încrețită și se uită la micul cerc de admiratori, domnul Nandi se apleacă și-i spune „Buro", cuvântul bengalez pentru „om bătrân".

— Cum îl cheamă? Buro? întreabă Patty senină, aducând o altă tavă cu pui pentru Ashima.

Ashoke ia capacul și curăță puiul; Ashima este acum oficial numită de asistentele maternității Doamna Jeleu și înghețată.

— Nu, nu, acela nu este un nume, explică Ashima. Nu am ales încă. Bunica mea alege numele.

Patty dă aprobator din cap.

— O să vină în curând?

Ashima râde, primul ei râs adevărat după ce a născut. Gândul că bunica ei, născută în secolul trecut, o femeie care s-a micșorat, îmbrăcată în albul de doliu, cu o piele roșiatică ce refuză să facă riduri, s-ar îmbarca într-un avion și ar zbura până la Cambridge este de neconceput pentru ea, un gând care, oricât de bine-venit, oricât de dorit ar fi, pare cu totul imposibil, absurd.

— Nu. Dar va veni o scrisoare.

În seara aceea Ashoke se întoarce acasă, la apartament, și verifică dacă a ajuns scrisoarea. Trec trei zile. Asistentele îi

arată Ashimei cum să schimbe scutecele și cum să curețe restul de cordon ombilical. I se fac băi fierbinți, cu apă sărată, pentru a-i trece contuziile și durerile de la copci. Primește o listă cu pediatri și numeroase broșuri despre alăptat, imunizări și mostre de șampoane pentru copii și creme. A patra zi aduce o veste bună și o veste proastă. Vestea bună e că Ashima și bebelușul vor fi externați în dimineața următoare. Vestea proastă e că le-a spus domnul Wilcox, cel care se ocupă de certificatele de naștere, că trebuie să aleagă un nume pentru fiul lor. Astfel, cei doi părinți află că în America un bebeluș nu poate fi externat din spital fără certificat de naștere. Iar certificatul de naștere trebuie să conțină un nume.

— Dar, domnule, protestează Ashima, este imposibil să-i dăm noi numele.

Domnul Wilcox, slab, chel, plictisit, le aruncă o privire celor doi, amândoi părinții vizibil stresați, apoi se uită la copilul fără nume.

— Înțeleg, spune el. Și din ce motiv?

— Așteptăm o scrisoare, îl lămurește Ashoke, explicând situația în detaliu.

— Înțeleg, răspunde domnul Wilcox din nou. Este regretabil. Mi-e teamă că singura dumneavoastră alternativă este ca pe certificat să scrie „Bebelușul Ganguli”. Desigur, va trebui să schimbați documentul când vă veți hotărî asupra unui nume.

Ashima îl privește pe Ashoke întrebătoare.

— Crezi că ar trebui să facem așa?

— Nu vă recomand, zice domnul Wilcox. Va trebui să vă prezentați în fața unui judecător, să plătiți o taxă. E o întreagă tevatură.

— Vai de mine! spune Ashoke.

Domnul Wilcox dă aprobator din cap, iar după aceea se lasă tăcere.

— Nu aveți niciun nume de rezervă? întreabă el.

— Ce înseamnă „de rezervă”? se încruntă Ashima.

— Păi, un alt nume, în cazul în care nu vă place numele ales de bunica.

Ashima și Ashoke clatină din cap. Niciunuia dintre ei nu i-a trecut prin minte să pună la îndoială numele ales de bunica Ashimei, să nu țină cont de dorința unui om bătrân.

— Îi puteți da numele tatălui sau al unuia dintre strămoși, sugerează domnul Wilcox, recunoscând că el este Howard Wilcox al III-lea. Este o tradiție bună. Și regii Angliei și cei ai Franței procedau la fel, adaugă el.

Dar asta nu este posibil, își spun în sinea lor Ashima și Ashoke. O asemenea tradiție nu există la bengalezi, să dai

fiului același nume cu al tatălui sau al bunicului ori ca fiica să aibă același nume ca mama ori bunica. Acest semn de respect din America și Europa, acest simbol al moștenirii și al continuității ar fi ridiculizat în India. În familiile bengaleze, numele sunt sacre, inviolabile. Nu sunt făcute pentru a fi moștenite sau împărțite de mai mulți membri.

— Dar dacă l-ați numi după o altă persoană? După o persoană pe care o admirați? încearcă domnul Wilcox, cu sprâncenele ridicându-se cu speranță. Suspină. Vă rog, gândiți-vă la această variantă! Mă întorc în câteva ore, le spune el când iese.

Ușa se închide, moment în care, cu un ușor fior, ca și cum ar fi știut de mult, lui Ashoke i se arată numele de alint perfect pentru fiul lui. Își amintește pagina ținută strâns între degete, șocul brusc al luminii lanternei care îi intra în ochi. Însă pentru prima dată se gândește la momentul acela nu cu groază, ci cu recunoștință.

— Salut, Gogol! șoptește el, aplecându-se peste fața mândră a fiului său și peste trupul strâns legat. Gogol, repetă satisfăcut.

Bebelușul se întoarce cu o expresie de consternare extremă și cască.

Ashima este de acord, fiind conștientă că numele simbolizează nu numai viața fiului ei, ci și pe cea a soțului. Știe povestea accidentului, o poveste pe care a ascultat-o prima dată cu compasiunea politicoasă a tinerilor căsătoriți, dar la care, când se gândește acum, mai ales acum, îi îngheață sângele în vene. Erau nopți în care o treziseră țipetele înăbușite ale soțului, dăți în care călătoriseră împreună cu metroul, iar ritmul roților pe șine îl făcuse brusc gânditor și distant. Ea nu citise niciodată Gogol, dar e dornică să îl pună într-un sertar al minții ei, împreună cu Tennyson și Wordsworth. În plus, e doar un nume de alint, ceva ce nu se ia în serios, un nume pur și simplu de trecut provizoriu pe certificatul de naștere ca să facă fișa de externare. Când domnul Wilcox se întoarce cu mașina de scris, Ashoke îi dictează numele pe litere. Astfel, Gogol Ganguli este înregistrat în fișele spitalului.

— La revedere, Gogol! îi spune Patty, depunând un sărut tăcut pe umărul lui, iar Ashimei, îmbrăcată iar în sariul ei de mătase încrețită, îi urează noroc.

În ziua aceea fierbinte, de sfârșit de vară, doctor Gupta face o primă fotografie, cam supraexpusă: Gogol, un boț împăturit, care se odihnește în brațele obosite ale mamei lui. Ea stă pe treptele spitalului, uitându-se fix la aparatul de fotografiat, deranjată de lumina soarelui. Soțul se uită la ei dintr-o parte, ținând în mână valiza soției, zâmbind cu capul aplecat. „Gogol

intră în lume", avea să scrie tatăl lui pe spatele fotografiei, cu litere bengaleze.

•

Primul cămin al lui Gogol este un apartament complet mobilat, aflat la zece minute de mers pe jos de Harvard și la douăzeci de MIT. Apartamentul se află la primul etaj al unei clădiri cu trei niveluri, acoperită cu olane de culoarea somonului, înconjurată de un gard de sârmă înalt până la brâu. Cenușiul acoperișului, cenușiul scrumului de țigară se asortează cu trotuarele și cu strada. Un rând de mașini din dreptul aparatelor de parcat se află permanent pe o parte a curbei. La colțul străzii, un mic anticariat în care se intră coborând trei trepte, iar vizavi de el e un magazin prăfuit, unde se vând ziare, țigări și ouă și unde, spre neplăcerea Ashimei, o pisică neagră și blănoasă e lăsată să stea pe orice raft poftește. În afara acestor mici afaceri, în zonă se află mai multe case cu olane, având aceeași formă și mărime, aflate în același stadiu de degradare, zugrăvite în culoarea mentei, a liliacului sau în nuanța albastră a prafului de pușcă. Aceasta este casa unde Ashoke a adus-o pe Ashima cu optsprezece luni în urmă, târziu, într-o noapte, după ce aterizase la aeroportul Logan. Pe întuneric, prin ferestrele taxiului, trează de la diferența de fus orar, abia dacă putea deslușI câte ceva în afara movilelor de zăpadă care străluceau ca niște bucăți de ceramică alb-albastră, împrăștiate pe jos. Abia dimineață, când a ieșit puțin afară, încălțată cu o pereche de șosete de-ale lui Ashoke și cu o pereche de papuci cu talpa subțire, cu răcoarea zonei New England străpungându-i urechile și maxilarul, a privit pentru prima dată America: copaci fără frunze, cu crengi acoperite de gheață. Urină și excremente de câini în grămezile de zăpadă. Niciun suflet pe stradă.

Apartamentul are trei camere, una după alta, fără a fi separate de hol. Prima este camera de zi, cu o fereastră cu trei ochiuri, care dă înspre stradă, urmată de un dormitor aflat în mijloc și o bucătărie în spate. Nu se aștepta nicidecum la așa ceva. Nu seamănă nicidecum cu casele din *Pe aripile vântului* sau *Șapte ani de căsnicie,* filme pe care le văzuse împreună cu fratele și cu verișorii ei la Lighthouse și la Metro. În apartament e curent iarna, iar vara e îngrozitor de cald. Geamurile groase sunt acoperite de draperii mohorâte, maro-închis. Ba chiar sunt și gândaci în baie, care apar noaptea dintre crăpăturile din faianță. Dar nu s-a plâns de nimic. Și-a ținut dezamăgirea ascunsă, pentru că nu voia să îl jignească pe Ashoke sau ca părinții ei să se îngrijoreze. În schimb, în scrisorile trimise acasă, scrie despre flacăra puternică a aragazului care se aprinde la orice oră din zi și din noapte, la

oricare dintre cele patru ochiuri, despre apa fierbinte de la robinet, care aproape îi opărește pielea, și despre apa rece care se poate bea.

Cele două etaje superioare ale casei sunt ocupate de proprietari, familia Montgomery, un profesor de sociologie de la Harvard și soția sa. Aceștia au doi copii, două fete, Amber și Clover, care au șapte, respectiv nouă ani, al căror păr lung până la brâu nu este niciodată legat și care în zilele calde se joacă ore întregi cu un cauciuc agățat de crengile singurului copac din grădină. Profesorul, care îi rugase pe Ashima și Ashoke să îi spună Alan, și nu profesorul Montgomery, cum i se adresaseră la început, are o barbă sârmoasă, de culoarea ruginii, care îl face să pară mult mai în vârstă decât este. Îl văd cum merge pe jos către Harvard Yard, într-o pereche de pantaloni jerpeliți, cu o haină de piele întoarsă, cu franjuri și purtând șlapi de cauciuc. Șoferii de ricșă se îmbracă mai bine decât profesorii de aici, își spune Ashoke, care la întâlnirile cu îndrumătorul încă se duce în cămașă și cu cravată. Familia Montgomery are o dubiță marca Volkswagen, verde-mat, acoperită cu abțibilduri: NEAGĂ AUTORITATEA! IMPLICĂ-TE! INTERZICE SUTIENUL! PACE! La subsol au o mașină de spălat pe care Ashima și Ashoke au voie să o folosească, iar în camera de zi au un televizor pe care Ashima și Ashoke îl aud clar prin tavan. Prin tavan au auzit Ashima și Ashoke, în timp ce se aflau la masă într-o seară de aprilie, despre asasinarea lui Martin Luther King Jr. Și, mai recent, despre cea a senatorului Robert Kennedy.

Uneori, Ashima și soția lui Alan stau în picioare umăr la umăr, punând haine la uscat pe frânghie. Judy poartă întotdeauna blugi albaștri, transformați în pantaloni scurți imediat ce vine vara, și la gât are un colier de scoici micuțe. Peste părul cu fire subțiri poartă întotdeauna o eșarfă de bumbac, roșie, pe care o leagă la ceafă – aceeași culoare și nuanță cu cele purtate de fiicele ei. Câteva zile pe săptămână lucrează la un comitet pentru sănătatea femeilor din Somerville. Când a aflat de sarcina Ashimei, a susținut hotărârea ei de a alăpta, însă a fost dezamăgită să afle că Ashima urma să se lase în grija unei unități medicale, specializată în nașterea copiilor; fiicele lui Judy se născuseră acasă, cu ajutorul moașelor din comitet. În unele seri Judy și Alan ies în oraș, lăsându-le acasă pe Amber și pe Clover, nesupravegheate. O singură dată, când Clover era răcită, au rugat-o pe Ashima să treacă pe la ele. Ashima își aduce aminte cu aceeași groază de apartamentul lor, aflat doar de cealaltă parte a tavanului, și totuși atât de diferit de al lor, cu maldăre peste tot, maldăre de cărți și de hârțoage, maldăre de vase

murdare pe blatul din bucătărie, scrumiere de mărimea unui platou, pline cu mucuri de țigară. Fetele dormeau împreună într-un pat plin cu haine. Așezându-se o clipă pe marginea somierei lui Judy și a lui Alan, ea țipase, căzând dizgrațios pe spate, uimită să descopere că salteaua era plină cu apă. În loc de cereale și de pliculețe de ceai, pe frigider se aflau sticle de whiskey și de vin, cele mai multe fiind aproape goale. Doar stând acolo, Ashima se simțea beată.

Se întorc de la spital mulțumită doctorului Gupta, care are o mașină, și stau în înăbușitoarea cameră de zi, în fața singurului lor ventilator, deveniți brusc o familie. În loc de canapea, au șase scaune, toate cu trei picioare, cu spătare ovale de lemn și perne triunghiulare. Spre surprinderea ei, odată ce se află din nou în apartamentul lor mohorât cu trei camere, Ashimei îi este dor de forfota spitalului, de Patty, de jeleul și de înghețata ce-i erau aduse la pat la intervale fixe. Se plimbă încetișor prin camere și o enervează că în bucătărie sunt teancuri de vase murdare și că patul este nefăcut. Până acum, Ashima a acceptat că nu avea cine să spele podeaua și vasele, cine să se ocupe de rufele murdare și să meargă la cumpărături, să pregătească masa când ea era obosită sau îi era dor de casă. A acceptat că tocmai lipsa acestor înlesniri e stilul american. Dar acum, când avea în brațe un bebeluș care plângea, când sânii îi erau umflați cu lapte, când era transpirată și zona inghinală o durea atât de tare, că abia putea să stea în picioare, totul devenise brusc de nesuportat.

— Nu pot, îi spune ea lui Ashoke, când el îi aduce o ceașcă de ceai, singurul lucru pe care îl poate face pentru ea, ultimul lucru pe care ea și l-ar dori.

— În câteva zile o să te obișnuiești, îi zice el, sperând că o încurajează, neștiind sigur ce altceva ar putea să facă.

Pune ceașca lângă ea, pe pervazul scorojit al ferestrei.

— Cred că iar îi e somn, continuă el, privind la Gogol, ai cărui obraji lucrează metodic la sânul soției lui.

— N-o să mă obișnuiesc, insistă ea aspru, fără să se uite la copil sau la el.

Trage un pic draperia, apoi o lasă să cadă.

— Nu aici. Nu așa.

— Ce vrei să spui, Ashima?

— Că trebuie să te grăbești să-ți iei diploma.

Apoi, impulsiv, recunoscând pentru prima dată:

— Că nu vreau să îl cresc pe Gogol singură în țara asta. Nu e drept. Vreau să mă întorc.

El se uită la ea, la fața ei mai slabă, la trăsăturile mai ascuțite decât atunci când se căsătoriseră, conștient că viața ei la Cambridge, ca soție a lui, luase deja o întorsătură nefericită.

Se întâmplase de mai multe ori să vină de la universitate și să o găsească morocănoasă, stând în pat, recitind scrisorile părinților ei. Dimineața devreme, când simte că ea plânge pe furiș, își pune brațul în jurul ei, dar nu îi vine nicio idee ce să îi zică, simțind că e greșeala lui că s-a căsătorit cu ea și că a adus-o aici. În acele momente, își aduce aminte de Ghosh, tovarășul din tren, care se întorsese din Anglia de dragul soției.

„Cel mai mare regret al meu e că m-am întors", îi mărturisise Ghosh cu doar câteva ore înainte de a muri.

Îi întrerupe o bătaie ușoară în ușă: Alan și Judy, împreună cu Amber și Clover, veniți cu toții să vadă bebelușul. Judy are în mână un vas acoperit cu un șervet în carouri și îi spune că a pregătit o budincă de broccoli. Alan pune jos un sac de gunoi plin cu vechile haine de bebeluș ale lui Amber și Clover și scoate dopul unei sticle de șampanie rece. Lichidul înspumat se varsă pe podea și este turnat în căni. Ciocnesc pentru Gogol, iar Ashima și Ashoke se prefac doar că sorb câte o înghițitură. Amber și Clover stau de o parte și de alta a Ashimei, amândouă încântate când Gogol le prinde cu câte o mână degetele îndreptate spre el. Judy ia bebelușul din brațele Ashimei.

— Bună, frumosule! gângurește ea. Vai, Alan, spune ea, hai să mai facem și noi unul!

Alan se oferă să aducă pătuțul fetelor din subsol și împreună cu Ashoke îl asamblează în spațiul de lângă patul Ashimei și al lui Ashoke. Ashoke se duce până la magazinul de la colț și o cutie cu scutece înlocuiește pe măsuță fotografiile alb-negru cu familia Ashimei, înrămate.

— Cuptorul îl ții douăzeci de minute la trei sute cincizeci pentru budincă, îi spune Judy Ashimei. Strigă, dacă ai nevoie de ceva, adaugă Alan înainte ca amândoi să dispară.

Peste trei zile Ashoke este din nou la MIT, Alan la Harvard, Amber și Clover merg iar la școală. Judy lucrează pentru comitet, ca de obicei, iar Ashima este pentru prima dată singură cu Gogol, în casa tăcută, suferind de o insomnie mult mai rea decât cea mai rea insomnie provocată de diferența de fus orar, și stă lângă fereastra din camera de zi, pe unul dintre scaunele triunghiulare, plângând toată ziua. Plânge când își alăptează fiul și când îl mângâie ușor pe spate ca să adoarmă și plânge între somn și momentele când îl hrănește. Plânge după vizita poștașului, pentru că nu sunt scrisori de la Calcutta. Plânge când îl sună pe Ashoke la serviciu și nu îl găsește. Într-o zi a plâns când s-a dus la bucătărie să pregătească cina și și-a dat seama că s-a terminat orezul. S-a dus sus și a bătut la ușa lui Judy și a lui Alan.

— Servește-te, i-a zis Judy, însă orezul din recipientul ei era maro.

Din polițe, a luat o cană, dar, ajunsă înapoi, l-a aruncat pe loc. L-a sunat pe Ashoke la universitate să-i spună să ia orez în drum spre casă. De data asta, când iar nu a răspuns nimeni, s-a ridicat, s-a spălat pe față și s-a pieptănat. Și-a schimbat hainele, l-a îmbrăcat pe Gogol și l-a așezat în căruciorul albastru-marin, cu roți albe, moștenit de la Alan și Judy. Pentru prima dată, l-a împins pe străzile înmiresmate din Cambridge spre Purity Supreme, să cumpere o pungă de orez alb, cu bob lung.

Incursiunea nu a durat mai mult decât de obicei; doar că de data asta a fost oprită de mai multe ori de străini, toți americani, pe stradă, la fel și pe culoarele supermarketului. Toți o observă brusc, îi zâmbesc și o felicită pentru ce a făcut. Se uită curioși, apreciativ, în cărucior.

— Cât are? întrebau ei.

— Băiețel sau fetiță?

— Cum îl cheamă?

•

Începe să se mândrească în sinea ei că se descurcă singură, stabilindu-și o rutină. Ca și Ashoke, care e ocupat cu predatul, cu cercetarea și cu lucrul la dizertație șapte zile pe săptămână, are și ea ceva care să-i ocupe tot timpul, care îi solicită tot devotamentul și ultima fărâmă de putere. Înainte de nașterea lui Gogol, zilele ei nu aveau un program stabilit. Petrecea ore întregi în apartament, moțăind, stând îmbufnată, recitind aceleași cinci romane bengaleze în pat. Dar acum, zilele care odată treceau prea repede și le petrece cu Gogol, mergând de colo până colo prin cele trei camere ale apartamentului, ținându-l în brațe. Acum se trezește la șase, îl ia din pătuț și în următoarea jumătate de oră ea și Ashoke îl țin în patul lor, între ei, admirând omulețul pe care l-au făcut. Între unsprezece și unu, în timp ce Gogol doarme, ea pregătește cina, obicei pe care îl va avea zeci de ani de acum înainte. În fiecare după-amiază ies la plimbare, colindând pe străzi, cumpărând una sau alta ori pur și simplu stând jos în Harvard Yard, întâlnindu-se uneori cu Ashoke pe o bancă din campusul MIT, când ea îi aduce niște *samosa*[10] făcute în casă și un termos cu ceai proaspăt. Din când în când, atunci când se uită la copilul ei, vede în trăsăturile lui fragmente din familia ei – ochii strălucitori ai mamei ei, buzele subțiri ale tatălui ei, zâmbetul asimetric al fratelui ei. La un moment dat, descoperă o mercerie și începe să-i tricoteze lucruri băiețelului pentru iarna următoare: pulovere, pături, mănuși cu un singur deget și căciuli. La câteva zile, îi face baie în chiuveta de porțelan din

bucătărie. O dată pe săptămână îi taie cu grijă unghiile de la mâini și de la picioare. Când îl duce în cărucior la pediatru, pentru vaccinuri, iese din cameră și-și astupă urechile. Într-o zi, Ashoke a adus acasă un aparat de fotografiat Instamatic ca să fotografieze bebelușul și, în timp ce Gogol dormea, ea a lipit fotografiile pătrate, cu margine albă, într-un album, sub învelișul de plastic, titlul fotografiei fiind scris pe bucățele de bandă adezivă. Ca să-l adoarmă, îi cântă cântecele bengaleze pe care mama ei obișnuia să i le cânte ei. Ea absoarbe mirosul dulce, de lapte al pielii lui, aroma ca de unt a respirației. Într-o zi l-a ridicat deasupra capului, zâmbindu-i cu gura deschisă, și un șuvoi rapid de lapte nedigerat de la ultima alăptare a împroșcat-o repede direct în gât. Toată viața o să țină minte șocul de atunci, când a simțit lichidul cald și acru, gust din pricina căruia i-a fost imposibil să mai înghită ceva în ziua aceea.

Primește scrisori de la părinții ei, de la părinții soțului, de la unchi și de la mătuși, de la veri și prieteni, de la toată lumea, după cum se părea, mai puțin de la bunica. Scrisorile sunt pline de toate binecuvântările și de urări de bine, scrise într-un alfabet pe care l-au văzut peste tot în jur în cea mai mare parte a vieții lor, pe panouri, în ziare, dar pe care acum îl văd doar în aceste prețioase depeșe de culoare albastru-deschis. Uneori, ajung chiar și două scrisori într-o săptămână. O dată au ajuns trei. Ca întotdeauna, Ashima își ciulește urechile între orele douăsprezece și două ca să audă pașii poștașului pe verandă, urmați de clinchetul ușor al fantei cutiei poștale din ușă. Chenarul scrisorilor trimise de părinții ei, constând întotdeauna într-un text scris în caligrafia grăbită a mamei sale, urmat de cel în stilul înflorit și elegant al tatălui ei, este deseori împodobit cu desene reprezentând animale, realizate de tatăl Ashimei, iar ea le lipește pe peretele de lângă pătuțul lui Gogol.

— Murim de nerăbdare să îl vedem, scria mama ei. Acesta sunt cele mai importante luni. La fiecare oră are loc o schimbare. Țineți-o minte!

Ashima răspunde descriindu-și atent fiul, detaliind împrejurările primului său zâmbet, ziua în care s-a rostogolit prima dată, primul scâncet de plăcere. Le scrie că economisesc bani pentru a face o călătorie acasă anul viitor, în decembrie, după ce Gogol va împlini un an. (Nu le scrie despre îngrijorarea pediatrului în legătură cu bolile tropicale. Acesta a avertizat-o că o excursie în India presupune un nou set de vaccinuri.)

În noiembrie, Gogol a făcut o infecție nu foarte gravă la urechi. Când au văzut numele de alint al fiului lor trecut pe

rețeta de antibiotice, pe fișa lui de imunizări, Ashima și Ashoke și-au dat seama că nu e bine; numele de alint nu trebuie făcute publice, nu așa. Dar scrisoarea de la bunica Ashimei încă nu sosise. Nu pot decât să tragă concluzia că s-a rătăcit pe drum. Ashima se hotărăște să îi scrie bunicii ei care este situația, rugând-o să trimită o a doua scrisoare cu numele. Exact a doua zi, la Cambridge sosește o scrisoare. Deși este de la tatăl Ashimei, niciun desen pentru Gogol nu-i împodobește marginile, nu are elefanți, papagali sau tigri. Scrisoarea este datată cu trei săptămâni în urmă și-i anunță că bunica Ashimei a avut un accident vascular și partea dreaptă îi e paralizată pentru totdeauna, iar mintea îi este întunecată. Nu mai poate mesteca, abia mai poate să înghită, își aduce aminte și recunoaște foarte puțin din cei optzeci de ani ai săi. „Încă este printre noi, dar, sincer să fiu, am pierdut-o deja", scrisese tatăl ei. „Pregătește-te, Ashima! E posibil să nu o mai vezi".

Este prima veste proastă pe care o primesc de acasă. Ashoke abia dacă o cunoaște pe bunica Ashimei, aducându-și vag aminte că i-a atins picioarele în timpul nunții, dar Ashima este tristă zile întregi. Stă acasă cu Gogol, frunzele se usucă și cad de pe ramurile copacilor, zilele se întunecă din ce în ce mai nemilos, iar ea se gândește la ultima oară când își văzuse bunica, pe *dida* ei, cu câteva zile înainte să plece la Boston. Se dusese să o viziteze, ocazie pentru care bunica intrase în bucătărie, după o pauză de peste zece ani, pentru a-i găti o tocăniță ușoară de capră cu cartofi. Îi dăduse dulciuri cu mâna ei. Spre deosebire de părinții ei și de celelalte rude, bunica nu o sfătuise să nu mănânce vită, să nu poarte fuste și să nu își taie părul sau să nu își uite familia în secunda în care ajunge în Boston. Bunica ei nu se temuse de astfel de semne de trădare; era singura care putea să prevadă, fără să se înșele, că Ashima nu se va schimba niciodată. Înainte să plece, Ashima a stat în picioare, cu capul plecat, sub portretul bunicului, rugându-l să îi binecuvânteze călătoria. Apoi a îngenuncheat, atingând cu capul praful de sub tălpile *didei. „Dida,* vin", spusese. Așa își luau la revedere bengalezii. „Să-ți fie bine!" răspunsese bunica cu vocea ei ca de tunet, ajutând-o să se îndrepte. Cu mâini tremurânde, bunica șterse lacrimile care se prelingeau pe fața Ashimei: „Fă ceea ce eu nu voi face vreodată! O să fie bine. Ține minte! Acum, du-te!"

•

La fel de repede ca bebelușul crește și cercul lor de prieteni bengalezi. Prin intermediul cuplului Nandi, care așteaptă acum un copil, Ashoke și Ashima îi întâlnesc pe soții Mitra și prin ei ajung să cunoască familia Banerjee. De mai multe ori, în timp ce îl plimba pe Gogol în căruț, Ashima a fost oprită pe străzile

din Cambridge de tineri burlaci bengalezi, care o întrebau de unde este. Asemenea lui Ashoke, aceștia zburau înapoi la Calcutta, unul câte unul, întorcându-se cu soții. În fiecare weekend, se pare, merg să viziteze o nouă casă, să cunoască un nou cuplu sau o nouă familie. Toți sunt din Calcutta și tocmai de aceea sunt prieteni. Cei mai mulți locuiesc în Cambridge, la câteva minute de mers pe jos unul de celălalt. Soții sunt profesori, cercetători, doctori, ingineri. Soțiile, uluite și fiindu-le dor de casă, îi cer sfatul Ashimei la rețete și ea le povestește despre crapul care se găsește în Chinatown și cum se poate face halva din cremă de grâu. Familiile se vizitează în după-amiezile de duminică. Beau ceai cu zahăr și cu lapte condensat și mănâncă crochete de creveți prăjite în tigaie. Stau pe jos, în cerc, cântând cântece de Nazrul și Tagore, trecând din mână în mână un volum de versuri învelită într-o copertă de pânză galbenă, în timp ce Dilip Nandi cântă la armoniu. Se ceartă aprig în legătură cu filmele lui Ritwik Ghatak și ale lui Satyajit Ray. Despre CPIM și Partidul Congresului. Despre Calcutta de Nord versus Calcutta de Sud. Discută ore întregi politica Americii, țara în care niciunul dintre ei nu are drept de vot.

În februarie, când Gogol împlinește șase luni, Ashima și Ashoke cunosc suficienți oameni ca să facă o petrecere ca lumea. Ocazia: *annaprasan-ul* lui Gogol, ceremonia orezului. Copiii bengalezi nu se botează, nu există un ritual al primirii numelui în fața lui Dumnezeu, în schimb, prima ceremonie formală din viața lor se concentrează în jurul momentului când copilul începe să mănânce hrană solidă. Îl roagă pe Dilip Nandi să joace rolul fratelui Ashimei, să țină băiatul în brațe și să îi dea pentru prima dată să mănânce orez, elementul de bază al vieții bengaleze. Gogol este îmbrăcat ca un ginere bengalez bebeluș, purtând un *punjabi*[III] galben-deschis, de la bunica lui din Calcutta. Aroma semințelor de chimion, trimise în același pachet cu pijamaua, încă stăruie în țesătură. Pe cap, legat cu o panglică, Gogol poartă un coif făcut de Ashima din hârtie și decorat cu bucățele de folie de aluminiu. La gât are un lănțișor subțire, din aur de paisprezece carate. Micuța lui frunte a fost împodobită, după lupte îndelungi, cu șase luni în miniatură, desenate cu pastă de santal, care plutesc deasupra sprâncenelor. Conturul ochilor a fost subliniat cu puțin fard de ochi. Se zvârcolește în brațele unchiului onorific, care stă pe o cuvertură întinsă pe podea, înconjurat din toate părțile de oaspeți. Mâncarea este aranjată în zece boluri diferite. Ashimei îi pare rău că platoul cu grămada de orez este din melamină, și nu din argint sau măcar din oțel inoxidabil. Ultimul bol conține *payesh,* un fel de budincă de orez, caldă, pe care Ashima i-o va

prepara de acum înainte la fiecare aniversare din copilărie și chiar și după ce va deveni adult, alături de o felie de prăjitură.

Este fotografiat de tatăl său și de prieteni, el căutând încruntat chipul mamei prin mulțimea de oameni. Ea este ocupată cu aranjarea bufetului. Poartă un sari argintiu, un cadou de nuntă pe care acum l-a îmbrăcat prima dată, iar mânecile îi ajung până la cot. Tatăl lui poartă un *punjabi* alb, transparent peste pantalonii evazați. Ashima pune farfurii de carton, care trebuie să fie câte trei pentru a susține greutatea *biryani*-ului[12], a crapului în sos de iaurt, a *dai*-ului și a celor șase feluri de legume pe care le-a pregătit timp de o săptămână. Oaspeții vor mânca în picioare sau pe jos, cu picioarele încrucișate. I-au invitat și pe Alan și pe Judy, care sunt îmbrăcați ca de obicei, în blugi și cu pulovere groase, pentru că e frig, și în sandale din piele, puse peste șosete pufoase. Judy ochește bufetul și mușcă din ceva ce se dovedește a fi o crochetă de crevete.

— Credeam că indienii sunt vegetarieni, îi șoptește ea lui Alan.

Începe masa lui Gogol. Totul este doar un gest. Nimeni nu se așteaptă ca băiatul să mănânce mai mult decât un bob de orez de acolo, un pic de *dai* de dincolo – scopul ceremoniei este să-l inițieze într-o viață de consum, să îi ofere o primă masă din zecile de mii de mese care vor urma. Câteva femei bocesc la începerea ceremoniei. O cochilie de scoică de mare este bătută în mod repetat și trecută din mână în mână, dar niciunul dintre cei prezenți nu reușesc să o facă să scoată măcar un sunet. Deasupra capului lui Gogol sunt ținute fire de iarbă și flacăra subțire și constantă de la o *pradeep*[13]. Copilul este fermecat, nu se agită și nici nu se întoarce, deschide ascultător gura pentru fiecare fel de mâncare. Ia din *payesh* de trei ori. Ochii Ashimei se umplu de lacrimi când Gogol își întinde gura după lingură. Nu se poate abține să nu-și dorească să fi fost de față și fratele ei să-l hrănească și părinții ei să-l binecuvânteze, punându-și mâinile pe creștetul lui. Și apoi marele final, momentul pe care toată lumea îl aștepta. Pentru a i se prezice drumul în viață, lui Gogol i se oferă o tavă pe care se află o bucată de pământ rece de Cambridge, adus din grădina din spate, un pix și o bancnotă de un dolar, pentru a vedea dacă va fi proprietar de pământ, om de știință sau om de afaceri. Cei mai mulți copii apucă imediat unul dintre cele trei obiecte sau chiar pe toate, dar Gogol nu atinge nimic. Nu pare interesat de tavă, ci își întoarce privirea, îngropându-și fața în umărul unchiului onorific.

— Puneți-i banii în mână! strigă cineva din grup. Un american trebuie să fie bogat!

— Nu! se împotrivește tatăl său. Pixul. Gogol, ia pixul!

Micuțul se uită cu neîncredere la tavă. Câteva zeci de capete întunecate se agită, așteptând. Materialul pijamalei *punjabi* începe să îi zgârie pielea.

— Haide, Gogol, ia ceva! îl îndeamnă Dilip Nandi, trăgând tava mai aproape.

Gogol se încruntă și buza de jos îi tremură. Abia atunci când, la șase luni, este forțat să-și înfrunte destinul, începe să plângă.

•

Alt august. Gogol apucă obiecte cu mâna, merge un pic, repetă cuvinte în două limbi. Pe mama o strigă „ma” și pe tata, „baba”. Dacă cineva din cameră spune „Gogol”, el își întoarce capul și zâmbește. Doarme noaptea și în fiecare zi de la douăsprezece la trei. Are șapte dinți.

Încearcă mereu să bage în gură bucăți mici de hârtie, scame și orice altceva găsește pe jos. Ashoke și Ashima plănuiesc prima lor călătorie la Calcutta, stabilită pentru decembrie, în timpul vacanței lui de iarnă. Excursia ce se apropie îi inspiră să găsească un nume bun pentru Gogol, astfel încât să poată să facă cererea de pașaport. Își întreabă prietenii bengalezi dacă au sugestii. Seri lungi sunt dedicate discuțiilor despre un nume sau altul. Dar nimic nu li se pare potrivit. Deja nu mai așteaptă scrisoarea de la bunica Ashimei. Nu mai cred că bunica o să-și aducă aminte numele, pentru că, așa cum li s-a comunicat, ea nu-și mai amintește nici cine e Ashima. Totuși, mai e timp. Mai sunt patru luni până la călătoria la Calcutta. Ashima regretă că nu se pot duce mai devreme, la timp pentru *Durga pujo*[11], dar o să mai dureze mulți ani până când Ashoke o să beneficieze de un an sabatic și tot ce își pot permite deocamdată sunt trei săptămâni în decembrie. „Este ca și cum te-ai duce acasă la câteva luni după Crăciun”, îi explică Ashima lui Judy într-o zi, după ce au întins rufe. Judy îi spune că ea și Alan sunt budiști. Cu o viteză amețitoare, Ashima tricotează pulovere de lână pentru tatăl ei, pentru socru, pentru fratele ei și pentru cei trei unchi preferați. Toate sunt la fel, în formă de V la gât, de culoarea pinului, cinci ochiuri pe față, două ochiuri pe dos, lucrate cu andrele numărul 9. Excepție face puloverul tatălui, tricotat în bob de orez și în față cu două împletituri groase, descheiate și nasturi; el preferă jachetele, iar ea și-a amintit să atașeze și buzunare pentru pachetul de cărți pe care îl ține întotdeauna la el, astfel încât să poată face pasiențe în orice moment. În afară de pulover, îi cumpără de la Harvard Coop trei pensule cu păr gri, de mărimile solicitate în scrisori. Deși sunt îngrozitor de scumpe, mai scumpe decât tot ce a cumpărat în America, Ashoke n-a zis nimic când a văzut

chitanța. Într-o zi, Ashima a mers la cumpărături în centrul Bostonului, petrecând ore întregi la subsolul magazinului Jordan Marsh, cu Gogol în căruț, cheltuind și ultimul bănuț. A cumpărat linguriță desperecheate, fețe de pernă din percal, lumânări colorate, șiraguri de săpunuri. De la o farmacie a cumpărat un ceas Timex pentru socrul ei, pixuri Bic pentru verii ei, fire de brodat și degetare pentru mamă și pentru mătuși. În metrou, pe drumul înapoi, e veselă, obosită, agitată în așteptarea călătoriei. E aglomerat și la început stă în picioare, chinuindu-se să țină toate pungile, căruțul și să se țină de bara de sus, până când o tânără o întreabă dacă dorește să ia loc. Ashima îi mulțumește și se afundă recunoscătoare în scaun, împingând pungile sub picioare. Îi vine să doarmă, așa cum face Gogol. Își sprijină capul de fereastră, închide ochii și se gândește acasă. Își închipuie barele negre de fier de la ferestrele din apartamentul părinților ei și pe Gogol, cu hăinuțele și scutecele americane, jucându-se în patul părinților ei, sub ventilatorul agățat de tavan. Și-l imaginează pe tatăl ei căruia îi lipsește un dinte, pe care l-a pierdut după o căzătură recentă pe scări, așa cum îi scrisese mama ei. Încearcă să-și închipuie cum va fi atunci când bunica nu o va mai recunoaște.

Când deschide ochii, își dă seama că metroul stă nemișcat, cu ușile deschise, în stația în care ea trebuia să coboare.

— Scuzați-mă, vă rog! spune ea, împingând căruțul și pe ea însăși printre trupurile înghesuite.

— Doamnă, zice cineva în timp ce ea se chinuie să treacă și aproape că pășește în afara trenului, lucrurile dumneavoastră!

Ușile se închid exact când își dă seama ce greșeală a făcut, iar metroul se pune încet în mișcare. Stă pe peron și se uită după el până când dispare în tunel și ultimul vagon, până când doar ea și Gogol sunt singurii de pe peron. Împinge căruciorul înapoi pe Massachusetts Avenue, plângând în voie, conștientă că nu-și poate permite să se întoarcă și să cumpere iar tot ce pierduse. Tot restul după-amiezii e furioasă pe ea însăși, umilită de ideea că va ajunge la Calcutta cu mâinile goale, doar cu puloverele și cu pensulele. Dar când Ashoke s-a întors acasă, a sunat la biroul de obiecte găsite; a doua zi, pungile sunt returnate și totul este la locul lui. Cumva, mica minune o face să se simtă legată de Cambridge într-un fel în care nu a crezut că e posibil, integrându-l cu excepțiile, dar și cu regulile lui. Are o poveste de spus la petreceri. Prietenii o ascultă, uimiți de norocul pe care l-a avut.

— Doar în țara asta se poate întâmpla așa ceva, spune Maya Nandi.

Într-o noapte, la scurt timp după incident, dorm adânc în fața televizorului, când sună telefonul. Sunetul îi trezește

imediat, iar inimile lor bat atât de tare, ca și cum ar fi avut același vis îngrozitor. Încă dinainte ca Ashoke să răspundă, Ashima știe că e un apel din India. Cu câteva luni în urmă, familia ei ceruse într-o scrisoare numărul lor de telefon din Cambridge, iar ea li-l trimisese fără nicio tragere de inimă, știind că va fi folosit doar pentru transmiterea veștilor proaste. Când el se așază și ridică receptorul, răspunzând cu o voce obosită și stinsă, Ashima se pregătește. Leagănă pătuțul să-l liniștească pe Gogol, care a început să se agite din cauza soneriei, și face un inventar în gând. Bunica are peste optzeci de ani, este țintuită la pat, cu totul senilă și incapabilă să mănânce sau să vorbească. Conform celei mai recente scrisori de la părinții ei, aceste ultime luni din viața ei au fost foarte dureroase, pentru bunică și pentru cei care o cunosc. Nu se putea trăi așa. Și-o închipuie pe mama ei spunând cu blândețe aceste lucruri la telefonul vecinilor de vizavi, stând în camera lor de zi. Ashima se pregătește pentru această veste, se pregătește să se resemneze cu ideea că Gogol nu-și va cunoaște niciodată străbunica, cea care i-a dat numele pierdut.

În cameră e neplăcut de rece. Îl ia în brațe pe Gogol și se duce înapoi în pat, sub pătură. Îl strânge lângă ea și îi dă să sugă. Își aduce aminte de jacheta de culoarea untului pe care a cumpărat-o gândindu-se la bunica ei și care acum se află într-o pungă de cumpărături, în dulap. Îl aude pe Ashoke vorbind, serios, suficient de tare, încât se teme că îi va trezi pe Alan și pe Judy:

— Da, sigur. Înțeleg. Stați liniștiți, așa voi face.

Un timp el tace, ascultând.

— Vor să vorbească și cu tine, îi spune Ashimei, punându-i mâna pe umăr.

Pe întuneric, îi dă telefonul și, după un moment de ezitare, ea se ridică din pat.

Ia receptorul ca să primească vestea chiar ea, pentru a-și consola mama. Nu se poate stăpâni să nu se gândească cine o va consola pe ea când propria ei mamă va muri, dacă acea veste va ajunge la ea în același fel, în toiul nopții, smulgând-o din vise. În ciuda groazei, simte un fior de plăcere; este prima oară în aproape trei ani când aude vocea mamei. Prima oară, de la plecarea din aeroportul Dum Dum, când i se va spune „Monu”. Doar că la celălalt capăt nu este mama, ci fratele ei, Rana. Vocea lui pare stinsă, trasă printr-un fir, și abia o recunoaște când o aude în receptor. Prima întrebare a Ashimei este cât e ceasul acolo. Trebuie să repete întrebarea de trei ori, să țipe ca să se facă auzită. Rana îi spune că este ora prânzului.

— Mai vreți să veniți în decembrie? întreabă el.

Simte o durere în piept, fiind emoționată când aude după atâta timp cum fratele ei îi zice „Didi”, sora mai mare, un cuvânt pe care doar el din întreaga lume are dreptul să îl folosească. În același timp, aude apa curgând în bucătăria lor din Cambridge și pe soțul ei deschizând dulapul să ia un pahar.

— Sigur că venim, răspunde ea, neliniștindu-se când își aude ecoul spunând același lucru încă o dată, dar mult mai stins, mai puțin convingător.

— Ce face *Dida*? A pățit ceva?

— Trăiește încă, spune Rana. Dar este la fel.

Ashima se sprijină pe pernă, moale de ușurare. O va vedea pe bunica până la urmă, chiar dacă va fi pentru ultima dată. Îl sărută pe Gogol pe creștetul capului și își lipește obrazul de al lui.

— Slavă Domnului! Dă-mi-o pe Ma, îi cere ea, încrucișându-și gleznele. Vreau să vorbesc cu ea.

— Nu este acasă acum, spune Rana după o întrerupere.

— Și Baba?

Se așterne tăcerea o clipă înainte să-i răspundă vocea.

— Nu e aici.

— Ah…

Își aduce aminte de diferența de oră – tatăl ei probabil este deja la serviciu, la sediul *Desh,* iar mama la piață, cu o pungă de pânză în mână, cumpărând legume și pește.

— Ce face micul Gogol? o întreabă Rana. Vorbește numai engleză?

Ea râde.

— Deocamdată nu vorbește prea mult din nicio limbă.

Începe să-i povestească lui Rana că acum îl învață pe Gogol să spună „Dida” și „Mamu” și să-și recunoască bunicii și unchiul în fotografii. Dar o altă întrerupere, de data asta mai lungă, o face să se oprească în mijlocul frazei.

— Rana? Mă auzi?

— Nu te mai aud, Didi, spune Rana, cu vocea din ce în ce mai stinsă. Nu aud. Hai că vorbim mai târziu!

— Bine, zice ea, mai târziu. Ne vedem în curând. Foarte curând. Scrie-mi!

Pune receptorul în furcă, înviorată că i-a auzit glasul fratelui ei. Peste o clipă e confuză și întrucâtva iritată. De ce și-a bătut capul să sune, doar de dragul conversației? De ce să sune, când amândoi părinții sunt plecați de acasă?

Ashoke se întoarce din bucătărie, cu un pahar cu apă în mână. Pune paharul jos și aprinde veioza mică de lângă pat.

— M-am trezit, spune el, deși vocea îi e în continuare stinsă din cauza oboselii.

— Și eu.

— Dar Gogol?

Ea se ridică și îl pune înapoi în pătuț, trăgându-i pătura până la umeri, apoi se întoarce în pat, tremurând.

— Nu înțeleg, spune ea, dând din cap când se uită la cearșaful mototolit. De ce s-a apucat Rana să sune tocmai acum? E atât de scump. Nu are sens.

Se întoarce către Ashoke:

— Ce ți-a spus, de fapt?

El dă din cap dintr-o parte în alta, cu ochii în pământ.

— Ți-a spus ceva ce nu-mi spui. Zi-mi, ce a spus?

El continuă să își miște capul și apoi se întinde către ea, peste partea ei de pat, și îi strânge mâna atât de tare, încât aproape că o doare. O întinde pe pat, așezându-se deasupra ei, și brusc trupul lui începe să tremure. O ține așa, în brațe, atât de mult, încât ea începe să se întrebe dacă urmează să stingă lumina și să o mângâie. În schimb, el îi spune ce i-a zis Rana cu câteva minute în urmă la telefon, ceea ce Rana nu a suportat să îi spună propriei lui surori: că tatăl ei murise cu o seară în urmă. Făcuse infarct, în timp ce juca o pasiență la el în pat.

•

Peste șase zile pleacă în India, cu șase săptămâni mai devreme decât planificaseră. Alan și Judy, care a doua zi de dimineață s-au trezit în hohotele ei de plâns și care au aflat vestea de la Ashoke, lasă lângă ușa lor o vază plină cu flori. În cele șase zile, nu au timp să se gândească la un nume bun pentru Gogol. Obțin un pașaport în regim de urgență, cu numele „Gogol Ganguli” lângă ștampila Statelor Unite ale Americii, cu semnătura lui Ashoke pe numele fiului său. În ziua de dinaintea plecării, Ashima îl așază pe Gogol în căruț, pune puloverul tricotat pentru tatăl ei și pensulele într-o pungă de cumpărături și merge până în Harvard Square, la stația de metrou.

— Mă scuzați, îl oprește pe un domn de pe stradă, trebuie să mă urc în metrou.

Bărbatul o ajută să coboare cărușul și Ashima așteaptă pe peron. Când vine metroul, se îndreaptă direct către Central Square. De această dată este cât se poate de trează. În vagon se află doar cinci-șase persoane, cu fețele ascunse în ziarul *Globe*, cu nasul vârât în cărți sau care pur și simplu se uită direct prin ea, la nimic. Când trenul încetinește, este în picioare, pregătită să coboare. Nu se întoarce să se uite la punga de cumpărături, pe care a lăsat-o intenționat sub scaunul pe care a stat.

— Hei! Doamna indiană și-a uitat lucrurile, spune cineva exact când se închid ușile, iar când pleacă metroul, aude un pumn care bate în geam, dar ea merge mai departe, împingându-l pe Gogol de-a lungul peronului.

În seara următoare iau o cursă Pan Am spre Londra, unde, după o escală de cinci ore, se vor urca într-un alt avion către Calcutta, via Teheran și Bombay. Pe pista din Boston, după ce și-a pus centura, se uită la ceasul de la mână și calculează pe degete ora din India. Dar, de data asta, nu-i vine în minte nicio imagine cu familia. Refuză să-și închipuie ce va vedea în curând: purpuriul mamei ei șters, părul bogat al fratelui ei, ras în semn de doliu. Roțile încep să se învârtească, aripile enorme, de metal, să se miște ușor, când în sus, când în jos. Se uită la Ashoke, care verifică încă o dată pașapoartele și *green card*-ul. Îl privește cum schimbă ora la ceas, anticipând sosirea, limbile argintii mișcându-se pe cadran.

— Nu vreau să merg, spune ea, întorcându-se spre fereastra ovală și întunecată. Nu vreau să-i văd. Nu pot.

În timp ce avionul rulează pe pistă din ce în ce mai repede, el își pune mâna peste a ei. Și apoi, Boston rămâne în urmă, iar ei urcă ușor deasupra unui Atlantic întunecat. Roțile se retrag, iar cabina se clatină pe măsură ce avionul urcă tot mai mult, străpungând primul nivel al norilor. Deși i-au pus vată în urechi, Gogol tot țipă în brațele mamei lui îndurerate, când avionul se înalță și mai sus, în primul zbor în jurul lumii din viața lui.

3.

1971

Familia Ganguli s-a mutat într-un mic oraș universitar, în afara Bostonului. Din câte știu ei, sunt singurii locuitori bengalezi din zonă. Orașul are un centru istoric, o fâșie de arhitectură colonială care vara, în weekend, e vizitat de turiști. Tot aici se află și o biserică înaltă, cu clopotniță, o judecătorie de piatră, alături de care se găsește și închisoarea adiacentă, o bibliotecă publică, al cărei acoperiș are cupolă, și o fântână de lemn despre care se spune că din ea a băut Paul Revere. Iarna, după ce se lasă întunericul, la ferestrele caselor ard lumânări în formă conică. Ashoke a fost angajat la universitate pe un post de profesor asistent de inginerie electrică. Pentru că predă cinci cursuri, câștigă șaisprezece mii de dolari pe an. A primit un birou propriu, pe a cărui ușă este o plăcuță cu numele lui. Împreună cu alți membri ai catedrei respective, beneficiază de o secretară în vârstă, doamna Jones, care deseori așază o farfurie cu pâine și banane lângă filtrul de cafea din biroul personalului. Ashoke înclină să creadă că doamna Jones, al cărei soț a predat în cadrul catedrei de engleză până în ziua în care a murit, este cam de aceeași vârstă cu mama lui. Doamna Jones duce o viață pe care mama lui ar considera-o umilitoare: mănâncă singură, conduce singură până la serviciu, pe zăpadă sau pe zloată, și își vede copiii și nepoții de cel mult trei sau patru ori pe an.

Slujba pe care o are acum este tot ceea ce a visat Ashoke. Întotdeauna a sperat să predea la universitate, în loc să lucreze pentru o corporație. Ce bucurie, se gândește el, să predea într-un amfiteatru cu studenți americani! Ce senzație de împlinire simte când își vede numele tipărit sub „Facultate”, în registrul universității! Ce bucurie ori de câte ori doamna Jones îi spune:

— Domnule profesor Ganguli, soția dumneavoastră la telefon.

De la biroul lui de la etajul patru are o vedere cuprinzătoare asupra unui patrulater înconjurat de clădiri de cărămidă, acoperite cu viță-de-vie, iar în zilele însorite ia masa pe o bancă, ascultând melodia clopotelor din turnul cu ceas al campusului. Vinerea, după ce predă ultimul curs, merge la bibliotecă să citească ziarele internaționale pe mesele lungi, de lemn. Citește despre avioanele Statelor Unite care bombardează rutele de aprovizionare ale Viet Congului din Cambodgia, despre asasinarea membrilor mișcării naxalite pe străzile din Calcutta, despre izbucnirea războiului din India și

Pakistan. Uneori cutreieră la etajul superior al bibliotecii, însorit și nepopulat, unde se află numai literatură. Trece pe fiecare coridor, zăbovind mai ales asupra cărților iubiților lui ruși, unde se simte foarte bine de fiecare dată, văzând numele fiului său gravat cu litere aurii pe cotoarele unor volume cartonate, roșii, verzi și albastre.

Pentru Ashima, mutarea în suburbie pare mai drastică, mai stresantă decât a fost mutarea de la Calcutta la Cambridge. Îi pare rău că Ashoke n-a acceptat postul de la Northeastern, astfel încât să fi putut rămâne în oraș. Este șocată că în acest oraș nu există trotuare, nu există iluminat sau transport public și magazinele se află la câțiva kilometri distanță unul de altul. Nu o interesează să învețe să conducă noua Toyota Corolla, pe care trebuie să și-o cumpere. Deși nu mai este însărcinată, din când în când mai amestecă într-un bol fulgi de orez cu alune și ceapă. Pentru că este o străină, Ashima începe să-și dea seama că existența este un fel de sarcină pe termen lung – o așteptare perpetuă, o povară permanentă, un sentiment continuu de indispoziție. Este o responsabilitate permanentă, o paranteză în ceea ce a fost odată o viață obișnuită, doar pentru a descoperi că viața de dinainte a dispărut și a fost înlocuită de ceva mult mai complicat și mai obositor. Ca atunci când ești însărcinată, a fi străină, e de părere Ashima, provoacă aceeași curiozitate în rândul străinilor, același amestec de milă și respect.

Incursiunile ei în afara apartamentului, în timp ce soțul este la serviciu, sunt limitate la universitatea în cadrul căreia trăiesc și la zona istorică ce mărginește campusul. Se plimbă împreună cu Gogol, lăsându-l să alerge în patrulater, iar în zilele ploioase se uită împreună la televizor în foaierul studenților. O dată pe săptămână, pregătește treizeci de *samosa,* pe care le vinde la cafeneaua internațională cu 25 de cenți fiecare, lângă pătratele de *linzer* pe care le gătește doamna Etzold și lângă baclavaua doamnei Cassolis. Vinerea îl duce pe Gogol la ora de povești, care se desfășoară la biblioteca publică. După ce Gogol a împlinit patru ani, trei dimineți pe săptămână îl duce la grădinița universității. În timp ce el este la grădiniță, pictând cu degetul și învățând alfabetul englezesc, Ashima este abătută, neobișnuită să fie din nou singură. Îi este dor de obiceiul lui de a o ține de capătul liber al sariului când se plimbă amândoi. Îi este dor de vocea lui ursuză, puternică, de băiețel, spunându-i că îi este foame sau că a obosit sau că trebuie să meargă la baie. Pentru a evita să rămână singură acasă, stă în sala de lectură a bibliotecii publice, într-un fotoliu cu pielea crăpată, scriindu-i scrisori mamei ei, citind reviste sau una dintre cărțile ei bengaleze, luate de acasă. Sala este veselă, plină de lumină, pe jos e un

covor de culoarea tomatelor, iar oamenii citesc ziare în jurul unei mese mari, de lemn, cu flori forsythia frumos aranjate în mijloc. Când îi este foarte dor de Gogol, se plimbă prin camera copiilor; acolo, pe un panou de perete, e o poză a lui din profil, stând cu picioarele încrucișate pe o pernă la ora de povești și ascultând-o pe bibliotecara de la copii, doamna Aiken, în timp ce le citește *Pisica din pălărie.*

După doi ani de stat într-un apartament supra-încălzit și cu chirie subvenționată de universitate, Ashima și Ashoke sunt pregătiți să-și cumpere casă. Seara, după cină, se urcă în mașină, cu Gogol așezat pe bancheta din spate, și merg să caute case de vânzare. Nu caută în zona istorică, acolo unde stă șeful catedrei în care lucrează el, într-un conac din secolul al XVIII-lea, unde sunt invitați o dată pe an la ceaiul de Boxing Day[15]. Caută pe străzile obișnuite, unde pe gazonul din fața caselor sunt lăsate minipiscine de plastic și bâte de baseball. În toate casele locuiesc americani. Intră înăuntru încălțați, în bucătării se găsesc litiere pentru pisici, câinii latră și sar când Ashima și Ashoke sună la sonerie. Ei învață numele diferitelor stiluri arhitectonice: *promontoriu, cutie, fermă înălțată, garnizoană.* În cele din urmă, se hotărăsc la o locuință cu două etaje, în stil colonial, cu țiglă, dintr-un cartier nou construit, casă care nu a mai fost locuită înaintea lor și care măsoară o sută de metri pătrați. Este o mică parte din America pe care ei o revendică. Gogol își însoțește părinții pe la bănci, așteptând în timp ce ei semnează nenumărate hârtii.

Creditul ipotecar le este aprobat și mutarea este programată pentru primăvară. Sunt uimiți câte lucruri au atunci când se mută cu ajutorul unui camion U-Haul; fiecare dintre ei venise în America aducând un singur geamantan cu haine de purtat câteva săptămâni. Acum au suficiente numere din *Globe* depozitate prin colțurile apartamentului să-și împacheteze toate farfuriile și paharele. Trebuie să arunce colecții întregi din revista *Times.*

Pereții noii locuințe sunt vopsiți, aleea pentru mașină este sigilată, țiglele și veranda sunt impermeabilizate și date cu baiț. Ashoke face fotografii în fiecare cameră, cu Gogol undeva în cadru, pentru a le trimite rudelor din India. Au poze cu el deschizând frigiderul sau prefăcându-se că vorbește la telefon. Este un copil cu o constituție puternică, cu obrajii plini și deja are trăsături de om gânditor. Când pozează în fața aparatului de fotografiat, trebuie să fie convins să zâmbească. Casa se află la cincisprezece minute depărtare de cel mai apropiat supermarket și la patruzeci de minute de un mall. Adresa este Pemberton Road nr. 67. Vecini le sunt familiile Johnson, Merton, Aspri și Hill. Casa are patru dormitoare

modeste, o baie completă și una de serviciu, tavan înalt de doi metri și cincisprezece centimetri și garaj pentru o mașină. Camera de zi este dotată cu un șemineu de cărămidă și o fereastră cu arcadă, cu vedere înspre grădină. În bucătărie au dispozitive galbene, asortate, o Lazy Susan, linoleum care arată ca plăcile de faianță. O acuarelă pictată de tatăl Ashimei, reprezentând o caravană de cămile într-un deșert din Rajahstan, este înrămată la un atelier local și agățată pe peretele camerei de zi. Gogol are camera lui, un pat cu dulap încorporat la bază, rafturi metalice pe care sunt așezate jucăriile Tinkertoy, Lincoln Logs, un View Mastre și un set Etch-A-Sketch. Majoritatea jucăriilor lui sunt cumpărate de la vânzări în curte[16], la fel și cea mai mare parte a mobilei, draperiile, prăjitorul de pâine și un set de oale și tigăi. La început, Ashima nu prea voia să aducă în casă astfel de obiecte, rușinată de ideea de a cumpăra ceva ce le aparținuse unor străini și tocmai străini americani. Dar Ashoke i-a spus că și șeful catedrei cumpără la astfel de vânzări în curte, și că, deși locuiește într-un mic castel, un american nu are nicio problemă să poarte o pereche de pantaloni la mâna a doua, cumpărați cu 50 de cenți.

Când se mută, curtea are nevoie să fie amenajată. În jur nu crește niciun copac, aleea de la intrare nu are tufișuri de-o parte și de alta, astfel că cimentul fundației se vede cu ochiul liber. Prin urmare, în primele luni, micul Gogol, acum în vârstă de patru ani, se joacă într-o grădină cu suprafața denivelată, plină de mizerie și de pietre, murdărindu-și încălțările și lăsând peste tot urme. Este una dintre primele lui amintiri. Nu va uita toată viața primăvara aceea rece și mohorâtă când săpa în noroi, strângea pietre și, sub o placă de gresie, descoperea salamandre negru cu galben. Nu va uita gălăgia pe care o făceau ceilalți copii din cartier, râzând și mergând pe stradă cu bicicletele lor, marca Big Wheels. Nu va uita ziua caldă și luminoasă de vară când din remorca unui camion a fost descărcat un strat de sol vegetal și cum, peste câteva săptămâni, când a ieșit pe verandă cu amândoi părinții, a văzut firișoare subțiri de iarbă, care răsăriseră din peluza neagră și cheală.

La început, familia lui se plimbă seara cu mașina, explorând puțin câte puțin împrejurimile: aleile prăfuite pe care nu le bagă în seamă nimeni, drumurile umbroase din spatele caselor, fermele de unde toamna puteai să culegi dovleci și în iulie puteai să cumperi fructe în cutii verzi, de carton. Bancheta din spate a mașinii încă este acoperită cu plastic, iar portierele și scrumierele sunt sigilate. Conduc până se întunecă, fără o destinație precisă, pe lângă helești și cimitire ascunse,

fundături și străzi închise. Uneori chiar ies din oraș, mergând la una dintre plajele aflate de-a lungul coastei de nord. Nici măcar vara nu se duc vreodată să înoate sau să facă plajă. Stau în hainele de zi cu zi. Când ajung ei, la biroul de bilete nu mai e nimeni și aglomerația a dispărut; în parcare sunt doar câteva mașini și vizitatorii sunt doar oameni care își plimbă câțeii ori merg prin nisip cu detectoare de metal. Atunci când merg cu mașina, anticipează împreună momentul când linia subțire a oceanului va apărea la orizont. Pe plajă, Gogol adună pietre, sapă tunele în nisip. Împreună cu tatăl lui, se plimbă desculți, cu pantalonii suflecați până la jumătatea gambelor. Se uită la tatăl lui cum înalță un zmeu în câteva minute, atât de sus, încât Gogol trebuie să își lase capul pe spate ca să-l vadă, o pată mișcătoare pe cer. Vântul le șfichiuiește pe lângă urechi, înghețându-le fața. Pescărușii albi planează cu aripile desfăcute atât de aproape de sol, încât îi pot atinge. Gogol aleargă spre și dinspre ocean, lăsând urme efemere și udându-și manșetele întoarse ale pantalonilor. Mama lui îl strigă, râzând, în timp ce își ridică sariul câțiva centimetri deasupra gleznelor și, ținându-și papucii într-o mână, își înmoaie tălpile în apa înspumată și rece ca gheața. Ajunge la el și-l ia de mână.

— Nu te duce atât de departe! îi zice.

Valurile se retrag, prinzând putere, iar nisipul moale și întunecat pare că le fuge de sub picioare, făcându-i să-și piardă echilibrul.

— Cad. Mă trage în apă, spune ea tot timpul.

•

În luna august, în anul în care Gogol împlinește cinci ani, Ashima își dă seama că este din nou însărcinată. De dimineață se forțează să mănânce o felie de pâine prăjită, doar pentru că Ashoke i-o pregătește și o supraveghează în timp ce ea o mănâncă stând în pat. Capul i se învârtește încontinuu. Își petrece zilele culcată, cu un lighean de plastic roz lângă ea, cu jaluzelele trase, iar gura și dinții îi sunt căptușiți cu un gust metalic. Se uită la *Prețul corect,* la *Lumina călăuzitoare* și la *Piramida de 10.000 de dolari* la televizorul pe care el îl mută din camera de zi lângă pat. Târându-se până la bucătărie la ora prânzului să facă un sandviș cu unt de arahide și jeleu pentru Gogol, este revoltată de mirosul frigiderului și convinsă că toate legumele din sertare au fost înlocuite de gunoi, iar carnea putrezește pe rafturi. Uneori micuțul stă lângă ea în camera părinților, uitându-se pe o carte cu poze sau colorând cu creioane colorate.

— O să ai un frățior, îi spune ea într-o bună zi. Cineva o să-ți spună Dada. Nu-i așa că abia aștepți?

Câteodată, când simte că are energie, îl roagă să aducă un album cu fotografii și se uită împreună la poze cu bunicii lui, cu unchii, mătușile și verii lui, pe care, deși a fost o dată la Calcutta, nu și-i mai aduce aminte. Acum îl învață o poezie cu patru versuri de Tagore și numele divinităților care o venerează pe zeița cu cele zece mâini, Durga, în timpul sărbătorii *pujo*: Saraswati cu lebăda ei și Kartika cu păunul ei în partea stângă, Lakshmi cu bufnița și Ganesha având în partea dreaptă șoarecele. În fiecare după-amiază Ashima doarme, dar înainte de a ațipi schimbă pe Channel 2 și îi spune lui Gogol să se uite la *Sesame Street* și *The Electric Company*[17], ca să țină pasul cu engleza de la grădiniță. Seara, băiatul și tatăl lui mănâncă singuri același fel de mâncare, pui cu *curry* și cu orez, pe care tatăl său îl pregătește în fiecare duminică pentru o săptămână întreagă, pe două mașini de gătit uzate. În timp ce mâncarea se încălzește, îi spune lui Gogol să închidă ușa dormitorului, pentru că mama nu poate suporta mirosul. Este ciudat să-și vadă tatăl cum conduce bucătăria, stând în locul mamei lângă cuptor. Când stau la masă, îi lipsește sunetul conversației părinților, ca și cum ar fi sunetul televizorului în timpul știrilor. Tatăl lui își ține capul aplecat peste farfurie în timp ce mănâncă, răsfoind cel mai recent număr din *Times*, uitându-se din când în când la el să se asigure că mănâncă. Deși nu uită să amestece orezul cu *curry* din farfuria copilului, nu se obosește să formeze mingiuțe, cum face mama lui, așezându-le pe marginea farfuriei ca cifrele de la un ceas. Gogol a învățat deja să mănânce singur cu degetele, fără să se murdărească. A învățat să sugă măduvă de la miel și să înlăture oasele din pește. Dar, dacă mama lui nu este la masă, nu prea îi vine să mănânce. În fiecare seară speră că ea o să apară din dormitor și o să se așeze între el și tatăl lui, umplând aerul cu mirosul ei. Începe să se plictisească să mănânce același lucru în fiecare zi și, într-o seară, împinge discret restul de mâncare. Cu degetul arătător începe să deseneze în farfurie, în urmele rămase de la sos. Se joacă X și O.

— Potolește-te! îi spune tatăl lui, ridicându-și privirea din revistă. Nu te juca așa cu mâncarea!

— M-am săturat, Baba.

— Mai ai mâncare în farfurie.

— Nu mai pot.

Farfuria tatălui este curată, oasele de pui sunt curățate de cartilagii și roase până la zona rozalie, frunza de dafin și batonul de scorțișoară sunt ca noi. Ashoke dă din cap spre el, dezaprobator. În fiecare zi suferă din cauza sandvișurilor mâncate pe jumătate, pe care oamenii le aruncă în coșurile de

gunoi din campus și a merelor abandonate după o mușcătură sau două.

— Termină de mâncat, Gogol! Când eram ca tine, abia aveam ce mânca.

•

Pentru că vomită când merge cu mașina, mama lui nu poate să-și însoțească soțul când acesta îl duce pe Gogol, în luna septembrie a anului 1973, la prima zi de lecții pregătitoare de la școala primară din oraș. Gogol începe în a doua săptămână a anului școlar. Dar o săptămână stă la pat, la fel ca mama lui, apatic, fără poftă de mâncare, pretinzând că îl doare stomacul, ba chiar într-o zi a și vomitat în ligheanul ei roz. Nu vrea să se ducă la școală. Nu vrea să poarte noile haine pe care ea i le-a cumpărat de la Sears și care stau acum agățate de un mâner al dulapului, nici nu vrea să-și ia cutia Charlie Brown cu mâncare sau să urce în autobuzul galben al școlii, care oprește în capăt la Pemberton Road. Școala, spre deosebire de grădiniță, este la câțiva kilometri depărtare de casă și la câțiva kilometri de universitate. De multe ori a mers cu mașina să vadă clădirea, o construcție joasă și lungă, de cărămidă, cu un acoperiș perfect plat și un steag care fâlfâie în vârful unui stâlp alb și înalt, pe gazon.

Gogol nu vrea să meargă la școală dintr-un anumit motiv. Părinții l-au anunțat că, în loc să i se zică Gogol, i se va spune pe noul lui nume, un nume bun, asupra căruia părinții s-au hotărât, în sfârșit, tocmai la timp pentru ca el să înceapă școala. Numele, Nikhil, este în mod artistic legat de trecut. E un nume bengalez nu numai foarte respectabil, care înseamnă „cel care este complet, atotcuprinzător”, ci și întrucâtva asemănător cu „Nikolai”, primul nume al rusului Gogol. Lui Ashoke i-a venit recent ideea, uitându-se fără scop la cotoarele cărților lui Gogol de pe rafturile bibliotecii, și s-a dus pușcă acasă să-i ceară părerea Ashimei. A subliniat că e ușor de pronunțat, deși exista riscul ca americanii, obsedați de prescurtări, să îl transforme în „Nick”. Ea i-a spus că-i place, deși mai târziu, când a rămas singură, a plâns cu gândul la bunica ei, care murise la începutul anului, și la scrisoarea rătăcită pe veci pe drumul dintre India și America, scrisoare ce conținea numele bun pe care ea îl alesese pentru Gogol. Din când în când, Ashima mai visează scrisoarea, visează că după toți acești ani o descoperă în cutia poștală din Pemberton Road, deschide plicul și înăuntru nu este nimic.

Dar Gogol nu vrea un nume nou. Nu înțelege de ce trebuie să răspundă la alt nume.

— De ce trebuie să am un nume nou? își întrebă părinții, cu lacrimi în ochi.

Ar fi ceva dacă și părinții l-ar striga tot Nikhil! Dar îi spun că noul nume va fi folosit doar de profesori și de copiii de la școală. Îi este teamă să fie Nikhil, cineva necunoscut. Cineva care nu-l cunoaște pe el. Părinții îi zic că fiecare dintre ei are două nume, la fel și toți prietenii lor bengalezi din America și rudele din Calcutta. Înseamnă că ai crescut mare, îi explică ei, că ești bengalez. Îi scriu numele pe o coală de hârtie, cerându-i să îl copieze de zece ori.

— Stai liniștit! spune tatăl lui. Pentru mine și pentru mama o să fii mereu Gogol.

La școală, tatăl și fiul sunt întâmpinați de secretară, doamna McNab, care îi cere lui Ashoke să completeze formularul de înscriere. El îi dă o copie a certificatului de naștere al lui Gogol și fișele cu vaccinuri, pe care doamna McNab le pune într-un dosar, împreună cu fișa de înscriere.

— Pe aici, spune doamna McNab, conducându-i în biroul directorului. *CANDACE LAPIDUS,* scrie pe ușă. Doamna Lapidus îl asigură pe Ashoke că nu este o problemă dacă băiatul a lipsit de la școală în prima săptămână, că lucrurile încă nu sunt bine puse la punct. Doamna Lapidus este o femeie înaltă și zveltă, cu păr scurt, blond-deschis. Are ochii machiați cu un albastru-glacial și poartă un costum de culoarea lămâii. Dă mâna cu el și îi spune că în școală mai sunt doi copii indieni, Javdev Modi în clasa treia și Rekha Saxena într-a șasea. Poate că familia Ganguli îi cunoaște? Ashoke îi răspunde că nu îi cunoaște. Se uită la formularul de înscriere și apoi zâmbește amabil spre băiat, care îl ține strâns de mână pe tatăl lui. Gogol este îmbrăcat cu pantaloni albastru-cenușii, are tenișii din material alb cu roșu și un pulover cu guler pe gât, în dungi.

— Bine ai venit la școală, Nikhil! Eu sunt directoarea, doamna Lapidus.

Gogol se uită la tenișii. Directoarea îi pronunță numele altfel decât părinții lui, a doua parte a cuvântului fiind mai lungă, ca și cum ar pronunța „hiil”.

Ea se apleacă și fața îi ajunge la același nivel cu a lui și îi pune mâna pe umăr.

— Îmi spui câți ani ai, Nikhil?

Când repetă întrebarea și directoarea nu primește niciun răspuns, doamna Lapidus întreabă:

— Domnule Ganguli, Nikhil înțelege engleza?

— Sigur că da, răspunde Ashoke. Fiul meu este bilingv. Pentru a-i dovedi că băiatul știe engleză, tatăl face ceva ce nu a mai făcut niciodată: i se adresează fiului său într-o engleză îngrijită.

— Haide, Gogol! spune el, mângâindu-l pe cap. Zi-i doamnei Lapidus câți ani ai!

— Ce ați spus? întreabă doamna Lapidus.

— Poftim?

— Numele pe care i l-ați spus. Ceva cu G.

— Ah, așa îi spunem doar acasă. Însă numele lui bun ar trebui să fie, este, dă el cu fermitate din cap, Nikhil.

— Nu cred că înțeleg. Cum adică nume bun? se încruntă doamna Lapidus.

— Da.

Doamna Lapidus se uită cu atenție la formularul de înscriere. Nu i s-a mai întâmplat așa ceva cu ceilalți copii indieni.

Deschide dosarul și studiază fișele cu vaccinuri, certificatul de naștere.

— Se pare că este o neînțelegere, domnule Ganguli, zice ea. În conformitate cu aceste documente, numele oficial al fiului dumneavoastră este Gogol.

— Așa este. Dar dați-mi voie să vă explic.

— Că doriți să îi spunem Nikhil.

— Așa este.

Doamna Lapidus dă aprobator din cap.

— Și din ce motiv?

— Aceasta este dorința noastră.

— Nu sunt sigură că vă înțeleg, domnule Ganguli. Adică Nikhil este un al doilea nume? Sau o poreclă? Mulți copii au porecle aici. Pentru asta există o rubrică separată.

— Nu, nu, nu este un al doilea nume, explică Ashoke.

Începe să își piardă răbdarea.

— Nu are un al doilea nume. Nici poreclă. Numele bun al băiatului, numele pentru școală, este Nikhil.

Doamna Lapidus strânge din buze și zâmbește.

— Dar este evident că nu răspunde la acest nume.

— Vă rog, doamnă Lapidus! spune tatăl. E foarte normal ca un copil să fie nedumerit la început. Acordați-i un răgaz! Vă asigur că în timp se va obișnui.

Se apleacă și, de data asta în bengaleză, calm, îl roagă pe Gogol să îi răspundă doamnei Lapidus la întrebări.

— Nu-ți fie teamă, Gogol! îi zice, ridicându-i cu degetul bărbia. Ești băiat mare acum. Fără lacrimi!

Deși nu pricepe niciun cuvânt, doamna Lapidus ascultă cu atenție și aude iar numele acela, Gogol. Ușor, cu creionul, îl scrie pe formularul de înscriere.

Ashoke îi dă băiatului cutia cu masa de prânz și o geacă de fâș, în cazul în care se face frig. Îi mulțumește doamnei Lapidus.

— Să fii cuminte, Nikhil! îi spune în engleză.

Și apoi, după o clipă de ezitare, pleacă.

Când sunt singuri, doamna Lapidus îl întreabă:

— Te bucuri că ai început școala, Gogol?

— Părinții mei vor să am alt nume la școală.

— Dar tu, Gogol? Vrei să ai alt nume?

După o pauză, clatină din cap.

— Asta înseamnă nu?

Dă aprobator din cap.

— Da.

— Atunci, așa rămâne. Poți să îți scrii numele pe hârtia asta?

Gogol ia un creion, îl apucă strâns și înșiră literele singurului cuvânt pe care a învățat să-l scrie până acum, făcând „L”-ul invers, pentru că are emoții.

— Ce frumos ai scris! exclamă doamna Lapidus.

Rupe vechiul formular de înscriere și o roagă pe doamna McNab să completeze unul nou. Apoi îl ia pe Gogol de mână și îl conduce pe un coridor mochetat și cu pereți pictați. Deschide o ușă și Gogol este prezentat profesoarei lui, domnișoara Watkins, o femeie cu părul împletit în două cozi, într-o rochie și în saboți. Clasa este un mic univers de porecle – Andrew este Andy, Alexandra – Sandy, William – Billy, Elizabeth este Lizzy. Nu seamănă deloc cu școala pe care au urmat-o părinții lui Gogol, cu stilouri și pantofi negri, lustruiți, caiete și nume bune și domnul sau doamna, toate astea încă de la o vârstă fragedă. Aici singurul ritual oficial este promisiunea loialității față de steagul Americii, la prima oră. În rest, stau toată ziua în jurul unei mese rotunde, beau punch și mănâncă prăjituri, culcându-se pe perne portocalii, întinse pe jos. La sfârșitul primei zile, este trimis acasă împreună cu o scrisoare pentru părinți din partea doamnei Lapidus, împăturită și capsată de un șiret aflat la gâtul lui, scrisoare ce explică faptul că, datorită preferinței fiului lor, la școală i se va spune Gogol. Și preferința părinților? se întreabă Ashima și Ashoke, dând dezaprobator din cap. Dar, pentru că niciunul nu se simte confortabil să insiste asupra acestui aspect, nu pot decât să renunțe.

Și astfel începe Gogol școala. Își scrie numele de alint pe primul rând din caietele lui cu hârtie galbenă, de nenumărate ori, și alfabetul cu litere mari și litere mici. Învață să facă adunări și scăderi și să scrie primele cuvinte. Își înscrie moștenirea pe prima copertă a manualelor din care învață să citească, scriindu-și numele cu un creion numărul doi, sub o serie de alte nume. La lecțiile de artă, materia lui preferată, își gravează numele pe fundul cănilor și al holurilor de lut cu agrafe de hârtie. Lipește tot felul de paste pe carton, iar în josul

picturilor își pune semnătura cu linii grosuțe de pensulă. Zi după zi, îi aduce Ashimei acasă creațiile lui și ea le agață mândră pe ușa de la frigider. „Gogol G.”, așa își semnează lucrările, în colțul din dreapta jos, ca și cum ar trebui să stabilească diferența între el și un alt Gogol de la școală.

•

În mai se naște sora lui. De data asta, travaliul e scurt. Într-o dimineață de duminică se gândesc să se ducă la o vânzare în curte din cartier, în timp ce la casetofon se aud cântece bengaleze. Când mamei lui i se rupe apa, Gogol ia micul dejun, vafe înghețate, și-și dorește ca părinții lui să oprească muzica, ca să audă ce se întâmplă în desenele animate la care se uită. Tatăl lui oprește muzica și îi sună pe Dilip și Maya Nandi, care acum locuiesc într-o suburbie, la douăzeci de minute distanță, și care au și ei un băiețel. Apoi o sună pe vecina de alături, doamna Merton, care s-a oferit să aibă grijă de Gogol până sosesc soții Nandi. Deși părinții l-au pregătit pentru eveniment, se simte înstrăinat și nu mai are chef de desene când doamna Merton sosește cu dantela ei. El stă pe treptele din fața casei, privindu-l pe tatăl lui, care o ajută pe mama să urce în mașină, și făcându-i cu mâna când mașina se pune în mișcare. Ca să treacă mai repede timpul, face un desen, un tablou cu el și cu părinții săi și noua lui surioară sau noul frățior, stând pe un rând în fața casei. Își aduce aminte să pună un punct pe fruntea mamei, ochelari pe nasul tatălui, un stâlp cu felinar lângă aleea cu dale de piatră din fața casei.

— Ia uite! Parcă ar fi adevărați, spune doamna Merton, uitându-se peste umăr la desenul lui.

În seara aceea, Maya Nandi, căreia el îi spune Maya Nashi, ca și cum ar fi chiar sora mamei lui, mătușa lui, încălzește mâncarea pentru cină, pe care a adus-o de acasă, moment în care sună tatăl lui să anunțe că bebelușul s-a născut. În ziua următoare o vede pe mama lui stând întinsă într-un pat cu partea de sus ușor înclinată, la încheietura mâinii are o brățară de plastic și burta ei nu mai este așa de tare și de rotundă. Printr-o fereastră mare, de sticlă o vede pe sora lui dormind, culcată într-un pătuț de sticlă, singura dintre bebelușii de acolo care are capul acoperit de un păr negru, bogat. Este prezentat asistentelor mamei lui. Bea suc și mănâncă budincă din tava ei cu mâncare. Timid, îi dă desenul pe care l-a făcut. Sub siluetele desenate a scris numele lui, plus „Ma” și „Baba”. Doar spațiul de sub bebeluș este gol.

— N-am știut numele lui, zice Gogol, moment în care părinții lui îi spun cum îl cheamă.

De data aceasta, Ashoke și Ashima sunt pregătiți. Au pregătit un nume de băiat și unul de fetiță. Au învățat lecția de

când cu Gogol. Și-au dat seama că școlile din America ignoră recomandările părinților și înscriu copilul sub numele de alint. Singura modalitate prin care să evite astfel de probleme, au conchis ei, este să renunțe la numele de alint, așa cum au făcut cei mai mulți dintre prietenii lor bengalezi. Pentru fiica lor, numele bun și numele de alint sunt unul și același: Sonali, „cea care este de aur”.

Peste două zile, când se întoarce de la școală, Gogol o găsește din nou acasă pe mama lui, îmbrăcată cu un halat, în loc de sari, și își vede sora trează pentru prima dată. E într-un costumaș roz, care îi acoperă mâinile și picioarele, cu o bonetă roz, legată în jurul feței ca o lună. E acasă și tatăl lui. Părinții îl așază pe Gogol pe canapeaua din camera de zi și i-o pun pe Sonali în brațe, spunându-i s-o țină la piept și să-i sprijine capul cu mâna, iar tatăl lui le face o poză cu noul aparat de fotografiat Nikon, de 35 de milimetri. Capacul de la aparat se deschide ușor, de mai multe ori; camera este plină de lumina bogată a după-amiezii.

— Bună, Sonali! spune Gogol, țeapăn, privindu-i fața și apoi ridicându-și privirea către aparatul de fotografiat.

Deși Sonali este numele trecut pe certificatul ei de naștere, numele oficial pe care îl va avea toată viața, acasă i se spune Sonu, apoi Sona și, în sfârșit, Sonia. Sonia o face un cetățean al întregii lumi. E o legătură rusească cu fratele ei, e europeană, e sud-americană. La un moment dat, va fi numele soției italience a primului ministru indian. La început, Gogol e dezamăgit că nu se poate juca cu ea, că ea nu face decât să doarmă, să murdărească scutece și să plângă. Dar, până la urmă, ea începe să îi răspundă, chicotind când o gâdilă pe burtică, când îi împinge leagănul care scoate un zgomot sau când îi strigă „Cucu-bau!” O ajută pe mama lui să îi facă baie, aducându-i prosopul și șamponul. O distrează când stau împreună pe bancheta din spate a mașinii, atunci când merg la petreceri organizate de prietenii părinților. Pentru că între timp toți bengalezii din Cambridge s-au mutat în locuri ca Debham, Framingham, Lexington sau Winchester, în case cu grădini în spate și cu alei pentru mașini. Au cunoscut atâția bengalezi, că rar au o sâmbătă liberă, astfel că amintirile lui Gogol din copilărie, amintirile din serile de sâmbătă, vor consta toată viața într-o singură scenă care se tot repetă: persoane de treizeci și ceva de ani, într-o casă cu trei camere aflată în suburbii, copiii uitându-se la televizor sau jucând jocuri în subsol, părinții mâncând și conversând în bengaleza pe care copiii nu o vorbesc între ei. Își va aminti cum mânca din farfurii de hârtie *curry* îndoit cu apă, câteodată pizza sau mâncare chinezească, pe care gazdele o comandau special

pentru copii. Sunt atât de mulți invitați la ceremonia orezului a Soniei, încât Ashoke face aranjamente să închirieze o sală din campusul universității, dotată cu douăzeci de mese pliante și cu un cuptor industrial. Spre deosebire de fratele ei mai mare, care a fost înțelegător, Sonia, în vârstă de șapte luni, refuză orice mâncare. Pune mâna pe pământul luat din curte și apoi încearcă să bage în gură bancnota de un dolar.

— Ea, remarcă unul dintre invitați, ea este un adevărat cetățean american.

•

Pe măsură ce existența lor din New England se împletește cu a altor prieteni bengalezi, membrii celeilalte vieți, anterioare, cei care îi știu pe Ashima și pe Ashoke nu după numele lor bune, ci ca Monu și Mithu, își pierd încet importanța. Urmează alte decese, alte apeluri primite în timpul nopții îi fac să tresară, alte scrisori care le comunică faptul că mătuși și unchi nu se mai află printre ei. Veștile despre aceste decese nu se rătăcesc niciodată, cum se întâmplă cu alte scrisori. Chiar dacă sunt bruiate de paraziții de pe fir, chiar dacă vocile au ecou, veștile rele ajung întotdeauna la destinație. În zece ani de când sunt plecați în străinătate, amândoi devin orfani; părinții lui Ashoke au murit amândoi de cancer, mama Ashimei, din cauza unei afecțiuni la rinichi. Gogol și Sonia sunt treziți de aceste decese dimineața devreme, când îi aud pe părinții lor plângând de cealaltă parte a pereților subțiri ai dormitoarelor. Se împleticesc în camera lor, neînțelegând, rușinați să vadă lacrimi pe obrajii părinților și simțindu-se doar un pic triști. Într-un anumit fel, viața lui Ashoke și a Ashimei e la fel ca a bătrânilor, pentru care toți cei cunoscuți și la care au ținut nu mai sunt acum, la fel ca a celor care supraviețuiesc și sunt consolați doar de amintiri. Chiar și acei membri ai familiei care continuă să trăiască par morți întrucâtva, întotdeauna invizibili, imposibil de atins. Vocile de la telefon, care uneori aduc vești despre nașteri și căsătorii, le dau fiori pe șira spinării. Cum este posibil să fie încă în viață, să mai vorbească? Vederea lor, atunci când sunt în vizită în Calcutta, la un interval de câțiva ani, li se pare și mai ciudată, cele șase sau opt săptămâni trecând ca un vis. Odată întorși în Pemberton Road, în modesta lor casă, care brusc le pare gigantică, nu e mai nimic care să le amintească de ei; în ciuda celor o sută sau cam așa ceva de rude pe care tocmai le-au văzut, se simt ca și cum ar fi singurii Ganguli de pe lume. Oamenii cu care au crescut nu vor vedea niciodată această viață a lor, sunt siguri. Nu vor respira niciodată aerul jilav al dimineților din New England, nu vor vedea fumul ridicându-se

din hornul vecinilor, nu vor tremura într-o mașină, așteptând ca parbrizul să se dezgheațe și motorul să se încălzească.

Chiar și așa, pentru un observator obișnuit, în afară de numele de pe cutia poștală, în afară de numerele din *India Abroad* și *Sangbad Bichitra* pe care le primește, familia Ganguli pare la fel ca toți ceilalți vecini. În garaj au, ca toți ceilalți, lopeți, foarfece de grădină și o sanie. Au cumpărat un grătar ca să facă *tandoori* pe verandă vara. Fiecare pas, fiecare achiziție, indiferent cât de insignifiantă, implică o serie de consultări și deliberări împreună cu prietenii lor bengalezi. E vreo diferență între o răzătoare de plastic și una metalică? Ce e de preferat, un brad adevărat de Crăciun sau unul artificial? Învață să pregătească de Ziua Recunoștinței curcan la cuptor, deși e frecat cu usturoi, chimion și *cayenne*[18], să agațe o coroniță de ușa de la intrare în decembrie, să înfășoare fulare de lână la gâtul omului de zăpadă, să vopsească ouă de Paști în violet și roz și să le ascundă prin casă. De dragul lui Gogol și al Soniei, sărbătoresc, cu tam-tam din ce în ce mai mare, nașterea lui Christos, eveniment pe care copiii îl așteaptă cu mult mai multă nerăbdare decât venerarea zeițelor Durga și Saraswati. În timpul sărbătorilor *pujo*, stabilite de obicei în două duminici pe an, Gogol și Sonia sunt târâți la un liceu sau la o sală a organizației Knights of Columbus, preluată de bengalezi, unde sunt rugați să arunce petale de gălbenele spre o efigie din carton a unei zeițe, și unde mănâncă feluri de mâncare vegetariană, fără gust. Nu se poate compara cu Crăciunul, când cei doi atârnă șosete de marginea căminului, pregătesc prăjiturele și lapte pentru Moș Crăciun, primesc teancuri de cadouri și nu trebuie să se ducă la școală.

Sunt și alte feluri prin care Ashoke și Ashima cedează. Deși Ashima continuă să poarte doar sariuri și sandale de la Bata, Ashoke, obișnuit toată viața să poarte pantaloni și cămăși făcute la croitor, învață acum să cumpere haine gata făcute. Schimbă stilourile cu pixurile cu bilă, lamele Wilkinson și pământuful de bărbierit cu păr de mistreț cu aparatele de bărbierit marca Bic, pe care le găsește de cumpărat în pachete de șase bucăți. Deși acum este profesor cu drepturi depline, când merge la universitate nu mai poartă sacou și cravată. Având în vedere că oriunde se întoarce dă peste un ceas, lângă pat, deasupra aragazului pe care își pregătește ceaiul, în mașina pe care o conduce la serviciu, pe peretele din fața biroului, nu mai poartă ceas de mână, abandonându-și ceasul Favre Leuba pe fundul sertarului cu șosete. La supermarket, îl lasă pe Gogol să umple căruciorul cu ceea ce mănâncă el și Sonia, însă nu și ei: felii de cașcaval ambalate individual, maioneză, ton, *hotdogs.* Pentru masa de prânz pe care Gogol o ia la școală,

merg la raionul de delicatese să ia mezeluri, iar dimineața Ashima pregătește sandvișuri cu salam bolognez și friptură de vită. La insistențele lui, face o concesie și o dată pe săptămână îi pregătește o cină în stil american, pui Shake'n Bake sau Hamburger Helper[19] cu miel.

Chiar și așa, fac tot ce pot. Au o deosebită grijă să meargă cu mașina la Cambridge, împreună cu copiii, când la Cinematograful „Orson Welles" rulează *Trilogia Apu*[20], când are loc un spectacol de dans Kathakali sau când e vreun recital de sitar la Memorial Hall. Când Gogol este în clasa a treia, îl trimit la orele de limbă și cultură bengaleză ce au loc în fiecare sâmbătă, în casa unora dintre prietenii lor. Căci, atunci când închid ochii, îi neliniștește mereu faptul că progeniturile lor vorbesc exact ca americanii, conversând perfect într-o limbă care, din când în când, pe ei încă îi zăpăcește, cu accente în care nu sunt obișnuiți să aibă încredere. La ora de bengaleză, Gogol învață să citească și să scrie alfabetul lui ancestral, care începe în fundul gâtului cu un *K* neaspirat și merge constant de-a lungul cerului gurii, terminându-se cu consoane derutante, care plutesc în afara buzelor. Învață să scrie litere care atârnă de o bară și, într-un final, să combine aceste forme complicate pentru a forma propriul lui nume. Citesc materiale în engleză despre renașterea bengaleză și despre realizările revoluționare ale lui Subhas Chandra Bose[21]. Copiii din clasă studiază fără interes, dorindu-și să fie la balet sau la antrenamentul de softball. Gogol urăște cursul, pentru că din cauza lui nu poate participa la toate atelierele de sâmbătă dimineața ale cursului de desen la care s-a înscris, la recomandarea profesorului de arte. Ora de desen se ține la etajul de sus al bibliotecii publice; în zilele frumoase, sunt scoși la plimbare prin cartierul istoric, având cu ei blocuri mari de desen și creioane, și puși să deseneze fațada vreunei clădiri. La ora de bengaleză citesc din abecedare cusute de mână, aduse de profesorul lor din Calcutta, destinate copiilor de cinci ani, tipărite, după cum observă Gogol, pe o hârtie care seamănă cu hârtia igienică împăturită, pe care o folosește la școală.

•

Pe Gogol nu îl deranjează numele lui. Recunoaște părți din el în semnele de circulație *GO LEFT* („Faceți la stânga"), *GO RIGHT* („Faceți la dreapta"), *GO SLOW* („Încetiniți"). La aniversări, mama îi comandă un tort pe care numele lui e scris cu o substanță dulce, de un albastru strălucitor, de-a lungul suprafeței albe, înghețate. Totul pare perfect normal. Nu îl deranjează că numele lui nu este niciodată disponibil pe insigne, brelocuri sau magneți pentru frigider. I s-a spus că a fost numit după un celebru scriitor rus, născut în secolul trecut.

Că numele scriitorului, și prin urmare și al lui, este cunoscut în toată lumea și va trăi veșnic. Într-o zi, tatăl lui îl duce la biblioteca universității și îi arată, pe un raft unde el nu poate ajunge, un rând cu cotoare de cărți inscripționate cu numele Gogol. Când tatăl lui deschide la întâmplare una dintre cărți, literele sunt mult mai mici decât în seria *Hardy Boys,* care tocmai a început să-i placă lui Gogol.

— Peste câțiva ani, îi spune tatăl lui, vei putea să le citești.

Deși profesorii suplinitori de la școală fac întotdeauna o pauză, privind ca și când ar vrea să-și ceară scuze când, la citirea catalogului, ajung la numele lui, forțându-l pe Gogol să spună chiar înainte de a fi invitat „Eu sunt", profesorii din școală nu se mai gândesc la asta. După un an sau doi, elevii nu îl mai tachinează spunându-i „Giggle" sau „Gargle". La spectacolele cu piese de Crăciun ale școlii, părinții sunt obișnuiți să îi vadă numele în distribuție. „Gogol este un elev remarcabil, curios și cu spirit de echipă", scriu profesorii în carnetele de evaluare, an după an. „Hai, Gogol!" strigă colegii lui de clasă în zilele aurii de toamnă, în timp ce el aleargă sau sprintează în cursa de viteză.

Cât privește numele de familie, Ganguli, până la zece ani băiatul a fost la Calcutta de încă trei ori, de două ori vara și o dată în timpul sărbătorii *pujo,* și din cea mai recentă excursie își mai amintește cum arăta, gravat cu prestanță, pe exteriorul alb al casei bunicilor dinspre tată. Își amintește ce uimit a fost când a văzut în cartea de telefon din Calcutta șase pagini pline cu Ganguli, câte trei coloane pe fiecare pagină. Ar fi vrut să rupă pagina și să o ia cu el ca suvenir, dar, când i-a spus unuia dintre verii săi ce vrea să facă, acesta a râs. În drumurile cu taxiul prin oraș, mergând în vizită la rude, tatăl lui i-a arătat numele și în alte locuri, pe apărătorile de soare ale cofetarilor, ale papetarilor și ale opticienilor. I-a spus că Ganguli e o moștenire de la britanici, un fel englezit de a pronunța adevăratul lui nume de familie, Gangopadhyay.

Întors acasă, în Pemberton Road, își ajută tatăl să lipească litere aurii, separate, cumpărate de pe un raft de la magazinul de articole de uz casnic, formând numele *GANGULI* pe o parte a cutiei poștale. Într-o dimineață, a doua zi după Halloween, Gogol descoperă în drum spre autobuz că numele a fost scurtat, fiind acum *GANG,* urmat de cuvântul *GREEN* („verde"), mâzgălit cu creionul. Când observă, îi iau foc urechile și fuge înapoi în casă, dezgustat, sigur de insulta pe care o va resimți tatăl lui. Deși e și numele lui de familie, ceva îi spune că pângărirea asta le e adresată mai degrabă părinților lor decât Soniei și lui. Pentru că în magazine deja bagă de seamă casierii care zâmbesc superior când aud accentul

părinților lui și comis-voiajorii care preferă să-și îndrepte conversația spre Gogol, ca și cum părinții lui ar fi ori incompetenți, ori surzi. Dar tatăl lui nu e afectat, cum nu e afectat de mâzgălirea căsuței poștale.

— Sunt doar niște puști care se distrează, îi spune el lui Gogol, alungând cu dosul palmei această problemă, și în seara aceea se duc înapoi la magazinul de articole de uz casnic, să cumpere din nou literele lipsă.

Apoi, într-o bună zi, devine evident că numele lui e o ciudățenie. Are unsprezece ani, este în clasa a șasea și se află într-o excursie cu colegii. Pornesc la drum cu autobuzul școlii, două clase, doi profesori și doi însoțitori, traversând orașul și îndreptându-se către autostradă. Este o zi răcoroasă și spectaculoasă de noiembrie, cerul este albastru-impecabil, fără urmă de nori, iar copacii își scutură frunzele galbene, strălucitoare, formând o pătură ce acoperă pământul. Copiii țipă, cântă și beau suc din cutii înfășurate în folie de aluminiu. Prima dată vizitează o moară de textile, undeva în Rhode Island. Următoarea oprire este la o casă mică, de lemn, nevopsită, cu ferestre micuțe, în mijlocul unei mari parcele de pământ. În interior, după ce se obișnuiesc cu lumina slabă, se uită la o bancă pe care se află o călimară cu cerneală, la o vatră murdară de funingine, la o cadă de baie și la un pat scurt și îngust. Odată, li se spune, acolo a fost locuința unui poet. Toată mobila a fost izolată de mijlocul camerei cu ajutorul unui cordon și cu mici semne care îi avertizează să nu atingă piesele de mobilier. Tavanul este atât de jos, încât profesorii trebuie să aplece capul când trec dintr-o cameră întunecată în alta. Studiază bucătăria, cu cuptor de fier și chiuvetă de piatră, și se îndreaptă în afara casei, pe o cărare de praf. Elevii scot țipete de dezgust la vederea unei oale de tinichea, agățate sub un scaun de lemn. De la magazinul de suveniruri, Gogol cumpără o vedere cu casa și un pix sub forma unui condei.

Ultima oprire, până la care fac puțin cu autobuzul de la casa poetului, este un cimitir unde acesta e înmormântat. Câteva minute se plimbă de la un mormânt la altul, printre pietre mai subțiri și mai groase, unele înclinate spre pământ ca și cum ar fi bătute de vânt. Pietrele funerare sunt pătrate și cu arcadă, de culoare neagră și gri, cele mai multe mate, acoperite cu o crustă de licheni și mușchi. Pe multe pietre inscripțiile s-au șters. O găsesc pe cea a poetului.

— Hai să ne aliniem! spun profesorii. Facem un proiect.

Elevilor li se dau mai multe foi de hârtie de ziar și creioane colorate, groase, a căror etichetă a fost ștearsă. Gogol simte un fior. Nu a pus niciodată piciorul într-un cimitir până acum, doar a aruncat câte o privire din mașină. Este un cimitir mare

chiar în apropierea orașului lor; odată, în timp ce erau prinși în traficul aglomerat, el și ai lui au fost martorii de la distanță ai unei înmormântări și de atunci, ori de câte ori trec prin apropierea cimitirului, mama le spune întotdeauna să nu se uite într-acolo.

Spre surprinderea lui Gogol, nu li se spune să facă schițe ale pietrelor funerare, ci să le copieze suprafața. Un profesor se ghemuiește, ținând în mână hârtia de ziar, și le arată cum se face. Copiii încep să alerge printre rândurile de morți, peste frunzele moi, căutându-și propriile nume, strigând triumfători când găsesc mormântul pe care e trecut numele lor de familie. „Smith!" țipă ei. „Collins! Wood!"

Gogol este suficient de mare să știe că aici nu e niciun Ganguli. Este suficient de mare să știe că va fi incinerat, nu îngropat, că niciodată cadavrul lui nu va ocupa o bucată de pământ, că nicio piatră din această țară nu-i va purta numele dincolo de moarte. În Calcutta, din taxi și o dată de pe acoperișul casei bunicilor lui, a văzut trupurile neînsuflețite ale străinilor, duse pe umeri pe străzi, împodobite cu flori, înfășurate în cearșafuri.

Se duce către o piatră neagră, subțire, cu o formă plăcută, rotunjită în partea superioară, înainte de a se continua cu o cruce. Îngenunchează pe iarbă și ridică ziarul, apoi freacă ușor cu marginea creionului. Soarele începe să apună și degetele îi amorțesc de frig. Profesorii și însoțitorii stau pe jos, cu picioarele întinse, sprijinindu-se de pietrele funerare, iar aroma țigărilor mentolate plutește în aer. La început, nu este decât o suprafață zgrunțuroasă și lipsită de orice element specific, de culoare bleumarin.

Însă mai târziu, brusc, creionul întâmpină o ușoară rezistență, iar literele, una după alta, apar ca prin magie pe pagină: ABIJAH CRAVEN, 1701-45. Gogol n-a cunoscut niciodată o persoană pe nume Abijah, cum n-a cunoscut, își dă seama, niciun alt Gogol. Se întreabă cum se pronunță „Abijah" și dacă o fi bărbat sau femeie. Se duce la altă piatră de mormânt, de nici treizeci de centimetri, și pune o altă foaie de hârtie pe suprafața ei. Pe ea scrie *ANGUISH MATHER, COPIL.* Se înfioară, imaginându-și oasele nu mai mari decât ale lui, aflate sub pământ. Unii dintre ceilalți copii din clasă, plictisiți deja, se aleargă printre pietre, împingându-se, tachinându-se și aruncând cu gumă de mestecat. Dar Gogol trece de la un mormânt la altul cu hârtia și creionul în mână, aducând la viață alte nume, unul câte unul: *PEREGRINE WOTEON, M. 1699. EZEKIEL ȘI URIAH LOCKWOOD, FRAȚI, R.I.P.* Îi plac aceste nume, îi place ciudățenia lor, spectaculozitatea lor.

— În ziua de azi nu prea mai întâlnești des numele astea, remarcă unul dintre însoțitori, care trece și observă ce a lucrat el până acum. Nici pe-al tău.

Până acum Gogol nu s-a gândit că numele mor în timp, că dispar la fel ca oamenii. Pe drumul înapoi spre școală, foile celorlalți copii sunt rupte, mototolite, aruncate în capetele celorlalți, abandonate sub scaunele verde-închis din autobuz. El e tăcut, hârtiile îi sunt rulate și le ține cu grijă, ca un sul de pergament. Acasă, mama lui este îngrozită. Ce fel de excursie e asta? Era de ajuns că fardează fețele morților și că le îngroapă în cutii căptușite cu mătase. Doar în America (expresie pe care a început să o folosească frecvent), doar în America, copiii sunt duși la cimitire în numele artei. Ce urmează, întreabă ea, o excursie la morgă? În Calcutta, locurile de incinerare sunt interzise cu cea mai mare strictețe, îi zice ea lui Gogol, și, deși se străduiește din toate puterile, deși a fost aici, și nu acolo, de ambele dăți când s-a întâmplat, tot vede trupurile părinților ei înghițite de flăcări.

— Moartea nu e o distracție, spune ea, pe un ton din ce în ce mai ridicat, nu e un loc unde se pictează.

Refuză să expună în bucătărie hârtiile cu nume, lângă celelalte creații, lângă desenele în cărbune și colajele din reviste, lângă crochiurile înfățișând un templu grecesc, copiat dintr-o enciclopedie, lângă acuarela ce înfățișează fațada bibliotecii publice, cu care a câștigat premiul întâi la un concurs sponsorizat de curatorii bibliotecii. Până acum n-a respins niciodată vreo lucrare artistică făcută de fiul ei. Vina pe care o simte când vede dezamăgirea lui Gogol e contracarată de bunul-simț. Cum poate ea să pregătească cina pentru familia ei, cu numele morților pe pereți?

Dar Gogol e atașat de aceste lucrări. Din motive pe care nu le poate explica sau înțelege, aceste vechi fantome puritane, primii emigranți veniți în America, purtătorii acestor nume de neconceput și demodate i-au spus atât de mult, încât refuză să arunce hârtiile. Le rulează, le duce sus și le pune la el în cameră, în spatele biroului cu sertare, unde știe că mama lui nu se uită niciodată și unde vor rămâne, ignorate, dar protejate, atrăgând praful anilor care vor veni.

4.

1982

Aniversarea de paisprezece ani a lui Gogol. Ca majoritatea evenimentelor din viața lui, este un alt pretext ca părinții săi să organizeze o petrecere pentru prietenii lor bengalezi. Prietenii de la școală au fost invitați cu o zi înainte, o petrecere domestică, cu pizza pe care tatăl lui a luat-o în drum spre casă, un meci de baschet urmărit la televizor și ping-pong jucat pe terasa acoperită. Pentru prima dată în viață a refuzat prăjitura înghețată, cutia cu înghețată asortată, hotdogii în chiflă, baloanele și serpentinele lipite pe pereți. Cealaltă sărbătorire, cea bengaleză, este organizată în duminica cea mai apropiată de ziua lui de naștere. Ca de obicei, mama se apucă de gătit cu multe zile înainte de ziua festivă, ticsind frigiderul cu grămezi de tăvi acoperite cu folie de aluminiu. Prepară felurile lui preferate: miel cu *curry* și cu mulți cartofi, *luchis*[22], *channa*[23] din *dal* groase, cu stafide maro, umflate, *chutney*[24] de ananas, *sandeshe*[25] din brânză ricotta cu șofran. Toate astea sunt mult mai puțin stresante decât sarcina de a hrăni o mână de copii americani, din care jumătate pretind că sunt alergici la lapte, iar toți refuză să mănânce coaja de pâine.

Vin aproape patruzeci de invitați din trei state diferite. Femeile sunt îmbrăcate cu sariuri mult mai interesante decât pantalonii și tricourile polo pe care le poartă soții lor. Un grup de bărbați stau pe jos, în cerc, și încep imediat un joc de poker. Oamenii aceștia sunt *mashi* și *mesho,* unchii și mătușile onorifice. Toți își aduc copiii; grupul lor de prieteni nu crede în bone. Ca de obicei, Gogol este cel mai mare copil din grup. E prea mare să se joace de-a v-ați ascunselea cu Sonia, în vârstă de opt ani, și cu prietenele ei cu codițe și știrbe, dar nu suficient de mare să stea în camera de zi să discute despre Reagan cu tatăl lui și cu restul bărbaților sau să stea la masă să bârfească împreună cu mama lui și cu celelalte soții. Singura persoană mai apropiată de vârsta lui este Moushumi, a cărei familie s-a mutat recent din Anglia în Massachusetts și a cărei aniversare de treisprezece ani a fost sărbătorită în același fel cu câteva luni în urmă. Dar Gogol și Moushumi nu au ce să-și spună. Moushumi stă pe podea cu picioarele încrucișate, poartă ochelari cu ramă maro și o bentiță pufoasă, cu buline, care îi ține părul cu fir gros, ce îi ajunge până la obraz. În poală are o geantă verde, marca Bermuda, cu cusături verzi și mânere de lemn; înăuntru are balsam de buze cu aromă de 7UP, pe care îl scoate din când în când și-și dă cu el pe buze.

Citește un exemplar murdar din *Mândrie și prejudecată* în timp ce toți ceilalți copii, inclusiv Gogol, se uită la televizor, la *Love Boat* și *Fantasy Island,* stând claie peste grămadă în patul părinților lui și pe jos. Din când în când, unul dintre copii o roagă pe Moushumi să spună ceva, orice, cu accentul ei britanic. Sonia o întreabă dacă a văzut-o vreodată pe Prințesa Diana pe stradă.

— Urăsc televiziunea americană! spune până la urmă Moushumi, spre deliciul tuturor, apoi se duce pe hol să-și continue lectura.

Cadourile se deschid după ce pleacă toți oaspeții. Gogol primește mai multe dicționare, mai multe calculatoare de buzunar, mai multe seturi de stilou cu creion, marca Cross, mai multe pulovere urâte. Părinții îi dăruiesc un aparat de fotografiat Instamatic, un nou caiet de schițe, creioane colorate, un stilou mecanic pe care el l-a cerut și 20 de dolari pe care să-i cheltuiască după bunul plac. Sonia i-a făcut o felicitare cu markerele Magic pe hârtia pe care a rupt-o chiar din caietul lui de schițe și pe care scrie „La mulți ani, Goggles", numele pe care ea insistă să îl folosească, în loc să îi spună „Dada". Mama lui pune deoparte lucrurile care nu îi plac, adică majoritatea, ca să le dăruiască verilor lui data viitoare când vor merge în India. Mai târziu în seara aceea, stă singur la el în cameră, ascultând partea a treia din *White Album* la pick-up-ul vechi, marca RCA, al părinților. Albumul e un cadou de la petrecerea americană de ziua lui, dăruit de unul dintre prietenii de la școală. Născut atunci când formația era aproape de momentul destrămării, Gogol este un admirator înfocat al lui John, Paul, George și Ringo. În anii trecuți, a strâns aproape toate albumele lor și singurul lucru lipit pe ușa lui este necrologul lui John Lennon, deja galben și sfărâmicios, decupat din *Boston Globe.* Stă în pat cu picioarele încrucișate, aplecat asupra versurilor, când aude o bătaie în ușă.

— Intră! strigă el, așteptându-se să fie Sonia în pijama și să-l întrebe dacă îi dă împrumut jocul 8 Bile Magice sau cubul Rubik.

Este surprins să îl vadă pe tatăl lui în ciorapi, cu un început de burtă pe sub puloverul de culoarea ovăzului și cu mustața care începe să devină cenușie. Este foarte surprins să vadă un cadou în mâna lui. Niciodată nu i-a dat de ziua lui alte cadouri decât cele cumpărate de mama, însă anul acesta, spune tatăl lui, traversând camera să ajungă în locul unde el stă jos, are ceva special pentru el. Cadoul e împachetat în hârtie cu dungi roșii, verzi și aurii, rămasă de la Crăciunul de anul trecut, lipită stângaci la capete. În mod evident, e o carte groasă, cartonată, împachetată chiar de el. Gogol scoate cu atenție hârtia, dar

banda adezivă tot lasă o mică urmă. *Povestiri* de Nikolai Gogol, așa scrie pe copertă. În interior, prețul a fost tăiat pe diagonală.

— Am comandat-o la librărie special pentru tine, spune tatăl lui pentru a se face auzit peste muzică. E greu să mai găsești volume cartonate în ziua de azi. Este o ediție britanică, limitată. A durat patru luni să ajungă aici. Sper să îți placă.

Gogol se apleacă spre pick-up să dea sonorul un pic mai încet. Ar fi preferat *Ghidul autostopistului galactic* sau măcar un alt exemplar din *Hobitul,* pentru a-l înlocui pe cel pierdut anul trecut în Calcutta, uitat pe acoperișul casei tatălui său din Alipore și furat de ciori. În ciuda sugestiilor ocazionale ale tatălui său, nu i-a surâs niciodată ideea de a citi Gogol sau un alt scriitor rus, la drept vorbind. Nu i s-a spus niciodată de ce a primit numele Gogol, nu știe despre accidentul în care tatăl lui a fost cât pe ce să moară. Crede că șchiopătatul lui ușor e urmarea unui accident de la un meci de fotbal din adolescență. I s-a spus adevărul despre scriitorul Gogol doar pe jumătate: că tatăl său este un admirator al lui.

— Mulțumesc, Baba! zice Gogol și abia așteaptă să se întoarcă la muzică.

În ultimul timp a fost cam leneș, vorbindu-le părinților în engleză, deși ei îi vorbesc în continuare în bengaleză. Din când în când, umblă prin casă încălțat cu tenișii. Uneori, folosește furculița la cină.

Tatăl lui stă în continuare în camera sa, așteptând, cu mâinile la spate, astfel că Gogol răsfoiește cartea. O singură imagine în față, pe o hârtie mai lucioasă decât celelalte pagini, un desen în creion înfățișându-l pe autor într-o haină de catifea, cu o cămașă albă, nearanjată, și o eșarfă. Are o față de vulpe, cu ochi mici și întunecați, o mustață subțire și îngrijită și un nas ascuțit, foarte mare. Părul negru îi curge pe frunte și e dat într-o parte, iar pe buzele lungi și subțiri i se observă un zâmbet vag, superior. Gogol Ganguli se liniștește când își dă seama că între el și personajul din imagine nu există nicio asemănare. Într-adevăr, are nasul lung, dar nu atât de lung, părul este închis la culoare, dar cu siguranță nu atât de închis, pielea e deschisă, dar nu chiar atât de deschisă. Își poartă părul cu totul altfel – în stil Beatles, ascunzându-i sprâncenele. Gogol Ganguli poartă un tricou de bumbac, cu mâneci lungi, Harvard, și pantaloni reiați, marca Levi's. A purtat cravată o dată în viață, la petrecerea de *bar mitzvah* a unui prieten. Nu, a conchis el cu încredere, nu există nicio asemănare.

Pentru că a ajuns să urască întrebările despre numele lui, urăște că trebuie să explice de fiecare dată. Urăște că trebuie să spună tuturor că Gogol nu înseamnă nimic „în indiană". Urăște

că trebuie să poarte un ecuson cu numele lui prins de pulover, la Ziua Națiunilor Unite de la școală. Urăște chiar și să semneze desenele pe care le face la ora de artă. Urăște faptul că numele lui este în același timp absurd și obscur, că nu are nicio legătură cu persoana lui, că nu este nici indian și nici american, ci rus. Urăște că trebuie să poarte acest nume, un nume de alint care a devenit nume bun, zi de zi, secundă de secundă. Urăște să-l vadă pe manșeta de hârtie maro din abonamentul la *National Geographic* pe care părinții i l-au făcut cadou la aniversarea de anul trecut și permanent prezent în lista de onoare, tipărită în ziarul local. Uneori, chiar dacă e o entitate fără formă și fără greutate, numele lui reușește să îl deranjeze fizic, ca eticheta pe o cămașă pe care trebuie s-o porți tot timpul. Din când în când, își dorește să îl poată deghiza, să îl scurteze cumva, la fel cum celălalt băiat indian din școală, Jayadev, a reușit să-i facă pe ceilalți să îi spună Jay. Gogol, deja scurt și atrăgător, este imun la orice modificare. Alți băieți de vârsta lui au început deja să curteze fetele, invitându-le la film sau la pizza, dar nu își imaginează cum ar fi să spună „Bună, sunt Gogol” în niște situații potențial romantice. Nu își închipuie așa ceva. Alexander, prescurtat Alex, i-ar fi plăcut mult mai mult. Dar „Gogol” sună ridicol în urechile lui, numelui îi lipsesc demnitatea și seriozitatea. Cel mai mult îl deranjează totala sa irelevanță. Gogol a fost tentat de mai multe ori să-i spună tatălui său că nu este și autorul lui preferat. Cu toate astea, e propria lui greșeală. Ar fi putut fi cunoscut, măcar la școală, sub numele Nikhil. În ziua aceea, prima zi la școală, pe care nu și-o mai amintește, ar fi putut schimba tot. Ar fi fost Gogol doar cincizeci la sută din timp. Ca și părinții săi în timpul călătoriilor la Calcutta, ar fi putut să aibă o identitate alternativă, o a doua față a sinelui.

— Am încercat, le explică părinții prietenilor și rudelor care întreabă de ce nu are fiul lor un nume bun, dar răspundea doar la numele Gogol. Cei de la școală au insistat. Trăim într-o țară al cărei președinte se numește Jimmy, adaugă ei. Serios, nu am avut ce face.

— Mulțumesc din nou, îi spune acum Gogol tatălui său.

Închide volumul și-și îndreaptă picioarele spre marginea patului, ca să pună cartea pe rafturile sale. Însă tatăl lui profită de ocazie să se așeze lângă el. O clipă, își lasă mâna pe umărul lui. În ultimele luni băiatul a crescut, e aproape cât Ashoke de înalt. Trăsăturile grăsuțe din copilărie au dispărut. Vocea a început să i se îngroașe, fiind acum ușor aspră. Ashoke își dă seama că el și fiul lui au probabil aceeași măsură la încălțăminte. În lumina veiozei de lângă pat, observă un puf apărut deasupra buzei superioare a fiului său. Mărul lui Adam

este proeminent. Mâinile de culoare deschisă, asemănătoare cu ale Ashimei, sunt lungi și slabe. Ashoke se întreabă oare cât seamănă Gogol cu el, când era de aceeași vârstă. Dar nu există fotografii care să stea mărturie copilăriei lui Ashoke; nu are nicio fotografie făcută înainte de cea de pe pașaport, până la viața lui din America. Pe noptiera lui Gogol vede un deodorant și un tub de Clearasil. Ia cartea din locul unde se află pe pat, între ei doi, trecând pe copertă o mână protectoare.

— Mi-am permis s-o citesc eu întâi. Au trecut mulți ani de când n-am mai citit povestirile. Sper că nu te deranjează.

— Nu-i nicio problemă, răspunde Gogol.

— Simt un fel special de înrudire cu Gogol, zice Ashoke, mai mult decât cu oricare alt autor. Știi de ce?

— Îți plac povestirile lui.

— În afară de asta. Și-a petrecut cea mai mare parte a vieții în afara țării în care s-a născut. Ca și mine.

Gogol dă aprobator din cap.

— Am înțeles.

— Și mai este un motiv.

Melodia se termină și în cameră se lasă liniștea. Dar fiul întoarce discul, dând sonorul mai tare la *Revolution 1*.

— Ce motiv? întreabă Gogol, ieșindu-și un pic din răbdări.

Ashoke se uită prin cameră. Observă necrologul lui Lennon prins pe ușă și o casetă cu muzică indiană, pe care i-a adus-o lui Gogol cu câteva luni în urmă, după un concert la Kresge, care încă este sigilată în ambalajul inițial. Vede grămada de felicitări primite cu ocazia aniversării împrăștiate pe covor și își aduce aminte de o zi fierbinte de august de acum paisprezece ani, în Cambridge, când și-a ținut în brațe fiul prima dată. Din ziua aceea, ziua în care a devenit tată, amintirea accidentului s-a îndepărtat, ștergându-se de-a lungul anilor. Dar nu va uita niciodată noaptea aceea, ea îi stăruie în gând, pândindu-l în același fel. Acum însă mai planează asupra vieții sale, aruncând câte o umbră, cum se întâmpla în trecut. În schimb, e fixată cu strășnicie într-un timp trecut, într-un loc departe de Pemberton Road. Astăzi, de ziua fiului său, este o zi în care se sărbătorește viața, nu când te gândești la moarte. Și astfel, pentru moment, Ashoke se hotărăște să păstreze pentru sine explicația numelui fiului său.

— Niciun alt motiv. Noapte bună! îi spune lui Gogol, ridicându-se din pat.

Ajuns la ușă, face o pauză și se întoarce:

— Știi ce a spus odată Dostoievski?

Gogol dă din cap că nu!

— „Cu toții am apărut din *Mantaua* lui Gogol”.

— Și ce înseamnă asta?

— O să înțelegi într-o bună zi. La mulți ani încă o dată pentru azi!

Gogol se ridică și închide ușa după tatăl lui, care are enervantul obicei de a o lăsa întredeschisă. Blochează clanța pentru siguranță, apoi proptește cartea între două volume din seria *Hardy Boys.* Se așază din nou în pat, cu versurile alături, când își dă seama de ceva. Scriitorul al cărui nume îl poartă, Gogol, nu este prenumele lui. Prenumele lui este Nikolai. Gogol Ganguli are nu numai un nume de alint transformat în nume bun, ci și un nume de familie transformat în prenume. Și astfel își dă seama că nimeni din întreaga lume, din Rusia, India, America sau de oriunde, nu mai are acest prenume. Nici chiar cel de la care îi vine porecla.

•

Anul următor, Ashoke își poate lua un an sabatic, iar Gogol și Sonia sunt informați că vor merge la Calcutta pentru opt luni. Când părinții îi spun, într-una dintre seri, după cină, Gogol are impresia că glumesc. Dar imediat îi zic că biletele au fost deja rezervate și planurile, făcute.

— Gândiți-vă că e un fel de vacanță mai lungă, își îndeamnă ei copiii mâhniți.

Dar Gogol știe că opt luni nu înseamnă o vacanță. E îngrozit la gândul că va petrece opt luni fără propria lui cameră, fără discuri, fără pick-up, fără prieteni. După părerea lui, opt luni în Calcutta sunt ca și cum s-ar muta acolo, o posibilitate care până în acest moment nici prin gând nu i-a trecut. În plus, acum este elev în al doilea an la liceu.

— Și cum rămâne cu școala? întreabă el.

Părinții îi amintesc că în trecut pe profesorii lui nu i-a deranjat niciodată când a mai lipsit din când în când. I-au dat manuale de matematică și de vocabular, pe care el le-a ignorat, și când s-a întors peste o lună sau două l-au lăudat pentru că reușise să țină pasul la învățătură. Dar îndrumătorul lui își exprimă îngrijorarea când Gogol îl informează că va lipsi tot semestrul doi din clasa a zecea. Se stabilește o întâlnire cu Ashima și Ashoke pentru a discuta alternativele. Îndrumătorul întreabă dacă este posibil ca Gogol să se înscrie la o școală internațională. Dar cea mai apropiată este la Delhi, la peste o mie două sute de kilometri de Calcutta. Îndrumătorul sugerează că Gogol ar putea să plece mai târziu, după terminarea anului școlar, să stea cu o rudă până în iulie.

— Nu avem rude în această țară, îi răspunde Ashima. Tocmai de aceea mergem în India.

Și astfel, după mai puțin de patru luni de clasa a zecea, după o cină luată devreme, formată din orez, cartofi fierți și ouă, pe care mama sa a insistat să le mănânce, deși în avion li se va

mai servi o cină, el pleacă, cu cărțile de geometrie și de istorie puse în geamantanul încuiat, ca și celelalte, cu lacăt, și legat cu sfoară, purtând o etichetă cu adresa casei tatălui său din Alipore. Lui Gogol etichetele i s-au părut întotdeauna ceva neliniștitor, simpla lor vedere îl face să simtă că familia lui nu locuiește cu adevărat în Pemberton Road. Pleacă în ziua de Crăciun, cu mașina plină cu colecția lor impresionantă de bagaje la aeroportul Logan, deși ar trebui să fie acasă și să deschidă cadouri. Sonia e îmbufnată, are un pic de febră de la vaccinul împotriva febrei tifoide, așteptându-se în continuare, când intră de dimineață în camera de zi, să vadă un pom de Crăciun împodobit cu beculețe. Dar singurele lucruri din camera de zi sunt resturi: etichete cu prețurile tuturor cadourilor pe care le-au împachetat pentru rudele lor, umerașe de plastic, cartoane de la cămăși. Tremură atunci când ies din casă, neavând paltoane și nici mănuși; nu au nevoie de așa ceva acolo unde se duc, iar când se vor întoarce va fi august. Casa a fost închiriată unor studenți americani pe care tatăl său i-a găsit prin intermediul universității, un cuplu necăsătorit, Barbara și Steve. La aeroport, Gogol stă la coada de la îmbarcare cu tatăl lui, îmbrăcat în sacou și cu cravată, pe care le poartă când merge cu avionul. „Patru persoane, familie”, spune tatăl lui când le vine rândul, scoțând două pașapoarte americane și două indiene. „Două porții hinduse, vă rog”.

În avion, Gogol are locul la câteva rânduri în spatele părinților, iar Sonia în cu totul alt sector. Părinții lui sunt stresați din acest motiv, însă Gogol e fericit, în secret, să fie pe cont propriu. Când se apropie stewardesele cu căruciorul de băuturi, își încearcă norocul și cere o Bloody Mary, ocazie cu care simte pentru prima dată în viață gustul metalic al alcoolului. Zboară mai întâi la Londra, apoi la Calcutta via Dubai. Când zboară pe deasupra Alpilor, tatăl lui se ridică să facă poze, pe geam, cu vârfurile înzăpezite ale munților. În excursiile trecute, Gogol era încântat că zbura pe deasupra atâtor țări; urmărea iar și iar itinerarul pe harta din buzunarul scaunului de sub tăviță și simțea că trăiește o aventură. Dar de data asta e frustrat că merg întotdeauna la Calcutta. În afară de a vizita rude, nu ai ce să faci acolo. A fost deja de zece ori la planetariu, la grădinile zoologice și la Victoria Memorial. Ei n-au fost niciodată la Disneyland sau la Marele Canion. O singură dată, atunci când zborul de legătură din Londra a fost amânat, au ieșit din aeroportul Heathrow și au făcut un tur al orașului cu un autobuz cu etaj.

În ultima parte a călătoriei, în avion au mai rămas doar câteva persoane care nu sunt indieni. Conversațiile în bengaleză umplu cabina avionului; mama sa deja a făcut

schimb de adrese cu familia de lângă ea. Înainte de a ateriza, Ashima se strecoară la baie și se schimbă cu un sari proaspăt, lucru miraculos în acel spațiu minuscul. Se servește o ultimă masă, o omletă cu ierburi, cu o felie de roșie la grătar deasupra. Gogol savurează fiecare înghițitură, fiind conștient că în următoarele opt luni nimic nu va mai avea același gust. Pe geam vede palmieri și bananieri, un cer cenușiu, deprimant. Roțile ating pământul, aeronava este stropită cu dezinfectant și apoi coboară cu toții pe pista aeroportului Dum Dum, inspirând aerul acru al dimineții, care le întoarce stomacul pe dos. Se opresc să facă semne cu mâna rândului de rude care gesticulează nebunește de pe platforma de observație, veri mici, cocoțați pe umerii unchilor. Ca de obicei, familia Ganguli se liniștește când află că toate bagajele lor au ajuns, împreună și nebrutalizate, și se liniștește încă o dată când cei de la vamă nu fac tărăboi. Și apoi ușa mată se deschide și iarăși sunt în mod oficial acolo, nu în tranzit, sufocați de îmbrățișări, sărutări, zâmbete și ciupituri de obraz. Sunt nenumărate nume pe care Gogol și Sonia trebuie să le țină minte, – nu mătușa sau unchiul cutare, ci termeni mult mai specifici: *mashy* și *pishi, mama* și *maima, kaku* și *jethu,* fiecare semnificând înrudirea cu familia mamei sau cu a tatălui, prin sânge sau prin căsătorie. Ashima, devenită acum Monu, plânge de ușurare și Ashoke, devenit Mithu, își sărută frații pe amândoi obrajii, le ține capetele în palme. Gogol și Sonia îi cunosc pe acești oameni, dar nu se simt atât de apropiați de ei ca părinții lor. În câteva minute, în fața ochilor lor, Ashoke și Ashima se strecoară în versiuni ale lor mai îndrăznețe, mai puțin complicate, vocile le sunt mai puternice, zâmbetele, mai largi, scoțând la iveală o încredere pe care Gogol și Sonia nu o văd niciodată în casa lor din Pemberton Road. „Mi-e frică, Goggles", îi șoptește în engleză Sonia fratelui ei, căutându-i mâna și refuzând să îi dea drumul.

Sunt conduși spre taxiuri care așteaptă și apoi merg pe drumul VIP, trecând pe lângă un câmp imens, către centrul Calcuttei de nord. Gogol este obișnuit cu peisajul, dar se uită lung la oamenii cu pielea închisă care trag ricșe și la clădirile în paragină, cu balcoane din lemn lucrat, având seceri și ciocane pictate pe fațade. Se holbează la călătorii care se agață de tramvaie și de autobuze, amenințând în fiecare moment să se reverse în mijlocul străzii, și la familiile care fierb orez și se spală pe cap pe trotuare. În apartamentul mamei din Amherst Street, unde acum locuiește familia unchiului lui, vecinii se uită de la ferestre și de pe acoperișuri la Gogol și la familia lui, care coboară din taxi. Ies în evidență datorită pantofilor sport, strălucitori și scumpi, a tunsorilor americane și a rucsacurilor

agățate pe câte un umăr. Odată ajunși înăuntru, el și Sonia primesc cești de Horlick și farfurii *cu rossogolla*[26], însiropate și poroase. Li se ia forma tălpii piciorului pe câte o foaie de hârtie și un servitor e trimis la Bata ca să aducă papuci de cauciuc de purtat în casă. Valizele sunt descuiate și desfăcute și toate cadourile sunt oferite, admirate și probate.

În zilele ce urmează se obișnuiesc din nou să doarmă sub plasa împotriva țânțarilor, să se spele turnându-și apă în creștet din recipiente mici, de tinichea. Dimineața, Gogol se uită cum își pun verișorii lui uniformele școlare, alb cu albastru, și-și agață sticlele cu apă în diagonală, pe piept. Mătușa lui, Uma Maima, stă în bucătărie toată dimineața, apostrofând servitorii când se așază pe vine lângă canalul de scurgere ca să frece vasele murdare cu cenușă sau când zdrobesc grămezi de condimente pe niște plăci ca niște pietre de mormânt. În casa familiei Ganguli din Alipore vede camera în care ar fi locuit ei, dacă părinții lui ar fi rămas în India, patul din lemn de abanos pe care ar fi dormit cu toții, șifonierul în care și-ar fi ținut cu toții hainele.

În loc să închirieze un apartament, petrec opt luni la diferite rude, mutându-se din casă în casă. Stau la Ballygunge, Tollygunge, Salt Lake, Budge Budge, transbordați de colo până colo prin oraș cu nenumărate taxiuri. La fiecare câteva săptămâni dorm în alt pat, vizitează altă familie, se adaptează la alt program zilnic. În funcție de locul unde se află, stau pe podele de argilă roșie, de ciment sau de mozaic sau la mese de marmură prea reci pentru a ține coatele pe ele. Verișorii, mătușile și unchii îi întreabă despre viața în America, despre ce mănâncă la micul dejun, despre prietenii de la școală. Se uită la poze cu casa lor din Pemberton Road. „Mochetă în baie", spun ei, „puteți să vă imaginați așa ceva?" Tatăl lui este ocupat cu cercetarea, ținând conferințe la Universitatea Jadavpur. Mama face cumpărături la New Market, merge la film și se întâlnește cu prietenele din școală. Timp de opt luni nu pune piciorul în bucătărie. Se plimbă în voie prin orașul în care Gogol, în ciuda numeroaselor vizite, nu se poate orienta. În trei luni, Sonia a citit de zece ori fiecare dintre cărțile ei, din seria scriitoarei Laura Ingalls Wilder. Din când în când, Gogol deschide câte unul dintre manualele umflate de căldură. Deși și-a adus pantofii sport, sperând să continue antrenamentele, îi este imposibil să alerge pe străzile cu gropi, ticsite de lume și congestionate. În singura zi în care a încercat, Uma Maima, privind de pe acoperiș, a trimis un servitor să-l urmărească, nu cumva să se rătăcească.

Este mai ușor să cedezi unei constrângeri. În casa din Amherst Street, Gogol stă la masa de desen a bunicului,

cotrobăind într-o cutie plină cu peniţe uscate. Schiţează ce vede prin grilajul de fier al ferestrei: linia orizontului, grădinile, piaţeta pietruită, unde priveşte cum fetele din casă umplu ulcioare cu apă de la cişmea, oameni care trec pe sub coviltirele soioase ale ricşelor, grăbindu-se acasă prin ploaie. Într-o zi, pe acoperiş, privind în depărtare la Podul Howrah, fumează *bidi*[27] înfăşurat în frunze verzi de măslin, împreună cu un servitor. Dintre toţi oamenii care se află în jurul lor în orice moment al zilei, Sonia este singurul lui aliat, singura persoană cu care poate sta de vorbă. Când restul casei doarme, el şi Sonia se ceartă pe Walkman, pe colecţia de casete pe care Gogol le-a înregistrat în camera lui de acasă. Din când în când, recunosc unul faţă de altul că le este teribil de poftă de un hamburger, de o felie de pizza pepperoni sau de un pahar cu lapte rece.

Vara, sunt surprinşi că tatăl lor a planificat o excursie pentru ei toţi, mai întâi la Delhi, pentru a vizita un unchi, şi apoi la Agra, ca să vadă Taj Mahal. Pentru Gogol şi Sonia, va fi prima incursiune în afara Calcuttei, prima dată când merg cu un tren indian. Pleacă de la Howrah, gara aceea imensă, înaltă şi cu ecou, unde hamali desculţi, în cămăşi roşii, de bumbac, cară pe cap geamantanele Samsonite ale familiei Ganguli, unde familii întregi dorm pe jos, în rând, învelite. Gogol este conştient de pericole: verii lui i-au povestit despre bandiţii care pândesc în Bihar, astfel că tatăl lui poartă un veşmânt special pe sub cămaşă, cu buzunare ascunse, unde ţine banii, iar mama şi Sonia şi-au scos bijuteriile. Pe peron, merg de la un vagon la altul, căutându-şi numele pe lista de pasageri lipită pe peretele exterior al trenului. Se instalează în cuşetele lor albastre, cu paturile care se lasă în jos când vine vremea de dormit şi ţinute la perete cu ajutorul unor ivăre, în timpul zilei. Un conductor le dă aşternuturi, cearşafuri albe, de bumbac şi pături subţiri, de lână. Dimineaţa, privesc peisajul prin fereastra uşor colorată a vagonului cu aer condiţionat. Prin urmare, oricât de luminoasă e ziua, priveliştea este mohorâtă şi gri.

Nu mai sunt obişnuiţi, după atâtea luni, să fie doar ei patru. Câteva zile, în Agra, la fel de străină pentru Ashima şi Ashoke ca şi pentru Gogol şi Sonia, sunt simpli turişti, stau la un hotel cu piscină, beau apă îmbuteliată, mănâncă la restaurante cu cuţit şi furculiţă şi plătesc cu cardul de credit. Ashima şi Ashoke vorbesc într-o hindusă stricată, iar când puştii care vând vederi şi ornamente de marmură vin către ei, Gogol şi Sonia trebuie să spună „Engleză, vă rog”. În unele restaurante, Gogol observă că sunt singurii indieni de acolo, cu excepţia personalului. Două zile se plimbă în jurul mausoleului de marmură, care are o strălucire gri, galbenă, roz sau portocalie,

în funcție de lumină. Îi admiră simetria perfectă și pozează de sub minarete. „Vreau să facem o fotografie aici, doar noi doi”, îi spune Ashima lui Ashoke, în timp ce se plimbă pe pardoseala masivă, astfel că în soarele orbitor de Agra, ce domină râul Yamuna cel uscat, Ashoke îl învață pe Gogol să folosească aparatul Nikon, să focalizeze și să dea filmul înainte. După ce au ridicat Taj Mahal, le povestește un ghid, fiecăruia dintre cei douăzeci și două de mii de muncitori li s-a tăiat degetul mare, astfel încât clădirea să nu poată fi construită încă o dată. În noaptea aceea, la hotel, Sonia s-a trezit țipând că și ei îi lipsește degetul mare. „E doar o legendă”, i-au spus părinții. Dar ideea îl obsedează și pe Gogol. Nicio altă clădire pe care a văzut-o nu l-a afectat atât. În a doua zi la Taj, încearcă să facă schița acoperișului boltit și a unei porțiuni de fațadă, dar grația edificiului îi scapă și aruncă schițele. În schimb, se afundă în ghidul tipărit, studiind istoria arhitecturii mongole, învățând succesiunea numelor de împărați: Babur, Humayun, Akbar, Jahangir, șahul Jahan, Aurangzeb. La Fort Agra, el și ai lui se uită pe fereastră în camera în care șahul Jahan a fost încarcerat de propriul său fiu. La Sikandra, mormântul lui Akbar, admiră frescele aurite de la intrare, sparte, jefuite, arse, pietrele prețioase scoase cu briceagul și suprafața acoperită cu *graffiti.* La Fatehpur Sikri, orașul de gresie al lui Akbar, părăsit, se plimbă prin curți și prin mănăstiri, cu papagalii și cu șoimii zburându-le deasupra capetelor, iar Ashima leagă fire roșii de o grindă de marmură la mormântul lui Salim Chishti[28], ca să le aducă noroc.

Dar ghinionul îi urmărește pe drumul înapoi la Calcutta. În gara Benares, Sonia îi cere tatălui să-i cumpere o felie de *nangka*[29], care îi provoacă o mâncărime insuportabilă a buzelor, care i se umflă, triplându-se. Undeva, în Bihar, în mijlocul nopții, un om de afaceri aflat în alt compartiment este înjunghiat în somn și i se fură trei sute de mii de rupii, iar trenul staționează cinci ore pentru ca poliția locală să cerceteze cazul. Familia Ganguli află motivul întârzierii abia a doua zi dimineață, la micul dejun, de la pasagerii agitați și îngroziți, care discută cu toții despre asta. „Trezește-te! Un tip din tren a fost omorât”, îi spune Gogol Soniei din patul de deasupra. Ashoke e cel mai îngrozit dintre toți, aducându-și aminte de celălalt tren, dintr-o altă noapte, și de celălalt câmp unde se oprise. Acum nu auzise nimic. Dormise tot timpul.

La întoarcerea în Calcutta, Gogol și Sonia se îmbolnăvesc foarte grav. De vină sunt aerul, orezul, vântul, sunt de părere rudele lor; nu sunt făcuți să supraviețuiască într-o țară săracă, spun oamenii. Au constipație, urmată de diaree. Seara, doctorii vin acasă cu stetoscoapele puse în genți de piele neagră. Li se

prescriu tratamente cu Enteroquinol și apă de *ajowan*[30], care le arde gâtul. Când se însănătoșesc, vine vremea să plece înapoi în America: mai sunt doar două săptămâni până în ziua despre care credeau că n-o să mai vină niciodată. Sunt achiziționate suporturi Kashimiri pentru creioane, pe care Ashoke să le dăruiască colegilor de la universitate.

Gogol cumpără cărți umoristice indiene pentru prietenii americani. În seara plecării, îi privește pe părinții lui stând cu capetele plecate în fața fotografiei înrămate cu bunicii morți și plângând ca niște copii. Și apoi caravana de taxiuri îi ia pentru o ultimă incursiune prin oraș. Zborul lor este dimineața, în zori, astfel că trebuie să plece când încă este întuneric, mergând pe străzi atât de goale, încât sunt imposibil de recunoscut, un tramvai cu un singur far central fiind unicul lucru în mișcare, în afară de ei. La aeroport, mulțimea care i-a întâmpinat, i-a găzduit, i-a hrănit și a avut grijă de ei în ultimele luni, oamenii cu care împarte același nume, dar nu aceeași viață, s-au adunat încă o dată pe balcon să le facă cu mâna. Gogol știe că rudele lor vor sta acolo până când avionul va dispărea în zare, până când luminile lui de semnalizare nu se vor mai vedea. Știe că pe drumul înapoi la Boston mama va sta tăcută, uitându-se la nori. Dar, în ceea ce îl privește, ușurarea ia repede locul tristeții prelungite. Relaxat, dă la o parte folia protectoare de pe micul dejun, scoate tacâmurile metalice din ambalajul sigilat și îi cere stewardesei de la British Airways un pahar cu suc de portocale. Destins, își pune căștile să se uite la filmul *The Big Chill* și tot restul drumului ascultă melodiile din top 40.

După douăzeci și patru de ore, el și ai lui sunt înapoi în casa din Pemberton Road, unde iarba de la sfârșitul lui august trebuie tunsă, unde o sticlă de lapte și pâine au fost lăsate de chiriași în frigider, iar pe scări îi așteaptă patru pungi de cumpărături pline cu corespondență. La început, membrii familiei Ganguli dorm cea mai mare parte din zi și sunt treji noaptea, înfulecând pâine prăjită la trei dimineața, desfăcând valizele una câte una. Deși sunt acasă, sunt deconectați de spațiu, de liniștea netulburată care îi înconjoară. Se simt în continuare ca și cum ar fi în tranzit, deconectați de la viețile lor, atașați la un alt program, un lucru intim pe care îl împărtășesc doar ei patru. Dar până la sfârșitul săptămânii, după ce prietenele mamei au venit să admire noile bijuterii de aur și șarturile, după ce toate cele opt valize au fost aerisite pe verandă și apoi strânse, după ce *chanachur*[31]-ul e pus în vase închise etanș și fructele de mango aduse ilegal se mănâncă la micul dejun cu cereale și ceai, este ca și cum nici n-ar fi fost plecați. „Ce negri v-ați făcut!”, le spun prietenii părinților, cu

regret, lui Gogol și Soniei. Aici nu este necesar niciun efort. Se retrag în cele trei camere, în paturile lor separate, la saltelele lor groase, la pernele și la cearșafurile pe măsură. După o singură incursiune la supermarket, frigiderul și dulapurile se umplu cu mărcile familiare: Schippy, Hood, Bumble Bee, Land O'Lakes. Mama lui intră în bucătărie și pregătește din nou mâncare; tatăl merge cu mașina, tunde gazonul și se întoarce la universitate. Gogol și Sonia dorm cât poftesc, se uită la televizor și-și fac sandvișuri cu unt de arahide și jeleu la orice oră din zi. Sunt iarăși liberi să se certe, să se tachineze, să țipe și să spună „Taci din gură!" Fac dușuri fierbinți, își vorbesc în engleză, merg cu bicicletele prin cartier. Își sună prietenii americani, care sunt fericiți să îi revadă, dar nu-i întreabă nimic despre locul unde au fost plecați. Și astfel sunt lăsate în urmă opt luni, sunt uitate cu ușurință, ca hainele purtate la ocazii speciale sau ca un anotimp care a trecut, devenit brusc stânjenitor, irelevant pentru existențele lor.

•

În septembrie, Gogol se întoarce la liceu și începe clasa a unsprezecea: biologie, istoria Statelor Unite, trigonometrie superioară, spaniolă, engleză de nivel avansat. La ora de engleză citește *Ethan Forme, Marele Gatsby, Ogorul, Semnul roșu al curajului.* Se urcă pe podium și recită discursul „Mâine, și iar mâine, și iar mâine" din *Macheth,* singurele versuri pe care le va ști pe de rost tot restul vieții. Profesorul lui, domnul Lawson, este un om zvelt, vânos, cu o voce surprinzător de groasă și păr blond-roșcat, ochi verzi, mici, dar pătrunzători și cu ochelari cu rame groase. Este subiectul speculațiilor întregii școli și al unui mic scandal. Este căsătorit mai de mult cu doamna Sagan, care predă franceză. Domnul Lawson poartă uniforme kaki și pulovere Shetland, viu colorate, verde, galben sau portocaliu, bea tot timpul cafea neagră din cana albastră, ciobită și nu poate supraviețui orei de cincizeci de minute fără a se scuza că merge în cancelarie să fumeze o țigară. În ciuda staturii micuțe, prezența sa este autoritară și captivantă. Scrisul lui este celebru pentru faptul că este ilizibil; lucrările elevilor sunt, de obicei, returnate cu cercuri de culoare închisă, de cafea, câteodată cercuri aurii, de scotch. În fiecare an le dă tuturor elevilor nota 4 sau 5 la prima temă, o analiză a lucrării *Tigrul* de Blake. Câteva fete din clasă insistă că domnul Lawson e sexy într-un fel imposibil de explicat și fac pasiuni aprinse pentru el.

Domnul Lawson este primul profesor al lui Gogol care știe și căruia îi pasă de autorul Gogol. Prima zi în clasă, când a ajuns în catalog la numele lui Gogol, și-a ridicat privirea cu o expresie de uimire benignă. Spre deosebire de alți profesori, nu

a întrebat dacă e numele lui adevărat, numele de familie sau prescurtarea unui alt nume. Nu a întrebat, cum s-au pripit alții, „Nu a fost scriitor?”, ci a rostit numele într-un mod perfect normal, fără pauză, fără îndoială, fără un zâmbet reprimat, exact ca și cum ar fi rostit „Brian”, „Eric” sau „Tom”. Și apoi: „Ei bine, va trebui să citim *Mantaua.* Sau *Nasul*”.

Într-o dimineață de ianuarie, în săptămâna de după vacanța de Crăciun, Gogol stă în banca lui de lângă fereastră și privește cum din cer se cerne neregulat o zăpadă subțire și zaharoasă. „Trimestrul acesta îl vom dedica nuvelei”, anunță domnul Lawson, și în clipa aceea Gogol știe. Din ce în ce mai îngrozit și simțind o ușoară greață, îl privește pe domnul Lawson distribuind teancul de cărți de pe catedra sa, dând elevilor din primul rând zece exemplare destul de tocite ale unei antologii, *Nuvele clasice.* Exemplarul lui Gogol e foarte jerpelit, cotorul este rupt, iar coperta este pătată cu un fel de mucegai alb. Se uită la cuprins, îl vede pe Gogol trecut sub Faulkner, înainte de Hemingway. Imaginea numelui tipărit cu majuscule pe pagina încrețită îl deranjează în mod visceral. Este ca și cum numele ar fi o parte a lui ofensatoare, care îl face să-și dorească să se apere: „Nu este vorba de mine”. Gogol vrea să se scuze, să ridice mâna și să se ducă la toaletă, dar în același timp vrea să atragă cât mai puțin atenția. Prin urmare stă jos, evitând contactul vizual cu oricare dintre colegii săi, și răsfoiește cartea. Unele nume de autori au fost marcate cu câte un asterisc făcut cu creionul de cititorii dinaintea lui, dar în dreptul lui Nikolai Gogol nu e niciun semn. Fiecărui nume îi corespunde câte o singură povestire. Cea din dreptul lui Gogol se numește *Mantaua.* Dar, pentru restul clasei, domnul Lawson nu îl menționează pe Gogol. În schimb, spre ușurarea lui Gogol Ganguli, citesc cu voce tare, pe rând, din *Colierul* de Guy de Maupassant. Poate că, începe să spere bucuros, domnul Lawson nu are de gând să vorbească despre nuvela lui Gogol. Poate că a uitat de ea. Dar când sună clopoțelul și toți elevii se ridică din bănci, domnul Lawson ridică o mână. „Pentru mâine, citiți Gogol!” strigă el în timp ce ei se îndreaptă către coridor.

În ziua următoare, domnul Lawson scrie cu litere mari pe tablă „Nikolai Vasilievici Gogol”, desenează un chenar în jurul numelui și apoi notează în paranteză ziua în care s-a născut și cea în care a murit. Gogol deschide caietul de pe bancă și copiază informațiile fără nicio tragere de inimă. Își spune în sinea lui că nu este atât de ciudat; există un William în clasă, poate chiar și un Ernest. Mâna stângă a domnului Lawson scrie repede pe tablă, dar stiloul lui Gogol zăbovește. Paginile rămân goale, în timp ce ale colegilor se umplu cu informații

despre care, foarte probabil, va fi întrebat în curând: născut în 1809, în provincia Poltava, într-o familie de mici nobili cazaci din Ucraina. Tatăl era un mic proprietar de pământ, care scria și piese de teatru și care a murit când Gogol avea șaisprezece ani. A studiat la liceul din Nezhin, iar în 1828 a plecat la Sankt Petersburg, unde în 1829 a intrat în serviciul civil, în departamentul de Lucrări Publice al Ministerului de Interne. Între 1830 și 1831 a fost transferat la Tribunalul Curții din cadrul Departamentului Imobiliar Regal, după care devine profesor, ținând cursuri de istorie la Institutul Tinerelor Doamne și, mai târziu, la universitatea din Sankt Petersburg. La douăzeci și doi de ani, leagă o prietenie strânsă cu Aleksandr Pușkin. În 1830, publică prima sa nuvelă. În 1836, îi este pusă în scenă la Sankt Petersburg o comedie, *Revizorul.* Demoralizat de primirea ambiguă de care are parte piesa, pleacă din Rusia. Următorii doisprezece ani trăiește în străinătate, la Paris, Roma și prin alte orașe, scriind primul volum din *Suflete moarte*, romanul considerat cea mai bună operă a sa.

Domnul Lawson stă pe marginea catedrei, își încrucișează picioarele și răsfoiește câteva pagini dintr-un caiet studențesc plin de notițe. În afară de caiet, mai are o biografie a autorului, un volum gros, *Suflet scindat,* paginile acestuia fiind marcate cu numeroase semne din hârtie.

— Nu e chiar un tip obișnuit acest Nikolai Gogol, spune domnul Lawson. Astăzi este considerat unul dintre scriitorii geniali ai Rusiei. Dar în timpul vieții nimeni nu l-a înțeles, nici măcar el însuși nu s-a înțeles. Se poate spune că este exemplul tipic de „geniu excentric”. Într-un cuvânt, viața lui Gogol a fost o adâncire constantă în nebunie. Scriitorul Ivan Turgheniev îl descria ca fiind o ființă inteligentă, bizară și bolnăvicioasă. Avea reputația de ipohondru, nespus de paranoic și frustrat. Era și de o melancolie morbidă, cauzată de depresiile severe. Nu își putea face prieteni. Nu s-a căsătorit și nu a avut copii. Se crede că a murit virgin.

Un val de căldură i se întinde lui Gogol dinspre ceafă spre obraji și urechi. Ori de câte ori este pronunțat acest nume, tresare în tăcere. Părinții nu i-au spus nimic din toate astea. Se uită la colegii de clasă, dar toți par indiferenți, copiind ascultători informațiile, pe măsură ce domnul Lawson continuă să vorbească, uitându-se din când în când peste umăr, umplând tabla cu scrisul lui neîngrijit. Brusc, se înfurie pe domnul Lawson. Se simte întrucâtva trădat.

— Cariera literară a lui Gogol se întinde pe o perioadă de aproximativ unsprezece ani, după care a fost mai mult sau mai puțin paralizat de blocaj. Ultimii ani din viață au fost afectați

de deteriorare fizică și chinuri sufletești, continuă domnul Lawson. Disperat să își refacă starea de sănătate și să recâștige inspirația creatoare, Gogol caută să se refugieze într-o serie de stațiuni balneare și de sanatorii, iar în 1848 pleacă în pelerinaj în Palestina. Până la urmă, s-a întors în Rusia. În 1852, când se afla la Moscova, deziluzionat și convins de eșecul său ca scriitor, renunță la activitatea literară și arde al doilea volum manuscris din *Suflete moarte.* Apoi își pronunță propria sentință la moarte și astfel se sinucide lent, prin înfometare.

— Scârbos! spune cineva din spatele clasei. De ce ar vrea cineva să facă așa ceva?

Câțiva elevi se uită pe furiș la Emily Gardener, despre care există zvonuri că ar suferi de anorexie.

Ridicând un deget, domnul Lawson continuă:

— Încercând să îl facă bine, cu o zi înaintea morții sale, doctorii l-au băgat într-o cadă plină cu supă, în timp ce în cap îi turnau apă rece ca gheața, iar mai apoi i-au pus pe nas șapte lipitori. L-au legat de mâini ca să nu îndepărteze lipitorile.

Toată clasa, cu excepția unui singur elev, murmură la unison, astfel că domnul Lawson trebuie să ridice simțitor vocea ca să se facă auzit. Gogol se holbează la banca lui, fără să vadă nimic. E convins că întreaga școală îl ascultă pe domnul Lawson. Că lecția este difuzată la radioul școlii. Se apleacă peste bancă, acoperindu-și discret urechile cu mâinile. Dar nu este suficient pentru a-l opri de domnul Lawson. „Până a doua zi seara, nu mai este pe deplin conștient, dar e și atât de epuizat, încât coloana vertebrală i se poate simți prin stomac".

Gogol închide ochii. „Opriți-vă, vă rog!" spune el, formulând cuvintele, însă fără să le rostească. Și apoi, tăcere. Gogol privește în sus, îl vede pe domnul Lawson cum lasă creta pe marginea tablei.

— Mă întorc imediat, zice el, după care dispare să fumeze o țigară.

Elevii, obișnuiți cu tabietul lui, încep să vorbească. Se plâng că povestea e prea lungă. Se plâng că e prea dificil de urmărit. Se plâng că le e greu să pronunțe numele rusești, mărturisind că doar se uită în fugă la ele. Gogol tace. El nu a citit povestea. Nu a pus vreodată mâna pe cartea scrisă de Gogol, pe care tatăl lui i-a dăruit-o la aniversarea a paisprezece ani. Iar ieri, după oră, a ascuns volumul de povestiri în dulapul de la școală, refuzând să-l ia acasă. Dacă ar citi povestea, ar însemna să plătească un tribut poreclei lui, s-o accepte. Acum, ascultând văicărelile colegilor, simte o vinovăție perversă, ca și cum propria sa lucrare ar fi comentată.

Domnul Lawson se întoarce, așezându-se încă o dată la catedră. Gogol speră că partea de biografie a lecției s-a

terminat. Ce altceva ar mai putea să spună? Dar domnul Lawson ia din nou *Suflet scindat.*

— Iată descrierea ultimelor sale momente, spune el și, deschizând cartea spre sfârșit, începe să citească: „Picioarele îi erau înghețate. Tarașenkov a strecurat o sticlă cu apă fierbinte în pat, dar aceasta nu a avut efect: tremura. Transpirația rece îi acoperea fața vlăguită. Cearcăne albastre îi apăruseră sub ochi. La miezul nopții, doctorul Klimentov l-a înlocuit pe doctorul Tarașenkov. Pentru a ușura suferința muribundului, i-a administrat o doză de calomel și a pus pâine fierbinte în jurul corpului său. Gogol începe iar să geamă. Mintea i-a hoinărit toată noaptea, în tăcere. «Haide!» a șoptit el. «Ridică-te, încarcă, încarcă moara!» Apoi a devenit și mai slăbit, fața i s-a tras și s-a întunecat, respirația sa a devenit imperceptibilă. Părea că devine mai calm; cel puțin, nu mai suferea. La ora opt, în dimineața zilei de 21 februarie 1852, și-a dat ultima suflare. Încă nu împlinise patruzeci și trei de ani".

•

Gogol nu se întâlnește cu nicio fată de la școală. Face pasiuni tăcute, pe care nu le împărtășește nimănui, pentru una sau alta dintre fetele cu care este deja prieten. Nu merge la dansuri sau la petreceri. El și grupul său de prieteni, Colin, Jason și Marc, preferă să asculte discuri împreună, de la Dylan și Clapton până la The Who, să citească Nietzsche în timpul liber. Părinților lui nu li se pare ciudat că nu se întâlnește cu nicio fată, că nu închiriază un smoching pentru balul de absolvire. Ei nu au avut vreo întâlnire toată viața lor și prin urmare nu au niciun motiv să îl încurajeze pe Gogol în acest sens, cel puțin nu la această vârstă. În schimb, îl îndeamnă să se înscrie la clubul de matematică și să-și păstreze media zece. Tatăl său îl forțează să urmeze ingineria, poate chiar la MIT. Convinși de notele lui și de aparenta sa lipsă de interes față de fete, părinții nu îl suspectează pe Gogol că ar fi, în felul său stângaci, un adolescent american. De exemplu, nu îl suspectează că fumează marijuana, ceea ce Gogol face uneori, atunci când se întâlnește cu prietenii lui acasă la unul dintre ei, să asculte muzică. Nu cred că el, atunci când rămâne peste noapte la unul dintre prietenii săi, merge cu mașina în orașul apropiat pentru a vedea *The Rocky Horror Picture Show* sau la Boston, pentru a participa la concerte în Kenmore Square.

Într-o sâmbătă, cu puțin înainte de examenul SAT[32], familia lui merge cu mașina în Connecticut, unde rămân în weekend, lăsându-l pe Gogol pentru prima dată singur acasă peste noapte. Nici prin cap nu le trece părinților că, în loc să învețe pentru examen în camera lui, el va merge cu Colin, Jason și Marc la o petrecere. Sunt invitați la fratele mai mare al lui

Colin, student în anul întâi la universitatea unde predă tatăl lui Gogol. Se îmbracă pentru petrecere ca de obicei, cu blugi Levi's, bocanci și o cămașă în carouri, din flanel. De câte ori a fost în campus pentru a-și vizita tatăl la catedra de inginerie, pentru lecții de înot sau pentru a alerga ture de stadion, nu a intrat niciodată într-un cămin. Se apropie emoționați, un pic zăpăciți, temându-se să nu fie prinși. „Dacă întreabă cineva, fratele meu a spus să zicem că suntem în primul an la Amherst", îi instruiește Colin în mașină.

Petrecerea se desfășoară pe un întreg etaj, toate ușile camerelor fiind deschise. Intră în prima cameră în care răzbat, aglomerată, întunecată, fierbinte. Nimeni nu îi observă pe Gogol și pe prietenii lui, care-și fac loc în cameră, spre butoiul de bere. Un timp stau în cerc, ținând paharele de plastic pline cu bere, urlând ca să fie auziți. Dar Colin îl vede pe fratele lui pe hol, Jason trebuie să se ducă la baie, iar Marc deja are nevoie de un alt pahar de bere. Gogol se îndreaptă și el către hol. Parcă toată lumea știe pe toată lumea, fiind afundați în conversații la care pare imposibil să te alături. Muzica din camere se amestecă neplăcut în urechile lui Gogol. Se simte prea zdravăn pentru mulțimea cu blugi rupți și tricouri, îi e teamă că părul spălat de curând este prea aranjat. Și totuși, pare că lucrurile astea nu contează, pare că nimănui nu-i pasă. În capătul culoarului, urcă niște trepte și dă de un alt coridor, la fel de aglomerat și de zgomotos, iar într-un colț vede un cuplu sărutându-se, amândoi înghesuiți lângă un perete. În loc să își facă loc spre celălalt capăt al coridorului, se hotărăște să mai urce o scară. De data asta, coridorul e gol, acoperit de o mochetă de un albastru-închis, și pe laturile lui se află uși albe, de lemn. Singurele prezențe de aici sunt sunetul înfundat al muzicii și murmurul vocilor care răzbat de jos. Tocmai când are de gând să se întoarcă și să coboare scările, una dintre uși se deschide și de după ea apare o tânără drăguță și subțire, care poartă o rochie de tip polca, încheiată până sus, din material ieftin, și pantofi marca Doc Martens cam scâlciați. Are păr castaniu, scurt, buclat în dreptul obrajilor, cu un breton înalt deasupra sprâncenelor. Fața ei are formă de inimă, iar buzele sunt rujate strălucitor.

— Scuze! spune Gogol. N-ar trebui să fiu aici, nu?

— Păi, teoretic, e etajul fetelor, zice fata. Dar asta nu a fost vreodată o piedică pentru băieți.

Îl cercetează cu atenție, așa cum nicio altă fată nu a mai făcut-o:

— Nu înveți aici, nu-i așa?

— Nu, răspunde el, cu inima bătându-i cu putere, apoi își aduce aminte de identitatea lui clandestină din noaptea asta:

Sunt în anul întâi la Amherst.

— Mișto! răspunde fata, îndreptându-se spre el. Eu sunt Kim.

— Îmi pare bine să te cunosc.

Întinde mâna și Kim o strânge, un pic mai mult decât ar fi fost necesar. O clipă se uită la el ca și cum ar aștepta să se întâmple ceva, apoi zâmbește, scoțând la iveală două șiruri de dinți care se încalecă ușor.

— Haide! propune ea. Pot să îți arăt zona.

Coboară împreună scările. Îl conduce într-o cameră de unde își ia o bere și umple și paharul lui. Stă neîndemânatic lângă ea în timp ce își salută prietenii. Apoi merg împreună către o zonă unde se află un televizor, un automat de cola, o canapea uzată și mai multe scaune diferite. Se așază pe canapea cu umerii plecați, lăsând între ei un spațiu destul de mare. Kim observă pe măsuță un pachet de țigări rătăcit și își aprinde una.

— Ei? zice ea, întorcându-se spre el, un pic suspicioasă de data asta.

— Ce?

— Nu vrei să te prezinți?

— A! Da.

Dar nu vrea să îi spună lui Kim cum îl cheamă. Nu vrea să îi suporte reacția, să vadă cum ochii ei albaștri, minunați se măresc. Ar vrea să existe alt nume pe care să îl folosească, cu care să treacă de această seară. A mințit-o deja că e student la Amherst. S-ar putea prezenta ca fiind Colin sau Jason sau Marc sau oricine altcineva și conversația lor ar putea continua, iar ea nu ar afla vreodată. Există un milion de nume din care poate alege. Dar apoi își dă seama că nu e nevoie să mintă. Teoretic. Își amintește celălalt nume care a fost ales pentru el, cel care ar fi trebuit să fie adevăratul său nume.

— Sunt Nikhil, spune el, pentru prima dată în viață.

Pronunță numele într-o doară, vocea îi sună nefiresc, în urechile sale afirmația devenind, fără intenție, întrebare. Se uită la Kim încruntat, pregătit să fie luat la întrebări, să-l corecteze, să-i râdă în față. Își ține respirația. Fața îi tremură, nu își dă seama dacă datorită victoriei sau din cauza groazei.

Însă Kim îi acceptă numele bucuroasă.

— Nikhil, spune ea, aruncând un mic rotocol de fum spre tavan.

Se întoarce iar spre el și zâmbește:

— Nikhil, repetă. Nu am mai auzit până acum. E un nume simpatic.

Mai zăbovesc o vreme pe canapea, continuând conversația, Gogol fiind uimit de cât de ușor e. Mintea îi plutește; ascultă doar pe jumătate ce povestește Kim despre cursurile ei, despre

orașul din Connecticut de unde e. Se simte vinovat și bine dispus în același timp, ca și cum ar fi protejat de un scut invizibil. Pentru că știe că n-o va mai vedea niciodată, e curajos, o sărută ușor pe gură în timp ce ea îi vorbește, piciorul lui atingându-l pe al ei, trecându-i delicat mâna prin păr. E prima dată când sărută pe cineva, prima dată când simte fața și trupul și respirația unei fete atât de aproape de el.

— Gogol, nu-mi vine să cred că ai sărutat-o! exclamă prietenii săi când se întorc de la petrecere.

El dă din cap zăpăcit, la fel de uimit ca ei, încă exaltat în sinea lui. „Nu am făcut-o eu”, îi vine să zică. Dar nu le zice că nu Gogol a fost cel care a sărutat-o pe Kim. Acel Gogol n-a avut nimic de-a face cu treaba asta.

5.

Mulți oameni își schimbă numele: actori, scriitori, revoluționari, travestiți. La ora de istorie, Gogol a aflat că imigranții europeni își schimbaseră numele pe Ellis Island, că sclavii își luaseră alt nume după ce se emancipaseră. Deși nu știe, chiar și Nikolai Gogol și-a schimbat numele, simplificându-și prenumele, la vârsta de douăzeci și doi de ani, din „Gogol-Ianovski" în „Gogol" atunci când a fost publicat în *Gazeta literară.* (A publicat și sub numele de „Ianov", iar altă dată și-a semnat lucrarea „OOOO", în onoarea celor patru litere „o" din numele lui întreg.)

Într-o zi din vara anului 1986, în săptămânile frenetice de dinaintea mutării departe de familie, înainte de începutul primului an de facultate la Yale, Gogol Ganguli face același lucru. Ia trenul până la Boston, schimbând la Gara de Nord și coborând la Lechmere. Zona îi e cumva familiară: a fost la Lechmere cu familia de nenumărate ori să cumpere câte un televizor nou sau aspiratoare și a fost la Muzeul Științei în excursie cu școala. Dar n-a fost niciodată singur și, în ciuda indicațiilor pe care și le-a notat pe o foaie de hârtie, se rătăcește pentru scurt timp în drum spre Tribunalul Familiei din Middlesex. E îmbrăcat cu o cămașă albastră, pantaloni kaki, un sacou de catifea reiată, de culoare bej, cumpărat pentru interviurile de la facultate și prea călduros pentru acea zi înăbușitoare. Are la gât singura sa cravată, maro cu dungi galbene în diagonală. Gogol are deja un metru și optzeci și doi de centimetri, corpul îi e zvelt, iar părul castaniu-negru e un pic cam lung. Are fața prelungă, inteligentă, devenită brusc chipeșă, oasele sunt mai proeminente, pielea de un auriu deschis este proaspăt bărbierită și luminoasă. A moștenit ochii Ashimei, mari, pătrunzători, cu sprâncene reliefate și elegante, iar de la Ashoke are nasul puțin coroiat la vârf.

Tribunalul e o clădire impunătoare, veche, din cărămidă, sprijinită pe coloane, ce ocupă un întreg cvartal, dar cu toate acestea, intrarea este într-o laterală, unde se ajunge coborând câteva trepte. La intrare, își golește buzunarele și trece printr-un detector de metale, ca la aeroport, ca și cum se pregătește pentru o călătorie. E alinat de răcoarea aerului condiționat, de tavanul frumos sculptat, de vocile care răsună plăcut în interiorul de marmură. Își imaginase un decor mult mai puțin grandios. Și, totuși, este un loc unde oamenii vin să divorțeze, să se certe pe testamente. Un bărbat de la biroul de informații îi spune să aștepte sus, într-o zonă plină cu mese rotunde, unde oamenii stau jos să ia prânzul. Gogol se așază cu nerăbdare,

bâțâind în sus și în jos dintr-un picior. A uitat să-și aducă o carte să citească, astfel că ridică o foaie rătăcită din ziarul *Globe*, citind printre rânduri un articol de la rubrica „Arte” despre picturile lui Andrew Wyeth. Până la urmă, începe să-și exerseze noua semnătură pe marginile ziarului, încearcă mai multe stiluri, mâna nefiind obișnuită cu unghiurile literei „N” și să facă punctele de pe cei doi „i”. Se întreabă de câte ori și-a scris vechiul nume, pe câte lucrări și teste l-a trecut, pe câte teme pentru acasă și pe câte dedicații de pe cărțile dăruite prietenilor. De câte ori își scrie cineva numele pe parcursul vieții – de un milion de ori? De două milioane de ori?

Ideea de a-și schimba numele i-a venit prima dată cu câteva luni în urmă. Stătea în sala de așteptare la dentist, răsfoind un număr din revista *Reader's Digest.* Frunzărea paginile la întâmplare, până când a dat peste un articol care l-a făcut să se oprească. Titlul articolului era „Al doilea botez”. Sub titlu scria: „Știți cine sunt următorii oameni celebri?” Urma o listă de nume și, în josul paginii, tipărit cu literele întoarse, personalitățile cunoscute corespunzătoare. Singurul pe care l-a ghicit a fost Robert Zimmerman, numele real al lui Bob Dylan. Habar nu avea că Molière fusese numit la naștere Jean-Baptiste Poquelin și că pe Lev Troțki îl chemase Lev Davidovici Bronstein. Că numele lui Gerald Ford fusese Leslie Lynch King Jr., iar că pe Engelbert Humperdinck îl chemase Arnold George Dorsey. Toți își schimbaseră numele, scria în articol, adăugând că era un drept al oricărui cetățean american. Citise că zeci de mii de americani își schimbă numele în fiecare an. Tot ce trebuia să facă era o cerere judecătorească, se preciza. Și brusc și-a imaginat numele „Gogol” adăugat la lista de nume, și „Nikhil” tipărit cu litere mici, întoarse.

În seara aceea, la cină, adusese subiectul în discuție față de părinți. Una era ca Gogol să fie numele scris caligrafic pe diploma de absolvire a liceului și tipărit sub poza lui din albumul promoției, începuse el. Ba chiar și să fie scris pe aplicațiile la facultățile din Ivy League[33], ca și la Stanford și Berkeley. Dar să fie scris, peste patru ani, pe diploma de facultate? Scris în fruntea unui CV? În mijlocul unei mici cărți de vizită? Îl va înlocui cu numele pe care îl aleseseră părinții lui, i-a asigurat el, numele bun pe care ei i l-au ales când el avea cinci ani.

— Ce a fost a fost, răspunse tatăl lui. O să fie multă alergătură. Practic, Gogol a devenit numele tău bun.

— Este prea complicat acum, spuse și mama sa, fiind de acord. Ești prea mare.

— Nu sunt, insistă el. Nu înțeleg. Până la urmă, de ce a trebuit să îmi dați un nume de alint? Care a fost ideea?

— Așa se face la noi, continuă ea. Așa fac toți bengalezii.

— Dar nici măcar nu este un nume bengalez.

Le spuse părinților ce aflase la ora domnului Lawson, despre nefericirea de-o viață a lui Gogol, despre dezechilibrul său mintal, despre cum s-a înfometat singur până și-a aflat moartea.

— Știați toate lucrurile astea despre el? întrebă el.

— Ai uitat să menționezi că a fost și un geniu, interveni tatăl său.

— Nu înțeleg. Cum ați putut să mă numiți după cineva atât de ciudat? Nimeni nu mă ia în serios, zice Gogol.

— Cine? Cine nu te ia în serios? întrebă tatăl lui, ridicând degetele din farfurie și uitându-se la el.

— Oamenii, răspunse el, mințindu-și părinții.

Pentru că tatăl lui avea dreptate: singura persoană care nu îl lua pe Gogol în serios, singura persoană care îi făcea viața un calvar, singura persoană permanent conștientă și afectată de rușinea numelui său, singura persoană care îl punea permanent la îndoială și care își dorea să aibă alt nume era chiar Gogol. Și el continuă, spunându-le că ar trebui să fie bucuroși că numele oficial avea să fie bengalez, nu rusesc.

— Nu știu ce să zic, Gogol, îi spuse mama, dând din cap. Chiar nu știu.

Se ridică să spele vasele. Sonia se strecură sus, în camera ei. Gogol rămase la masă cu tatăl lui. Stătură acolo împreună, ascultând-o pe mama spălând farfuriile și apa curgând în chiuvetă.

— Atunci, schimbă-l, spuse tatăl lui după un timp, simplu, liniștit.

— Serios?

— În America orice este posibil. Faci cum vrei.

Și astfel obținuse un formular de schimbare a numelui emis de statul Massachusetts, care trebuia depus împreună cu o copie după certificatul de naștere și o atestare la Tribunalul Familiei din Middlesex. Îi adusese formularul tatălui său, care se uitase rapid pe el înainte de a-l semna, cu aceeași resemnare cu care semna un cec sau o chitanță, cu sprâncenele ușor ridicate deasupra ochelarilor, calculând în gând pierderea. Completase apoi formularul în camera lui, noaptea târziu, când toți ceilalți dormeau. Aplicația consta într-o singură pagină de culoare deschisă și totuși îi luase mai mult timp decât completarea aplicațiilor pentru facultate. Pe primul rând trecuse numele pe care voia să îl schimbe, precum și locul și data nașterii. Scrise noul nume pe care-l dorea și semnă cererea cu vechea semnătură. Doar o parte a formularului îi puse un semn de întrebare: pe aproximativ trei rânduri trebuia

să scrie motivul pentru care dorea schimbarea numelui. Rămase pe gânduri aproape o oră, întrebându-se ce să scrie. Până la urmă, lăsase spațiul necompletat.

La termenul programat, este strigat cazul lui. Intră într-o sală și se așază pe o bancă de lemn, goală, în spate. Judecătoarea, o femeie masivă, de culoare, de vârstă mijlocie, purtând ochelari cu jumătăți de lentilă, se află în partea opusă, pe un podium. Aprodul, o tânără cu părul scurt, îi cere aplicația, uitându-se pe ea înainte de a o înmâna judecătoarei. În sală, niciun element de decor în afară de steagul statului Massachusetts, cel al Statelor Unite și un portret în ulei al unui judecător. „Gogol Ganguli", spune aprodul, făcându-i semn lui Gogol să se apropie de podium și, oricât de nerăbdător ar fi să termine, este conștient, cu o urmă de tristețe, că aceasta este ultima oară în viață când își aude acest nume rostit într-un context oficial. În ciuda dezaprobării părinților, simte că așa corectează o greșeală făcută de ei.

— Din ce motiv vreți să vă schimbați numele, domnule Ganguli? întreabă judecătoarea.

Întrebarea îl prinde cu garda jos și câteva secunde nu are nici cea mai vagă idee ce să spună.

— Din motive personale, răspunde într-un final.

Judecătoarea îl privește, ținându-și bărbia sprijinită în palmă:

— Ați putea fi mai exact?

La început, el nu zice nimic, nefiind pregătit să dea vreo explicație. Se întreabă dacă să îi spună toată povestea despre scrisoarea bunicii, care nu a mai ajuns la Cambridge, despre numele de alint și despre numele bune, despre ce s-a întâmplat în prima zi de grădiniță, în schimb, respiră adânc și le mărturisește oamenilor din sala de judecată ce nu a îndrăznit vreodată să recunoască în fața părinților săi.

— Urăsc numele Gogol, răspunde el. Întotdeauna l-am urât.

— Foarte bine, spune judecătoarea, ștampilând și semnând formularul, apoi dându-l aprodului.

Schimbarea de nume, i se explică, trebuie transmisă tuturor autorităților publice, e obligația lui să anunțe Biroul de Eliberare a Permiselor Auto, băncile, instituțiile de învățământ. Cere trei exemplare legalizate ale hotărârii, două pentru el și unul pentru părinții lui, pentru a-l păstra în cutia lor de valori. Nu îl însoțește nimeni în acest ritual legal de trecere, iar când iese din sală nu-l așteaptă nimeni să sărbătorească momentul cu flori, poze Polaroid și baloane. De altfel, procedura e lipsită de orice festivitate, iar când se uită la ceasul de la mână, vede că de când a intrat în sală totul a durat doar zece minute. Pășește în după-amiaza înăbușitoare, transpirând, convins

întrucâtva că totul e doar un vis. Traversează cu vaporașul râul Boston. Merge cu sacoul pe umăr, ținându-l cu un singur deget, străbate Parcul Public mergând pe poduri și alei lângă lagună. Nori groși ascund cerul, care se ițește doar ici-colo, ca niște mici lacuri pe o hartă, iar în aer se simte amenințarea ploii.

Se întreabă dacă așa se simte un obez care a devenit brusc slab, un prizonier care este eliberat. „Mă numesc Nikhil", ar vrea să le zică oamenilor care își plimbă cățeii, împing cărucioare cu copii sau aruncă firimituri de pâine la rațe. Rătăcește pe Newbury Street și picăturile încep să cadă. Intră repede în magazinul Newbury Comics, își cumpără *London Calling* și *Talking Heads:* 77 de cenți din banii de la ziua lui, o poză cu Che Guevara pentru camera de la cămin. Pune în buzunar o cerere pentru un card American Express pentru studenți, recunoscător că primul lui card de credit nu va avea inscripționat, cu litere în relief, numele Gogol. „Mă numesc Nikhil", este tentat să îi spună casieriței drăguțe, cu inel în nas, păr negru, vopsit și piele albă ca hârtia. Ea îi dă restul și se uită în spatele lui la clientul următor, dar nu contează; în schimb, se gândește la cât de multe femei poate aborda de-acum, toată viața, cu acest fapt ireproșabil și neinteresant. Totuși, în următoarele trei săptămâni, deși pe permisul lui de conducere scrie „Nikhil", deși l-a tăiat pe cel vechi cu foarfecă de cusut a mamei, deși a rupt prima pagină a cărților preferate, pe care era scris numele vechi, există un obstacol: toată lumea care îl cunoaște îi spune în continuare Gogol. E conștient că părinții și prietenii lor, copiii prietenilor și propriii lui prieteni de la școală îi vor spune întotdeauna Gogol. Va rămâne Gogol în vacanțe și vara; Gogol va veni în vizită la el la fiecare aniversare. Toată lumea care vine la petrecerea de rămas-bun înainte de plecarea la facultate îi aduce felicitări pe care scrie „Noroc, Gogol!"

•

Abia în prima lui zi la New Haven, după ce părinții înlăcrimați, împreună cu Sonia, pleacă înapoi spre Boston, începe să se prezinte ca Nikhil. Primii care îi spun pe noul nume sunt colegii de cameră, Brandon și Jonathan, amândoi fiind anunțați prin poștă din timpul verii că îl cheamă Gogol. Brandon, deșirat și blond, a crescut în Massachusetts, nu departe de Gogol, și a mers la Andover. Jonathan, care este coreean și cântă la violoncel, vine din Los Angeles.

— Gogol e numele sau prenumele? întreabă Brandon.

În mod normal, întrebarea asta îl neliniștește. Dar astăzi are un răspuns nou.

— De fapt, e al doilea nume, explică Gogol, în timp ce toți stau în camera comună a apartamentului lor. Nikhil e primul meu nume. A fost ignorat din cine știe ce motiv.

Jonathan dă din cap, atenția fiindu-i atrasă de sarcina de a asambla elementele combinei muzicale. Brandon dă și el din cap.

— Hei, Nikhil, spune Brandon după un timp, după ce au aranjat după gustul lor mobila din camera comună. Vrei să fumăm o țigară?

Din moment ce totul este atât de nou, să aibă un nume nou nu i se mai pare atât de ciudat. Locuiește în alt stat, are alt număr de telefon. Mănâncă dintr-o tavă la cantină, împarte o baie cu un etaj plin de oameni, în fiecare dimineață face duș într-o cabină. Doarme într-un alt pat, pe care mama lui a insistat să i-l facă înainte să plece.

Toată ziua de acomodare o petrece grăbindu-se prin campus de colo până colo, pe aleile cu dale de piatră, pe lângă turnul cu ceas și printre clădirile cu turnuri și creneluri. E prea grăbit ca să stea pe iarbă în vechiul campus, cum fac ceilalți studenți, studiind programul cursurilor, jucând Frisbee, socializând printre statuetele coclite, care reprezintă oameni îmbrăcați cu robe. Face o listă cu toate locurile unde trebuie să ajungă, încercuind clădirile respective pe harta campusului. Când rămâne singur în cameră, întocmește o solicitare la mașina de scris marca Smith Corona, informând registratura despre schimbarea numelui, furnizând specimene ale vechii și noii sale semnături, unul lângă altul. Îi dă aceste documente unei secretare, împreună cu o copie după formularul de schimbare a numelui. Îi spune consilierului studenților din anul întâi despre schimbarea sa de nume; comunică informația persoanei responsabile cu realizarea legitimației de student și a permisului pentru bibliotecă. Corectează greșeala în secret, fără să se obosească să le explice lui Jonathan și lui Brandon cu ce e ocupat toată ziua, și apoi, brusc, totul se termină. După atâta muncă, brusc nu mai este nimic de făcut. În momentul în care vin și studenții din anii mai mari și încep cursurile, a aranjat deja lucrurile, astfel încât toată universitatea să știe că numele lui este Nikhil: studenți, profesori, asistenți și fetele de la petreceri. Nikhil se înscrie la primele patru cursuri: introducere în istoria artei, istoria Evului Mediu, un semestru de spaniolă și astronomie, pentru a respecta cerințele de a avea în program un curs de științe exacte. În ultimul moment, se înscrie la un curs de desen, care are loc seara. Nu le spune părinților despre cursul de desen, întrucât ei ar considera că este ceva frivol pentru acest moment al vieții lui, deși bunicul lui a fost artist. Oricum sunt stresați că nu și-a ales un domeniu

anume de studiu și o profesie în care să se specializeze. Ca și restul prietenilor lor bengalezi, părinții lui se așteaptă ca el să fie, dacă nu inginer, măcar doctor sau avocat, chiar și economist ar fi bine. Acestea sunt domeniile care i-au adus în America, îi reamintește permanent tatăl lui, profesiile care se bucură de siguranță și de respect.

Dar acum, că este Nikhil, îi e mai ușor să-și ignore părinții, să nu le respecte îngrijorările și rugămințile. Liniștit, își scrie numele în partea de sus a lucrărilor de student în anul I. Citește mesajele pe care colegii de cameră i le lasă pe bilețele. Își deschide un cont, își scrie numele pe cursuri. „*Me llamo Nikhil*" spune la orele de spaniolă. În acel prim semestru, sub numele Nikhil, își lasă cioc, se apucă să fumeze țigări Camel Light la petreceri și, în timp ce scrie teme și înainte de examene, îi descoperă pe Brian Eno, Elvis Costello și Charlie Parker. Nikhil este cel care merge în weekend cu metroul până în Manhattan, împreună cu Jonathan, și fac rost de cărți de identitate false care le permit să consume băuturi alcoolice în barurile din New Haven. Nikhil este cel care își pierde virginitatea la o petrecere la Ezra Stiles, cu o fată într-o cămașă de stofă ecosez, bocanci militari și colanți mușchetar. Când se trezește la trei dimineața mahmur, ea dispăruse din cameră, iar el nu își mai aduce aminte cum o chema.

Există o singură problemă: nu se simte Nikhil. Cel puțin, nu încă. Mai e și faptul că oamenii care îl cunosc acum ca Nikhil nu au nici cea mai vagă idee că înainte el a fost Gogol. Îl știu doar în prezent, dar nu știu nimic despre trecutul lui. Însă după optsprezece ani de Gogol, două luni de Nikhil pare că nu înseamnă nimic, că nu au sens. Uneori, se simte ca și cum s-ar fi distribuit singur într-un spectacol de teatru, jucând rolul a doi gemeni, imposibil de deosebit cu ochiul liber, dar fundamental diferiți. Din când în când, își simte vechiul nume, dureros și fără niciun avertisment, la fel ca un dinte din față care l-a durut îngrozitor în ultimele săptămâni, după ce i-a fost plombat, amenințând o clipă că va ieși din gingie când bea cafea, apă rece și o dată când urca cu liftul. Se teme că va fi descoperit, că toată șarada va fi demascată, iar în coșmarurile lui dosarul îi e făcut public, numele originar fiindu-i tipărit pe prima pagină a ziarului facultății, *Yale Daily News.* O dată a semnat din greșeală unul dintre cecurile de la librăria colegiului cu vechiul nume. Uneori trebuie să fie strigat de trei ori până își dă seama că trebuie să răspundă la numele Nikhil.

Și mai neobișnuit e când cei care îi spuneau „Gogol" i se adresează acum cu „Nikhil". De exemplu, când îl sună duminică dimineața, dacă se întâmplă ca Brandon sau Jonathan să răspundă la telefon, părinții întreabă de Nikhil. Deși i-a

rugat să facă exact acest lucru, situația îl deranjează, în acel moment simțind că între ei nu există nicio legătură de rudenie, că nu e copilul lor. „Vă așteptăm la noi într-un weekend, cu Nikhil", le spune Ashima colegilor lui de cameră când ea și Ashoke vin în campus de săptămâna Părinților, ocazie cu care a trebuit să ascundă repede sticlele cu alcool și scrumierele în bârlogul lui Brandon. Lui Gogol, înlocuirea nu îi sună cum trebuie, este corectă, dar suspectă, este ca atunci când părinții îi vorbesc în engleză, în loc să îi vorbească în bengaleză. Și mai ciudat e când, de față cu noii lui prieteni, părinții i se adresează direct cu numele Nikhil: „Nikhil, arată-ne la ce cursuri mergi", îi cere tatăl său. Mai târziu în seara aceea, când au ieșit la masă cu Jonathan la un restaurant de pe Chapel Street, Ashima se scapă, întrebându-i: „Gogol, te-ai hotărât ce domeniu vei urma?" Deși Jonathan, care este atent la discuția pe care o are cu tatăl lui, nu aude, Gogol se simte neajutorat, furios, și totuși incapabil să o acuze pe mama sa, prinsă în harababura de el creată.

•

În primul semestru, ascultător, dar fără tragere de inimă, se duce acasă din două în două săptămâni, după ultimul curs pe care îl are vinerea. Merge cu Amtrak[34] până la Boston, apoi schimbă cu un tren local, cărând rucsacul plin de cursuri și haine murdare. Undeva, pe parcursul călătoriei de două ore și jumătate, Nikhil se evaporă și reapare Gogol. Tatăl lui vine să-l aștepte la gară, după ce sună întotdeauna înainte ca să verifice dacă trenul ajunge la timp. Merg cu mașina prin oraș, pe șoselele familiare, cu trei benzi, iar tatăl lui îl întreabă despre facultate. Între vineri seara și duminică după-amiaza, mulțumită mamei, rufele sunt spălate, însă cursurile sunt neatinse; în ciuda intențiilor sale, atunci când este la părinți, Gogol nu poate decât să mănânce și să doarmă. Biroul din camera lui i se pare prea mic. E deranjat de telefonul care sună, de părinți și de Sonia, care vorbesc și se mișcă prin casă. Îi lipsesc Biblioteca Sterling, unde citește în fiecare seară, după cină, și programul nocturn din care acum face parte. Îi este dor să stea în apartamentul lui din Farnam, fumând una dintre țigările lui Brandon, ascultând muzică împreună cu Jonathan, învățând să deosebească un muzician clasic de altul.

Acasă se uită la MTV cu Sonia, care își ajustează blugii, tăindu-i câțiva centimetri în partea de jos și înserând fermoare în dreptul gleznelor. Într-un weekend, mașina de spălat este ocupată pentru că Sonia își vopsește în negru majoritatea hainelor. Acum e la liceu, merge la ora de engleză a domnului Lawson, merge la petrecerile la care Gogol nu a mers niciodată, cu băieți și fete. Nu mai are nevoie de aparatul

dentar, care a scos la suprafață un zâmbet american încrezător și permanent. Părul, care era lung până la umeri, i-a fost tuns asimetric de una dintre prietenele ei. Ashima se teme că Sonia își va face o șuviță blondă, cum a amenințat de mai multe ori, și că își va face mai multe găuri în lobii urechilor, la mall. Se ceartă foarte tare pe astfel de lucruri, după care Ashima plânge și Sonia trântește ușile. În unele weekenduri părinții lui sunt invitați la petreceri și insistă ca și Sonia și Gogol să îi însoțească. Gazda petrecerii îi arată o cameră unde poate învăța singur, în timp ce petrecerea continuă, zgomotoasă, dedesubt, dar întotdeauna ajunge să se uite la televizor cu Sonia și cu ceilalți copii, cum a făcut toată viața. „Am optsprezece ani", le zice părinților când se întorc de la o petrecere, dar pentru ei este totuna. Într-un weekend, Gogol face greșeala de a se referi la New Haven ca fiind acasă. „Scuze, l-am uitat acasă", răspunde când tatăl lui îl întreabă dacă a cumpărat abțibildul cu Yale, pe care părinții vor să-l lipească pe geamul de la mașină. Ashima e jignită de această remarcă, zăbovind toată ziua asupra ei. „Doar trei luni, și ia uite ce spui!" zice ea, explicându-i că, după douăzeci de ani de stat în America, ea tot nu poate considera casa din Pemberton Road acasă.

Însă acum camera de la Yale este locul în care Gogol se simte cel mai bine. Îi plac vechimea ei, eleganța ei durabilă. Îi place că atâția alți studenți au stat acolo înaintea lui. Îi plac trăinicia pereților, parchetul de lemn închis la culoare, oricât de distrus și de pătat este. Îi place fereastra, primul lucru pe care îl vede când se trezește și se uită la capela Battel. S-a îndrăgostit de arhitectura gotică a campusului universitar, fiind mereu uimit de frumusețea fizică ce îl înconjoară, care îl face să se atașeze de acest loc într-un fel în care nu s-a simțit niciodată atașat de Pemberton Road. Pentru cursul de desen, unde i se cere ca în fiecare săptămână să deseneze șase schițe, desenează detalii ale clădirilor: contraforturi care spintecă aerul, arcade pline de ornamente florale, porți groase, boltite, mici coloane de piatră, de culoare roz-deschis. În semestrul de primăvară, alege un curs introductiv în arhitectură. Citește despre cum au fost construite piramidele, templele grecești și catedralele medievale, studiind planurile bisericilor și ale palatelor din manual, învață un șir nesfârșit de termeni, vocabularul care clasifică detaliile clădirilor vechi, scriindu-le pe cartonașe separate, pe spatele cărora face ilustrații: arhitravă, antablament, timpan. Împreună, cuvintele formează o altă limbă, pe care vrea din tot sufletul s-o învețe. Îndosariază cartonașele cu termeni într-o cutie de pantofi, îi recapitulează înainte de examen, memorând mult mai mulți

decât are nevoie, păstrând cutia cu cartonașe chiar și după ce examenul s-a terminat, adăugând termeni noi în timpul liber.

În toamna din al doilea an de facultate, se urcă într-un tren foarte plin în gara Union Station. Este ziua de miercuri, dinainte de Ziua Recunoștinței. Se strecoară prin compartimente, cu rucsacul plin cu cărți groase pentru cursul de arhitectura Renașterii, pentru care în următoarele cinci zile trebuie să scrie un referat. Călătorii au ocupat deja unele părți ale culoarului, stând ursuzi peste bagaje.

„Aici este loc pentru stat în picioare", strigă conductorul. „Vreau banii înapoi", se plânge un pasager. Gogol continuă să meargă, din compartiment în compartiment, căutând un culoar mai puțin aglomerat, unde să poată sta jos. Exact în ultimul vagon, vede un loc gol.

Lângă fereastră stă o fată care citește un număr din *The New Yorker*. Pe scaunul de lângă ea stă împăturită o haină de piele întoarsă, de culoarea ciocolatei, motiv pentru care persoana din fața lui merge mai departe. Dar ceva îi spune lui Gogol că haina este a fetei, astfel că se oprește și întreabă: „E a ta?"

Se ridică puțin și, dintr-o singură mișcare rapidă, își pune haina sub fund. Este o fată pe care o știe din campus, cu care s-a intersectat pe culoarele universității în timp ce mergea la cursuri. Își amintește că în anul întâi avea părul vopsit într-o nuanță accentuată de roșu-merișor și tuns până la obraji. Acum îi crescuse până la umeri și îl lăsase nevopsit, așa că este șaten, cu urme blonde din loc în loc. Are cărare pe mijloc și este un pic întors la vârfuri. Sprâncenele au o culoare mai închisă, ceea ce face ca trăsăturile ei prietenoase să capete o expresie serioasă. Poartă o pereche de blugi decolorați în mod plăcut, cizme maro, de piele, cu șireturi galbene și talpă groasă, de cauciuc. Un pulover de aceeași nuanță gri ca a ochilor, prea mare pentru ea, cu mânecile suflecate. În buzunarul din față al blugilor se vede ieșind în evidență un portofel bărbătesc.

— Bună! Eu sunt Ruth, îl salută ea, recunoscându-l la rândul ei.

— Eu sunt Nikhil.

Se așază, prea obosit să-și mai pună rucsacul pe raftul de bagaje de deasupra capului. Îl îndeasă cât poate de bine sub banchetă, picioarele îi sunt îndoite în mod ciudat, e conștient că a început să transpire. Își descheie fermoarul de la geaca albastră, de fâș. Își freacă degetele, pe care au rămas urme de la greutatea ghiozdanului.

— Îmi pare rău, spune Ruth. Cred că doar încercam să amân inevitabilul.

Așezat în continuare, reușește cu greu să își scoată mâinile din geacă:

— Adică?

— Adică am făcut în așa fel încât locul să pară ocupat. Cu haina.

— De fapt, e chiar genial. Câteodată, mă fac că am adormit din același motiv, recunoaște el. Nu vreau să stea nimeni lângă mine dacă dorm.

Ea râde ușor, dându-și după ureche o șuviță rebelă. Are o frumusețe directă, simplă. Nu e machiată deloc, doar ceva lucios pe buze; două alunițe pe obrazul drept sunt singurele elemente care atrag atenția de la nuanța de piersică-deschisă a tenului. Are mâini mici și subțiri, unghiile nu sunt date cu ojă, iar pielițele îi sunt zdrențuite. Se apleacă în față să pună revista deoparte și să ia o carte din rucsacul aflat la picioare, iar el trage cu ochiul la pielea care i se ițește deasupra beteliei.

— Mergi la Boston? întreabă el.

— La Maine. Acolo locuiește tata. Trebuie să iau autobuzul din Gara de Sud. De acolo mai am de mers patru ore. La ce facultate ești?

— La J.E.

Află că ea e la Silliman și că are de gând să se specializeze în limba engleză. Comparându-și experiențele de până acum, descoperă că în semestrul din primăvară au urmat amândoi cursul de psihologie. Cartea pe care ea o ține în mână e un exemplar cartonat din *Timon din Atena* și, deși pe parcursul discuției ține degetul între paginile ei, în loc de semn de carte, nu citește nici măcar un cuvânt. Nici el nu se obosește să deschidă volumul despre perspectivă pe care l-a scos din rucsac. Ea îi povestește că a crescut într-o mică localitate din Vermont, fiind copilul unor hipioți, și că până în clasa a șaptea a fost educată acasă. Tatăl ei stă cu mama ei vitregă la o fermă și cresc lame. Mama ei, de profesie antropolog, face muncă de teren cu moașele din Thailanda.

El nu-și poate imagina cum e să ai asemenea părinți, un asemenea trecut, iar atunci când îi povestește cum a crescut el, i se pare banal. Dar Ruth e interesată, îl întreabă despre vizitele la Calcutta. Îi spune că părinții ei au fost o dată în India, la un *ashram*[35] înainte să se nască ea. Întreabă cum sunt străzile acolo, locuințele și, astfel, pe pagina albă de la sfârșitul cărții despre perspectivă, Gogol desenează un etaj al apartamentului bunicilor din partea mamei, conducând-o pe Ruth prin verande și pe podelele mozaicate, povestindu-i despre pereții calcaroși, albaștri, despre bucătăria joasă, de piatră, camera de zi cu mobilă de trestie, care părea că se potrivește mai degrabă într-o tindă. Desenează cu încredere, mulțumită cursului de schițe pe care îl urmează anul acesta. Îi arată camera unde dorm el și Sonia când merg în vizită și îi descrie panorama către mica

alee pe care se află dughene cu acoperiș de tablă ondulată. Când termină de desenat, Ruth îi ia cartea din mână și se uită la desenul lui, trecând cu degetul peste camere. „Mi-ar plăcea să merg acolo”, spune ea, și imediat el își imaginează fața și brațele ei bronzate, cu un rucsac pe umeri, mergând pe strada Chowringhee așa cum merg ceilalți turiști, făcând cumpărături în New Market și stând la Grand Hotel.

În timp ce ei vorbesc, o femeie din partea cealaltă a compartimentului le atrage atenția; ar vrea să tragă un pui de somn, zice ea. Asta nu face decât să îi îndemne să vorbească mai departe, în șoaptă și aplecând capul unul spre celălalt. Gogol nu știe în ce stat sunt, câte opriri au fost. Trenul huruie peste un pod; soarele care apune are o frumusețe febrilă, proiectând o strălucire roz pe fațadele caselor cu șindrile, care se înșiruie pe marginea apei. În câteva clipe, strălucirea dispare, înlocuită de lipsa de culoare care precede înserarea. Când se întunecă, el observă că imaginea lor este reflectată la un anumit unghi de fereastră, proiectată undeva în afara trenului. Li se usucă gâtul de atâta vorbit și la un moment dat el se oferă să se ducă la vagonul-restaurant. Îl roagă să-i aducă o pungă cu chipsuri și o ceașcă de ceai cu lapte. Nu-i place că ea nu-și scoate portofelul din buzunarul de la pantaloni, că-l lasă să-i cumpere tot ce vrea. Se întoarce cu o cafea pentru el, cu chipsurile și cu ceaiul, alături de un pahar de hârtie, cu lapte, pe care barmanul i l-a dat în locul cutiuței obișnuite cu lapte. Continuă să vorbească, Ruth mâncând chipsurile, curățându-și sarea din jurul buzelor cu dosul mâinii. Îi oferă și lui, scoțându-i unul câte unul. El îi povestește despre mâncarea din trenurile indiene pe care o mâncase atunci când călătorise cu familia de la Delhi la Agra, despre *rotis* și despre *dal*-ul ușor acru, comandate într-o gară și primite fierbinți la gara următoare, despre crochetele de legume servite cu pâine și unt la micul dejun. Îi povestește despre ceai, despre cum îl cumpărau pe geam de la oamenii de pe peron, care îl turnau din ceainice imense, de aluminiu, care avea deja zahăr și lapte, și cum îl beau din căni de lut neprelucrat, pe care apoi le spărgeau de șine. Pe el îl flatează că ei îi plac aceste detalii; își dă seama că nu a vorbit cu niciun prieten american despre experiențele lui din India.

Se despart brusc, Gogol făcându-și curaj în ultima clipă să îi ceară numărul de telefon, pe care îl notează în aceeași carte în care a desenat pentru ea planul de etaj al casei indiene. Ar vrea să aștepte cu ea autobuzul de Maine, în Gara de Sud, dar trebuie să prindă un tren de legătură, care să îl ducă în suburbii. Zilele de vacanță par că nu se mai termină; nu se poate gândi decât la întoarcerea în New Haven și la cum o s-o

sune pe Ruth. Se întreabă de câte ori s-or fi intersectat, câte or fi împărțit la cantină fără să-și dea seama. Se gândește la cursul de psihologie, dorindu-și să scoată la iveală din memorie o imagine cu ea luând notițe în partea cealaltă a amfiteatrului, cu capul aplecat peste bancă. Cel mai des se gândește la tren, tânjește să stea din nou lângă ea, imaginându-și fețele lor îmbujorate de la căldura din compartiment, corpurile lor stând în același fel, părul ei strălucind de la becurile galbene de deasupra capetelor. Pe drumul înapoi o caută, verificând fiecare compartiment, dar ea nu este acolo și până la urmă se așază lângă o călugăriță bătrână, care poartă un veșmânt maro, are o mustață albă, proeminentă, deasupra buzei superioare și sforăie tot drumul.

În săptămâna următoare, înapoi la Yale. Ruth e de acord să se întâlnească la o cafea la Librăria Atticus. Întârzie câteva minute și poartă aceiași blugi, aceleași cizme și aceeași haină de piele întoarsă, de culoarea ciocolatei. Cere tot ceai. La început, simte o stinghereală pe care în tren nu o simțise. Cafeneaua e zgomotoasă și agitată, masa dintre ei e prea mare. Ea e mai tăcută de data asta, ochii îi fug din când în când pe rafturile de cărți care căptușesc pereții. Dar nu trece mult timp și conversația decurge cu ușurință, așa cum se întâmplase înainte, schimbând povești din vacanță. Îi povestește cum el și Sonia ocupaseră o zi întreagă bucătăria din Pemberton Road, umpluseră un curcan și făcuseră aluat pentru plăcinte, lucruri care mamei lor nu îi plăceau în mod deosebit. „Te-am căutat la întoarcere”, recunoaște el, povestindu-i despre călugărița sforăitoare. După aceea merg împreună spre Centrul de Artă Britanică; acolo e o expoziție de lucrări renascentiste pe care amândoi intenționau să o viziteze. O conduce înapoi la Silliman și stabilesc să se întâlnească la o cafea peste câteva zile. După ce-i urează noapte bună, Ruth mai zăbovește lângă poartă, privind cărțile pe care le ține la piept, iar el se întreabă dacă ar trebui să o sărute, lucru pe care tot voia să-l facă de câteva ore sau dacă, în mintea ei, sunt doar prieteni. Ea o ia cu spatele către intrare, zâmbindu-i, urcând un număr impresionant de trepte înainte să-i facă cu mâna și să se întoarcă.

Încep să se întâlnească după cursuri, el ținând minte orarul ei, privind atent clădirile, dând târcoale pe sub arcade. Ea pare întotdeauna încântată că se întâlnesc, îndepărtându-se de prietenele ei să-l salute. „Bineînțeles că te place”, îi spune Jonathan lui Gogol, ascultând cu răbdare relatarea de un minut a întâlnirii lor dintr-o seară, din sala de mese. Peste câteva zile, mergând cu Ruth la ea în cameră pentru că uitase să ia o carte care îi trebuia la curs, își pune mâna peste a ei atunci când fata

vrea să apese clanța. Colegele ei de cameră sunt plecate. O așteaptă pe canapeaua din camera comună cât timp caută cartea. Este miezul zilei, cerul este mohorât și plouă ușor. „Am găsit-o”, zice ea și, deși amândoi au cursuri, rămân în cameră, pe canapea, sărutându-se până când se face prea târziu ca să mai plece.

În fiecare seară învață împreună în bibliotecă, unul la un capăt al pupitrului, altul la celălalt, ca să nu vorbească între ei. Ea îl duce la cantina din căminul ei, iar el o duce la cantina din căminul lui. O duce la grădina de sculptură. Se gândește mereu la ea, în timp ce stă aplecat peste masa înclinată de la cursul de schiță, sub lumina albă, puternică, din atelier și în sala întunecată unde se ține cursul de arhitectură renascentistă, în timp ce imagini cu vilele construite în stilul roman al lui Andrea Palladio se perindă proiectate pe ecran. În câteva săptămâni semestrul se va termina, vor fi asaltați de examene, de referate care trebuie predate și de sute de pagini pe care trebuie să le citească. Mult mai mult decât de volumul de muncă, el se teme de luna de vacanță de iarnă când va trebui să îndure despărțirea. Într-o sâmbătă după-amiază, chiar înainte de examen, ea îi spune în treacăt că toate colegele ei sunt plecate toată ziua, așa că traversează amândoi Cross Campus, înapoi la Silliman, și stau împreună în patul ei nefăcut. Camera miroase la fel ca ea, un miros floral, căruia îi lipsește izul înțepător al parfumului. Peretele de deasupra biroului ei este tapetat cu poze cu scriitori, Oscar Wilde și Virginia Woolf. Buzele și fețele le sunt amorțite de frig și la început rămân cu gecile pe ei. Stau întinși împreună pe lenjeria ei de pat, iar ea îi conduce mâna sub puloverul ei pufos. Prima dată n-a fost așa, singura dată, de altfel, când a fost cu o fată. Nu-și amintește nimic din acel episod, doar că după aceea era recunoscător că nu mai era virgin.

Dar de data asta e conștient de tot ce se întâmplă, de căldura abdomenului ei, de felul în care părul ei neted e răsfirat pe pernă în șuvițe, de felul în care trăsăturile i se schimbă ușor când stă întinsă. „Ești minunat, Nikhil”, îi șoptește ea când îi atinge sânii mici, îndepărtați unul de celălalt, unul dintre sfârcurile deschise la culoare un pic mai mare decât celălalt. Îi sărută alunițele împrăștiate pe burtă, în timp ce ea se arcuiește ușor către el, îi simte mâna pe cap și apoi pe umeri, călăuzindu-l către picioarele ei desfăcute. Se simte stângaci, neîndemânatic, în timp ce o miroase în locul acela, și, cu toate astea, o aude șoptindu-i numele, spunându-i că se simte minunat. Ea știe ce să facă, deschizându-i fermoarul de la blugi, la un moment dat ridicându-se în picioare și luând o diafragmă din sertarul biroului.

Peste o săptămână e acasă, ajutându-le pe Sonia și pe mama să împodobească bradul, dând zăpada de pe alee cu lopata, mergând la mall să cumpere ultimele cadouri. Lâncezește prin casă, neliniștit, pretinzând că îl paște o răceală. Își dorește să împrumute mașina părinților, pur și simplu, și să plece în Maine s-o vadă pe Ruth după Crăciun sau ca ea să vină în vizită. Este bine-venit, îl asigură ea, tatăl și mama ei vitregă nu s-ar supăra. L-ar caza în camera de oaspeți, îi spune ea; noaptea, s-ar strecura în patul ei. Se imaginează la ferma pe care i-a descris-o ea, trezindu-se în timp ce se prăjesc ouă într-o tigaie, plimbându-se cu ea pe câmpurile înzăpezite și pustii. Dar o asemenea excursie implică faptul ca el să le spună părinților despre Ruth, ceea ce nu vrea. Nu are răbdare pentru surpriza lor, pentru neliniștea, dezamăgirea lor tăcută, pentru întrebările referitoare la ocupația părinților ei și dacă relația lor este serioasă sau nu. Oricât își dorește s-o vadă, nu reușește să și-o imagineze în bucătăria din Pemberton Road, în blugi și cu un pulover pufos, mâncând politicos ce a pregătit mama lui. Nu se închipuie cu ea în casa în care el e, în continuare, Gogol.

Vorbește cu ea când familia lui doarme, încet, în bucătăria goală, trecând cheltuielile de telefon în contul numărului lui de la școală. Stabilesc să se întâlnească într-o zi la Boston și petrec ziua în Harvard Square. Pe jos este un strat de zăpadă de treizeci de centimetri și cerul este de un albastru pătrunzător. Mai întâi merg la Brattle, cumpărând bilet la primul film care rula, stând pe ultimul rând de la balcon și sărutându-se, ceea ce face ca lumea să se întoarcă spre ei și să se holbeze. Iau masa de prânz la Cafe Pamplona, mâncând sandvișuri cu șuncă și supă de usturoi la o masă din colț. Fac schimb de cadouri: ea îi dăruiește o carte micuță, folosită, cu desene ale lui Goya, iar el îi dă o pereche de mănuși albastre, de lână, cu un singur deget, și o casetă cu melodiile ei preferate de la formația Beatles. Împreună descoperă chiar deasupra cafenelei un magazin unde se vând doar cărți de arhitectură, iar el parcurge culoarele, făcându-și cadou o ediție cartonată a volumului *Călătorie în Orient* de Le Corbusier, având în vedere că se gândește să urmeze din primăvară specializarea în arhitectură. După aceea se plimbă ținându-se de mână, sărutându-se din când în când la adăpostul unei clădiri, chiar pe străzile unde era plimbat cu căruciorul pe vremea când era bebeluș. Îi arată casa profesorului american unde au locuit mai demult părinții lui, pe când Sonia încă nu se născuse, ani despre care el nu are nicio amintire. A văzut poze cu casă, știe numele străzii de la părinții lui. Oricine ar locui acolo se pare că este plecat; zăpada nu a fost dată de pe treptele din față, iar pe covorașul de la intrare s-au strâns mai multe ziare. „Aș vrea să intrăm”,

spune el. „Aș vrea să fim împreună, singuri”. Privind acum casă, alături de Ruth, ținându-i mâna înmănușată, se simte ciudat de neajutorat. Deși era doar un sugar pe atunci, se simte trădat de neputința lui de a fi știut că în ziua aceea, peste mulți ani, avea să se întoarcă la casa aceea în cu totul alte împrejurări și că va fi cu totul altfel.

•

În anul următor, părinții lui au vagă o idee despre Ruth. Deși el a fost la ferma din Maine de două ori, și i-a cunoscut pe tatăl ei și pe mama vitregă, Sonia, care are un iubit secret, e singura din familie care a întâlnit-o pe Ruth, într-un weekend când a venit la New Haven. Părinții lui nu și-au manifestat curiozitatea față de iubita lui. Relația cu ea e una dintre realizările din viața lui de care nu sunt deloc mândri sau mulțumiți. Ruth zice că nu o deranjează că părinții lui nu sunt de acord, ba chiar că i se pare romantic. Dar Gogol știe că nu este bine. Vrea ca părinții lui să o accepte, pur și simplu, așa cum familia ei îl acceptă pe el, fără niciun fel de presiune. „Ești prea tânăr pentru a te implica așa”, îi spun Ashoke și Ashima. Au ajuns atât de departe, încât îi dau exemplu bengalezi pe care îi cunosc, care s-au căsătorit cu americance, căsătorii care s-au terminat cu divorțuri. Când le spune că ultimul lucru la care se gândește e căsătoria, nu face decât să înrăutățească lucrurile. Câteodată le închide telefonul. Îi e milă de părinții lui când îi vorbesc așa, îi e milă că nu știu ce înseamnă să fii tânăr și îndrăgostit. Îi suspectează că se bucură pe ascuns când Ruth pleacă la Oxford un semestru. Ea a pomenit cu mult timp în urmă că voia să se ducă acolo, încă din primele lor luni de tatonare, când semestrul doi al anului următor abia se întrezărea. Îl întrebase dacă îl deranjează că aplică și, deși ideea ca ea să fie atât de departe l-a făcut să se simtă foarte rău, a spus nu, sigur că nu, douăsprezece săptămâni vor trece fără să își dea seama.

Fără ea, primăvara e pierdută. Petrece tot timpul în atelier, mai ales nopțile de vineri și zilele de weekend pe care în mod normal le-ar fi petrecut cu ea, mâncând amândoi la Napoli și mergând la film în amfiteatrul Facultății de Drept. Ascultă muzica ei preferată: Simon și Garfunkel, Neil Young, Cât Stevens, cumpărându-și niște exemplare noi din albumele pe care ea le-a moștenit de la părinți. Îi face rău când se gândește la distanța fizică dintre ei, când se gândește că atunci când el adoarme, noaptea, ea se apleacă peste o chiuvetă, undeva, spălându-se pe dinți și pe față pentru a începe o nouă zi. Tânjește după ea așa cum au tânjit părinții lui, în toți anii aceștia, după persoanele iubite din India; pentru prima dată în viață cunoaște și el acest sentiment. Dar părinții lui refuză să îi

dea bani să meargă cu avionul în Anglia în timpul vacanței de primăvară. Cheltuiește puținii bani pe care îi câștigă muncind la cantină pe telefoane transatlantice cu Ruth, cu care vorbește de două ori pe săptămână. Se uită în cutia poștală din campus, de două ori pe zi, căutând scrisori sau vederi ștampilate cu profilul multicolor al reginei. Ia cu el peste tot aceste scrisori și vederi, puse în cărți. „Cursul despre Shakespeare este cel mai bun curs din câte am avut până acum", i-a scris cu cerneală violet. „Cafeaua nu se poate bea. Toată lumea zice mereu «noroc». Mă gândesc mereu la tine".

Într-una din zile participă la un seminar despre romanele indiene scrise în engleză. Se simte obligat să participe; unul dintre conferențiari, Amit, este un văr îndepărtat de-ai lui, care locuiește în Bombay și pe care Gogol nu l-a întâlnit niciodată. Mama lui l-a rugat să-l salute pe Amit din partea ei. Gogol e plictisit de conferențiari, care tot vorbesc despre „marginalitate", ca și cum ar fi vreo afecțiune. Cea mai mare parte a orei schițează portrete ale participanților la seminar, care stau cocoșați peste hârtiile lor, la o masă dreptunghiulară. „Din punct de vedere teleologic, DCNA-ii nu pot răspunde la întrebarea «De unde ești?»", afirmă sociologul din grup. Gogol nu a auzit niciodată de DCNA. Într-un final, își dă seama că este acronimul de la *„deshi* confuz născut american". El, cu alte cuvinte, află că „C"-ul poate însemna și „conflictual". Știe că *deshi,* cuvânt generic pentru „cetățean", înseamnă „indian", știe că părinții lui și toți prietenii lor se referă la India ca fiind *desh.* Dar Gogol nu se gândește niciodată la India ca la *desh.* Se gândește, precum ceilalți americani, la India.

Gogol stă gârbovit în scaun și cugetă la anumite adevăruri ciudate. De exemplu, deși înțelege limba maternă și o vorbește fluent, nu poate citi sau scrie în această limbă nici măcar la nivel de începător. În timpul excursiilor în India, engleza lui cu accent american este o sursă nesfârșită de amuzament pentru rudele lui, iar când el și Sonia vorbesc între ei, mătușile, unchii și verii dau dezaprobator din cap și spun „Nu am înțeles niciun cuvânt!" Să aibă un nume de alint și un nume bun într-un loc în care asemenea diferențe nu există: cu siguranță că e ceva reprezentativ pentru cele mai mari confuzii care se pot ivi. Se uită în public căutând o față cunoscută, dar nu este grupul lui – cei mai mulți sunt studenți la Litere, cu genți de piele, ochelari cu rame aurii și stilouri, oameni pe care Ruth i-ar fi salutat. Sunt și mulți DCNA. Habar nu avea că în campus sunt atâția. Nu are prieteni DCNA la facultate. Îi evită, pentru că îi amintesc prea mult de felul în care părinții lui aleg să trăiască, împrietenindu-se cu oameni nu pentru că le-ar plăcea de ei, ci pentru trecutul pe care, întâmplător, îl au în comun. „Gogol, de

ce nu ești membru al asociației indiene de aici?” îl întreabă ceva mai târziu Amit, când ies la barul Anchor să bea ceva. „Pur și simplu nu am timp”, răspunde el, fără să îi spună vărului bine intenționat că nu există ipocrizie mai mare decât să se înscrie într-o organizație care sărbătorește de bunăvoie evenimente la care părinții lui l-au forțat să participe în copilărie și în adolescență. „Acum sunt Nikhil”, spune Gogol, brusc întristat la gândul că va trebui să repete asta de nu știu câte ori, cerându-le oamenilor să-și aducă aminte, amintindu-le să uite, ca și cum pe piept ar avea tot timpul agățată o erată.

•

De Ziua Recunoștinței, din anul patru de facultate, ia trenul, singur, până la Boston. El și Ruth nu mai sunt împreună. În loc să se întoarcă de la Oxford după cele douăsprezece săptămâni, se hotărâse să rămână pentru un curs de vară, motivând că un profesor pe care îl admira foarte mult avea să se pensioneze la finalul cursului. Gogol și-a petrecut vacanța de vară în Pemberton Road. A făcut practică neplătită la o mică firmă de arhitectură din Cambridge, unde făcea comisioane la Charette pentru desenatori, era trimis să fotografieze locuri din apropiere și a semnat câteva desene. Ca să câștige bani, a lucrat noaptea la un restaurant italian din orașul părinților, spălând vase. La sfârșitul lui august s-a dus la aeroport s-o aștepte pe Ruth când se întorcea acasă. A așteptat-o la poarta unde a sosit, a dus-o la un hotel pentru o noapte, plătind cu banii câștigați la restaurant. Camera avea vedere la Grădina Publică și pereții erau acoperiți cu tapet gros, cu linii roz și gălbui. Au făcut dragoste într-un pat dublu pentru prima dată. Au ieșit să ia masa, întrucât niciunul nu-și permitea să comande la *room-service.* Au mers pe Newbury Street, la un restaurant grecesc, cu mese întinse pe trotuar. Ruth arăta la fel, însă modul ei de a vorbi era presărat cu cuvinte și expresii din Anglia, cum ar fi „îmi imaginez”, „probabil”, și „după câte s-ar putea spune”. I-a vorbit despre semestrul petrecut acolo și despre cât de mult i-a plăcut Anglia, despre călătoriile la Barcelona și la Roma. Voia să se întoarcă în Anglia să-și termine studiile acolo, i-a spus ea. „Îmi imaginez că și acolo sunt școli bune de arhitectură”, a adăugat. „Ai putea veni și tu”. De dimineață a urcat-o în autobuzul de Maine. Dar după câteva zile de stat împreună, din nou, în New Haven, într-un apartament pe care el îl închiriase pe Howe Street împreună cu prietenii, au început să se certe, ca până la urmă să recunoască amândoi că ceva s-a schimbat.

Acum se evită când se întâmplă să se întâlnească în bibliotecă sau pe stradă. A șters numărul ei de telefon și adresele ei din Oxford și din Maine. Dar, când se urcă în tren,

îi e imposibil să nu se gândească la după-amiaza aceea de acum doi ani, când se cunoscuseră. Ca de obicei, trenul e incredibil de aglomerat și, de data asta, jumătate de drum stă pe jos, pe culoar. După Westerly, găsește un loc și începe să citească programa de cursuri pentru semestrul următor. Însă, dintr-un oarecare motiv, se simte zăpăcit, posomorât și nerăbdător să coboare din tren; nu se obosește să-și scoată haina, nici să se ducă la vagonul-restaurant să-și ia ceva de băut, deși îi e sete. Lasă deoparte programa și deschide o carte împrumutată de la bibliotecă, poate folositoare pentru proiectul de diplomă, o comparație între Renașterea italiană și arhitectura mongolă. Dar, după câteva paragrafe, o închide. Îi chiorăie stomacul și se întreabă dacă o să ajungă acasă la timp pentru cină și ce o fi pregătit tatăl lui. Mama și Sonia au plecat în India trei săptămâni, la nunta unui văr, iar anul ăsta Gogol și tatăl lui vor petrece Ziua Recunoștinței în casa unor prieteni.

Scoate capul pe fereastră și privește cum defilează peisajul de toamnă: apa cu reflexe roz și purpurii, deversată de o moară de vopsit, centrale de curent electric, un bazin de apă în formă de balon, acoperit cu rugină. Fabrici părăsite, cu șiruri de ferestruici pătrate, sparte, parcă devastate de molii. Crengile din partea de sus a copacilor sunt deja desfrunzite, frunzele rămase fiind galbene și subțiri ca foaia de hârtie. Trenul merge mai încet decât de obicei, apoi se uită la ceasul de la mână și își dă seama că au deja o întârziere mare. Și apoi, în afara orașului Providence, în mijlocul unui câmp pustiu, plin cu buruieni, trenul se oprește. Mai mult de o oră staționează acolo, pe măsură ce discul stacojiu al soarelui coboară dincolo de linia orizontului, mărginită de copaci. Luminile se sting și aerul din vagoane devine neplăcut de cald. Conductorii merg grăbiți prin compartimente. „Probabil vreun cablu rupt”, spune domnul care stă lângă Gogol. În partea cealaltă a compartimentului, o femeie cu părul albit citește, înfășurată într-o haină pe post de pătură. În spatele lui, doi studenți discută despre poeziile lui Ben Jonson. Când tace locomotiva, aude o arie de operă care se revarsă dintr-un Walkman. Pe fereastră, admiră cerul de safir care se întunecă. Vede traverse de șine de tren ruginite, puse grămadă una peste alta. Abia când trenul pornește din nou se anunță prin stație că a fost o urgență medicală. Dar adevărul, auzit întâmplător de un călător de la unul dintre conductori, se răspândește repede: a avut loc o sinucidere, cineva s-a aruncat în fața trenului.

E șocat și afectat de veste, simțindu-se prost pentru că se enervase mai devreme, întrebându-se dacă victima o fi femeie sau bărbat, tânăr sau bătrân. Își închipuie persoana care consultă același program aflat și în rucsacul lui, stabilind exact

momentul când va trece trenul prin locul respectiv. Apropierea luminilor trenului. Din cauza întârzierii, pierde trenul de legătură în Boston și așteaptă încă patruzeci de minute următorul tren. Sună acasă le ai lui, însă nu răspunde nimeni. Încearcă la biroul tatălui său de la universitate, dar și acolo telefonul sună în gol. În gară, îl vede pe tatăl lui așteptând pe peronul întunecat, purtând pantofi sport și pantaloni de catifea reiată, pe față citindu-i-se neliniștea. În jurul taliei are legată o haină de ploaie, în jurul gâtului are înfășurat un fular tricotat de Ashima și pe cap poartă o șapcă de tweed.

— Îmi pare rău că am întârziat, spune Gogol. De când mă aștepți?

— De la șase fără un sfert, răspunde el.

Gogol se uită la ceas. Este aproape opt.

— A fost un accident.

— Știu. Am sunat. Ce s-a întâmplat? Ai pățit ceva?

El dă din cap că nu.

— S-a aruncat cineva în fața trenului. Undeva în Rhode Island. Am încercat să te sun. A fost nevoie să aștepte poliția, cred.

— Am fost îngrijorat.

— Sper că nu ai așteptat afară, în frig, spune Gogol și, din lipsa de răspuns a tatălui, își dă seama că exact asta făcuse.

Gogol se întreabă cum s-o simți tatălui lui fără mama și fără Sonia. Se întreabă dacă se simte singur. Dar tatăl lui nu este genul care să recunoască astfel de lucruri, care să vorbească deschis despre dorințele, stările, nevoile lui. Merg împreună către parcare, se urcă în mașină și pleacă spre casă.

Vântul bate atât de tare, că mașina se clatină ușor din când în când, iar fulgi ruginii cât o talpă de om zboară de-a lungul drumului, luminați de farurile mașinii. În mod normal, pe drum tatăl lui îl întreabă de cursuri, despre bani, despre planurile pe care le are după absolvire. Dar astă-seară sunt tăcuți, Ashoke concentrându-se la condus. Gogol se joacă la radio, schimbând posturile de ultrascurte cu casetofonul.

— Vreau să îți spun ceva, începe tatăl lui când se termină melodia și deja intraseră pe Pemberton Road.

— Ce? întreabă Gogol.

— Despre numele tău.

— Numele meu? îl privește el nedumerit.

Tatăl lui închide radioul.

— Gogol.

Acum i se zice Gogol atât de rar, că auzul acestui nume nu îl mai supără ca acum ceva vreme. După ce trei ani a fost Nikhil în cea mai mare parte a timpului, nu îl mai deranjează.

— Ți-am dat numele acesta dintr-un anumit motiv, continuă tatăl lui.

— Da, Baba. Gogol e scriitorul tău preferat. Știu.

— Nu, replică tatăl lui.

Intră pe aleea din spate și oprește motorul, apoi stinge farurile. Desface centura de siguranță, ducând-o cu mâna la locul de deasupra umărului stâng.

— Din alt motiv, spune.

Și așa, stând în mașină, face o vizită în trecut, în câmpul aflat la 209 kilometri de Howrah. Ținându-și mâinile pe partea de jos a volanului, privind prin parbriz direct la ușa garajului, îi spune lui Gogol povestea trenului cu care a călătorit cu douăzeci și opt de ani în urmă, în octombrie 1961, mergând în Jamshedpur să-și vadă bunicul. Îi povestește despre noaptea în care aproape că a murit și despre cartea care i-a salvat viața, despre anul care a urmat, când nu s-a putut mișca.

Gogol ascultă, năucit, fixându-i cu privirea profilul. Deși între ei sunt doar câțiva centimetri, o clipă, tatăl lui e un străin, un bărbat care a păstrat un secret, care a fost supraviețuitorul unei tragedii, un bărbat al cărui trecut nu îl știe în totalitate. Un om vulnerabil, care a suferit într-un fel inimaginabil. Și-l închipuie în jurul vârstei de douăzeci de ani, cât are el acum, stând în tren așa cum tocmai a stat el, citind o povestire și fiind pe punctul de a fi ucis. Se chinuiește să-și imagineze peisajul rural din vestul Indiei, pe care l-a văzut doar de câteva ori, trupul sfârtecat al tatălui său, printre sute de cadavre, cărat pe o targă pe lângă vagoane maro, contorsionate în urma accidentului. În ciuda propriului instinct, încearcă să-și imagineze viața fără tatăl lui, o lume în care tatăl lui nu există.

— Eu de ce nu știu asta despre tine? întreabă Gogol.

Vocea îi e aspră, acuzatoare, dar ochii îi sunt plini de lacrimi.

— De ce nu mi-ai spus până acum?

— Niciodată nu am simțit că e momentul, zice tatăl lui.

— Dar e ca și cum în toți acești ani m-ai fi mințit.

Tatăl lui nu răspunde, astfel că el continuă:

— De atunci ai mersul șchiopătat, nu?

— S-a întâmplat cu mult timp în urmă. Nu am vrut să te întristez.

— Nu contează. Ar fi trebuit să-mi spui.

— Probabil, recunoaște tatăl lui, aruncându-i o privire și scoțând cheia din contact. Hai, cred că-ți e foame. Se face frig în mașină.

Dar Gogol nu se mișcă. Stă acolo, luptându-se să absoarbă informațiile, simțindu-se ciudat, rușinat.

— Îmi pare rău, Baba.

Tatăl său râde ușor.

— Tu nu ai nicio vină.

— Sonia știe?

Tatăl lui dă din cap că nu. *Nu încă. O să-i spun într-o zi.*

— În țara asta, doar mama ta știe. Iar acum, și tu. Întotdeauna am vrut să îți spun, Gogol.

Și, brusc, sunetul numelui de alint rostit de tatăl lui, așa cum se obișnuise să-l audă, are un sens cu totul nou, legat de o catastrofă pe care a întrupat-o ani de zile, fără să știe.

— La asta te gândești când te gândești la mine? îl întreabă Gogol. Îți aduc aminte de noaptea aceea?

— Nicidecum, răspunde tatăl său până la urmă, trecându-și o mână peste coaste, un gest obișnuit de-ale lui, gest care îl încurcase întotdeauna pe Gogol, până acum. Îmi aduci aminte de tot ce a urmat.

6.

1994

Acum locuiește la New York. În mai a absolvit Arhitectura la Universitatea Columbia. De atunci lucrează la o firmă din centrul orașului, la proiecte mari, dar sub umbrela unor arhitecți renumiți. Nu este chiar genul de slujbă la care visase în studenție; ar fi vrut mai degrabă să renoveze case particulare. Această oportunitate ar putea să vină mai târziu, i-a spus consilierul; deocamdată, este important să fie ucenicul unor nume celebre. Și astfel, stând cu fața la clădirea de cărămidă roșietică, aflată de partea cealaltă a coloanei de aerisire, lucrează în echipă cu alți arhitecți, creând planuri pentru hoteluri, muzee și sedii corporatiste din orașe în care nu a pus piciorul: Bruxelles, Buenos Aires, Abu Dhabi, Hong Kong. Contribuțiile sale sunt neesențiale și niciodată nu îi aparțin în totalitate: o scară, un luminator, un culoar, o conductă de aer condiționat. Știe însă că fiecare element al unei clădiri, oricât de mic, e esențial și i se pare extrem de satisfăcător că, după toți anii de școală, după toate ideile și proiectele neconstruite, eforturile lui au acum o finalitate practică. De obicei lucrează până seara târziu și în majoritatea weekendurilor, desenând proiecte pe calculator, schițând planuri, scriind specificații, construind machete la scară din carton și polistiren. Se duce acasă într-o garsonieră din Morningside Heights, cu două ferestre spre vest, spre Amsterdam Avenue. Intrarea se poate să n-o observi, fiind o ușă de sticlă zgâriată, între un chioșc de ziare și un salon de manichiură. Este prima locuință numai a lui, după ce a stat cu colegi de apartament pe tot parcursul facultății și al masteratului. Strada e atât de zgomotoasă, încât, atunci când vorbește la telefon și ferestrele sunt deschise, interlocutorii îl întreabă deseori dacă vorbește de la un telefon public. Bucătăria este în locul unde ar fi trebuit să fie holul de la intrare, un spațiu atât de mic, încât frigiderul se află la peste un metru depărtare, lângă ușa de la baie. Pe cuptor, un ceainic pe care nu l-a umplut niciodată cu apă, și pe blat, un prăjitor de pâine pe care nu l-a băgat niciodată în priză.

Părinții lui sunt stresați că el câștigă puțin și uneori tatăl lui îi trimite prin poștă cecuri ca să îl ajute să-și plătească facturile și chiria. Au fost dezamăgiți că s-a dus la Columbia. Au sperat că o să aleagă MIT, cealaltă facultate de arhitectură care îl acceptase. Dar, după patru ani petrecuți în New Haven, nu voia să se mute înapoi în Massachusetts, în singurul oraș din

America pe care îl știau părinții lui. Nu voia să se înscrie la *alma mater* a tatălui său, să locuiască într-un apartament din Central Square, cum făcuseră mai demult părinții lui, și să revadă străzile despre care ei vorbesc cu nostalgie. Nu voia să se ducă acasă în weekend, să meargă cu ei la sărbătorile *pujo* și la petrecerile bengaleze, să rămână în lumea lor.

Preferă să fie la New York, un loc pe care ei nu-l cunosc prea bine, a cărui frumusețe îi lasă reci, un loc de care se tem. În anii petrecuți la Yale a ajuns să cunoască un pic orașul, mai ales cu ocazia cursurilor de arhitectură. A mers la câteva petreceri la Columbia. El și Ruth mergeau câteodată cu Metro-North, ducându-se la muzee sau să caute cărți la Strand. Însă în copilărie fusese o singură dată la New York, împreună cu familia, o excursie în care nu și-a putut da seama cum era cu adevărat acest oraș. Într-un weekend au fost în vizită la niște prieteni bengalezi, în Queens. Aceștia îi însoțiseră într-un tur al Manhattanului. Gogol avea zece ani, Sonia patru. „Vreau să văd Sesame Street[36]”, spusese sora lui, crezând că e un loc real din oraș, și plânsese când Gogol râsese de ea, răspunzându-i că nu există. În timpul turului au trecut pe lângă locuri ca Rockefeller Center, Central Park și Empire State Building, iar Gogol a scos capul pe geamul de la mașină să vadă cât de înalte sunt clădirile. Părinții lui aduceau mereu în discuție traficul copleșitor, numărul imens de pietoni și de mașini. Nici în Calcutta nu era altfel, spuneau ei. Și-a adus aminte că a vrut să iasă din mașină și să urce în vârful unui zgârie-nori, cum îl dusese o dată, când era mic, tatăl lui în vârful clădirii Prudential Center din Boston. Dar au avut voie să iasă din mașină doar când au ajuns pe Lexington Avenue, să mănânce de prânz la un restaurant indian și apoi să cumpere alimente indiene, sariuri din material sintetic și aparate de uz casnic de 220 de volți, pe care să le ducă rudelor din Calcutta. Pentru părinții lui, era singurul motiv pentru care ar veni cineva în Manhattan. Și-a amintit că își dorise ca ei să se plimbe în parc cu el, să îl ducă la Muzeul de Istorie Naturală să vadă dinozauri, să se plimbe cu metroul. Dar pe ei nu i-au interesat astfel de lucruri.

•

Într-o seară, Evan, unul dintre desenatorii de la serviciu cu care este prieten, îl invită la o petrecere. Îi spune că apartamentul merită văzut, că e o mansardă în Tribeca, un cartier care întâmplător era proiectat de unul dintre partenerii din firmă. Gazda petrecerii, un vechi prieten al lui Evan, lucrează la ONU și a petrecut câțiva ani în Kenya, prin urmare, locuința este plină cu o colecție impresionantă de mobilă africană, sculpturi și măști. Gogol își imaginează că o să fie o

petrecere unde sute de persoane vor umple un spațiu imens, genul de petrecere unde ar putea ajunge și de unde ar putea pleca neobservat. Dar, când ajung acolo, petrecerea e pe sfârșite și la fața locului au rămas doar câteva persoane care stau în jurul unei măsuțe joase de cafea, înconjurată de perne, și mănâncă struguri și brânză. La un moment dat, Russell, care este diabetic, își ridică poalele cămășii și își face singur o injecție cu insulină în burtă. Lângă Russell e așezată o femeie de la care Gogol nu-și poate lua ochii. Ea stă în genunchi lângă Russell, întinzând o cantitate generoasă de brânză Brie pe un biscuit, fără să fie interesată de ce face Russell. În schimb, se contrazice cu un bărbat aflat de cealaltă parte a mesei în legătură cu un film al lui Buñuel. „Hai", îi tot spune, „a fost genial". Când devine brusc stridentă și începe să flirteze, se vede că este un pic amețită de alcool. Părul blond-cenușiu e prins neglijent într-un coc, în jurul feței îi alunecă șuvițe într-o dezordine plăcută. Fruntea o are înaltă și netedă, bărbia îi e lină și neobișnuit de lungă. Are ochi verzui, cu irisuri înconjurate de inele subțiri, negre. Poartă pantaloni de mătase și o cămașă albă, fără mâneci, care îi pune în evidență bronzul. „Tu ce părere ai?" îl întreabă ea pe Gogol, atrăgându-l în discuție fără niciun avertisment. Când îi răspunde că el n-a văzut filmul, ea se uită în altă parte.

Îl abordează din nou, în timp ce stă singur, privind la o impunătoare mască de lemn, care atârnă de o scară metalică, suspendată, iar găurile în formă de diamant ale ochilor și ale gurii lasă să se vadă zidul de cărămidă albă din spate. „E una și mai înspăimântătoare în dormitor", spune ea, făcând o strâmbătură, înfiorându-se. „Imaginează-ți cum e ca, atunci când deschizi ochii de dimineață, ăsta să fie primul lucru pe care îl vezi". Felul în care ea rostește aceste cuvinte îl face să se întrebe dacă vorbește din experiență, dacă e iubita lui Russell sau o fostă iubită de-ale lui, dacă asta sugerează.

O cheamă Maxine. Îl întreabă despre Columbia, menționând că ea a făcut facultatea la Barnard, cu specializare în istoria artei. Se reazemă de o coloană atunci când vorbește, zâmbindu-i, bând dintr-un pahar de șampanie. La început, el este de părere că e mai mare, mai aproape de treizeci de ani decât de douăzeci. Află cu surprindere că a terminat masteratul la un an după ce el a terminat facultatea și că un an studiaseră în același timp la Columbia, locuind la doar trei străzi distanță unul de altul, și că e foarte probabil să fi trecut unul pe lângă celălalt pe Broadway, să se fi întâlnit urcând treptele de la biblioteca Low ori în Avery. Ea îi amintește de Ruth, de cum și ei locuiseră atât de aproape unul de celălalt, fără să se cunoască. Maxine îi spune că e asistent editorial la o editură

specializată în carte de artă. Lucrează acum la o carte despre Andrea Mantegna, iar el o impresionează amintindu-și corect că frescele lui se află la Mantua, în Palazzo Ducale. Vorbesc cu încordarea, cu neghiobia pe care el le asociază acum cu flirtul – schimbul pare cu totul întâmplător, efemer. E genul de conversație pe care ar fi putut-o avea cu oricine, dar Maxine are un fel anume de a-și concentra toată atenția asupra lui, ochii ei pătrunzători țintuindu-i privirea, făcându-l să se simtă, în acele câteva minute, centrul absolut al lumii ei.

În dimineața următoare îl sună, trezindu-l: la ora zece, duminica, el e încă în pat, îl doare capul de la whiskeyul băut în seara precedentă. Răspunde țâfnos, un pic neliniștit, așteptându-se să fie mama lui, care vrea să știe cum și-a petrecut săptămâna. Are senzația, din tonul ei, că ea este trează de câteva ore, că a luat deja micul dejun și a frunzărit ziarul *Times*. „Sunt Maxine. De aseară”, spune ea, fără să își ceară scuze că l-a trezit. Îi zice că a găsit numărul lui în cartea de telefon, deși el nu își aduce aminte să îi fi spus și numele de familie. „Doamne, ce gălăgie este la tine acasă!”, observă ea. Apoi, fără jenă și fără să facă pauză, îl invită la ea acasă, la cină. Precizează ziua, vineri, îi dă adresa, undeva în Chelsea. El presupune că o fi o petrecere mai mare, întreabă ce ar putea aduce, dar ea îi răspunde că nu, el e singurul invitat.

— Ar trebui să îți spun, totuși, că stau cu părinții, adaugă ea.

— A!

Această informație neașteptată îl dezumflă și îl încurcă. O întreabă dacă părinții ei nu vor fi deranjați de vizita lui, dacă nu ar fi mai bine să se întâlnească la un restaurant.

Însă ea râde, într-un fel care îl face să se simtă un pic ridicol.

— De ce naiba să fie deranjați?

•

Ca să ajungă de la serviciu în cartierul ei ia un taxi, oprindu-se la un magazin de băuturi alcoolice să cumpere o sticlă de vin. Este o seară răcoroasă de septembrie, plouă mărunt, străzile sunt încă pline de frunzele verii. Cotește pe o stradă îndepărtată, liniștită, aflată între străzile Ninth și Tenth. Este prima lui întâlnire după mult timp; cu excepția unor relații trecătoare la Columbia, n-a avut nicio relație serioasă după ce a terminat-o cu Ruth. Nu știe ce să facă în legătură cu Maxine, dar, oricât de ciudată a fost invitația, n-a putut s-o refuze. Este curios, atras, flatat de curajul cu care își urmărește ea scopurile.

Este uimit de casă, în stilul renașterii grecești, o admiră câteva minute, așa cum fac turiștii, înainte de a deschide poarta. Observă ferestrele cu frontoane, coloanele dorice,

antablamentul cu colțare, ușa cu lambriu negru, în formă de cruce. Urcă pe o terasă joasă, cu un parapet din fier forjat. Pe plăcuța de sub sonerie e scris numele *Ratliff*. La câteva minute după ce sună, suficient cât să-l facă să verifice adresa de pe bucata de hârtie din buzunarul gecii, ajunge și Maxine. Îl sărută pe obraz, înclinându-se spre el pe un singur picior, cu celălalt picior întins în spate, ușor ridicat. E desculță și îmbrăcată cu pantaloni largi, negri, de lână și cu o jachetă bej. Din câte își dă seama, în afară de sutien, nu poartă nimic pe sub jachetă. Părul e aranjat în același fel neglijent. Geaca lui este agățată pe umeraș, iar umbrela, strânsă și pusă într-un suport. Se uită în trecere la imaginea lui reflectată într-o oglindă din hol, aranjându-și părul și cravata.

Îl conduce pe câteva scări într-o bucătărie care pare să ocupe un întreg etaj, cu o masă țărănească la unul dintre capete, dincolo de ea aflându-se o ușă vitrată ce dă într-o grădină. Pereții sunt împodobiți cu afișe cu cocoși, plante aromatice și un aranjament de vase de cupru. Farfurii mici și mari sunt așezate în rafturi deschise, lângă ceea ce par a fi sute de cărți de bucate, enciclopedii de alimente și volume cu eseuri despre arta de a mânca. O femeie stă în picioare la o masă de lucru lângă aparatele din bucătărie, tăind cu o foarfecă păstăi de mazăre.

— Ea este mama mea, Lydia, spune Maxine. Iar el e Silas, adaugă, arătând spre un cocker Spaniei roșcat, care dormitează sub masă.

Lydia e înaltă și subțire, la fel ca fiica ei, cu părul drept, vopsit, cu o tunsoare tinerească. Este îmbrăcată îngrijit, la gât și la urechi poartă bijuterii de aur, în jurul taliei are legat un șorț bleumarin și este încălțată cu pantofi strălucitori, de piele neagră. Deși pe față i se văd câteva riduri și are tenul un pic pătat, este chiar mai frumoasă decât Maxine, trăsăturile îi sunt mai echilibrate, pomeții mai înalți, ochii mai elegant definiți.

— Încântată să te cunosc, Nikhil! răspunde ea, cu un zâmbet care îi luminează chipul și, deși îl privește cu interes, nu se oprește din treabă și nici nu îi întinde mâna.

Maxine îi toarnă un pahar de vin, fără să îl întrebe dacă ar prefera altceva. „Vino”, spune ea, „să îți arăt casa!” Îl conduce pe cinci trepte nemochetate, care scârțâie tare sub greutatea lor. Planul casei este simplu, câte două camere imense pe fiecare etaj, fiecare dintre ele, e sigur, mai mare decât apartamentul lui. Politicos, admiră bolta de ghips, medalioanele de pe tavan, polița de marmură de deasupra șemineului, despre care știe să vorbească inteligent și mult. Pereții sunt vopsiți în culori aprinse: roz-egretă, lila, fistic și sunt plini de tablouri, desene și fotografii. Într-una din camere vede un portret în ulei al unei

fetițe despre care presupune că este Maxine, stând în brațele unei uimitoare, frumoase Lydia, îmbrăcată cu o rochie galbenă, fără mâneci. De-a lungul holurilor de pe fiecare etaj se înalță rafturi până în tavan, pline de romane de citit într-o viață, biografii, monografii voluminoase despre fiecare artist, toate cărțile de arhitectură la care Gogol a râvnit dintotdeauna. În afară de dezordine, locul are o goliciune care îl atrage: podelele sunt neacoperite, lemnăria este neîmpodobită, cele mai multe dintre ferestre nu au perdele care să le sublinieze proporțiile generoase.

Maxine ocupă tot etajul de sus: un dormitor de culoarea piersicii, cu un pat glisant în partea din spate, o baie lungă, în roșu și negru. Raftul de deasupra chiuvetei este plin cu diferite creme pentru gât, pentru picioare, de zi și de noapte, creme de protecție solară. În dormitor este și un colț pe care ea îl consideră garderobă, pantofii, gențile și hainele ei fiind împrăștiate pe jos, pe o canapea și revărsându-se de pe spătarele scaunelor. Aceste pete de dezordine nu schimbă situația – e o casă prea spectaculoasă pentru a-i găsi puncte slabe, iertând greșelile și harababura.

— Frumoase ferestre frizate! comentează el, privind către tavan.

— Poftim? se întoarce ea spre el, nedumerită.

— Așa se numesc, explică el, arătând cu degetul. Erau la ordinea zilei în casele din epocă.

Ea privește în sus, după care se uită la el, părând impresionată.

— Habar n-aveam.

Se așază cu ea pe canapeaua mică, răsfoind o carte ilustrată, tipărită pe hârtie franțuzească din secolul al XVII-lea, la editarea căreia a participat și ea, cu copertele sprijinindu-se de câte unul din genunchii lor. Ea îi spune că e casa în care a crescut, amintind în treacăt că s-a mutat înapoi cu șase luni în urmă, după ce a locuit cu un tip în Boston, o relație care nu funcționase. Când o întreabă dacă are de gând să își caute un loc al ei, îi răspunde că nu i-a trecut prin minte așa ceva. „Este așa de complicat să închiriezi ceva în oraș”, zice ea. „În plus, iubesc casa asta. Nu există alt loc în care-mi doresc să stau”. Deși e o ființă sofisticată, lui i se pare că a te muta înapoi cu părinții după o relație amoroasă este ceva desuet, ceva ce el nu își poate imagina că ar face în acest punct al existenței lui.

La cină face cunoștință cu tatăl ei, un bărbat înalt și arătos, cu părul bogat, alb, ochii de un verde-deschis, că ai lui Maxine, și ochelari dreptunghiulari, cu ramă subțire, căzuți la jumătatea nasului.

— Îmi pare bine să te cunosc. Eu sunt Gerald, se prezintă el, dând din cap aprobator și întinzându-i mâna.

Gerald îi dă o mână de tacâmuri și șervețele de pânză și îl roagă să pună masa. Gogol execută, conștient că participă la ritualul zilnic al unei familii pe care aproape că nu o cunoaște. „Nikhil, tu vei sta aici", îi spune Gerald, arătând spre un scaun, după ce tacâmurile sunt aranjate pe masă. Gogol se așază pe una dintre laturile mesei, față în față cu Maxine. Gerald și Lydia stau la celelalte capete. Gogol a sărit peste masa de prânz ca să poată pleca de la birou la timp ca să ajungă la întâlnirea cu Maxine și deja vinul, mai greu și mai fin decât cel pe care obișnuiește să îl bea, i s-a urcat la cap. Simte o durere plăcută în tâmple și o recunoștință bruscă pentru ziua și locul unde a ajuns. Maxine aprinde două lumânări. Gerald deschide sticla de vin. Lydia servește mâncarea pe farfurii mari, albe: o bucățică de friptură, rulată într-un sul și legată cu o sforicică, așezată într-un sos închis la culoare, lângă care se află mazărea fiartă în așa fel încât boabele au rămas crocante. Un bol cu cartofi copți, mici, roșii, este trecut de la unul la altul și după aceea o salată. Mănâncă plin de admirație, lăudând frăgezimea cărnii, mazărea proaspătă. Mama lui n-ar servi niciodată atât de puțină mâncare unui musafir. Ochiul ei antrenat ar fi supravegheat farfuria lui Maxine, insistând să mănânce și al doilea și al treilea fel. Masa ar fi fost plină cu castroane din care să se servească lumea. Dar Lydia nu este atentă la farfuria lui. Nu face nicio remarcă în legătură cu faptul că ar mai fi de mâncare. În timp ce mănâncă, Silas stă la picioarele Lydiei și, la un moment dat, femeia taie o felie generoasă din friptura ei și îi dă cățelului s-o mănânce din palma ei.

Termină împreună repede două sticle de vin și trec la a treia. Familia Ratliff este foarte zgomotoasă la masă, discutând despre lucruri care pe părinții lui îi lasă indiferenți: filme, expoziții de la muzee, restaurante bune, designul lucrurilor din viața de zi cu zi. Vorbesc despre New York, despre magazine, cartiere și clădiri pe care fie le disprețuiesc, fie le adoră, cu o intimitate și o ușurință care îl fac să simtă că el nu prea cunoaște orașul. Vorbesc despre casa lor, pe care Gerald și Lydia au cumpărat-o în anii '70, când nimeni nu voia să locuiască în această zonă, și despre Clement Clarke Moore care, explică Gerald, a fost profesor de limbi clasice la seminarul de peste stradă. „El a elaborat planul urbanistic zonal", zice Gerald. „Și a mai scris și povestirea *În noaptea dinaintea Crăciunului,* desigur". Gogol nu e obișnuit să discute în timpul mesei, nu este familiarizat cu zăbovitul la masă, cu resturile plăcute din pahare și din farfurii și cu paharele goale care umplu masa. Ceva îi spune că toate astea

nu se întâmplă în onoarea lui, ci că sunt rutina zilnică a membrilor familiei Ratliff. Gerald e avocat. Lydia e curator de materiale textile la MET[137]. Sunt și mulțumiți, și curioși despre trecutul lui, despre anii petrecuți la Yale și Columbia, despre cariera de arhitect, despre aspectul lui mediteranean. „Ai fi putut fi italian”, observă Lydia la un moment dat, în timpul mesei, privindu-l în lumina lumânării.

Gerald își aduce aminte că în drum spre casă a cumpărat un baton de ciocolată franțuzească, pe care îl despachetează, îl rup în bucăți și îl trec de la unul la altul. Până la urmă discuția revine la India. Gerald îl întreabă despre ascensiunea recentă a fundamentalismului hindus, subiect despre care Gogol nu prea are habar. Lydia vorbește la nesfârșit despre covoare și miniaturi indiene, Maxine despre un curs de la facultate despre monumentele budiste *stupa.* Până acum nu cunoscuseră pe nimeni care să fi fost în Calcutta. Gerald are un coleg de serviciu indian, care tocmai fusese în India în luna de miere. Se întorsese cu fotografii spectaculoase, înfățișând un palat construit pe un lac. Palatul se afla cumva în Calcutta?

— E Udaipur, le spune Gogol. Nu am fost acolo. Calcutta e în est, aproape de Thailanda.

Lydia trage cu ochiul în castronul de salată, pescuind o bucată stingheră și mâncând-o cu mâna. Pare mult mai relaxată acum, zâmbește mai ușor, iar obrajii îi sunt roz de la vin.

— Cum e Calcutta? E un oraș frumos?

Întrebarea îl surprinde. Este obișnuit ca oamenii să întrebe despre sărăcie, despre cerșetori și despre căldură.

— O parte e frumoasă, îi răspunde. Sunt foarte multe clădiri în stil victorian, rămase de pe vremea britanicilor. Dar cea mai mare parte a orașului este în decădere.

— Seamănă cu Veneția, îmi pare, zice Gerald. Sunt și canale?

— Doar în timpul musonului. Atunci străzile sunt inundate. Cred că doar în perioada aceea seamănă un pic cu Veneția.

— Vreau să merg la Calcutta, spune Maxine, ca și cum ar fi fost un lucru pe care l-a respins toată viața. Se ridică și se duce la cuptor. Am chef de ceai. Cine vrea ceai?

Dar în seara asta Gerald și Lydia nu vor ceai; înainte de culcare vor să vadă un film, *Eu, Claudius.* Fără să se îngrijească de vasele rămase, se ridică în picioare, el ia cele două pahare ale lor și restul de vin.

— Noapte bună, dragule! spune Lydia, sărutându-l ușor pe Gogol pe obraz.

Și apoi se aud pașii lor urcând treptele, făcându-le să scârțâie zgomotos.

— Presupun că nu ai mai fost niciodată prezentat părinților la prima întâlnire, începe Maxine când rămân singuri, bând ceai Lapsang Souchong din căni albe, grele.

— Mi-a făcut plăcere să îi cunosc. Sunt încântători.

— Se poate spune și așa.

Mai zăbovesc o vreme la masă, vorbind, sunetul ploii auzindu-se încet în spațiul închis din spatele casei. Din lumânări au mai rămas doar niște cioturi și bobițe de ceară picură pe masă. Silas, care a mers silențios pe podea, vine și se gudură pe lângă piciorul lui, privind în sus spre el și dând din coadă. Gogol se apleacă și îl mângâie aprobator.

— Nu ai avut niciodată cățel? îl întreabă ea, cercetându-l.

— Nu.

— Nu ți-ai dorit niciodată?

— Când eram mic. Dar părinții mei nu au vrut niciodată o asemenea răspundere. Plus că, o dată la câțiva ani, a trebuit să mergem în India.

Își dă seama că este pentru prima dată când îi vorbește despre părinții lui, despre trecut. Se întreabă dacă îl va mai întreba despre astfel de lucruri. În schimb, ea îi spune:

— Lui Silas îi place de tine. Este foarte mofturos.

Se uită la ea, privind cum își desface părul, lăsându-l o clipă pe umeri înainte de a-l strânge neglijent în jurul mâinii. Se uită și ea la el, zâmbind. Încă o dată este conștient de goliciunea ei de sub jachetă.

— Ar trebui să plec, zice el.

Dar e bucuros că ea acceptă oferta lui de a o ajuta să strângă înainte de plecare. Strâng încet, umplând mașina de spălat vase, ștergând masa și blatul, spălând și uscând oalele și tigăile. Stabilesc pentru duminică după-amiaza să meargă la Film Forum să vadă filmul lui Antonioni, la care Lydia și Gerald au fost recent și pe care li l-au recomandat și lor în timpul cinei.

— Te conduc la metrou, propune Maxine când au terminat, punându-i o lesă lui Silas. Trebuie să-l scot afară.

Urcă în camera de zi și-și pun hainele. Prin tavan aude sunetul slab al unui televizor. Se oprește la baza scărilor.

— Am uitat să le mulțumesc părinților tăi, spune el.

— Pentru ce?

— Pentru invitație. Pentru cină.

Își apropie umerii de ai lui.

— Le mulțumești data viitoare.

•

Simte că a fost integrat fără niciun efort în viețile lor din capul locului. E o altă ospitalitate decât cea cu care e el obișnuit, pentru că, deși sunt generoși, membrii familiei Ratliff

sunt genul de oameni care nu-și schimbă felul de a fi ca să fie pe placul altora, siguri de faptul, corect în cazul de față, că stilul lor de viață le va face plăcere. Gerald și Lydia, ocupați cu propriile proiecte, nu prea le ies în cale. Gogol și Maxine vin și pleacă oricând vor, la film sau să ia cina în oraș. El o însoțește la cumpărături pe Madison Avenue să-și ia pulovere de cașmir și parfumuri englezești, pe care le cumpără fără a sta pe gânduri și fără vreun sentiment de vină. Merg în restaurante întunecate, aparent obscure, din centrul orașului, unde mesele sunt mici și notele de plată, imense. Aproape întotdeauna se întorc la locuința părinților ei. Aici există mereu câte un fel delicios de brânză sau pateu de ficat din care să își facă gustări și un vin bun de băut. Fac baie împreună în cada ei cu picioare în formă de gheare, cu pahare de vin sau de whiskey *single-malt*[38] pe podea. Noaptea doarme cu ea în camera în care ea a crescut, pe o saltea moale și primitoare, ținându-i în brațe corpul cald ca o sobiță, făcând dragoste într-o cameră aflată chiar deasupra celei în care stau Gerald și Lydia. În serile în care trebuie să rămână până târziu la serviciu pur și simplu vine la ea; Maxine îl așteaptă cu cina și apoi merg sus să se culce. Dimineața Gerald și Lydia nu au nicio părere când el și Maxine li se alătură în bucătărie, cu părul nepieptănat, căutând boluri *de café au lait* și felii de pâine prăjită cu dulceață. În prima dimineață când a dormit la ea, era îngrozit că trebuie să dea ochii cu ei, a făcut duș înainte, și-a pus cămașa șifonată și pantalonii purtați cu o zi înainte, dar ei abia dacă i-au zâmbit, încă în halatele de casă, și i-au oferit felii de chec de la patiseria lor preferată din zonă și ziare.

Repede, în același timp, se îndrăgostește de Maxine, de casă, de stilul de viață al lui Gerald și al Lydiei, pentru că a o cunoaște și a o iubi pe ea înseamnă a cunoaște și a iubi toate aceste lucruri. Iubește dezordinea care o înconjoară pe Maxine, sutele de lucruri ce acoperă întotdeauna podeaua și noptiera, obiceiul ei, atunci când sunt singuri la etajul cinci, de a nu închide ușa când se duce la baie. Îl încântă felul ei neglijent de a face lucrurile, o provocare pentru gustul lui din ce în ce mai pronunțat pentru minimalism. Învață să iubească ce mănâncă ea și părinții ei, mămăliga și *risotto, bouillebaisse*[39] și *osso buco,* friptura pregătită în foiță de pergament. Ajunge să știe greutatea tacâmurilor pe care le folosesc și să țină în poală șervetul parțial împăturit. Află că peste felurile de paste care conțin fructe de mare nu trebuie ras parmezan. Află că lingurile de lemn nu trebuie puse în mașina de spălat vase, cum greșise într-o seară, când îi ajuta să strângă masa. Nopțile pe care le petrece acolo îl învață să se trezească mai devreme decât e obișnuit, din cauza lui Silas, care latră la etajele

inferioare ca să-l scoată afară, la plimbarea de dimineață, învață să anticipeze în fiecare seară zgomotul dopului de plută când e scos dintr-o sticlă de vin.

Maxine e deschisă cu privire la trecutul ei, arătându-i fotografii cu foștii iubiți, dintr-un album cu pagini de hârtie marmorată, vorbind despre acele relații fără jenă sau regret. Are darul de a-și accepta viața; când începe s-o cunoască, își dă seama că ea nu și-a dorit niciodată să fie altcineva decât ea însăși, să fi crescut în alt loc, în alt fel. Acest lucru, după părerea lui, e cea mai mare diferență dintre ei, un lucru mult mai străin lui decât casa minunată în care a crescut ea, decât educația pe care a primit-o la școlile particulare. În plus, e mereu uimit de felul în care ea își imită părinții, de cât de mult le respectă gusturile și stilul de viață. La masa de seară, ea se contrazice cu ei despre cărți, tablouri și persoane cunoscute de ei într-un fel în care ai face-o cu un prieten. Nici urmă din exasperarea pe care o simte el când e cu părinții lui. Nici urmă de obligație. Spre deosebire de părinții lui, ei nu o presează să facă nimic și Maxine trăiește lângă ei loială și fericită.

Ea e surprinsă când află unele lucruri despre viața lui: că toți prietenii părinților lui sunt bengalezi, că au avut o căsătorie aranjată, că mama lui gătește mâncare indiană în fiecare zi și poartă sariuri și *hindi.* „Serios?" întreabă ea, fără să îl creadă în totalitate. „Dar tu ești atât de diferit. Nu m-aș fi gândit niciodată la așa ceva". El nu se simte insultat, dar e conștient că între ei s-a tras o linie. Pentru el, felul în care a avut loc căsătoria părinților lui e dintr-odată ceva de neconceput și cu nimic ieșit din comun; aproape toți prietenii și rudele lor s-au căsătorit în același fel. Însă viețile lor nu seamănă deloc cu a lui Gerald și a Lydiei: bijuterii scumpe făcute cadou Lydiei de ziua ei, flori aduse fără motiv, faptul că se sărută de față cu alții, merg la plimbare prin oraș sau ies la masă, la fel ca Maxine și Gogol. Când îi vede seara încolăciți pe canapea, Gerald lăsându-și capul pe umărul Lydiei, își dă seama că în viața lui nu a văzut nici măcar un gest de afecțiune fizică între părinții săi. Dragostea lor, oricum ar fi ea, este ceva absolut secret și nu e făcut public. „Este atât de trist", spune Maxine când el îi mărturisește și, deși îl supără reacția ei, nu poate decât să fie de acord. Într-o zi, ea îl întreabă dacă părinții lui vor ca el să ia de soție o indiancă. Îl întreabă din curiozitate, fără să se aștepte la un anume răspuns. În clipa aia el simte furie față de părinții lui, dorindu-și ca ei să fie altfel, pentru că, în adâncul sufletului, știe care e răspunsul. „Nu știu", răspunde el. „Cred că da. Nu contează ce vor ei".

Ea rareori se duce în vizită la el; ea și Gogol nu se simt apropiați de zona în care locuiește el, nici măcar intimitatea

absolută pe care ar avea-o în locuința lui nu-l atrage. Cu toate astea, în unele seri în care părinții ei organizează vreun dineu care pe ea n-o interesează sau doar ca să fie corectă, apare la el, umplând repede spațiul minuscul cu parfumul ei de gardenii, cu haina, cu geanta ei mare, de piele maro, cu hainele ei scoase, și fac dragoste în patul lui în zgomotul venind din stradă. Este neliniștit când vine la el, conștient că n-a pus nimic pe pereți, că nu s-a obosit să cumpere niște veioze pentru a înlocui lumina mohorâtă a becului din tavan. „Vai, Nikhil, aici e prea urât!", spune ea până la urmă, într-una din aceste ocazii, la mai puțin de trei luni după ce s-au cunoscut. „Nu o să te las să mai stai aici". Când mama lui îi zisese cam același lucru, prima dată când părinții au venit în vizită în apartamentul lui, s-a contrazis cu ea, apărând cu înverșunare calitățile acestui stil de viață spartan și solitar. Dar când Maxine spune acest lucru, adăugând „Nu trebuie decât să vii să stai la mine" este încântat în mod discret. Deja o cunoaște destul de bine să știe că nu e genul care să facă oferte doar de formă. Cu toate astea, e rezervat; ce vor zice părinții ei? Ea ridică din umeri. „Părinții mei te adoră", răspunde ea prozaic, fără drept de replică, cum spune orice. Așa se face că el se mută cu ea, aducându-și doar câteva geamantane cu haine, nimic altceva. Patul și masa, ceainicul, prăjitorul de pâine, televizorul și celelalte lucruri rămân în apartamentul din Amsterdam Avenue. Mesageria telefonului continuă să preia mesajele. Corespondența o primește tot acolo, într-o cutie poștală pe care nu este trecut niciun nume.

•

În mai puțin de șase luni are cheile de la casa familiei Ratliff, un set pe care Maxine i-l înmânează pe un breloc de argint de la Tiffany. Ca și părinții ei, începe să îi spună Max. Își lasă cămășile la curățătoria de la colț, din apropierea casei ei. Pe marginea chiuvetei ei dezordonate are o periuță de dinți și un aparat de ras. De câteva ori pe săptămână, dimineața, se trezește devreme și iese să alerge cu Gerald pe malul râului Hudson, până la Battery Park City și înapoi. Se oferă să îl scoată pe Silas la plimbare, ținând lesa în timp ce cățelul adulmecă și marchează copacii, adunându-i cu o pungă de plastic excrementele calde. Petrece weekenduri întregi închis în casă, citind cărți din biblioteca lui Gerald și a Lydiei, admirând lumina soarelui care pătrunde toată ziua prin ferestrele imense, fără draperii. Începe să prefere anumite canapele și scaune în defavoarea altora; când nu este acolo, își poate aminti tablourile și fotografiile agățate pe pereți. Are grijă să se ducă la garsoniera lui ca să schimbe caseta de la mesageria telefonului, să achite chiria și facturile.

Deseori, în weekend, ajută la cumpărături și la pregătirile pentru dineurile organizate de Gerald și Lydia, curățând mere și crevete cu Lydia, ajutând la desfacerea stridiilor, coborând în beci cu Gerald, după scaune și vin. S-a îndrăgostit un pic de tot de Lydia și de felul ei cuminte și incitant de a întreține atmosfera. Este întotdeauna uimit de aceste dineuri, când aproximativ doisprezece invitați stau în jurul mesei, la lumina lumânărilor, un grup atent selectat de pictori, editori, universitari, proprietari de galerii, mâncând fel după fel, purtând discuții inteligente până la sfârșitul serii. Cât de diferite sunt de petrecerile părinților lui, seri voioase și dezordonate, la care niciodată nu erau mai puțin de treizeci de invitați, însoțiți de copii mici. Peștele și carnea erau servite laolaltă, atât de multe feluri, încât trebuia să mănânce în reprize, cu mâncarea servită în recipientele în care fusese preparată. Stăteau unde puteau, în diferite camere, jumătate dintre invitați terminând înainte ca cealaltă jumătate să înceapă. Spre deosebire de Gerald și Lydia, care prezidau dineurile pe care le organizau, părinții lui se comportau mai degrabă ca niște furnizori de hrană în propria lor casă, serviabili și atenți, așteptând să fie depozitate lângă chiuvetă cele mai multe dintre farfuriile invitaților înainte să mănânce și ei. Uneori, când râsetele de la masa lui Gerald și a Lydiei se întețesc și se deschide altă sticlă de vin, iar el își ridică paharul pentru a fi umplut din nou, e conștient că această adâncire în familia lui Maxine înseamnă trădarea propriei sale familii. Nu este doar faptul că părinții lui nu știu despre existența lui Maxine și că nu au nici cea mai vagă idee cât timp petrece el cu ea, cu Gerald și cu Lydia. În schimb, el știe că, în afara influenței lor, Gerald și Lydia au o siguranță pe care părinții lui nu o vor avea niciodată. Nu și-i poate închipui stând la masa lui Gerald și a Lydiei, bucurându-se de felul ei de a găti și apreciind vinul ales de Gerald. Nu și-i poate imagina în stare să participe la una dintre conversațiile din astfel de seri. Și totuși, el se află aici, seară de seară, o adăugire bine-venită la universul familiei Ratliff.

•

În iunie, Gerald și Lydia se retrag la casa lor de pe lac, din New Hampshire. Este un ritual care nu se discută, o migrație anuală în orașul în care părinții lui Gerald locuiesc tot anul. Câteva zile, în holul de la intrare se strâng mai multe geamantane de pânză, cutii de carton pline cu sticle de lichior, pungi cu mâncare, lăzi cu sticle de vin. Plecarea lor îi aduce aminte de pregătirile familiei lui înainte de călătoriile la Calcutta, care au loc o dată la câțiva ani, când camera de zi este plină de valize pe care părinții lui le-au umplut și

reumplut, punând cât mai multe cadouri pentru rudele lor. În ciuda bucuriei părinților lui, aceste pregătiri sunt întotdeauna însoțite de o anume solemnitate; Ashoke și Ashima devin mai neliniștiți și mai nerăbdători, pregătindu-se să vadă mai puține fețe pe aeroportul din Calcultta, să se confrunte cu decesele rudelor care au avut loc de la ultima lor vizită. Deși au fost de multe ori la Calcutta, tatăl lui e întotdeauna neliniștit cu privire la transportul celor patru membri ai familiei pe o distanță atât de mare. Gogol știa că e o obligație ce trebuie îndeplinită, că, mai mult decât orice, părinții lui erau atrași înapoi de simțul datoriei. Dar pe Gerald și pe Lydia plăcerea e cea care îi atrage în New Hampshire. Pleacă fără tam-tam, în mijlocul zilei, când Gogol și Maxine sunt amândoi la serviciu. După plecarea lor, lipsesc unele lucruri: Silas, unele cărți de bucate, robotul de bucătărie, niște romane și CD-uri, faxul, astfel încât Gerald să poată ține legătura cu clienții lui, camioneta Volvo pe care o țin parcată în stradă. Pe masa din mijlocul bucătăriei se află un bilet – „Am plecat!” – scris de Lydia, urmat de mai multe litere *X* și *O*[40].

Brusc, Gogol și Maxine au casa din Chelsea doar pentru ei. Hoinăresc pe la etajele inferioare, făcând dragoste pe nenumărate piese de mobilier, pe podea, pe masa din mijlocul bucătăriei, o dată chiar și pe așternuturile perlate de pe patul lui Gerald și al Lydiei. În weekend, se plimbă goi dintr-o cameră în alta, urcă și coboară pe cele cinci rânduri de scări. Mănâncă în diferite locuri din casă, în funcție de starea în care se află, întinzând pe jos o pătură veche, de bumbac, uneori mâncând mâncare comandată în cele mai bune porțelanuri chinezești ale lui Gerald și ale Lydiei, adormind la ore neobișnuite, în timp ce lumina puternică de vară a zilelor prelungite li se revarsă pe trup prin ferestrele imense. Pe măsură ce zilele devin din ce în ce mai calde, nu mai gătesc lucruri complicate. Se hrănesc doar cu sushi, salate și somon rece. Schimbă vinul roșu cu cel alb. Acum, că sunt doar ei doi, lui i se pare, mai mult decât oricând, că trăiesc împreună. Și totuși, dintr-un anume motiv, simte dependență, și nu maturitate. Se simte eliberat de așteptări, de răspundere, ca și cum ar fi într-un exil autoimpus față de propria lui viață. Nu este responsabil pentru nimic din casă; în ciuda absenței lor, Gerald și Lydia continuă să vegheze asupra zilelor lor, chiar dacă pe nevăzute. Citește cărțile lor, ascultă muzica lor. Descuie ușa lor când se întoarce de la serviciu. Preia mesajele lor.

Află că acea casă, cu toată frumusețea ei, are anumite defecte în lunile de vară, așa că e cu atât mai ușor de înțeles de ce Lydia și Gerald evită locul acela în fiecare an. Îi lipsește

aerul condiționat, pe care Gerald și Lydia nu s-au obosit să-l instaleze pentru că nu sunt niciodată acasă când e cald, iar ferestrele imense nu au niciun fel de protecție. Prin urmare, în camere e arșiță ziua, iar noaptea, fiindcă trebuie să lase ferestrele larg deschise, e asaltat de țânțari care bâzâie zgomotos și-i lasă în urmă umflături pe tot corpul, între degetele de la picioare, pe brațe și pe coapse. Tânjește după o plasă de țânțari pe care să o pună de jur-împrejurul patului lui Maxine, își aduce aminte de cutiile de nailon subțire, albastru, înăuntrul cărora dormeau el și Sonia în timpul vizitelor la Calcutta, colțurile materialului fiind prinse de cele patru picioare ale patului, marginile, băgate bine sub saltea, creându-se astfel o cameră mică, impenetrabilă noaptea. Sunt momente în care nu mai poate suporta, aprinzând lumina și stând în picioare în pat, căutându-i, cu un ziar rulat sau cu un papuc în mână, în timp ce Maxine, fără să fie deranjată și nici înțepată de țânțari, îl imploră să se culce la loc. Câteodată îi vede pe peretele de culoarea piersicii, mici pete pline cu sânge, la câțiva centimetri de tavan, întotdeauna prea sus ca să-i poată omorî.

•

Pretextând motive de serviciu, nu se duce toată vara acasă, în Massachusetts. Firma lui se înscrie într-un concurs, aplicând pentru un proiect de design al unui nou hotel de cinci stele, care urmează să fie construit în Miami. La unsprezece noaptea, el e încă acolo, cu cei mai mulți dintre colegii de echipă, grăbindu-se cu toții să termine proiectele și machetele până la sfârșitul lunii. Când îi sună telefonul, speră că este Maxine, care îl sună să-l convingă să plece de la birou. Dar e mama lui.

— De ce mă suni atât de târziu? o întreabă el, stresat, cu ochii încă în monitorul calculatorului.

— Pentru că nu ești în apartamentul tău, răspunde ea. Niciodată nu ești la apartamentul tău, Gogol. Am sunat la miezul nopții și nu ești acolo.

— Sunt, Ma, o minte el, dar am nevoie de somn. Închid telefonul.

— Nu-mi închipui de ce ar vrea cineva telefon doar ca să îl închidă, spune mama sa.

— Deci mă suni dintr-un motiv anume?

Îl roagă să vină în vizită weekendul următor, în duminica de dinainte de ziua lui.

— Nu pot, replică el.

Îi povestește despre *deadline-ul* pe care trebuie să îl respecte la serviciu, însă nu este adevărat – aceea este ziua când el și Maxine pleacă la New Hampshire două săptămâni. Însă mama

lui insistă; tatăl lui pleacă la Ohio în ziua următoare – n-ar vrea Gogol să meargă cu ei la aeroport să-l vadă înainte de plecare?

Are o idee vagă despre planurile tatălui său de a petrece nouă luni la o mică universitate, undeva în afara Clevelandului, unde el și un coleg au primit o bursă finanțată de universitatea colegului, pentru a conduce acolo o cercetare în beneficiul unei corporații. Tatăl lui i-a trimis un articol despre bursă, decupat din ziarul campusului, însoțit de o fotografie cu el în fața clădirii de inginerie: „Bursă prestigioasă pentru profesorul Ganguli", era titlul. La început, era de așteptat că părinții lui vor închide casa sau o vor închiria unor studenți și că va merge și mama lor. Dar ea i-a surprins, subliniind că n-ar avea ce face în Ohio nouă luni, că tatăl lui va fi ocupat toată ziua la laborator și ea preferă să rămână în Massachusetts, chiar dacă asta însemna să stea singură în casă.

— De ce să îl văd înainte de plecare? o întreabă acum Gogol.

Știe că pentru părinții lui a călători nu e niciodată ceva obișnuit, că și cele mai banale călătorii implică însoțire la plecare și așteptare la întoarcere. Și totuși, continuă:

— Baba și cu mine locuim deja în state diferite. Practic, sunt la fel de departe de Ohio pe cât sunt față de Boston.

— Nu trebuie să gândești așa, răspunde ea. Te rog, Gogol! N-ai mai fost acasă din mai.

— Am o slujbă, Ma. Sunt ocupat. În plus, nici Sonia nu vine.

— Sonia locuiește în California. Tu ești atât de aproape!

— Uite ce e! Nu pot să vin acasă în weekendul ăla, spune el.

Adevărul se strecoară încet în afara lui. Știe că e ultima apărare în acest moment:

— Plec în vacanță. Mi-am făcut deja planuri.

— De ce aștepți până în ultima clipă să ne spui lucrurile astea? Ce fel de vacanță? Ce planuri?

— O să stau două săptămâni în New Hampshire.

— A! zice ea.

Vocea îi e imediat pasivă și ușurată:

— De ce vrei să te duci tocmai acolo, dintre toate locurile? Care e diferența între New Hampshire și aici?

— Mă duc cu o fată cu care mă întâlnesc, îi răspunde. Părinții ei au o casă acolo.

Deși o vreme ea nu spune nimic, știe ce gândește, că preferă să meargă în vacanță cu părinții altcuiva, dar nu vrea să îi vadă pe ai lui.

— Unde este locul ăsta, mai exact?

— Nu știu. Undeva la munte.

— Cum o cheamă?

— Max.
— Este nume de băiat.
El dă dezaprobator din cap.
— Nu, Ma. Maxine.

•

Și astfel, în drum spre New Hampshire, se opresc în Pemberton Road pentru masa de prânz, cu care el a fost de acord în cele din urmă. Maxine nu se supără, doar e în drumul lor, și deja e curioasă să-i cunoască părinții. Pleacă din New York cu o mașină închiriată, portbagajul fiind burdușit cu mai multe provizii decât le-au cerut Gerald și Lydia pe spatele unei vederi: vin, pungi cu un anumit tip de paste de import, o cutie mare de ulei de măsline, bucăți mari de brânză Parmezan și Asiago. Când o întreabă de ce le trebuie, ea îi spune că se duc în mijlocul unei pustietăți, că, dacă ar fi să se bazeze pe magazinul general, nu ar avea de mâncare decât fulgi de cartofi, pâine și Pepsi. Pe drum spre Massachusetts, îi spune lucruri pe care crede că ea ar trebui să le știe dinainte: că nu se vor putea atinge sau săruta în fața părinților, că nu vor avea vin la masa de prânz.

— Avem suficient vin în portbagaj, subliniază ea.

— Nu contează, îi zice el. Părinții mei nu au nici măcar tirbușon.

Restricțiile o distrează; le vede ca pe o provocare a unei după-amiezi, o anomalie care nu se va repeta. Nu îl asociază pe el cu obiceiurile părinților lui; încă nu îi vine să creadă că ea este prima iubită pe care o aduce acasă. El nu simte nicio încântare, pur și simplu vrea să se termine mai repede. Odată ce intră în cartierul unde locuiesc părinții lui, își dă seama că ei peisajul îi este străin: piețele unde se fac cumpărăturile, școala publică, cu fațadă de cărămidă, la care au învățat el și Sonia, casele cu șindrile, inconfortabil de apropiate una de cealaltă, cu micile parcele de pământ acoperite cu iarbă. Semnul pe care scrie COPII LA JOACĂ. Știe că un asemenea stil de viață, o realizare de care părinții lui sunt atât de mândri, nu are nicio relevanță pentru ea, nu îi suscită niciun pic interesul, știe că ea îl iubește în ciuda acestor lucruri.

O furgonetă a unei firme care instalează sisteme de securitate blochează intrarea pe aleea din spatele casei, astfel că parchează pe stradă, lângă cutia poștală de la marginea peluzei. O conduce pe Maxine pe aleea pietruită și sună la soneria de la intrare, pentru că părinții lui încuie întotdeauna ușa din față. Mama lui le deschide ușa. Își dă seama că este agitată, poartă unul dintre cele mai bune sariuri, este rujată și parfumată, în contrast cu pantalonii lor sport, cu tricourile și cu mocasinii moi, de piele, cu care sunt încălțați el și Maxine.

— Bună, Ma! spune el, aplecându-se spre ea, sărutând-o repede. Ea este Maxine. Max, ea este mama mea, Ashima.

— Îmi pare foarte bine să te cunosc, în sfârșit, Ashima, răspunde Maxine, aplecându-se și sărutând-o și ea. Astea sunt pentru tine, zice ea, dându-i un coș învelit cu celofan, plin cu cutii cu paté de ficat, cutii cu castraveți și cu *chutney,* pe care Gogol știe că părinții lui nu le vor deschide sau mânca niciodată.

Totuși, când Maxine le cumpărase să le pună în coș, la magazinul Dean și Deluca, el nu protestase. Intră în casă încălțat, în loc să se descalțe și să își pună o pereche de șlapi, pe care părinții lui îi țin în dulapul de la intrare. Cei doi o urmează pe mama lui prin camera de zi și după aceea în bucătărie. Ea se îndreaptă spre cuptor, unde prăjește în baie de ulei o tranșă de *samosa,* umplând aerul cu un fum ușor, cețos.

— Tatăl lui Nikhil e sus, îi spune Ashima lui Maxine, ridicând o *samosa* cu o spatulă plată și punând-o pe o farfurie pe care este așezat un prosop de bucătărie de hârtie. Cu omul de la firma de alarme. Mă scuzați, prânzul va fi gata în zece minute, adaugă ea. Vă așteptam abia peste jumătate de oră.

— De ce naiba aveți nevoie de sistem de securitate? vrea să știe Gogol.

— A fost ideea tatălui tău acum, că o să fiu singură, răspunde mama lui.

Mai spune că recent au avut loc două spargeri în cartier, amândouă în miezul zilei. În ziua de azi, chiar și în cartierele bune ca acesta au loc infracțiuni, îi explică ea lui Maxine, dând dezaprobator din cap.

Le oferă pahare spumoase cu *lassi* roz, groasă și dulce, aromată cu apă de trandafiri. Stau în fosta cameră de zi, unde în mod normal nu stau niciodată. Maxine vede fotografiile din timpul școlii cu Sonia și cu el, aranjate pe polița albastră de deasupra șemineului, portretele de familie de la Olan Mills. Se uită cu mama lui la albumul cu poze din copilărie. Admiră materialul de la sariul gazdei, amintind că mama ei este curator de textile la MET.

— MET?

— Metropolitan Museum of Art din New York, explică Maxine.

— Ai fost acolo, Ma, spune Gogol. Muzeul ăla mare de pe Fifth Avenue. Cu trepte multe. Te-am dus să vezi templul egiptean, mai știi?

— Da, mi-aduc aminte. Tatăl meu a fost artist, îi zice ea lui Maxine, arătând spre una dintre acuarelele de pe perete, făcute de bunicul lui.

Dinspre scări se aud pași, după care în cameră intră tatăl lui, împreună cu un bărbat în uniformă, care ține în mână o mapă. Spre deosebire de mama lui, tatăl lui nu e deloc aranjat. E într-o pereche de pantaloni de bumbac, maro, cu o cămașă cu mânecă scurtă, ușor șifonată, și este încălțat în șlapi. Părul încărunțit e mai rar decât ultima dată când l-a văzut Gogol, burta e mai pronunțată.

— Aveți aici chitanța. Dacă e vreo problemă, sunați la numărul verde, spune omul în uniformă.

Cei doi dau mâna.

— O zi bună! strigă omul înainte de a pleca.

— Salut, Ba! spune Gogol. Vreau să ți-o prezint pe Maxine.

— Bună! răspunde tatăl lui, ridicând o mână, parcă gata să depună un jurământ.

Nu se așază lângă ei. În schimb, o întreabă pe Maxine:

— Cea de acolo este mașina ta?

— E o mașină închiriată, răspunde ea.

— Mai bine o muți pe aleea pentru mașini, îi spune tatăl lui.

— Nu contează, i-o taie Gogol. Stă foarte bine acolo.

— Dar este mai bine să aveți grijă, insistă tatăl lui. Copiii vecinilor nu sunt foarte atenți. O dată parcasem pe stradă și o minge de baseball a trecut prin geam. Pot să o parchez eu, dacă vreți.

— O parchez eu, spune Gogol, ridicându-se, iritat de permanenta frică de dezastru a părinților lui.

Când se întoarce în casă, masa este pusă, prea bogată pentru vremea de afară. Pe lângă *samosa,* au crochete de pui, năut cu sos de tamarind, *biryani* de miel, *chutney* cu roșii din grădină. Știe că pregătirea mesei i-a luat mamei mai mult de o zi, totuși, efortul ei îl face să se jeneze. Paharele cu apă sunt deja umplute, furculițele și șervețelele de hârtie pe care le folosesc la ocazii speciale sunt deja pe masă, scaunele cu spătar înalt sunt îmbrăcate în catifea aurie.

— Hai, începeți! îi îndeamnă, făcând ture între sufragerie și bucătărie, terminând ultimele *samosa.*

Părinții lui sunt rezervați în prezența lui Maxine, la început păstrând o anume distanță, nefiind la fel de gălăgioși ca atunci când se află în prezența prietenilor lor bengalezi. Întreabă la ce facultate a învățat ea, cu ce se ocupă părinții ei. Însă Maxine este imună la stângăcia lor, concentrându-se pe ei, dăruindu-le toată atenția ei, și Gogol își amintește de prima dată când a întâlnit-o, atunci când l-a sedus în același fel. El îl întreabă pe tatăl lui despre proiectul de cercetare din Cleveland, iar pe mama lui despre slujba cu jumătate de normă pe care o are la biblioteca publică, slujbă pe care a început-o de curând. Gogol este doar parțial atent la conversație. E excesiv de conștient de

faptul că ei nu obișnuiesc să treacă felurile de mâncare de la unul la altul sau să mestece mâncarea cu gura perfect închisă. Privirile li se încrucișează când Maxine se apleacă un pic în față să-și treacă mâna prin păr. Spre ușurarea lui, ea mănâncă în cantități generoase, întrebând-o pe mama lui din ce sunt făcute diferitele feluri de mâncare, spunându-i că este cea mai bună mâncare indiană pe care a mâncat-o vreodată, acceptând ca mama lui să le împacheteze pentru drum restul de crochete și de *samosa.*

Când mama lui îi mărturisește că-i e frică să stea singură în casă, Maxine îi zice că și ea ar fi neliniștită. Amintește de o spargere în locuința părinților ei, moment în care ea era singură. Când le spune că stă cu părinții, Ashima răspunde: „Serios? Credeam că în America nimeni nu stă cu părinții". Când le povestește că s-a născut și a crescut în Manhattan, tatăl său dă dezaprobator din cap. „New York e prea mult", replică el, „prea multe mașini, prea multe clădiri înalte". Îi spune povestea de când au mers cu mașina la Columbia pentru ceremonia de absolvire a lui Gogol, când li s-a spart portbagajul în doar cinci minute, li s-a furat valiza, iar el a trebuit să participe la festivitate fără haina de la costumul lui și fără cravată.

— Păcat că nu puteți rămâne și la cină! zice mama lui când masa se apropie de sfârșit.

Dar tatăl lui îi sfătuiește să pornească:

— Mai bine să nu conduceți pe întuneric.

Urmează ceaiul și castroane cu *payesh,* pregătit în cinstea zilei lui de naștere. Primește o felicitare Hallmark, semnată de amândoi părinții săi, un cec de o sută de dolari și o bluză de bumbac bleumarin, de la Filene.

— O să aibă nevoie de ea acolo unde mergem, spune Maxine aprobator. Temperatura poate scădea foarte mult peste noapte.

Pe alee au loc sărutări și îmbrățișări de rămas-bun, inițiate de Maxine, părinții lui acționând cu reciprocitate, însă cu stângăcie. Mama lui o invită să mai vină și altă dată. Gogol primește o foaie de hârtie cu noul lui număr de telefon din Ohio și data începând cu care va fi funcțional.

— Drum bun până la Cleveland! îi urează el tatălui său. Succes cu proiectul!

— OK, zice tatăl lui și-l bate ușurel pe umăr. O să-mi fie dor de tine, spune, apoi continuă în bengaleză: Să nu uiți să o suni pe mama din când în când!

— Stai liniștit, Baba! Ne vedem de Ziua Recunoștinței.

— Da, ne vedem, spune tatăl lui și adaugă: Ai grijă cum conduci, Gogol!

La început, nu își dă seama de scăpare. Dar, cum se urcă în mașină, când își pun centurile de siguranță, Maxine întreabă:

— Cum ți-a zis tatăl tău?

El dă din cap dezaprobator:

— Nu e nimic. O să îți explic mai târziu.

Pornește motorul și dă cu spatele de pe aleea pentru parcat, departe de părinții lui care stau acolo, în picioare, până în ultimul moment posibil.

— Sună-ne să ne spui că ați ajuns cu bine! îi strigă mama lui în bengaleză.

Dar el le face cu mâna și demarează, făcându-se că nu aude.

E o ușurare să fie iar în lumea ei, îndreptându-se către nord, de-a lungul graniței statului. Un timp nu se schimbă nimic, aceeași întindere a cerului, aceeași autostradă, magazine mari de băuturi alcoolice și *fast-food*-uri pe ambele părți. Maxine știe drumul și nu are nevoie să se uite pe hartă. El a mai fost în New Hampshire o dată sau de două ori, împreună cu familia lui, ca să vadă frunzele, mergând toată ziua cu mașina spre locuri unde puteai ieși de pe drum ca să faci poze ori să admiri priveliștea. Dar nu a fost niciodată atât de departe în nord. Trec pe lângă ferme, pe lângă vaci bălțate care pasc pe câmpuri, pe lângă silozuri roșii, biserici albe, de lemn, hambare cu acoperișuri de tablă ruginită. Pe lângă orașe mici, cu case împrăștiate ici-colo. Numele lor nu înseamnă nimic pentru el. Ies de pe autostradă și merg pe fâșii de drum prăpăstioase și subțiri, cu câte un singur sens de mers, munții apărând ca niște imense valuri lăptoase, agățate de înalturi. Zdrențe de nori plutesc mai jos de vârfurile munților, precum niște fâșii de fum care se ridică din vârfurile copacilor. Alți nori proiectează umbre mari de-a lungul văii. La un moment dat, mașinile sunt din ce în ce mai rare, nu sunt semne să indice existența unor facilități turistice sau a unor locuri de oprire, doar mai multe ferme și pădure. Pe marginea drumului se văd flori albastre și purpurii. Nu are idee unde sunt sau cât de departe au mers. Maxine îi spune că sunt aproape de Canada, că, dacă ar vrea, ar putea conduce până la Montreal. Cotesc pe un drum lung și murdar, în mijlocul pădurii, plin de cucută și mesteceni. Nu este nimic care să marcheze locul pe unde au luat-o, nicio cutie poștală sau un alt semn. La început nu se vede nicio casă, sunt doar ferigi de culoarea lămâilor verzi. De sub roțile mașinii sar pietricele, iar copacii proiectează diverse umbre pe capotă. Ajung într-un loc mai liber, în dreptul unei case sărăcăcioase, acoperită cu șindrilă maro și înconjurată de un mic zid de pietre plate. Volvoul lui Gerald și al Lydiei e parcat pe iarbă, pentru că nu există o alee pentru parcare. Gogol și Maxine coboară din mașină, iar ea îl conduce de mână în spatele casei,

cu mâinile și picioarele înțepenite de la atâtea ore petrecute pe șosea. Deși soarele începe să apună, încă se simte căldura, aerul e leneș și plăcut. Apropiindu-se, vede că după câțiva metri grădina se termină și apoi zărește lacul, un albastru de o mie de ori mai adânc, mai strălucitor decât cerul și înconjurat de brazi. Munții se înalță în spatele lor. Lacul este mai mare decât se așteptase el, nu își imaginează că poate înota dintr-o parte în alta.

— Am ajuns! strigă Maxine, agitându-și brațele.

Se îndreaptă spre părinții ei, care stau pe șezlonguri Adirondack pe iarbă, cu picioarele goale, bând cocktailuri și admirând peisajul. Silas vine în goană spre ei, lătrând. Gerald și Lydia sunt mai bronzați, mai slabi, mai neglijent îmbrăcați, Lydia purtând un top alb și o fustă de dril petrecută, Gerald, pantaloni scurți, albaștri, un tricou polo, verde-șters, din cauza uzurii. Brațele Lydiei sunt aproape la fel de închise la culoare ca ale lui. Gerald s-a ars. Cărți împrăștiate zac la picioarele lor, cu fața în jos, pe iarbă. O libelulă turcoaz zboară pe deasupra, dar pleacă imediat. Își întorc capetele în semn de salut, punându-și mâinile streașină la ochi ca să se ferească de lumina puternică a soarelui.

— Bine ați venit în paradis! spune Gerald.

Este opusul stilului lor de viață de la New York. Casa e întunecată, un pic prăfuită, plină de mobilă primitivă și desperecheată. În băi sunt expuse pipe, pe pragurile ușilor sunt prinse cabluri, din grinzi ies cuie. Pe pereți se află grupuri de fluturi locali, prinși cu ace și înrămați, o hartă a regiunii, tipărită pe hârtie albă, subțire, fotografii cu familia, la lac, făcute de-a lungul anilor. Draperii în carouri sunt agățate pe vergele subțiri, albe, în dreptul ferestrelor. În loc să stea cu Gerald și cu Lydia, el și Maxine dorm într-o cabană neîncălzită, aflată mai jos de casa principală, pe o cărare. Nu mai mare decât o celulă, spațiul a fost construit inițial ca loc de joacă pentru Maxine când era mică. Acolo se află un mic dulap pentru haine, o noptieră din material neprelucrat, așezată între două paturi, o veioză cu abajur de hârtie, două cufere cu pături. Paturile sunt acoperite cu pături electrice, vechi de o mie de ani. În colț se află un aparat al cărui bâzâit se presupune că alungă liliecii. Butuci poroși, nefinisați susțin acoperișul, iar în locul unde se termină podeaua și începe peretele e un spațiu suficient de mare să se poată vedea o linie subțire de iarbă. Peste tot sunt schelete de insecte, strivite de ferestre și de pereți, plutind în bălțile de apă din spatele robinetelor chiuvetei. „Este cam ca în tabără”, spune Maxine în timp ce ei își despachetează lucrurile, însă Gogol nu a fost niciodată în tabără și, deși se află la doar câteva ore de casa părinților,

aceasta este o lume total necunoscută lui, un fel de vacanță în care nu a fost niciodată.

Ziua stă cu familia lui Maxine pe o fâșie subțire de plajă, privind la culoarea strălucitoare de jad a lacului, înconjurat de alte case și de bărci răsturnate. Platforme lungi despică apa. Mormoloci se agită la mal. Face ce fac și ei, stând pe un scaun pliant, cu o șapcă de bumbac pe cap, aplicându-și din când în când pe brațe o cremă pentru protecție solară, citind și adormind după nici măcar o pagină. Se avântă în apă și înoată până la platformă când umerii i se înfierbântă prea tare, nisipul fără pietre sau plante este fin și ascultător sub tălpile sale. Din când în când, li se alătură și bunicii lui Maxine, Hank și Edith, care locuiesc pe marginea lacului, la câteva case depărtare. Hank, fost profesor de arheologie clasică, acum pensionar, își aduce întotdeauna un volum de poezie greacă, iar degetele lui lungi și pătate întorc marginile de sus ale paginilor. La un moment dat, se ridică, scoțându-și laborios pantofii și șosetele, și intră în apă până la gambe, privind împrejurimile cu mâinile în șold și bărbia ridicată cu mândrie în aer. Edith e mică și slăbuță, ca o fată, părul ei alb e tuns scurt și fața îi este brăzdată de riduri adânci. Împreună au vizitat ceva din lumea asta, Italia, Grecia, Egipt, Iran.

— Nu am ajuns niciodată tocmai în India, îi spune Edith. Cu siguranță ne-ar fi plăcut foarte mult să o vedem.

Cât e ziua de lungă, el și Maxine se plimbă desculți și în costum de baie. Gogol merge să alerge în jurul lacului împreună cu Gerald, ture dificile pe drumuri accidentate și murdare, atât de puțin umblate, încât sunt aproape de nerecunoscut. La jumătatea drumului este un mic cimitir particular, în care sunt îngropați răposații familiei Ratliff, unde Gerald și Gogol se opresc întotdeauna să-și tragă sufletul. Unde Maxine o să fie îngropată într-o bună zi. Gerald își petrece cea mai mare parte a zilei în grădina de legume, are unghiile mereu negre de la cultivarea salatei și a plantelor aromatice. Într-o zi, Gogol și Maxine trec înot până la Hank și Ethel ca să ia masa de prânz, sandvișuri cu salată de ou și supă de roșii de la conservă, în unele nopți, când în cabană e prea cald, el și Maxine iau o lanternă și, îmbrăcați în pijama, merg la lac să facă baie în pielea goală. Înoată în apa întunecată, la lumina lunii, de mâini și de picioare li se prind alge, până ajung la docul din apropiere. Senzația neobișnuită a apei care îi înconjoară trupul gol îl excită pe Gogol și, când se întorc la mal, fac dragoste pe iarba udată de trupurile lor. Se uită la ea și mai departe în spatele ei, la cerul cu mai multe stele decât a văzut el vreodată în același timp, strânse laolaltă, o aglomerare de praf și nestemate.

Deși nu au ceva anume de făcut, ziua urmează un anumit tipar. Există o anumită rigoare a vieții, o dorință de a face lucrurile într-un anumit fel. Dimineața se trezesc devreme în ciripitul frenetic al păsărilor, când cerul de la răsărit e presărat cu urme subțiri de nori rozalii. Iau micul dejun la ora șapte dimineața, pe veranda acoperită, care dă spre lac, unde, de altfel, își iau toate mesele. Știrile din lume vin din micul ziar local pe care Gerald îl aduce în fiecare zi de la magazin. După-amiază târziu, fac duș și se îmbracă pentru cină. Stau cu băuturile pe pajiște, mâncând bucățele de brânză adusă de Gogol și de Maxine de la New York, în timp ce privesc soarele apunând în spatele munților, liliecii zboară între brazii înalți cât blocurile cu zece etaje, iar costumele de baie sunt puse la uscat pe o sfoară. Cinele sunt simple: porumb fiert, luat de la o fermă, pui rece, paste cu sos de busuioc, roșii din grădină, tăiate felii și sărate. Lydia face plăcintă cu fructe de pădure culese de ei. Câteodată, dispare toată ziua să caute antichități în orășelele din apropiere. Nu au televizor la care să se uite seara, doar un casetofon vechi, la care uneori ascultă jazz sau muzică simfonică. În prima zi ploioasă, Gerald și Lydia îl învață să joace *cribbage.* De cele mai multe ori, la ora nouă seara sunt deja în pat.

Începe să aprecieze faptul de a fi total deconectat de lumea largă. Se obișnuiește din ce în ce mai mult cu liniștea, cu aroma lemnului încălzit de soare. Singurele sunete sunt bărcile cu motor care, din când în când, taie oglinda lacului, uși care se închid. El le arată lui Gerald și Lydiei o schiță a casei principale, desenată într-una din după-amiezile când stătea pe plajă, primul desen pe care l-a făcut după ani de zile, în afara serviciului. Ei îl pun pe polița aglomerată a șemineului, lângă teancurile de cărți și de fotografii, și îi promit că o vor înrăma. Pare că familia posedă fiecare bucățică de peisaj, nu doar casă, ci și fiecare pom și fiecare fir de iarbă. Nimic nu este încuiat, nici casa principală, nici cabana în care dorm el și Maxine. Oricine ar putea intra. Se gândește la alarma instalată acum în casa părinților lui, se întreabă de ce nu se pot relaxa și ei în același fel. Familia Ratliff are chiar și luna care plutește deasupra lacului, soarele și norii. Este un loc care a fost bun cu ei, un loc care este o parte din ei, ca un membru al familiei. Ideea de a se întoarce an de an în același loc îl atrage foarte mult pe Gogol. Dar tot nu și-i poate închipui pe ai lui având o astfel de casă, jucând cărți în după-amiezile ploioase, noaptea privind stelele căzătoare și toate rudele lor strânse pe o mică fâșie de pământ. E un impuls pe care ai lui nu l-au simțit niciodată, e ceva atât de departe de ei. S-ar fi simțit foarte singuri în acest decor, dându-și seama că sunt singurii indieni.

N-ar vrea să facă drumeții, cum face el cu Maxine, cum fac Gerald și Lydia aproape în fiecare zi, pe cărările pietroase de munte ca să vadă soarele care apune în vale. Nu ar vrea să folosească la gătit busuiocul, care crește luxuriant în grădina lui Gerald, sau să-și petreacă toată ziua fierbând afine pentru dulceață. Mama lui nu s-ar îmbrăca în costum de baie și nu ar înota. Nu simte nici urmă de nostalgie față de vacanțele petrecute cu familia lui, iar acum își dă seama că nu au fost nici pe departe vacanțe în adevăratul sens al cuvântului. Au fost expediții copleșitoare, care îl dezorientau, fie că mergeau la Calcutta sau vizitau locuri de care nu aparțineau și pe care nu aveau de gând să le mai vadă vreodată. În unele veri făcuseră excursii cu mașina, împreună cu una sau două familii bengaleze, în dubițe închiriate, la Toronto, Atlanta sau Chicago, unde mergeau la alți prieteni bengalezi. Tații erau înghesuiți în față, conducând cu schimbul, uitându-se pe hărți. Toți copiii stăteau pe locurile din spate cu pungi de plastic cu *aloo dum* și *luchis* reci și turtite, împachetate în folii de plastic, prăjite cu o zi înainte, pe care să le mănânce la picnic, în parcurile unde opreau. Au stat la moteluri, familii întregi au dormit într-o singură cameră și au înotat în piscine care se vedeau de pe șosea.

Într-o zi merg cu barca pe lac. Maxine îl învață să vâslească, ținând rama în unghi și trăgând-o înapoi prin apa nemișcată, cenușie. Ea vorbește cu respect despre verile petrecute aici. E locul ei preferat din toată lumea, îi spune, iar el înțelege că acest peisaj, apa acestui lac anume, în care a învățat să înoate, este o parte esențială a ei, chiar mai mult decât casa din Chelsea. Aici și-a pierdut virginitatea, îi mărturisește ea, la paisprezece ani, într-un hangar, cu un băiat a cărui familie și-a petrecut o vară aici. Se gândește cum era el la paisprezece ani, când viața lui nu semăna deloc cu cea de acum, când încă i se spunea Gogol și nimic mai mult. Își amintește reacția lui Maxine când i-a spus de celălalt nume al lui, atunci când au plecat de la casa părinților lui. „E cel mai simpatic lucru pe care l-am auzit vreodată”, comentase ea. Iar după aceea ea nu a mai amintit de asta, elementul esențial al vieții lui ieșindu-i din minte, așa cum li se întâmpla multor oameni. El își dă seama că acesta este un loc care va fi întotdeauna aici, pentru ea. E ușor să își închipuie trecutul și viitorul ei, să și-o imagineze cum îmbătrânește. O vede cu șuvițe de păr încărunțit, fața ei este în continuare frumoasă, trupul ei lung ceva mai lat și mai vlăguit, stând pe un șezlong de plajă, cu o pălărie moale pe cap. O vede revenind aici, în doliu, să-și îngroape părinții, învățându-și copiii să înoate în lac, conducându-le mișcarea în

apă cu amândouă mâinile, arătându-le cum să sară frumos din capătul pontonului.

•

Aici își serbează a douăzeci și șaptea aniversare, prima aniversare din viața lui pe care nu o petrece cu părinții, la Calcutta sau în Pemberton Road. Lydia și Maxine plănuiesc o cină specială, răsfoind cărțile de bucate cu mai multe zile înainte, în timp ce stau pe plajă. Se hotărăsc să pregătească *paella* și merg până în Maine pentru midii și alte scoici. O prăjitură cu frișcă se face din mai nimic. Scot pe peluză masa la care mănâncă și adăugă câteva blaturi pentru a le face loc tuturor. În plus, pe lângă Hank și Edith, sunt invitați mai mulți prieteni care stau în jurul lacului. Femeile vin îmbrăcate cu rochii de in și purtând pălării de pai. Pajiștea din fața casei se umple de mașini și copii mici aleargă printre ele. Se vorbește că la marginea lacului temperatura scade, apa se face mai rece, vara se apropie de sfârșit. Oamenii se plâng de zgomotul bărcilor cu motor, se bârfește despre proprietarul magazinului universal, a cărui soție a fugit cu un alt bărbat și care acum vrea să divorțeze. „Avem un arhitect pe care l-a adus Maxine”, spune Gerald la un moment dat, conducându-l spre un cuplu interesat să construiască un corp în plus la reședința de vară. Gogol vorbește cu perechea respectivă despre planurile lor, le promite că înainte să plece o să se uite la clădirea respectivă. La cină, vecina de masă, o femeie de vârstă mijlocie pe care o cheamă Pamela, îl întreabă la ce vârstă a plecat din India în America.

— Sunt din Boston, răspunde el.

Reiese că și Pamela e din Boston, dar când îi spune numele suburbiei unde trăiesc părinții lui, Pamela clatină din cap.

— Nu am auzit niciodată de acest loc, continuă ea. Am avut odată o prietenă care a fost în India.

— Da? Unde anume?

— Nu știu. Tot ce îmi aduc aminte e că s-a întors slabă ca un băț și am fost îngrozitor de invidioasă, râde Pamela. Dar înseamnă că tu ești norocos.

— Adică?

— Adică tu nu te îmbolnăvești niciodată.

— De fapt, nu este chiar așa, spune el, ușor enervat.

Se uită la Maxine, încercând să-i prindă privirea, dar ea este adâncită în discuția cu vecinul de masă.

— Ne îmbolnăvim tot timpul. Trebuie să ne vaccinăm înainte de plecare. Părinții mei alocă un spațiu generos din valize pentru medicamente.

— Dar tu ești indian, spune Pamela încruntându-se. Mă gândeam că atmosfera de acolo nu te afectează, dată fiind

moștenirea ta.

— Pamela, Nick e american, intervine Lydia, aplecându-se peste masă, salvându-l. S-a născut aici.

Lydia se întoarce spre el și din expresia ei vede că, deși au trecut atâtea luni, nu e sigură.

— Nu-i așa?

Șampania e turnată în pahare. „Pentru Nikhil!”, anunță Gerald, ridicând paharul. Toată lumea cântă „Mulți ani trăiască!”, tot acest grup care îl știe doar pentru o seară. Care îl va uita în ziua următoare. Tocmai în mijlocul râsetelor acestor adulți beți și al țipetelor de copii care aleargă desculți, urmărind gângănii care zboară pe deasupra pajiștii, își aduce aminte că tatăl lui a plecat la Cleveland cu o săptămână în urmă, că deja e acolo, singur, într-un apartament nou. Că mama lui e singură în casa din Pemberton Road. Știe că ar trebui să o sune ca să se asigure că tatăl lui a ajuns în siguranță și să se intereseze cum se descurcă ea, rămasă singură. Dar astfel de griji nu au niciun sens aici, lângă Maxine și ai ei. În noaptea aceea, stând culcat lângă ea, în cabană, îl trezește telefonul care sună insistent în casa principală. Se ridică din pat, convins că părinții lui vor să-i ureze „La mulți ani!”, îngrozit că telefonul o să-i trezească din somn pe Gerald și pe Lydia. Se avântă pe pajiște, dar când tălpile lui goale ating iarba, e liniște profundă și-și dă seama că țârâitul telefonului pe care l-a auzit a fost doar un vis. Se întoarce în pat, strecurându-se lângă corpul cald și adormit al lui Maxine și își încolăcește brațul în jurul taliei ei înguste, își potrivește genunchii în spatele genunchilor ei. Pe fereastră vede zorii furișându-se pe cer, se mai zăresc doar câteva stele, formele brazilor și ale cabanelor din jur prind contur. O pasăre începe să cânte. Și apoi, e imposibil ca părinții lui să dea de el aici: nu le-a lăsat numărul de telefon, iar familia Ratliff nu e trecută în cartea de telefon. Aici, lângă Maxine, în sălbăticia asta izolată, e liber.

7.

Ashima stă la masa din bucătăria casei de pe Pemberton Road, scriind felicitări de Crăciun. Lângă mâna ei, o ceașcă de ceai Lipton se răcește încet. În față are deschise trei agende diferite, cu niște stilouri pe care le-a găsit în sertarul de la biroul din camera lui Gogol, cu teancul de felicitări și cu un burete umed pe care îl folosește pentru a sigila plicurile. Cea mai veche dintre agendele cu adrese, cumpărată cu douăzeci de ani în urmă de la o papetărie din Harvard Square, are coperte negre, granulate și pagini albastre, ținute la un loc de o bandă elastică. Celelalte două agende sunt mai mari, mai drăguțe, având separatoarele cu litere intacte. Una are o copertă verde-închis și paginile au colțuri aurite. Agenda ei preferată, primită cadou de la Gogol, are pagini cu picturi de la Muzeul de Artă Modernă. Pe ultimele pagini ale acestor carnete nu sunt scrise numere de telefon ale nimănui, ci numerele verzi are companiilor de transport aerian către și dinspre Calcutta, numere de rezervări și mâzgăliturile ei, făcute în timp ce aștepta la telefon.

Are trei carnete diferite pentru adrese, ceea ce face ca sarcina ei din acest moment să fie ceva mai complicată. Dar Ashima nu crede în transferarea numelor sau consolidarea lor într-un singur carnet. Se mândrește cu fiecare nume din fiecare volum, pentru că împreună reprezintă o înregistrare a tuturor prietenilor bengalezi pe care ea și Ashoke i-au cunoscut de-a lungul anilor, toți oamenii cu care au avut norocul să împartă orezul într-o țară străină. Își amintește de ziua în care a cumpărat cel mai vechi carnet, la scurt timp după ce a ajuns în America, într-una dintre primele ei incursiuni în afara apartamentului, fără Ashoke alături, simțind bancnota de cinci dolari din geantă ca pe o adevărată avere, își amintește că a ales cel mai mic și cel mai ieftin model, spunând „Aș vrea să cumpăr acest carnet, vă rog” când a pus obiectul pe tejghea, cu inima bătându-i cu putere de teamă că nu va fi înțeleasă. Vânzătorul nici măcar nu s-a uitat la ea și nu a spus decât prețul. S-a întors în apartament și a scris pe paginile albe ale carnetului adresa părinților ei din Calcutta, de pe Amherst Street, pe cea a socrilor, din Alipore, și, în sfârșit, pe a lor, a apartamentului din Central Square, ca s-o țină minte. A scris numărul lui Ashoke de la MIT, conștientă că îi scrie numele prima dată în viață, notând și numele de familie. Aceea era lumea ei.

Anul acesta a confecționat singură felicitările de Crăciun, idee care i-a venit dintr-o carte din secțiunea de cărți de

bricolaj a bibliotecii. În mod normal, cumpără în ianuarie cutii cu felicitări, la un preț redus la jumătate, iar până iarna următoare uită întotdeauna unde le-a pus în casă. E atentă să aleagă vederile pe care scrie „Sărbători fericite!” sau „Urări de sărbătoare”, și nu „Crăciun fericit!”, să evite desenele cu îngeri și pe cele cu ieslea în favoarea a ceea ce ea consideră imagini lumești – o sanie care e trasă printr-un câmp acoperit cu zăpadă sau patinatori pe un ochi de gheață. Felicitarea de anul acesta are un desen pe care l-a făcut ea însăși, reprezentând un elefant decorat cu bijuterii roșii și verzi, lipit pe hârtie argintie. Elefantul este o copie a unui desen făcut de tatăl ei cu douăzeci și șapte de ani în urmă, mergând pe marginile unei aerograme. A păstrat scrisorile părinților ei morți pe raftul de sus al dulapului, într-o geantă mare, albă, pe care a purtat-o în anii șaptezeci, până i s-a rupt toarta. O dată pe an scoate scrisorile pe pat și le citește, alocând o zi întreagă cuvintelor părinților ei, plângând sănătos. Își amintește afecțiunea și grija lor, trimise săptămânal, cu loialitate, peste continente, toate micile vești care nu aveau nimic de-a face cu viața ei din Cambridge, dar care, totuși, au sprijinit-o în acele zile. Aptitudinea ei de a schița un elefant a uimit-o. Nu mai desenase nimic de când era copil și se gândise că a uitat de mult ce o învățase tatăl ei cu atâta vreme în urmă. Talentul de a ține creionul cu încredere și de a trasa urme hotărâte, clare l-a moștenit fiul ei. O zi întreagă a petrecut redesenând imaginea pe diferite foi de hârtie, colorând-o, decupând-o și ducându-se cu ea la centrul de copiere al universității. Toată seara a mers pe la diferite papetării din oraș, căutând plicuri roșii, care să se potrivească cu felicitările.

Acum, că este singură, are timp să facă astfel de lucruri. Nu mai e nimeni care trebuie hrănit, care trebuie distrat sau cu care trebuie să stea de vorbă. La patruzeci și opt de ani, a ajuns să trăiască singurătatea pe care soțul, fiul și fiica ei o cunosc deja și despre care spun că nu îi deranjează. „Nu e cine știe ce chestie”, îi zic copiii ei. „Toată lumea ar trebui să fie la un moment dat pe cont propriu”. Dar Ashima simte că este prea bătrână pentru a se deprinde cu asta. Urăște să se întoarcă seara într-o casă întunecată și pustie, culcându-se pe o parte a patului și trezindu-se pe cealaltă. La început fusese exagerat de harnică, făcea ordine în dulapuri, curăța sertarele din bucătărie, freca rafturile frigiderului, spăla cutiile pentru legume. În pofida sistemului de securitate, tresărea speriată în toiul nopții, la auzul câte unui zgomot din casă sau atunci când se încălzeau țevile de la sistemul de încălzire centrală. Noaptea verifica de două ori dacă sunt închise toate ferestrele. Într-una din nopți a trezit-o o bătaie care se tot auzea în fața ușii de la intrare și l-a

sunat pe Ashoke în Ohio. Cu telefonul fără fir la ureche, s-a dus la ușă și s-a uitat pe gaura cheii, iar când a deschis ușa în cele din urmă, și-a dat seama că era ușa cu plasă, pe care uitase s-o închidă cu zăvorul, și care se legăna ușor în bătaia vântului. Acum spală rufe o dată pe lună. Nu mai șterge praful, nici nu-l mai observă. Mănâncă pe canapea, în fața televizorului, mese simple, formate din pâine unsă cu unt și cu *dai,* o singură cutie ajungându-i o săptămână, și câte o omletă, dacă are energie să se obosească pentru așa ceva. Uneori, mănâncă la fel ca Sonia și Gogol atunci când vin în vizită, stând în fața frigiderului, fără să mai încălzească mâncarea în cuptor sau să o așeze pe farfurie. Părul îi e din ce în ce mai subțire, mai cenușiu, având în continuare cărare pe mijloc și prinzându-l într-un coc, în loc de coadă. I s-a spus recent că are nevoie de ochelari cu lentile bifocale și acum îi atârnă printre pliurile sariului, pe un lănțișor pe care îl poartă în jurul gâtului. Trei după-amiezi pe săptămână și câte două sâmbete pe lună lucrează la biblioteca publică, la fel cum făcea și Sonia când era la liceu. E prima ei slujbă de când a venit în America, prima de când se căsătorise. Semnează cecurile ei cu sume mici în numele lui Ashoke, iar el le pune la bancă pentru ea, în contul lor comun. Lucrează la bibliotecă ca să treacă timpul mai repede – a mers acolo mulți ani, ducându-și copiii la ora de povești când erau mici, citind reviste și cărți despre modele de tricotat, și într-o bună zi doamna Buxton, bibliotecara-șefă, a întrebat-o dacă n-ar fi interesată de un post cu jumătate de normă. La început, avea aceleași îndatoriri ca fetele de liceu, să pună înapoi pe rafturi cărțile înapoiate de abonați, să se asigure că secțiunile sunt aranjate în ordine alfabetică exactă și câteodată să șteargă praful de pe cotoarele cărților cu un pămătuf. Repara cărți vechi, le punea coperte de protecție celor noi, organiza secțiuni săptămânale despre grădinărit, biografii de președinți, poezie, istorie afro-americană. În ultimul timp a început să lucreze la biroul din față, salutând clienții fideli și spunându-le pe nume, completând formulare pentru împrumuturi între librării. E prietenoasă cu celelalte femei care lucrează la bibliotecă, cele mai multe având copii mari. Unele locuiesc singure, așa cum face și ea acum, pentru că sunt divorțate. Ele sunt primele prietene americane pe care și le face. Când beau ceai în camera angajaților, clevetesc despre clienți, despre pericolele de a avea întâlniri la această vârstă. Cu anumite ocazii, le invită să ia prânzul la ea acasă sau se duc împreună la cumpărături la magazinele outlet din Maine.

O dată la trei weekenduri, soțul ei vine acasă. Ajunge cu taxiul. Deși conduce singură prin oraș, nu vrea să iasă pe autostradă și să conducă până la Logan. Când soțul ei este în

casă, ea face cumpărături și găluște, ca de obicei. Dacă sunt invitați la cină la niște prieteni, merg împreună, conducând pe autostradă fără copii, conștientizând cu tristețe faptul că Gogol și Sonia, deveniți adulți acum, nu vor mai sta niciodată pe bancheta din spate a mașinii lor. În timpul vizitelor lui, Ashoke își ține obiectele în valiză și instrumentele de bărbierit într-o trusă, lângă chiuvetă. Face lucrurile pe care ea încă nu știe să le facă. Plătește toate facturile, curăță frunzele de pe peluză și-i alimentează mașina cu benzină de la benzinăria cu autoservire. Vizitele lui sunt prea scurte ca să conteze, pare că duminica vine în doar câteva ore și ea rămâne din nou singură. Atunci când sunt despărțiți, vorbesc în fiecare seară la telefon, la ora opt. Uneori, fără să știe ce să facă după cină, este deja în pat la ora aceea, în cămașa de noapte, uitându-se la micul televizor alb-negru pe care îl au de zeci de ani, așezat lângă pat, cu imaginea dispărând treptat, într-o ramă neagră, care încadrează permanent ecranul. Dacă la televizor nu este nimic interesant, răsfoiește cărțile pe care le ia de la bibliotecă, cărți care ocupă locul din pat, pe care în mod normal stă Ashoke.

Acum e trei după-amiaza, puterea soarelui deja a pălit. Este genul acela de zi care pare că se termină la câteva clipe după ce a început, învingând intențiile Ashimei de a petrece ziua în mod fructuos, căci inevitabila înnoptare îi distrage atenția. Genul acela de zi când Ashima râvnește să ia cina de pe la ora cinci. Este unul dintre lucrurile pe care întotdeauna le-a urât la viața de aici: aceste zile friguroase și scurte, de iarnă timpurie, cu înserarea începând la câteva ore după prânz. Nu se așteaptă la nimic de la astfel de zile, pur și simplu le lasă să treacă. Se resemnează, pentru ca la scurt timp să încălzească cina, schimbându-se în cămașa de noapte, pornind pătura electrică de pe pat. Ia o gură din ceașca de ceai, acum rece ca gheața. Se ridică să umple iar ceainicul și să pregătească altă ceașcă de ceai. Petuniile din ghiveciul din fereastră, plantate în weekendul cu Memorial Day[41], ultima oară când Gogol și Sonia au fost împreună acasă, s-au veștejit, lăsând tije maronii pe care intenționează, de mai multe săptămâni, să le scoată din pământ. O să le scoată Ashoke, se gândește ea, iar când sună telefonul și îl aude pe soțul ei că îi zice „Bună!”, acesta este primul lucru pe care i-l spune. Aude voci în fundal, oameni care vorbesc.

— Te uiți la televizor? îl întreabă ea.

— Sunt la spital, îi răspunde el.

— Ce s-a întâmplat?

Surprinsă, oprește ceainicul fluierător, cu o strângere de inimă, îngrozită că el a avut vreun accident.

— Mă supără stomacul de azi dimineață.

Îi spune că probabil e din cauză că a mâncat ceva ce i-a făcut rău, că în urmă cu o seară fusese invitat la niște studenți bengalezi pe care îi cunoscuse în Cleveland și care acum învață să gătească, unde a mâncat niște pui *biryani* care arăta cam suspect.

Ea expiră tare, ușurată că nu este ceva grav.

— Ia Alka-Seltzer.

— Am luat. N-a fost de mare ajutor. Am venit la camera de gardă pentru că toate cabinetele medicale sunt închise astăzi.

— Muncești prea mult. Nu mai ești student, să știi. Sper că nu faci ulcer, zice ea.

— Nu, sper că nu.

— Cine te-a dus la spital?

— Nimeni. Am venit singur. Serios, nu e nimic grav.

Totuși, o cuprinde un val de milă pentru el, la gândul că a condus singur până la spital. Dintr-odată i se face dor de el, amintindu-și de după-amiezile, cu ani în urmă, când s-au mutat în acest loc, iar el o surprindea venind acasă de la universitate în miezul zilei. Se răsfățau cu un prânz bengalez cum se cuvine, în locul sandvișurilor cu care se obișnuiseră până atunci, fierbând orez și încălzind mâncarea rămasă de cu seară, umplându-și burta, stând și vorbind la masă, adormiți și sătui, pe măsură ce palmele le deveneau galbene și uscate.

— Ce spune doctorul? îl întreabă acum.

— Aștept să mă vadă. Mai am ceva de așteptat. Faci ceva pentru mine?

— Ce?

— Sună-l mâine pe doctorul Sandler. Oricum, ar trebui să îmi fac niște analize. Fă-mi o programare pentru sâmbăta următoare, dacă are vreun loc liber.

— Sigur.

— Stai liniștită! Deja mă simt mai bine. Te sun când ajung acasă.

— Bine.

Ea închide, termină de pregătit ceaiul și se întoarce la masă. Scrie „De sunat dr. Sandler” pe unul dintre plicurile roșii și îl reazemă de recipientele de sare și piper. Ia o gură de ceai și sare ca arsă când descoperă o peliculă subțire de lichid de spălat vase pe buza cănii, certându-se singură că nu clătește bine vasele. Se întreabă dacă ar trebui să îi sune pe Gogol și pe Sonia și să le spună că tatăl lor este la spital. Dar își dă repede seama că, de fapt, nu este în spital și că, dacă ar fi orice altă zi în afară de duminică, ar fi la cabinetul unui medic pentru un control de rutină. I-a vorbit ca de obicei, având o voce un pic obosită, poate, dar nu ca și cum ar fi avut dureri mari.

Și astfel se întoarce la felicitările ei. În partea de jos trece de multe ori numele lor: al soțului ei, pe care nu l-a rostit niciodată în prezența lui, urmat de al ei, iar apoi numele copiilor, Gogol și Sonia. Refuză să scrie „Nikhil", deși știe că el ar prefera așa. Niciun părinte nu îi spune copilului pe numele bun. Numele bune nu-și au locul în familie. Scrie numele lor unul sub altul, în ordinea vârstei, Ashoke Ashima Gogol Sonia. Se hotărăște să-i trimită o felicitare fiecăruia: catedrei la care lucrează soțul ei în Cleveland, lui Gogol la New York, adăugând și numele lui Maxine. Deși a fost suficient de politicoasă când Gogol a adus-o acasă pe Maxine, Ashima nu și-o dorește ca noră. A fost uimită când ea îi s-a adresat pe nume, spunându-i „Ashima", iar soțului ei, „Ashoke". Și, totuși, Gogol se întâlnește cu ea de mai mult de un an. Ashima știe de-acum că Gogol își petrece nopțile cu Maxine, dormind sub același acoperiș cu părinții ei, lucru pe care ea refuză să îl recunoască față de prietenii ei bengalezi. Are chiar și numărul de telefon de acolo; a sunat o dată, ascultând vocea care trebuie să fi fost a mamei ei, fără să lase vreun mesaj. Știe că trebuie să accepte această relație. Sonia i-a spus-o și la fel i-au spus toate prietenele ei americance de la bibliotecă. Le trimite o felicitare Soniei și celor două prietene cu care locuiește în San Francisco. Ashima așteaptă cu nerăbdare Crăciunul, ca să fie împreună toți patru. Încă e supărată că nici Gogol și nici Sonia nu au venit acasă anul acesta de Ziua Recunoștinței. Sonia, care lucrează la o agenție de mediu și care acum studiază pentru LSAT[42], a spus că ar fi un drum prea lung. Gogol, care a trebuit să lucreze a doua zi din cauza unui proiect, a petrecut sărbătoarea în New York, cu familia lui Maxine. Lipsită de compania părinților odată cu mutarea în America, independența copiilor, nevoia lor de a fi departe de ea este ceva ce ea nu va înțelege vreodată. Dar nu s-a contrazis cu ei. Începe să învețe să facă și asta. Li s-a plâns prietenelor de la bibliotecă, iar ele i-au spus că e inevitabil, că până la urmă părinții nu trebuie să se aștepte ca odraslele să li se întoarcă loiale de sărbători. Astfel că ea și Ashoke au petrecut împreună Ziua Recunoștinței, fără să se mai obosească să cumpere curcan, după atâția ani în care cumpăraseră. „Cu dragoste, Ma", scrie acum în josul felicitărilor pentru copii. Iar pe cea pentru Ashoke scrie, simplu, „Ashima".

Parcurge mai mult de două pagini pline doar cu adresele fiicei ei, apoi ale fiului său. A dat naștere unor vagabonzi. Ea este acum cea care păstrează toate aceste nume și adrese, numere pe care odată le știa pe dinafară, numere de telefon și adrese pe care copiii ei nu și le mai amintesc. Se gândește la

toate apartamentele întunecate, în care era foarte cald, unde a locuit Gogol de-a lungul anilor, începând cu prima lui cameră din cămin, la New Haven, și acum apartamentul din Manhattan cu caloriferul cojit și cu crăpături în pereți. Sonia a făcut la fel ca fratele ei, o nouă cameră în fiecare an, începând de la vârsta de optsprezece ani, noi colegi de apartament, pe care Ashima trebuie să îi țină minte când sună la ea. Se gândește la apartamentul soțului ei, din Cleveland, pe care l-a ajutat să îl aranjeze când l-a vizitat într-un weekend. I-a cumpărat niște oale și farfurii ieftine, de genul celor pe care le folosea când stătea în Cambridge, nu din acelea strălucitoare, marca Williams-Sonoma, pe care i le cumpără acum copiii ei pe post de cadouri. Așternuturi și prosoape, perdele subțiri pentru ferestre, un sac mare de orez. Toată viața ei, Ashima a locuit în doar cinci case: în apartamentul părinților ei din Calcutta, în casa socrilor o lună, în casa închiriată din Cambridge, stând sub familia Montgomery, în apartamentul facultății din campus și, în cele din urmă, în casa ai căror proprietari sunt acum. Degetele de la o mână, cinci case. O viață întreagă strânsă într-un pumn.

Din când în când se uită pe fereastră, la cerul liliachiu al serii timpurii, vopsit cu două benzi paralele, de culoare roz. Se uită la telefonul de pe perete, dorindu-și să sune. De Crăciun o să-i cumpere soțului un telefon mobil, se hotărăște ea. Continuă să lucreze în casa aceea tăcută, la lumina din ce în ce mai slabă, fără să facă pauză, deși a început s-o doară încheietura mâinii, fără să se obosească să se ridice și să aprindă lumina de deasupra mesei, luminile de pe peluză sau din vreuna dintre celelalte camere, până când sună telefonul. Răspunde după o jumătate de țârâit, însă e doar un agent de vânzări, o biată ființă de serviciu în weekend, întrebând fără tragere de inimă dacă o doamnă, hmm…

— Ganguli, replică Ashima caustică, apoi închide.

La asfințit, cerul capătă o nuanță de albastru-deschis, dar intens, iar copacii din fața casei și umbrele caselor vecine devin siluete negre. La ora cinci, soțul ei încă nu a sunat. Îl sună acasă, dar nu răspunde nimeni. Sună zece minute mai târziu și apoi după încă zece minute. La robotul telefonic se aude propria ei voce, recitând numărul de telefon și rugând persoana care sună să lase un mesaj. De fiecare dată când sună, așteaptă până la semnalul de mesaj, dar nu lasă mesaj. Se gândește la locurile unde ar fi putut să se oprească în drum spre casă: la farmacie să ia medicamentele prescrise pe rețetă, la supermarket să ia de mâncare. La ora șase nu se mai poate concentra să sigileze plicurile pe care a scris toată ziua adrese și să le pună timbre. Sună la centrala telefonică, cerând cu un

operator din Cleveland, apoi sună la spitalul unde i-a zis Ashoke că s-a dus. Cere la camera de gardă, i se dă legătura dintr-o parte a spitalului în alta. „A venit doar pentru un consult”, le spune oamenilor care răspund și care îi cer să aștepte. Le dictează pe litere numele de familie, cum a făcut-o de sute de ori până acum, *„G* de la *galben”*, *„N* de la *noapte*”. Așteaptă la telefon până când îi vine să închidă, întrebându-se dacă nu cumva în tot acest timp soțul ei încearcă să o sune de acasă, regretând că nu a așteptat. Legătura se întrerupe, ea sună din nou. „Ganguli”, spune ea. Iar i se cere să aștepte. Apoi, la telefon răspunde o persoană, vocea unei tinere care probabil nu e mai mare decât Sonia.

— Da, îmi cer scuze că ați așteptat atât. Cine este la telefon?

— Ashima Ganguli, răspunde ea. Soția lui Ashoke Ganguli. Cu cine vorbesc?

— Înțeleg. Îmi pare rău, doamnă. Eu sunt doctorița care l-a consultat prima dată pe soțul dumneavoastră.

— Aștept de aproape o jumătate de oră. Soțul meu este acolo sau a plecat?

— Doamnă, îmi pare foarte rău, repetă tânăra. Am încercat să vă găsim.

Și apoi îi spune că pacientul, Ashoke Ganguli, soțul ei, s-a sfârșit.

S-a sfârșit. Un cuvânt folosit pentru abonamente de bibliotecă, pentru abonamente la reviste. Un cuvânt care, câteva secunde, nu are niciun fel de efect asupra Ashimei.

— Nu, nu, cred că e o greșeală, răspunde ea calmă, dând din cap în semn de dezaprobare. „Soțul meu nu a venit pentru o urgență. Doar pentru o durere de stomac”.

— Îmi pare rău, doamnă… Ganguli, da?

Îi zic ceva de un infarct care a fost atât de puternic, încât toate încercările de a-l salva au fost în zadar. Dorește ca organele soțului ei să fie donate? este întrebată. Și este cineva în Cleveland sau în apropiere care poate identifica și lua corpul neînsuflețit? În loc să răspundă, Ashima închide telefonul în timp ce femeia vorbește în continuare, apăsând receptorul în furcă, la loc, cât poate de tare, ținându-l cu mâna un minut întreg, ca și cum ar fi vrut să înăbușe cuvintele pe care tocmai le auzise. Se uită în gol la ceașca de ceai goală, apoi la ceainicul de pe aragazul pe care îl închisese cu câteva ore în urmă, pentru a auzi vocea soțului ei. Începe să tremure violent, casa părându-i-se cu douăzeci de grade mai rece decât înainte, își strânge sariul în jurul umerilor, ca pe un șal. Se ridică și parcurge sistematic camerele casei, aprinzând toate luminile, lumina de veghe de pe peluză și pe cea de la garaj, ca și cum ea și Ashoke ar aștepta musafiri. Se întoarce în bucătărie și se

holbează la teancul de felicitări de pe masă, puse în plicurile roșii pe care le-a cumpărat cu mare plăcere, multe gata să fie puse la poștă. Numele soțului ei este scris pe toate. Deschide carnetul cu adrese, devenită brusc incapabilă să-și amintească numărul de telefon al fiului ei, pe care în mod normal ar putea să îl formeze și în somn. Nu răspunde nimeni la birou sau în apartamentul lui, astfel că încearcă numărul de telefon pe care l-a notat în dreptul lui Maxine. E trecut, împreună cu celelalte numere, la litera G, la *Ganguli* și la *Gogol.*

•

Sonia vine cu avionul de la San Francisco ca să stea cu Ashima. Gogol merge singur de la LaGuardia până la Cleveland. Pleacă a doua zi dis-de-dimineață, cu primul zbor. În avion se uită în gol, pe fereastră, la pământul aflat dedesubt, la bucățile de pământ acoperite cu zăpadă din Midwest și la meandrele râurilor care par acoperite cu folie metalică ce strălucește în lumina soarelui. Forma avionului proiectează o umbră alungită pe pământ. Avionul este gol mai mult de jumătate, bărbați și câteva femei în ținute business, oameni obișnuiți cu astfel de zboruri și să călătorească la astfel de ore, lucrând la laptopuri sau citind știrile zilei. Nu este obișnuit cu banalitatea acestor curse interne, cu cabina mică, cu singura geantă pe care o are cu el, suficient de mică să încapă în compartimentul de deasupra capului. Maxine s-a oferit să meargă cu el, dar el a refuzat. Nu vrea să fie cu cineva care abia dacă l-a cunoscut pe tatăl lui, care l-a întâlnit o singură dată. L-a condus până pe Ninth Avenue, a stat cu el în zori, cu părul nepieptănat, cu fața încă adormită, cu haina și o pereche de cizme trase peste pijamale. El a scos bani de la un bancomat, a oprit un taxi. Cea mai mare parte a orașului dormea, inclusiv Gerald și Lydia.

În seara dinainte, el și Maxine fuseseră la o petrecere de lansare a unei cărți publicate de unul dintre prietenii ei scriitori. După aceea luaseră masa în oraș cu un mic grup de prieteni. În jur de zece se întorseseră, ca de obicei, acasă la părinții ei, obosiți ca și cum ar fi fost mult mai târziu, oprindu-se să le spună noapte bună lui Gerald și Lydiei, care stăteau pe canapea, acoperiți cu o pătură, uitându-se la un film franțuzesc la video, bându-și vinul de după cină. Lămpile erau stinse, dar în lumina televizorului, Gogol vedea că Lydia își sprijină capul de umărul lui Gerald și amândoi își țin picioarele pe marginea măsuței de cafea. „Ah, Nick. A sunat mama ta”, spusese Gerald, luându-și ochii de la ecran. „De două ori”, adăugase Lydia. A simțit un fior de rușine. Nu, nu lăsase niciun mesaj, adăugaseră ei. Mama lui îl suna mai des în ultimul timp, acum că stătea singură. Dar nu sunase niciodată la părinții lui

Maxine. Îl suna la serviciu sau lăsa mesaje pe robotul de la apartament, pe care el le recepționa câteva zile mai târziu. Hotărî că, orice ar fi, putea aștepta până dimineață. „Mersi, Gerald”, zisese el, cu brațul în jurul taliei lui Maxine, întorcându-se să iasă din cameră. Dar chiar atunci telefonul sună din nou. „Alo”, răspunsese Gerald și apoi către Gogol: „De data asta e sora ta”.

Ia un taxi de la aeroport până la spital, șocat că în Ohio e mult mai frig decât în New York, șocat de stratul gros de zăpadă care acoperă pământul. Spitalul e un complex de clădiri de piatră bej, în vârful unui mic deal cu pante line. Intră în aceeași cameră de gardă în care a intrat și tatăl său cu o zi înainte. După ce își spune numele, i se spune să ia liftul până la etajul șase și apoi să aștepte într-o sală goală, cu pereți albastru-închis. Se uită la ceasul de pe perete, donat, împreună cu restul mobilei din cameră, de familia iubitoare a unui anume Eugene Arthur. În sala de așteptare nu sunt reviste, nici televizor, doar un șir de scaune asortate, aliniate la perete și o țâșnitoare la unul dintre capete. Prin ușa de sticlă vede un coridor alb și câteva paturi de spital goale. În jur nu este multă mișcare, nu sunt doctori și asistente care să se agite pe hol. Se uită la lift, pe jumătate așteptând ca tatăl lui să vină și să îl ia de acolo să îi arate, cu o ușoară aplecare a capului că e vremea să plece. În cele din urmă, când ușile liftului se deschid, vede un cărucior cu teancuri de tăvițe cu micul dejun ascuns sub capace și mici cutii de carton, cu lapte. Dintr-odată, îi e foame, își dorește să fi păstrat covrigul pe care i l-a dat stewardesa în avion. Ultima oară mâncase la restaurantul din seara precedentă, un loc strălucitor și agitat din Chinatown. Au așteptat peste o oră pe trotuar să li se elibereze o masă și s-au ospătat cu arpagic, calmar sărat și scoici cu sos brun, care-i plăceau cel mai mult lui Maxine. Erau deja amețiți de la petrecerea de lansare a cărții, bându-și alene berea, puțin câte puțin, și ceaiul rece de iasomie. În tot acest timp, tatăl lui era în spital, mort.

Ușa se deschide și intră un bărbat scund, de vârstă mijlocie, cu o înfățișare plăcută și cu barbă căruntă. Peste haine are un halat alb, care îi ajunge până la genunchi, și în mână ține un o mapă cu clemă.

— Bună ziua, spune el, zâmbindu-i amabil.

— Sunteți… Ați fost medicul tatălui meu?

— Nu. Eu sunt domnul Davenport. Să mergem jos!

Domnul Davenport îl însoțește la subsolul spitalului, mergând cu un lift rezervat pacienților și medicilor. Stă cu Gogol la morgă când un cearșaf e dat la o parte pentru a scoate la iveală fața tatălui său. Chipul lui e galben ca ceara, o

imagine ciudat buhăită. Buzele, aproape lipsite de culoare, au înghețat într-o expresie trufașă, care nu îi este deloc caracteristică. Sub cearșaf, își dă seama Gogol, tatăl lui e dezbrăcat. Asta îl rușinează, îl face să își întoarcă o clipă capul. Când se uită din nou la el, îi studiază fața cu mai multă atenție, gândindu-se în continuare că poate este o greșeală, că o bătaie pe umăr îl va trezi. Singurul lucru care îi e familiar e mustața, părul în plus de pe obraji și de pe bărbie fiind bărbierit cu nici douăzeci și patru de ore în urmă.

— Îi lipsesc ochelarii, spune Gogol, uitându-se la domnul Davenport.

Domnul Davenport nu zice nimic. După câteva minute, întreabă:

— Domnule Ganguli, puteți identifica acest cadavru? Este tatăl dumneavoastră?

— Da, el este, se aude Gogol spunând.

După câteva clipe, își dă seama că i s-a adus un scaun ca să stea jos, că domnul Davenport este undeva mai departe. Se întreabă dacă poate atinge fața tatălui, dacă îi poate pune o mână pe frunte, așa cum făcea el când Gogol nu se simțea bine, să verifice dacă are febră. Și totuși, e îngrozit, nefiind capabil să se miște. Până la urmă, cu degetul arătător atinge ușor mustața tatălui său, o sprânceană, o șuviță de păr de pe cap, acele părți din el care, știe el, încă trăiesc în tăcere.

Domnul Davenport îl întreabă dacă e gata și după aceea cearșaful este pus la loc, iar el este condus din cameră. Vine un rezident, explicându-i exact cum și când s-a întâmplat infarctul, de ce medicii nu au mai putut face nimic. I se dau hainele pe care le purta tatăl său, niște pantaloni de casă, un tricou alb, cu dungi maro, o vestă din lână gri, marca L.L. Bean, pe care Gogol și Sonia i-o făcuseră cadou de Crăciun. Șosete maro-închis, pantofi maro-deschis. Ochelarii. Un trenci și un fular. Toate se află într-o pungă mare, de hârtie. În buzunarul hainei e o carte, un exemplar din *Comedianții* de Graham Greene, cu pagini gălbui și scris mic. Când o deschide, observă că volumul fusese cumpărat la mâna a doua, în interior fiind scris numele unui străin, Roy Goodwin. Într-un plic separat i se dau portofelul tatălui său și cheile de la mașină. I se spune că la spital nu este nevoie de nicio slujbă religioasă și că cenușa va fi gata în câteva zile. Personalul spitalului sugerează că ar putea să vină el să o ia, de la firma de servicii funerare, sau că ar putea fi trimisă direct în Pemberton Road, împreună cu certificatul de deces. Înainte să plece, cere să vadă locul exact din camera de gardă unde a murit tatăl lui. Numărul patului este căutat într-un tabel; în el stă acum un tânăr cu mâna bandajată, dar care se simte bine,

vorbește la telefon. Gogol aruncă o privire la draperia care îl înconjurase parțial pe tatăl său când viața îl părăsise, cu un imprimeu cu flori verzi și gri și cu o bandă albă în partea de sus; cârlige de metal atârnă din tavan, montate într-o șină în formă de U.

•

Mașina luată în leasing de tatăl lui, descrisă de mama sa la telefon cu o seară în urmă, încă se află în parcarea destinată vizitatorilor. Știrile de la radio îi umplu urechile imediat ce pornește motorul, făcându-l să tresară; tatăl lui era foarte atent să închidă radioul la sfârșitul unui drum cu mașina. De fapt, în mașină nu este nicio urmă care să amintească de el. Nicio hartă sau bucăți de hârtie, pahare goale, bani mărunți sau chitanțe de vreun fel. În torpedou găsește doar talonul și cartea mașinii. Se uită pe ea câteva minute, comparând elementele bordului cu ilustrația. Pornește și oprește ștergătoarele și testează farurile, deși este ziua în amiaza mare. Închide radioul, conduce în tăcere în după-amiaza rece și pustie, prin orașul monoton și lipsit de farmec, pe care nu îl va mai vizita niciodată. Urmează instrucțiunile pe care i le-a dat una dintre asistentele de la spital pentru a ajunge la apartamentul în care a locuit tatăl lui, întrebându-se dacă pe drumul ăsta s-o fi dus el la spital. Ori de câte ori trece pe lângă un restaurant, se gândește să întoarcă, dar până la urmă ajunge într-un cartier rezidențial, cu clădiri în stil victorian care au la intrare peluze pline de zăpadă, iar trotuarele sunt acoperite cu petice de gheață dantelate.

Apartamentul tatălui său face parte dintr-un complex numit Baron’s Court. Dincolo de poartă, sunt aliniate cutii poștale supradimensionate, suficient de mari pentru a cuprinde corespondența pe o lună întreagă. Un bărbat de lângă prima clădire, pe care scrie BIROU DE ÎNCHIRIERI, îl salută din cap când trece pe lângă el, părând că recunoaște mașina. Oare l-a confundat cu tatăl lui? se întreabă, gândul făcându-l să se simtă bine. Clădirile se deosebesc una de alta doar printr-un număr și un nume. În fiecare parte se află și mai multe clădiri, întru totul identice, fiecare având trei etaje, în jurul unui drum cu bucle. Fațade în stil Tudor, mici balcoane metalice, șipci subțiri, de lemn sub trepte. Uniformitatea implacabilă a locului îl deranjează profund, mai mult chiar decât la spital, când a văzut chipul tatălui. Când se gândește că el a trăit singur acolo în ultimele trei luni, simte că-l podidesc lacrimile, dar știe că pe tatăl lui nu îl deranja, că nu era jignit de astfel de lucruri. Parchează în fața clădirii în care locuise el, rămânând în mașină atât cât să vadă un cuplu în vârstă, vioi, care iese din clădire, fiecare cu câte o rachetă de tenis în mână. Își aduce aminte că tatăl lui i-a spus că vecinii sunt în mare parte

pensionari sau persoane divorțate. În jur sunt alei pentru plimbare, un mic complex de gimnastică, un iaz artificial, înconjurat de băncuțe și de sălcii.

Apartamentul tatălui său este la al doilea etaj. Descuie ușa, își scoate pantofii și îi așază pe covorașul de plastic, pe care tatăl lui l-a pus pentru a proteja mocheta albă, de pluș, care se întinde dintr-un perete în altul. Vede o pereche de tenișI și o pereche de șlapi pentru purtat în casă. Ușa se deschide către o sufragerie spațioasă, cu o ușă glisantă în partea dreaptă și o bucătărie în stânga. Pe pereții de culoarea fildeșului, proaspăt zugrăviți, nu e agățat nimic. Pe una dintre laturi, bucătăria este separată de o jumătate de perete, lucru pe care mama lui și l-a dorit dintotdeauna pentru casa lor, ca să gătească și în același timp să vorbească cu cei din altă cameră. Pe frigider se află o fotografie cu el, mama și Sonia, susținută de un magnet cu sigla unei bănci locale. Stau cu toții la Fatehpuri Sikri, cu picioarele acoperite cu material textil, care să-i protejeze de suprafața fierbinte de piatră. Pe atunci era în clasa a noua de liceu, slab și ursuz, Sonia era doar o fetiță, mama purta un *salwar kameeze*[43], cu care îi era rușine să se îmbrace în fața rudelor lor din Calcutta, care se așteptau ca ea să poarte întotdeauna sari. Deschide dulapurile, prima dată pe cele aflate imediat sub blat, apoi pe cele de mai jos. Cele mai multe sunt goale. Găsește patru farfurii, două căni, patru pahare. Într-un sertar, dă peste un cuțit și două furculițe, un tipar pe care îl știe de acasă. În alt dulap, o cutie cu pliculețe de ceai, biscuiți dietetici marca Peek Freans, o pungă de două kilograme de zahăr, care n-a fost pus în recipientul lui, și o cutie cu lapte condensat. Tot acolo, câteva pungi cu mazăre galbenă și o pungă mare, de plastic, cu orez. Un vas pentru fiert orezul stă pe tejghea, scos din priză. Pe marginea aragazului sunt aliniate câteva borcănele cu mirodenii, cu etichete scrise de mână de mama lui. Sub chiuvetă găsește o sticlă de Windex, o cutie cu saci pentru gunoi, un burete.

Trece prin restul apartamentului. În spatele sufrageriei este un mic dormitor în care se află doar un pat și, de partea cealaltă, este o baie cu ușă fără fereastră. Un flacon cu cremă Pond's, alternativă de-o viață a tatălui lui la *after-shave,* stă pe marginea chiuvetei. Se apucă imediat de treabă, începând să pună lucrurile în saci pentru gunoi: condimentele, crema, numărul din revista *Times* aflată lângă patul tatălui său. „Nu aduce nimic acasă", i-a spus mama la telefon. „Noi nu facem așa". La început nu zăbovește asupra niciunui lucru, dar în bucătărie se oprește. Se simte vinovat să arunce mâncarea; dacă ar fi fost tatăl său în locul lui, ar fi împachetat orezul rămas și pliculețele de ceai și le-ar fi pus în valiză. Detesta

orice fel de risipă, într-atât încât îi atrăgea Ashimei atenția că e prea multă apă în ceainic.

În primul drum făcut la subsol, Gogol vede o masă pe care ceilalți chiriași au lăsat lucruri care să fie luate de alții: cărți, casete video, o caserolă albă, cu capac transparent, de sticlă. În curând masa se va umple cu aspiratorul de mână al tatălui său, cu vasul pentru fiert orez, cu casetofonul, televizorul și draperiile. Din punga pe care a adus-o de la spital păstrează portofelul cu patruzeci de dolari, trei carduri de credit, un teanc de chitanțe, fotografii cu Gogol și Sonia de când erau bebeluși. Păstrează fotografia de pe frigider.

Operațiunea îi ia mai mult decât se aștepta. Sarcina de a goli trei camere, practic goale încă dinainte de a începe, îl extenuează. Vede cu uimire câte pungi pentru gunoi a umplut, câte drumuri pe scări a trebuit să facă. Când termină, deja începe să se însereze. Are o listă cu telefoanele pe care trebuie să le dea înainte să se încheie ziua de lucru. La firma de închiriat. La universitate. Să anuleze contractele la utilități. „Ne pare foarte rău", îi spun mai multe persoane pe care nu le-a cunoscut niciodată. „L-am văzut vineri", îi zice unul dintre colegii tatălui lui. „Probabil că a fost un șoc". Firma de închiriat îi transmite să stea liniștit, va trimite pe cineva să ia canapeaua și patul. Când termină, pornește cu mașina spre firma de la care tatăl lui a luat-o în leasing și, ca să ajungă înapoi la Baron's Court, ia un taxi. În hol observă un meniu de pizza care se livrează la domiciliu. Comandă o pizza și în timp ce o așteaptă sună acasă. Timp de o oră sună ocupat; când reușește să sune, mama lui și Sonia dorm, le spune un prieten al familiei. În casă este gălăgie și de-abia acum își dă seama cât de liniște este la el. Se gândește să coboare la subsol să ia înapoi casetofonul și televizorul. În schimb, o sună pe Maxine, descriindu-i detaliile zilei, gândindu-se cu uimire că la începutul acelei zile ea fusese cu el, că a stat în brațele ei, că s-a trezit din somn în patul ei.

— Ar fi trebuit să vin cu tine, zice ea. Încă pot ajunge acolo mâine-dimineață.

— Am terminat. Nu mai este nimic de făcut aici. O să plec mâine-dimineață cu primul avion.

— Sper că nu o să rămâi acolo la noapte, da, Nick? îl întreabă ea.

— Nu am încotro. Nu mai sunt zboruri în seara asta.

— În acel apartament, adică.

Se simte cumva în defensivă; după toate eforturile lui, simte că trebuie să protejeze cele trei camere goale.

— Nu știu pe nimeni aici.

— Pentru numele lui Dumnezeu, pleacă de acolo! Du-te și ia-ți o cameră la un hotel!

— Bine, răspunde el.

Se gândește la ultima dată când l-a văzut pe tatăl lui, cu trei luni în urmă: imaginea lui făcând cu mâna, în timp ce el și Maxine ieșeau cu mașina de pe alee, îndreptându-se spre New Hampshire. Nu-și amintește când a vorbit cu el ultima dată. Acum două săptămâni? Acum patru? Tatăl lui nu era genul care să sune așa des ca mama.

— Erai cu mine, îi spune el.

— Poftim?

— Ultima dată când l-am văzut pe tata. Ai fost acolo.

— Știu. Îmi pare atât de rău, Nick. Promite-mi, te rog, că te duci la hotel!

— Da. Promit.

Închide și deschide cartea de telefoane, uitându-se să vadă ce variante are pentru petrecut noaptea. Este obișnuit s-o asculte, să-i urmeze sfaturile. Formează unul dintre numere. „Bună seara! Cu ce vă pot ajuta?” întreabă o voce. El întreabă dacă sunt camere libere pentru noaptea aceea, dar în timp ce așteaptă răspunsul închide. Nu vrea să stea într-o cameră anonimă. Cât timp este aici, nu vrea să lase gol apartamentul tatălui său. Se întinde pe canapea în întuneric, îmbrăcat, învelindu-se cu haina, preferând-o saltelei goale din dormitor. Stă întins în întuneric câteva ore, adormind și trezindu-se. Se gândește la cum stătuse tatăl lui în acel apartament ieri-dimineață. Ce făcea atunci când a început să se simtă rău? Era la aragaz pregătind ceaiul? Stătea pe canapea, acolo unde acum stă el? Gogol și-l imaginează pe tatăl lui la ușă, aplecându-se ca să se lege la șireturi ultima oară. Îmbrăcându-se cu haina, punându-și fularul și plecând la spital cu mașina. Oprind la semafor, ascultând la radio prognoza meteo, moartea lipsindu-i cu desăvârșire din gând. Până la urmă, e conștient de lumina albăstrie care se strecoară în cameră. Se simte ciudat de lucid, ca și cum, dacă ar fi suficient de atent, ar vedea niște semne de la tatăl lui și ar opri în loc evenimentele zilei. Privește cum se albește cerul, ascultă cum liniștea deplină e înlocuită de murmurul estompat al traficului din depărtare, până când, brusc, se cufundă câteva ore în cel mai adânc somn posibil, cu mintea goală și netulburată, cu membrele total nemișcate și lipsite de greutate.

Este aproape ora zece dimineața când se trezește, în lumina directă a soarelui inundând camera. O durere constantă și nedeterminată îi persistă în partea dreaptă a capului, pornind din adâncul craniului. Deschide ușa glisantă a balconului și iese afară. Ochii îi ard de oboseală. Se uită la iazul artificial, în

jurul căruia, i-a spus tatăl lui la telefon, făcea în fiecare seară douăzeci de ture înainte de cină, ceea ce echivala cu doi kilometri și jumătate. La ora asta pe afară sunt doar câțiva oameni, plimbându-și câțeii, cupluri făcând gimnastică, mișcându-și brațele și purtând bentițe groase, care le acoperă urechile. Își pune haina, iese afară și încearcă o tură în jurul iazului. La început, îi face plăcere aerul rece al dimineții, dar frigul devine tăios, neiertător, săgetându-i trupul și lipindu-i pantalonii de picioare, astfel că se întoarce în apartament. Face un duș, îmbrăcându-se cu aceleași haine pe care le purtase cu o zi înainte. Cheamă un taxi și merge pentru ultima dată la subsol să lase prosopul cu care s-a șters și telefonul gri, cu butoane. Este dus la aeroport și se îmbarcă într-un avion către Boston. Sonia și mama lui vor fi acolo, împreună cu câțiva prieteni de familie, așteptându-l la poarta de sosire. Își dorește să fie altfel. Își dorește să se urce pur și simplu în alt taxi și să meargă pe altă autostradă, amânând momentul când va trebui să dea ochii cu ele. Este îngrozit la gândul că o va vedea pe mama lui, mai mult decât atunci când a trebuit să vadă cadavrul tatălui său la morgă. Cunoaște acum vina pe care au purtat-o părinții lui înăuntrul lor, vina de a nu putea face nimic când părinții lor au murit în India, de a ajunge acolo la săptămâni, uneori chiar la luni după, când nu mai era nimic de făcut.

În drum spre Cleveland, călătoria părea că nu se mai termină, dar de data asta, uitându-se în gol prin hublou, simte în coșul pieptului cum coboară avionul, mult prea curând. Chiar înainte de aterizare, se duce la toaletă și se spală în chiuveta mică, de tablă. Se șterge pe față și se uită în oglindă. În afară de barba de o zi, arată exact la fel. Își amintește când a murit bunicul dinspre tată, cândva în anii șaptezeci, își amintește țipetele mamei când a intrat peste tata, care își rădea tot părul cu un aparat de ras de unică folosință. Scalpul îi sângera în multe locuri și câteva săptămâni purtase o șapcă să-i ascundă rănile. „Oprește-te, te rănești!” spusese mama lui. Tatăl lui închisese ușa și o încuiase, apoi ieșise chel. După câțiva ani, Gogol aflase semnificația acestui gest, și anume că este datoria unui fiu bengalez să se radă pe cap la moartea părinților lui. Dar atunci era prea mic să înțeleagă; când s-a deschis ușa de la baie, a râs când și-a văzut tatăl rămas fără păr și îndurerat, iar Sonia, atunci doar un bebeluș, a izbucnit în plâns.

În prima săptămână nu sunt niciodată singuri. Acum, că nu mai sunt o familie cu patru membri, devin o gospodărie cu zece, uneori douăzeci de persoane care vin la ei să stea în tăcere în sufragerie, cu capetele plecate, bând ceai, o mână de

oameni care încearcă să suplinească pierderea părintelui. Mama lui și-a șters alunița purpurie. Și-a scos brățara metalică de căsătorie, forțând-o să iasă cu săpun lichid, la fel și celelalte brățări pe care le-a purtat întotdeauna. Acasă la ei sosesc încontinuu bilete și flori, de la colegii de la universitate ai tatălui său, de la femeile care lucrează cu mama ei la bibliotecă, de la vecini care în mod normal nu fac mai mult decât să îi salute discret cu mâna când se află pe peluză. Îi sună oameni de pe Coasta de Vest, din Texas, Michigan și D.C. Toți oamenii din agenda mamei, întotdeauna adăugați, niciodată șterși, toți sunt șocați. Cine a lăsat tot pentru a veni în această țară, pentru a avea o viață mai bună, însă doar pentru a muri aici? Telefonul sună încontinuu, pe ei îi dor urechile de la vorbitul cu atâția oameni, gâtlejurile lor devin neputincioase de la aceleași explicații, rostite de nenumărate ori. Nu, nu era bolnav, spun ei; da, a fost cu totul neașteptat. Un mic necrolog apare în ziarul local, cu numele Ashimei, al lui Gogol și al Soniei, menționând că cei doi copii au învățat la școlile din oraș. În toiul nopții, își sună rudele din India. Pentru prima dată în viață, acum ei sunt cei care le dau vești proaste.

Zece zile după moartea tatălui, el, mama și cu Sonia au un regim alimentar de doliu, fără carne și fără pește. Mănâncă numai orez, *dal* și legume, pregătite simplu. Gogol își aduce aminte că a trebuit să facă la fel ca atunci când era mai mic, când au murit bunicii lui, iar mama a țipat la el pentru că a uitat și a mâncat un hamburger la școală. Își aduce aminte că atunci era plictisit că trebuie să urmeze un ritual pe care nimeni din cei cunoscuți nu îl urma, în onoarea unor oameni pe care îi văzuse doar de câteva ori. Își amintește de tatăl lui stând pe un scaun, nebărbierit, uitându-se prin ei, fără să vorbească. Își amintește de mesele luate în tăcere deplină, cu televizorul închis. Acum, când stau împreună la masa din bucătărie, în fiecare seară, la ora șase și jumătate, părând că este mai degrabă miezul nopții, cu scaunul tatălui gol, această hrană fără carne este singurul lucru care pare să aibă sens. Nu se pune problema să sară peste masă; dimpotrivă, timp de zece zile cei trei sunt în mod ciudat înfometați, nerăbdători să mănânce tot ce au în farfurii. Hrana e lucrul acela care le organizează ziua: sunetul de mâncare încălzită în cuptorul cu microunde, al celor trei farfurii luate de pe raft, al celor trei pahare umplute. Toate celelalte – telefoanele, florile care sunt peste tot, vizitatorii, orele pe care le petrec stând împreună în sufragerie, fără să poată rosti vreun cuvânt, toate acestea nu înseamnă nimic. Fără să spună nimic, se simt bine că acesta este singurul moment al zilei când sunt singuri, izolați, ca o familie; chiar dacă mai sunt vizitatori care zăbovesc prin casă,

doar ei trei iau parte la această masă. Și doar în timpul ei durerea li se mai domolește, absența impusă a anumitor mâncăruri din farfurii invocând întrucâtva prezența tatălui.

În a unsprezecea zi, invită la ei câțiva prieteni pentru a marca sfârșitul doliului. Pe jos, într-un colț al sufrageriei, are loc o ceremonie religioasă; lui Gogol i se spune să stea în fața unei fotografii cu tatălui lui, în timp ce un preot cântă încet versuri în sanscrită. Înainte de ceremonie, au petrecut toată ziua căutând o fotografie pe care să o înrămeze, parcurgând albumele. Dar aproape că nu există fotografii în care tatăl lui să fie singur, el, care se afla întotdeauna în spatele obiectivului. Se hotărăsc să taie dintr-o fotografie în care sunt el și Ashima, stând împreună în fața mării, cu ani în urmă. Este îmbrăcat ca un american, cu geacă și fular. Sonia duce fotografia la atelierul foto pentru a o mări. Pregătesc o masă complicată, peștele și carnea fiind cumpărate într-o dimineață geroasă din Chinatown și Haymarket, gătite așa cum îi plăceau tatălui lui cel mai mult, cu cartofi mulți și coriandru proaspăt. Când închid ochii, e ca atunci când organizează o petrecere ca oricare alta, cu casa mirosind a mâncare. Toți acei ani de petreceri i-au pregătit, cumva. Ashima se teme că nu este suficient orez; Gogol și Sonia iau hainele musafirilor și le duc sus, pe patul din camera de oaspeți. Prietenii pe care părinții lui și i-au făcut în aproape treizeci de ani așteaptă acum să-și exprime condoleanțele, mașini din șase state sunt parcate de la un capăt la altul al Pemberton Road.

Maxine vine cu mașina de la New York, aducându-i lui Gogol hainele pe care în mod normal el le are acolo, laptopul, corespondența. Șefii lui i-au dat o lună liberă. Este un pic surprins să o vadă, i-o prezintă Soniei. De data aceasta nu îi pasă cum ar putea să i se pară ei felul în care arată casa și grămada de pantofi ai invitaților lăsați la ușă. Își dă seama că se simte inutilă, oarecum exclusă, în casa plină de bengalezi. Dar nu se străduiește să îi traducă ce zic oamenii, să o prezinte tuturor sau să stea în apropierea ei. „Îmi pare foarte rău”, o aude spunându-i mamei lui, conștient că moartea tatălui său n-o afectează câtuși de puțin pe Maxine. „Nu puteți sta cu mama voastră la nesfârșit”, spune Maxine când rămân singuri în camera lui câteva momente, după ceremonie, stând unul lângă altul pe marginea patului. „Știi și tu”. Rostește cuvintele cu blândețe, îi atinge obrazul cu mâna. El se uită lung la ea, îi ia mâna și i-o așază înapoi în poală.

— Mi-e dor de tine, Nikhil.

El dă dezaprobator din cap.

— Ce zici de Anul Nou?

— Ce să zic?

— Mai vrei să încercăm să mergem la New Hampshire?

Discutaseră să plece doar ei doi, Maxine să îl ia de Crăciun și să stea la casa de lângă lac. Ea urma să-l învețe să schieze.

— Nu cred.

— S-ar putea să îți facă bine, zice ea, aplecându-și capul într-o parte și uitându-se prin cameră. Să pleci departe de toate astea.

— Dar nu vreau să plec.

•

În săptămânile care urmează, pe măsură ce gardurile și ferestrele vecinilor sunt împodobite cu șiraguri de lumini colorate, iar ei primesc teancuri întregi de felicitări de Crăciun, fiecare își asumă o sarcină pe care în mod normal o făcea tatăl lui. Dimineața, mama se duce la cutia poștală și ia ziarul. Sonia merge cu mașina în oraș și face cumpărăturile săptămânale. Gogol plătește facturile și dă zăpada de pe alee când ninge. În loc să aranjeze felicitările de Crăciun pe polița șemineului, Ashima se uită la adresa expeditorului și, fără să deschidă plicurile, le aruncă.

Fiecare mic eveniment pare o mare realizare. Mama stă și vorbește la telefon ore în șir și a schimbat deja numele de pe conturile din bancă, de la ipotecă și de pe facturi. Mulți ani de acum înainte, nu va putea stăvili valul de corespondență nesolicitată care continuă să sosească pe numele soțului decedat. În după-amiezile palide și mohorâte, Gogol se duce să alerge. Câteodată ia mașina până la universitate, parchează în spatele facultății unde a predat tatăl lui și aleargă pe drumurile din campus, prin universul limitat și pitoresc care a reprezentat lumea lui în ultimii douăzeci și cinci de ani. După o vreme, la sfârșit de săptămână, merg în vizită pe la prietenii lor care locuiesc în suburbiile din apropiere. Gogol conduce la dus, Sonia la întors. Ashima stă pe bancheta din spate. În casele prietenilor, mama lui spune povestea cu telefonul pe care l-a dat la spital. „Se dusese pentru o durere de stomac”, spune ea de fiecare dată, recitând detaliile acelei după-amiezi, fâșiile roz de pe cer, teancul de felicitări, ceașca de ceai pe care o avea alături, povestind într-un fel în care el nu suportă să-l mai audă, un fel care în scurt timp ajunge să îl îngrozească. Prietenii îi sugerează să se ducă în India, să își vadă fratele și verii o vreme. Dar, pentru prima dată în viață, Ashima nu-și dorește să plece la Calcutta, cel puțin nu acum. Refuză să fie atât de departe de locul unde și-a trăit viața soțul ei, de țara în care a murit. „Acum știu de ce a plecat la Cleveland”, le spune ea oamenilor, refuzând chiar și acum, când el e mort, să rostească numele soțului său. „Voia să mă învețe să trăiesc singură”.

În ianuarie, după sărbătorile pe care nu le sărbătoresc, în primele zile ale anului pe care tatăl lui nu a mai apucat să le trăiască, Gogol se urcă în tren să se întoarcă la New York. Sonia rămâne cu Ashima, gândindu-se să închirieze un apartament în Boston sau în Cambridge, pentru a fi aproape de ea. Vin la gară să îl conducă, stând pe peron, în frig, familia lui micșorată, chinuindu-se în zadar să-l vadă pe Gogol, care le face cu mâna prin fereastra închisă la culoare. Își aduce aminte că în primul an de facultate, când se întorcea la Yale, întotdeauna veneau cu toții să îl conducă. Și, deși în timp plecările lui deveniseră ceva obișnuit, tatăl lui stătea mereu pe peron până când nu se mai vedea trenul. Acum, Gogol bate ușor în geam cu degetele îndoite, însă trenul pornește, în timp ce mama lui și Sonia încă se chinuiesc să îl zărească.

Trenul se pune în mișcare zăngănind, se leagănă dintr-o parte în alta, locomotiva făcând un zgomot asemănător cu elicea unui avion. Sirena sună intermitent în tonuri minore. El stă pe partea stângă a trenului, cu fața luminată de razele puternice ale soarelui. Pe geam sunt lipite instrucțiuni de deschidere a ferestrei, în caz de urgență, în trei etape. Zăpada acoperă pământul de culoarea paiului. Copacii seamănă cu niște lănci, frunze uscate, ca de bronz, rămase din anotimpul trecut, atârnă de unele ramuri. Vede spatele caselor din cărămidă și lemn. Mici peluze înzăpezite. Un strat gros de nori de iarnă se oprește în apropierea orizontului. În seara aceasta se așteaptă ninsoare, poate chiar abundentă. Undeva, în compartiment, aude o tânără vorbind cu iubitul ei la telefonul mobil, râzând ușor. Ea vorbește despre unde să se întâlnească la cină, după ce ajunge în oraș. „M-am plictisit atât de tare”, se plânge ea. Și Gogol va ajunge la New York la timp pentru cină. Maxine va fi acolo să-l întâmpine la Penn Station, ceva ce nu s-a obosit să facă până acum, așteptându-l de obicei la panoul de sosiri și plecări.

Peisajul se smucește înainte, dispare, trenul aruncă o umbră trecătoare pe clădirile greu de definit. Șinele seamănă cu niște trepte nesfârșite, care se întind înainte, nu în sus, bine ancorate în pământ. Între Westerly și Mystic, șinele sunt înclinate, încorporate în terenul în pantă, astfel încât parcă tot trenul amenință să deraieze. Deși ceilalți călători rareori comentează acest lucru, așa cum fac, de exemplu, când la New Haven locomotiva diesel se schimbă cu una electrică, provocând o zgâlțâitură bruscă, această schimbare îi atrage atenția lui Gogol, fie că este ațipit, citește o carte, discută cu cineva sau este afundat în gânduri. Trenul se înclină în stânga când merge spre sud, spre New York, sau spre dreapta, când se îndreaptă spre Boston. În acel scurt moment de posibil pericol, se

gândește întotdeauna la celălalt tren, pe care nu l-a văzut niciodată, acela care aproape i-a ucis tatăl. Se gândește la dezastrul care i-a dăruit acest nume.

Trenul se îndreaptă, înclinarea rămâne în spate. Iarăși îi simte mișcarea la mijlocul spatelui. Câțiva kilometri șinele îmbrățișează oceanul, care este atât de aproape, încât l-ar putea atinge. Cele mai mici valuri lovesc țărmul la doar câțiva centimetri. Vede un pod de piatră, insule împrăștiate, de mărimea unor camere, case gri și albe, cu priveliști încântătoare. Case pătrățoase, construite pe piloni. Bâtlani și cormorani singuratici stau în vârful unor țăruși albi. Bărci cu catarge goale se înghesuie în micul port de ambarcațiuni. E o priveliște care i-ar fi plăcut tatălui său și Gogol își amintește de câte ori au mers toți la mare cu mașina cu ai lui, în după-amiezi reci de duminică. Zile când era atât de frig, încât stăteau cu toții în mașină, în parcare, privind apa, părinții lor bând ceai dintr-un termos și motorul rămânând pornit ca să fie cald în mașină. O dată au fost la Cape Cod, mergând cu mașina de-a lungul acelei fâșii unduitoare de uscat până au ajuns la capăt. Împreună cu tatăl lui au mers pe jos până pe ultima palmă de pământ, au traversat digul, un șir de pietre gri, înclinate, și apoi au mers pe ultima coamă de nisip. Mama s-a oprit după câteva pietre și i-a așteptat cu Sonia, care era prea mică să meargă cu ei doi. „Nu vă îndepărtați prea mult!” i-a avertizat mama lui. „Nu vă duceți unde nu vă pot vedea!” La jumătatea drumului au început să îl doară picioarele, dar tatăl lui s-a dus mai departe, oprindu-se din când în când să-i întindă mâna lui, cu corpul ușor înclinat când se oprea pe câte o piatră. Stând acolo, pe bolovani, suficient de departe pentru a se gândi o clipă care e cel mai bun drum să ajungă la următorul, apa îi înconjurase din ambele părți. Era începutul iernii, în bălțile formate de maree înotau rațe. „Este prea mic”, strigase mama lui. „Mă auzi? E prea mic să se ducă atât de departe”. Gogol se oprise atunci, crezând că poate tatăl lui e de acord. „Tu ce zici?” îl întrebase el, în schimb. „Ești prea mic? Nu, nu cred”.

La capătul digului, în partea dreaptă, se întindea un câmp de trestii galbene și dincolo de el erau dune, după care urma oceanul. Se așteptase ca tatăl lui să se întoarcă, dar au mers mai departe pe nisip. Pășeau de-a lungul apei din stânga lor, îndreptându-se către far, au trecut pe lângă epave ruginite, pe lângă schelete de pești cu cranii îngălbenite și pe lângă un pescăruș mort, al cărui piept pufos tocmai se pătase de sânge. Au început să adune pietricele negre, cu dungi albe, circulare, îndesându-le în buzunare. Își amintește de urmele lăsate în nisip de tatăl său; din cauza șchiopătatului, vârful pantofului

drept era întotdeauna întors spre interior, stângul orientat spre înainte. Umbrele lor din ziua aceea erau ciudat de alungite și de subțiri, aplecându-se una spre cealaltă, proiectate de soarele după-amiezii târzii din spatele lor. S-au oprit să se uite la o geamandură de lemn crăpată, vopsită în albastru și alb, în formă de umbrelă veche. Suprafața îi era acoperită de șiruri maronii de alge și plină de scoici. Tatăl lui a ridicat-o și a studiat-o, arătându-i o midie vie dedesubt. Până la urmă, au ajuns la baza farului, epuizați, cu apa înconjurându-i din trei părți, verde-deschis spre port și azurie în față. Înfierbântați de efort, și-au descheiat hainele. Tatăl lui s-a îndepărtat ca să urineze. L-a auzit strigând – lăsaseră aparatul de fotografiat la mama lui. „Am bătut tot drumul ăsta și n-am făcut nicio fotografie!” spusese el, dând din cap dezaprobator. A băgat mâna în buzunar și a aruncat în apă pietricelele. „Înseamnă că va trebui să ținem minte”. Au privit în jur, la orașul gri și alb, care lucea dincolo de port. Apoi au luat-o înapoi, încercând o vreme să nu facă pași în plus, călcând pe urmele lăsate la venire. Vântul se pornise atât de puternic, încât din când în când trebuiau să se oprească.

— O să ții minte, Gogol? îl întrebase tatăl lui, întorcându-se spre el, Gogol acoperindu-și urechile cu mâinile, ca niște apărătoare.

— Cât trebuie să țin minte?

Printre rafalele de vânt, l-a auzit pe tatăl lui râzând. Stătea acolo, așteptându-l pe el să îl ajungă din urmă și întinzându-i o mână când a ajuns aproape.

— Încearcă să ții minte mereu! i-a răspuns când a venit lângă el, îndrumându-l înapoi peste dig, spre locul unde așteptau mama lui și Sonia. Să ții minte că tu și cu mine am făcut drumul ăsta, că am fost împreună într-un loc de unde nu mai avem unde să mergem.

8.

A trecut un an de la moartea tatălui său. El încă locuiește în New York, în apartamentul închiriat din Amsterdam Avenue. Lucrează la aceeași firmă. Singura diferență semnificativă din viața lui, în afară de absența permanentă a tatălui, este absența lui Maxine. La început a fost răbdătoare cu el, o vreme i-a dat voie să intre din nou în viața ei, după serviciu ducându-se acasă la părinții ei, în lumea lor în care nu se schimbase nimic. La început, i-a tolerat tăcerile din timpul cinei, indiferența din pat, nevoia de a vorbi în fiecare seară cu mama lui și cu Sonia, de a le vizita la sfârșit de săptămână, fără a o lua și pe ea. Dar nu a mai fost îngăduitoare când a fost exclusă din planurile familiei lui de a merge la Calcutta în acea vară, să-și vadă rudele și să împrăștie în Gange cenușa lui Ashoke. În curând au început să se certe din acest motiv, dar și din altele, Maxine ajungând atât de departe într-una dintre zile, încât a recunoscut că s-a simțit geloasă pe mama și pe sora lui, acuzație care lui i s-a părut atât de absurdă, încât nu a mai avut energie să continue cearta. Prin urmare, la câteva luni după moartea tatălui, a ieșit definitiv din viața lui Maxine. Recent, întâlnindu-se întâmplător cu Gerald și Lydia într-o galerie, a aflat că fiica lor e logodită cu un alt bărbat.

În weekend ia trenul până în Massachusetts, spre casa în care fotografia tatălui său, cea folosită la slujba religioasă, e înrămată și agățată pe un perete din holul de la etaj. La comemorarea lui și la ziua lui de naștere, o zi pe care nu au sărbătorit-o niciodată când el era în viață, toți trei stau în fața fotografiei, așază o ghirlandă de petale de trandafir în jurul ramei și ung cu santal fruntea tatălui său. Tocmai fotografia aceea, mai mult decât orice, îl trage acasă de fiecare dată și într-o bună zi, ieșind din baie și aruncând o privire la fața zâmbitoare a tatălui său, își dă seama că e cel mai apropiat lucru de un mormânt pe care îl are tatăl său.

Vizitele acasă sunt acum altfel; de cele mai multe ori, Sonia gătește. Sonia încă stă acolo cu mama ei, în camera în care stătuse în copilărie și în adolescență. Patru zile pe săptămână pleacă la cinci și jumătate, ia autobuzul până la gară și apoi merge în centrul Bostonului. Lucrează la un birou de avocatură și încearcă să intre la una dintre facultățile de drept aflate în zonă. Ea o duce cu mașina pe mama ei la petrecerile din weekend și la Haymarket duminica dimineață. Mama lor a slăbit, părul i-a încărunțit. Veșmântul ei alb, încheieturile ei goale îl îndurerează când o vede prima oară. De la Sonia află cum își petrece serile, singură în pat, fără să poată dormi,

uitându-se la televizor fără sonor. Într-un weekend, el îi propune să meargă pe una din plajele unde tatălui lui îi plăcea să se plimbe. La început mama e de acord, înveselită de propunere, dar, cum iese din mașină, în bătaia vântului, intră înapoi, spunând că așteaptă înăuntru.

El se pregătește de examenul de licență, chinul de două zile care îi va permite să devină arhitect licențiat, să-și semneze proiecte cu propriul nume și să deseneze. Învață în apartamentul lui și, uneori, la una dintre bibliotecile de la Columbia, deprinzând aspecte practice ale meseriei: electricitate, materiale, forțe de rezistență. Se înscrie la un curs de pregătire pentru examen. Grupa se întâlnește de două ori pe săptămână, seara, după orele de serviciu. Îi place pasivitatea pe care o implică statul într-o sală de curs, ascultarea unui profesor, faptul de a i se spune ce să facă. Îi amintește de viața de student, o perioadă când tatăl lui era încă în viață. E o grupă mică și la sfârșitul orei câțiva dintre ei încep să iasă la un pahar. Deși e invitat și el, întotdeauna refuză. Apoi, într-o zi, când ies din sală, una dintre tipe îl abordează, spunând „Ce scuză ai, ia zi-mi?", și, pentru că nu are niciuna, în seara aceea merge și el. Femeia se numește Bridget și la bar stă lângă ea. E atrăgătoare, cu părul brunet, tuns foarte scurt, tunsoare care ar arăta dezastruos la cele mai multe femei. Ea vorbește încet, cu grijă, fără grabă. A crescut în sud, în New Orleans. Îi zice că lucrează la o firmă mică, o echipă soț-soție, care are sediul într-o clădire de gresie din Brooklyn Heights. Un timp vorbesc despre proiectele la care lucrează, despre arhitecții pe care îi admiră amândoi: Gropius, Van der Rohe, Saarinen. E de aceeași vârstă cu el și e căsătorită. Se întâlnește cu soțul ei în weekend; el este profesor la o facultate din Boston. Se gândește la părinții lui, care au trăit despărțiți în ultimele luni de viață ale tatălui său. „Cred că e greu", îi spune el. „Poate fi", răspunde ea. „Dar am avut de ales între varianta asta și a fi angajată în New York". Îi povestește despre casa pe care soțul ei a închiriat-o în Brookline, o locuință mare, în stil victorian, care costă mai puțin de jumătate decât apartamentul lor cu două camere din Murray Hill. Îi spune că soțul ei a insistat să treacă și numele ei pe cutia poștală și ca la robotul telefonic să înregistreze vocea ei. A insistat chiar să pună în șifonier câteva dintre hainele ei și un ruj în dulapul din baie. Îi explică lui Gogol că pe soțul ei îl încântă astfel de iluzii, îl consolează, în timp ce ea le consideră lucruri care nu fac decât să îi amintească ce-i lipsește.

În seara aceea împart un taxi până la apartamentul lui. Sub pretextul că are nevoie la toaletă, Bridget intră în baie și, când iese, verigheta i-a dispărut de pe deget. Când sunt împreună, el

este foarte lacom; a trecut mult timp de când a făcut dragoste ultima dată. Dar nu se gândește să se întâlnească și în alte contexte cu ea. În ziua în care își propune să exploreze Rhode Island cu *Ghidul New York*-ului în mână, nu se gândește că ar putea să o invite și pe ea. Numai de două ori pe săptămână, în serile în care are loc cursul de pregătire, el așteaptă cu nerăbdare compania ei. Niciunul nu are numărul de telefon al celuilalt. El nu știe exact unde locuiește ea. Merg mereu în apartamentul lui. Nu rămâne niciodată peste noapte. Lui îi plac aceste limitări. N-a mai avut o relație cu o femeie în care să fie implicată doar o mică părticică din el, în care așteptările de la el să fie atât de mici. Nu știe și nici nu vrea să știe cum îl cheamă pe soțul ei. Într-un weekend, în tren, în drum spre Massachusetts, unde se duce să le vadă pe mama și pe Sonia, se intersectează cu un tren din sud, și el se întreabă dacă soțul ei o fi în acel tren, mergând să o vadă pe Bridget. Brusc, își imaginează casa în care soțul ei locuiește singur, în care tânjește după ea, cutia poștală care poartă numele soției necredincioase și în care, lângă trusa lui de bărbierit, se află rujul ei. Abia atunci se simte vinovat.

•

Din când în când, mama lui îl întreabă dacă are o iubită nouă. În trecut, aborda subiectul în mod defensiv, însă acum speră, fiind în același timp îngrijorată. La un moment dat, îl întreabă dacă există vreo șansă să reia legătura cu Maxine. Când îi amintește că ei nu i-a plăcut Maxine, mama lui îi zice că nu asta e ideea, ci ca el să își vadă mai departe de viața lui. El încearcă să-și păstreze calmul în timpul acestor discuții, străduindu-se să nu o acuze că se amestecă în viața lui, cum ar fi făcut altă dată. Când îi spune că nu are nici măcar treizeci de ani, ea îi răspunde că la vârsta aia ea sărbătorea al zecelea an de căsătorie. Este conștient, fără să i se fi zis, că moartea tatălui a grăbit anumite așteptări în ceea ce îl privește, că până acum mama ar fi vrut să îl știe așezat la casa lui. Faptul că este singur nu îl deranjează, însă știe că asta o deranjează pe mama lui. Ea îi povestește despre logodnele și căsătoriile copiilor bengalezi care au crescut în Massachusetts și despre cele ale verilor lui din India. Îi subliniază chiar și apariția nepoților.

Într-o zi, când vorbesc la telefon, îl întreabă dacă n-ar vrea să sune pe cineva. O știe încă de când erau mici, îi spune mama lui. O cheamă Moushumi Mazoomdar. El își amintește vag de ea. Este fiica unor prieteni de-ai părinților lui, care au locuit o vreme în Massachusetts și s-au mutat în New Jersey când el era la liceu. Avea un accent britanic. La petreceri, stătea întotdeauna cu o carte în mână. Asta este tot ce își amintește despre ea – detalii care nu sunt atrăgătoare, dar nici

neatrăgătoare. Mama lui îi zice că e cu un an mai mică decât el, că are un frate mult mai mic și că tatăl ei este un chimist renumit, care are și o invenție omologată. Că el obișnuia să îi spună mamei ei, Rina Mashi, și tatălui ei, Shubir Mesho. Părinții ei au venit cu mașina de la New Jersey la funeraliile tatălui său, însă Gogol nu-și amintește. Acum Moushumi locuiește la New York, este studentă în ultimul an la NYU[44]. Ar fi trebuit să se căsătorească în urmă cu un an, o căsătorie la care el, mama lui și Sonia au fost invitați, însă logodnicul ei, un american, s-a răzgândit după ce se făcuseră rezervările, se trimiseseră invitațiile și se făcuse lista de cadouri. Părinții ei sunt puțin îngrijorați. I-ar face bine să aibă un prieten, zice mama lui. Ce-ar fi s-o sune?

Când îl întreabă dacă are un pix să-și noteze numărul ei de telefon, o minte că da, fără s-o asculte când îi dictează cifrele. Nu are de gând să o sune pe Moushumi; examenul e foarte curând și, în plus, oricât ar vrea să o facă fericită pe mama lui, nu acceptă ca ea să-i facă acum cunoștință cu cineva. Refuză să meargă atât de departe. Data următoare când vine acasă în weekend, mama lui aduce iar vorba. Acum, pentru că sunt în aceeași încăpere, notează numărul de telefon, fără a avea însă de gând s-o sune. Dar mama lui insistă, amintindu-i, cu următoarea ocazie când vorbesc, că părinții ei au venit la înmormântarea tatălui său și că măcar atâta lucru poate să facă și el. O ceașcă de ceai, o conversație – chiar nu are timp?

•

Se întâlnesc într-un bar din East Village, pe care l-a propus Moushumi când au vorbit la telefon. Este un spațiu mic, întunecos și liniștit, o singură cameră pătrată, cu doar trei separeuri pe unul dintre pereți. Când ajunge el, ea este deja acolo, stând la bar, citind o carte cu coperte cartonate, iar când ridică privirea, deși ea e cea care îl așteaptă, el are sentimentul că o întrerupe. Are o față suplă, trăsături plăcute, de felină, sprâncene subțiri și drepte. Ochii îi sunt puternic machiați și pe pleoapă au câte o dungă groasă de dermatograf, în stilul vedetelor de film din anii ’60. Are părul pieptănat cu cărare pe mijloc, prins într-un coc, și poartă ochelari eleganți, cu ramă îngustă. O fustă gri, de lână și un pulover albastru, subțire i se mulează sugestiv pe corp. Picioarele îi sunt acoperite cu colanți negri, opaci. O grămadă de pungi albe de cumpărături zac la picioarele scaunului ei. La telefon, el nu s-a obosit s-o întrebe cum arată, bănuind că o va recunoaște, dar acum nu mai este atât de sigur.

— Moushumi? rostește, apropiindu-se.

— Salut! spune ea, închizând cartea și sărutându-l amical pe ambii obraji.

Cartea are o copertă simplă, sidefată, și un titlu în franceză. Accentul ei britanic, unul dintre puținele lucruri pe care și le amintește clar despre ea, a dispărut, are același accent american ca el și aceeași voce groasă și serioasă cu care l-a surprins când au vorbit la telefon. Ea și-a comandat deja un martini cu măsline. Lângă pahar se află un pachet de țigări Dunhill.

— Nikhil? îl întreabă când se așază pe scaunul de bar de lângă ea și comandă un whiskey *single malt.*

— Da.

— Adică opusul lui Gogol.

— Da.

Când a sunat-o, l-a enervat că nu l-a recunoscut ca fiind Nikhil. Este prima dată când se întâlnește cu o femeie care l-a cunoscut pe vremea când avea celălalt nume. La telefon i s-a părut că e precaută și întrucâtva suspicioasă, cum era și el. Conversația fusese scurtă și destul de ciudată. „Sper că nu te deranjează că te sun", începuse el, după ce i-a explicat că își schimbase numele. „Stai să îmi verific agenda", îi răspunsese ea, când o întrebase dacă e liberă duminică seara, să se întâlnească la un pahar, și apoi îi ascultase pașii tropăind pe o podea goală din lemn.

Îl studiază câteva clipe, mișcându-și jucăuș buzele.

— Din câte îmi aduc aminte, dat fiind că ești cu un an mai mare decât mine, am fost învățată de părinții mei să îți spun Gogol Dada.

El este conștient că barmanul se uită scurt la ei, evaluându-le potențialul. Simte parfumul ei, ceva un pic copleșitor, care îl duce cu gândul la mușchi umed și la prune uscate. Liniștea și intimitatea camerei îl tulbură.

— Hai să nu mai vorbim despre asta!

Ea râde.

— Beau pentru asta! spune ea, ridicând paharul. N-am făcut niciodată așa, desigur, adaugă ea.

— Ce să faci?

— Să îți spun Gogol Dada. De fapt, nu îmi aduc aminte ca noi să fi vorbit vreodată.

El ia o gură din băutură.

— Nici eu.

— Eu nu am mai făcut niciodată chestia asta, zice ea după un timp.

Vorbește deschis, însă chiar și așa își ferește privirea.

El știe la ce se referă. Totuși, o întreabă:

— Ce anume?

— Să vin la o întâlnire pe nevăzute, aranjată de mama.

— Păi, nu este chiar o întâlnire pe nevăzute, spune el.

— Nu?

— Ne cunoaștem deja, oarecum.

Ea ridică din umeri și zâmbește scurt, ca și cum încă nu e convinsă. Dinții îi sunt strânși unii în alții, fără a fi complet drepți.

— Da. Cred că da.

Împreună se uită cum barmanul pune un CD în combina aflată pe perete. Ceva jazz. Este recunoscător pentru asta.

— Mi-a părut tare rău când am aflat ce s-a întâmplat cu tatăl tău, spune ea.

Deși pare că îl compătimește sincer, el se întreabă dacă ea chiar își mai aduce aminte de tatăl lui. Este tentat să o întrebe, dar dă din cap. „Mersi”, iată tot ce poate spune el.

— Cum se descurcă mama ta?

— Bine, presupun.

— Îi e bine acum, că este singură?

— Stă Sonia cu ea.

— Ah. Asta e bine. Cred că așa ești și tu mai liniștit.

Se întinde după pachetul de Dunhill, deschide cutia și scoate foița aurie de protecție. După ce îi oferă o țigară, ia cutia cu chibrituri din scrumiera de pe bar și își aprinde singură țigara.

— Voi stați în aceeași casă unde veneam să vă vizităm? întreabă ea.

— Mda.

— Îmi aduc aminte casa.

— Serios?

— Îmi aduc aminte că aleea pentru mașină se afla în partea dreaptă, stând cu fața la casă. Peluza era străbătută de o alee cu lespezi de piatră.

Faptul că ea își amintește atât de exact asemenea detalii e pentru el uimitor și în același timp înduioșător.

— Uau! Sunt impresionat.

— Îmi mai aduc aminte că ne uitam mult la televizor, într-o cameră cu podeaua acoperită cu mochetă groasă, de culoare maro-auriu.

El oftează.

— Încă mai e.

Ea își cere scuze că nu a participat la ceremonia funerară, pe atunci era la Paris. Acolo a locuit după ce a absolvit Universitatea Brown, îi explică. Acum e doctorand în literatură franceză la NYU. Locuiește în oraș de doi ani. A petrecut ultima vară lucrând două luni în departamentul de management al unui hotel scump din oraș. Serviciul ei consta în a strânge și îndosaria toate chestionarele despre satisfacția clienților, completate de oaspeții hotelului, a face copii xerox și apoi a le distribui persoanelor care se ocupau cu asta. Treaba

asta simplă îi ocupa toată ziua. Era uimită de interesul cu care clienții completau chestionarele. Se plângeau că pernele erau prea tari sau prea moi, că în jurul chiuvetei nu era suficient spațiu pentru obiectele de toaletă sau că lenjeria de pe pat avea un fir dus. Mulți clienți nu plăteau din buzunar camera. Erau participanți la conferințe și toate cheltuielile erau acoperite de organizatori. O persoană reclamase faptul că un afiș de arhitectură aflat deasupra biroului avea o pată de praf sub sticlă.

Gluma îl face să râdă.

— Cred că eu eram! speculează el.

Ea râde.

— De ce ai plecat de la Paris la New York? întreabă el. Mă gândesc că mai degrabă studiezi literatură franceză în Franța.

— Dragostea m-a adus aici, răspunde ea.

Sinceritatea ei îl surprinde.

— Cu siguranță ai aflat despre dezastrul de dinaintea nunții mele, continuă ea

— Nu chiar, minte el.

— Ei bine, ar trebui să fi aflat, clatină ea din cap dezaprobator. Toți bengalezii de pe Coasta de Est au aflat.

Vorbește degajat despre asta, însă în voce el simte și o nuanță de amărăciune.

— De fapt, sunt sigură că tu și familia ta ați fost invitați la nuntă.

— Când ne-am văzut noi doi ultima oară? întreabă el, chinuindu-se să schimbe subiectul.

— Să îmi spui dacă greșesc, dar cred că ne-am văzut la petrecerea ta de absolvire a liceului.

Îl deranjează să își aducă aminte de un spațiu puternic luminat din pivnița unei biserici, pe care părinții lui și prietenii lor îl închiriau uneori pentru petreceri mari. Era locul unde se țineau în mod normal orele școlii de duminică. Pe holuri erau citate despre Iisus. Își amintește de mesele mari, pliante, pe care le-a aranjat cu tatăl lui, de tablele de scris de pe pereți, pe Sonia urcată pe un scaun, scriind „Felicitări!”

— Ai fost și tu?

Ea dă din cap afirmativ.

— A fost chiar înainte de a ne muta la New Jersey. Tu ai stat cu prietenii tăi americani de la școală. Au fost și unii dintre profesorii tăi. Păreai cam jenat de situație.

El clatină din cap.

— Nu îmi amintesc de tine la petrecerea aia. Am vorbit cu tine?

— M-ai ignorat complet. Dar nu contează. Zâmbește. Sunt sigură că îmi luasem o carte cu mine.

Comandă al doilea rând de băuturi. Barul începe să se umple, grupuri mici ocupând fiecare dintre separeuri, oamenii stând pe ambele părți. Intră un grup mare și acum în spatele lor stau clienți care comandă băuturi. Când ajunsese, fusese deranjat de absența oamenilor, de absența sunetelor, simțindu-se expus, dar acum mulțimea îl deranjează și mai mult.

— Se cam aglomerează aici, spune el.

— Duminica nu e de obicei așa. Vrei să plecăm?

— Poate.

Cer nota de plată și ies împreună în seara rece de octombrie. Uitându-se la ceas, el își dă seama că nu a trecut nici măcar o oră.

— Încotro? îl întreabă ea într-un fel care îl face să își dea seama că întâlnirea a luat sfârșit.

Nu plănuise s-o invite la cină. Intenționase ca după întâlnire să se ducă înapoi în apartamentul lui, să se apuce de învățat și să comande acasă mâncare chinezească. Dar acum se trezește spunându-i că se gândește să mănânce ceva, n-ar vrea să-l însoțească?

— Mi-ar plăcea, răspunde ea.

Niciunul nu are nicio idee despre unde să meargă, astfel că se hotărăsc să se plimbe un pic. El se oferă să îi ducă pungile cu cumpărături și, deși sunt foarte ușoare, ea îl lasă, spunându-i că înainte să vină la întâlnire a fost în Soho la o vânzare de mostre. Se opresc în fața unui mic local, care pare că tocmai s-a deschis. Studiază meniul scris de mână și lipit pe fereastră, și articolul apărut în *Times* cu câteva zile în urmă. Îi distrage atenția reflexia ei din geam, o versiune mai serioasă a ei, dar și mai uimitoare dintr-un anume motiv.

— Încercăm? întreabă el, îndreptându-se spre ușă.

În interior, pereții sunt roșii. Sunt înconjurați de postere vechi, cu reclame la vin, de semne de circulație și de fotografii din Paris.

— Probabil că ți se pare cam stupid, admite el, când o vede cum privește pereții.

Ea dă din cap în semn că nu.

— De fapt, este chiar autentic.

Ea cere un pahar de șampanie și studiază cu atenție lista de vinuri. El cere încă un single malt, însă i se răspunde că n-au decât vin și bere.

— Să luăm o sticlă? întreabă ea, dându-i meniul.

— Tu alegi.

Ea comandă o salată, *bouillabaisse* și o sticlă de Sancerre. El comandă *cassoulet*[45]. Ea nu i se adresează chelnerului în franceză, dar din felul în care pronunță numele felurilor din meniu e evident că vorbește limba fluent, îl impresionează. Cu

excepția bengalezei, el nu s-a obosit niciodată să învețe altă limbă. Masa se termină repede. El vorbește despre serviciul lui, despre proiectele în care este implicat, despre examenul care urmează. Vorbesc despre mâncarea pe care au comandat-o, gustând fiecare din farfuria celuilalt. Comandă două espresso și împart o cremă de zahăr ars, cele două linguriță lovind suprafața tare a vasului.

Când primesc nota de plată, ea se oferă să-și plătească partea, cum a făcut și la bar, dar de data asta insistă să plătească el. O conduce la apartamentul ei, într-un bloc de locuințe cam dărăpănat, dar frumușel, în apropierea barului unde s-au întâlnit. Clădirea are o verandă dezagregată, fațadă de culoarea teracotei și cornișă verde-aprins. Ea îi mulțumește pentru cină, îi spune că s-a simțit foarte bine. Îl sărută din nou pe ambii obraji, apoi începe să caute cheile în poșetă.

— Să nu uiți astea!

El îi dă pungile cu cumpărături și privește cum și le pune în jurul încheieturii. Acum, că nu le mai ține el, se simte ciudat, nesigur în legătură cu ce ar trebui să facă cu mâinile. Se simte pârjolit din cauza alcoolului.

— Deci să-i facem fericiți pe părinții noștri și să ne mai întâlnim?

Ea îl privește, studiindu-i cu atenție fața. „Poate”. Ochii îi rătăcesc pe o mașină în trecere pe stradă, cu farurile aruncând o strălucire luminoasă pe trupurile lor, dar apoi privirea i se întoarce la el. Îi zâmbește, dând din cap că da. „Sună-mă!”

O urmărește cum urcă repede treptele verandei, ținând pungile cu cumpărături, cu tocurile ei suspendate periculos deasupra treptelor. Se întoarce și-i face cu mâna și apoi trece printr-o a doua ușă de sticlă, fără să mai aștepte să îi facă și el cu mâna. Gogol mai zăbovește acolo un minut, văzând cum ușa se deschide din nou și unul dintre chiriași iese și duce ceva la coșurile de gunoi, aflate sub verandă. Gogol privește în susul clădirii, întrebându-se care o fi apartamentul ei, așteptând să vadă dacă se aprinde lumina la vreo fereastră.

Nu s-a așteptat să se simtă bine sau atras de ea. Acum își dă seama că nu există un termen care să descrie ce au fost ei unul pentru celălalt. Părinții lor erau prieteni, ei nu erau. Este o cunoștință de familie, dar nu face parte din familie. Până în seara aceasta, legătura dintre ei a fost artificială, impusă, ca relația lui cu verii din India, dar fără justificarea legăturilor de sânge. Până să se întâlnească astă-seară, nu a văzut-o niciodată în alt context în afara familiei ei sau a lui. Stabilește că tocmai familiaritatea ei îl face curios, iar când se duce pe jos spre vest, înspre metrou, se întreabă când o va mai vedea. Când ajunge pe Broadway, se răzgândește și oprește un taxi. Este un lux,

întrucât nu e nici foarte târziu, nici frig, nici nu plouă, iar el nu se grăbește foarte tare să ajungă acasă. Însă simte brusc nevoia să fie singur, să fie complet pasiv, să retrăiască seara în singurătate. Șoferul de taxi este din Bangladesh; numele de pe autorizația de funcționare, lipită pe geamul de plexiglas din spatele scaunului din față, este Mustafa Sayeed. În drum spre centru, trecând pe lângă magazinele și restaurantele cu obloanele trase de pe Eighth Avenue, șoferul vorbește în bengaleză la telefonul mobil, plângându-se de circulația de pe FDR și de clienții dificili. Dacă părinții lui ar fi fost în taxi, ar fi intrat în vorbă cu șoferul, întrebându-l din ce parte a Bangladeshului este, de când se află în această țară, dacă soția și copiii lui sunt aici sau în țara de baștină. Gogol stă tăcut, ca și cum ar fi un pasager obișnuit, pierdut în propriile reflecții, gândindu-se la Moushumi. Dar, când se apropie de apartamentul lui, se apleacă spre paravanul de plexiglas și îi spune șoferului în bengaleză:

— Aici este, pe dreapta.

Șoferul se întoarce spre el, zâmbind surprins.

— Nu mi-am dat seama, răspunde.

— Nicio problemă, zice Gogol, căutându-și portofelul.

Îi lasă un bacșiș excesiv de mare și coboară din mașină.

•

În zilele care urmează, începe să își aducă aminte lucruri despre Moushumi, imagini care îi vin în gând spontan, în timp ce stă la biroul de lucru, în timpul unei ședințe, înainte să adoarmă sau dimineața, când face duș. Sunt scene pe care le-a purtat cu el, adânc îngropate, dar intacte, scene la care nu s-a gândit niciodată sau pe care nu le-a invocat până acum. Este recunoscător că mintea lui a păstrat acele imagini cu ea, este mulțumit de el, ca și cum și-ar fi descoperit un talent înnăscut pentru un sport sau un joc pe care nu l-a mai jucat până acum. Și-o amintește mai ales în timpul sărbătorilor *pujo,* la care a participat în fiecare an, de două ori pe an, împreună cu familia lui, când ea era îmbrăcată cu un sari prins cu grijă pe umăr. Sonia era îmbrăcată la fel, numai că ea își scotea întotdeauna sariul după o oră sau două și își punea blugii, îndesând veșmântul tradițional într-o geantă și rugându-l pe tatăl ei sau pe Gogol să o pună în mașină. Nu își amintește ca Moushumi să fi mers vreodată cu ceilalți adolescenți la McDonald's, vizavi de clădirea din Watertown, unde se organizau de obicei aceste evenimente, sau să fi stat într-o mașină din parcare, ascultând la radio și bând bere la cutie. Se chinuiește în zadar să-și amintească de prezența ei în Pemberton Road; totuși, se bucură în secret că ea a văzut camerele acelea, a gustat

mâncarea pregătită de mama lui, s-a spălat pe mâini în baie, indiferent cu cât timp în urmă.

Ține minte o petrecere de Crăciun când au fost la părinții ei. El și Sonia n-au vrut să meargă; se presupunea că e o sărbătoare care se petrece în familie. Însă părinții lui i-au răspuns că, în America, prietenii bengalezi sunt cei mai apropiați de familie, astfel că s-au dus la Bedford, unde locuia familia Mazoomdar. Mama ei, Rina Mashi, le-a dat prăjitură rece și gogoși congelate, reîncălzite, care se dezumflau la atingere. Fratele ei, Samrat, aflat acum în ultimul an de liceu, avea pe atunci patru ani și era obsedat de Spider Man. Rina Mashi s-a străduit foarte mult să organizeze un schimb de cadouri anonim. Fiecare familie a fost rugată să aducă un număr de cadouri egal cu cel al membrilor familiei respective, astfel că fiecare primea un cadou. Gogol a fost rugat să scrie numere pe bucățele pătrate de hârtie, altcineva să scrie numerele pe cutii și o a treia persoană să le împăturească și să le pună într-un săculeț, care să treacă de la unul la altul. Toată lumea s-a strâns într-o singură cameră, înghesuindu-se pe cele două uși. Ține minte că stătea jos, în camera lor de zi, ascultând-o laolaltă cu toți ceilalți invitați pe Moushumi, care cânta ceva la pian. Pe perete, deasupra ei, e o reproducere a tabloului lui Renoir, *Fată cu stropitoare verde.* După o îndelungă deliberare, când lumea își cam pierduse răbdarea, cântase o piesă scurtă de Mozart, adaptată pentru copii, însă oaspeții doreau ca ea să cânte *Jingle Bells.* Dăduse din cap în semn că nu, însă mama ei îi spusese: „Ah, Moushumi e doar timidă, știe foarte bine să cânte *Jingle Bells*”. O clipă i-a aruncat o privire aspră mamei, însă a cântat melodia, iar și iar, pe măsură ce se strigau numerele și oamenii își cereau cadourile, iar ea stătea cu spatele la cei din cameră.

•

Peste o săptămână se întâlnesc să ia masa de prânz. Este în mijlocul săptămânii și ea s-a oferit să vină undeva aproape de biroul lui, astfel că el i-a zis să vină chiar la clădirea unde lucrează. Când portarul îi spune că ea îl așteaptă în hol, simte emoția ridicându-i-se în piept; toată dimineața a fost incapabil să se concentreze la elevațiile la care lucrează în prezent. Câteva minute îi arată biroul, fotografii ale proiectelor la care a lucrat, prezentând-o unuia dintre principalii arhitecți, arătându-i sala unde se întâlnesc partenerii. Colegii din sala de desen își ridică privirea de la birou când trece ea. E început de noiembrie, o zi în care temperatura a scăzut considerabil, aducând primul ger adevărat al anului. Afară, trecătorii nepregătiți se grăbesc nefericiți, cu brațele încrucișate la piept. Frunzele căzute, sfărâmate și decolorate, se strâng în vârtejuri

pe trotuar. Gogol nu are căciulă, nici mănuși, și, în timp ce merg, își bagă mâinile în buzunarele de la haină. Însă Moushumi pare protejată și în largul ei în frig. E îmbrăcată cu o haină bleumarin, de lână, poartă un fular negru, tot de lână, și cizme înalte, de piele, care se încheie în lateral cu fermoar.

O duce la un restaurant italian, unde merge el câteodată cu colegii de serviciu la zile de naștere sau când au promovări și proiecte de succes. Intrarea se află la câteva trepte sub nivelul străzii, ferestrele fiind acoperite cu perdele de dantelă. Chelnerul îl recunoaște și îi zâmbește. Sunt conduși la o măsuță din spate, departe de masa lungă din mijloc, la care stă de obicei. Vede că ea poartă un taior gri, o jachetă cu nasturi mari și o fustă clopot, care se oprește puțin deasupra genunchilor.

— Am predat azi, povestește ea, conștientă că el o studiază.

Preferă să poarte taioare când predă, spune ea, dat fiind faptul că studenții ei sunt cu doar zece ani mai mici decât ea. Altfel, ar simți că nu are autoritate. Brusc, e invidios pe studenții ei, care o văd constant, de trei ori pe săptămână, și-i imaginează cum se adună în jurul unei mese, uitându-se permanent la ea în timp ce scrie la tablă.

— De obicei, pastele sunt foarte bune aici, spune el când chelnerul le dă meniurile.

— Haide să bem un pahar de vin! propune ea. Eu am terminat treaba pe ziua de azi.

— Norocoaso! Eu după masă am o ședință stresantă.

Ea îl privește, închizând meniul.

— Un motiv în plus să bei un pahar de vin, subliniază ea veselă.

— Așa este, cedează el. Două pahare de merlot, comandă când chelnerul revine la masa lor.

Ea cere *porcini ravioli* și o salată de rucola cu pere. E neliniștit că ea va fi dezamăgită de ce a ales, însă când vine mâncarea, ea o privește aprobator și o mănâncă repede și cu poftă, ștergând cu o felie de pâine sosul rămas în farfurie. În timp ce își beau vinul și mănâncă, el admiră lumina de pe fața ei, strălucirea pală a părului, care îi încadrează conturul feței. Vorbește despre studenții ei, despre subiectul dizertației pe care urmează s-o scrie, despre poeții francofoni din Algeria secolului XX. El îi povestește despre amintirea petrecerii de Crăciun, atunci când au obligat-o să cânte la pian *Jingle Bells*.

— Mai ții minte seara aia? o întreabă el, sperând că-și va aminti.

— Nu. Mama mă obliga mereu să fac lucruri de-astea.

— Mai cânți la pian?

Ea dă din cap că nu.

— Niciodată nu am vrut să învăț. A fost fantezia mamei. Una dintre multele. Cred că acum învață ea să cânte.

În încăpere se face din nou liniște, aglomerația de la prânz a trecut. El se uită în jur după chelner, îi face semn să îi aducă nota de plată, dezolat că farfuriile sunt goale și că ora a trecut deja.

— E sora dumneavoastră, *signore*? întreabă chelnerul când pune nota de plată la mijlocul mesei, aruncându-le o privire.

— A, nu, răspunde Gogol, dând din cap, râzând, simțindu-se brusc insultat, dar și excitat.

Într-un fel, își dă el seama, așa este – au aceeași culoare a pielii, aceleași sprâncene drepte, trupurile lungi și zvelte, pometi înalți și păr brunet.

— Sunteți sigur? insistă chelnerul.

— Foarte sigur! răspunde el.

— Dar ar putea fi, spune chelnerul. *Si, si,* există o oarecare asemănare.

— Crezi? întreabă Moushumi.

Nu pare deranjată de comparație, privind amuzată spre Gogol. Și totuși, el observă că obrajii i s-au înroșit ușor, fără să știe dacă este din cauza vinului sau a comparației.

— E ciudat să spună asta, comentează ea când ies în frigul de afară.

— Adică?

— Păi, este ciudat când te gândești că toată viața noastră părinții ne-au crescut cu iluzia că suntem veri, că facem parte cu toții dintr-o familie bengaleză mai mare, de tip surogat, și acum iată-ne aici, după câțiva ani, iar cineva chiar crede că suntem rude.

El nu știe ce să zică. Comentariul chelnerului l-a stânjenit, iar atracția pe care o simte față de Moushumi a părut oarecum nepermisă.

— Nu ești îmbrăcat suficient de gros, remarcă ea, înfășurându-și bine fularul de lână.

— În apartamentul meu e al naibii de cald tot timpul, spune el. S-a dat drumul la căldură. Din nu știu ce motiv, niciodată nu mă pot obișnui cu ideea că afară nu este aceeași temperatură.

— Nu citești ziarul?

— Îl iau în drum spre serviciu.

— Întotdeauna mă interesez de starea vremii la telefon, înainte să plec de acasă, zice ea.

— Glumești!

El se uită lung la ea, surprins că e genul care să meargă atât de departe.

— Te rog, spune-mi că glumești!

Ea râde.

— Nu recunosc față de oricine, să știi!

Ea termină de aranjat fularul și apoi, fără să își ia mâinile de pe el, întreabă:

— Nu vrei să ți-l împrumut? și începe iar să-l dezlege.

— Stai liniștită! Nu este nevoie.

Își duce mâna la gât, pe nodul de la cravată.

— Sigur?

Dă din cap în semn că nu, pe jumătate tentat să accepte, ca să simtă fularul pe pielea sa.

— Păi, cel puțin de o căciulă ai nevoie, îi spune ea. Știu un loc în apropiere. Trebuie să te întorci imediat la birou?

Îl duce la un magazinaș pe Madison. Vitrina e doldora de pălării de damă, expuse pe capete gri, fără trăsături, cu gâturi oblice, de aproape treizeci de centimetri.

— În spate au și articole bărbătești, spune ea.

Magazinul este plin de femei. Partea din spate e relativ liniștită, rafturile fiind pline de pălării din fetru și cu berete. El ia o pălărie de blană și o bască, încercându-le în glumă. Paharul de vin l-a amețit un pic. Moushumi începe să răscolească într-un coș.

— Asta ține de cald, îi zice ea, băgând mâinile într-o șapcă groasă, bleumarin, cu dungi galbene pe cozoroc. Ea întinde șapca pe degete. Ce părere ai?

I-o pune pe cap, atingându-i părul și pielea. Zâmbește, arătând spre oglindă. Îl privește în timp ce se studiază.

E conștient că ea se uită la el, și nu la reflexia lui. Se întreabă cum o arăta fața ei fără ochelari, când are părul desfăcut. Se întreabă ce ar fi dacă ar săruta-o pe gură.

— Îmi place, răspunde el. O iau.

Ea i-o ia repede de pe cap, ciufulindu-l.

— Ce faci?

— Vreau să ți-o cumpăr eu.

— Nu trebuie.

— Dar vreau eu, zice ea, îndreptându-se deja spre casă. Oricum, a fost ideea mea. Tu te simțeai foarte bine înghețând de frig.

La casă, casiera observă că Moushumi e atrasă de o pălărie maro, de lână și catifea, garnisită cu pene.

— E o pălărie de excepție, spune casiera, luând-o cu atenție de pe manechin. Este făcută manual de o femeie din Spania. Nu există două la fel. Vreți să o probați?

Moushumi o pune pe cap. O clientă îi face complimente. La fel și casiera.

— Nu orice femeie poate purta o astfel de pălărie.

Ea se înroșește, aruncă o privire la eticheta cu prețul legat de bor.

— Din păcate, depășește bugetul meu pe ziua de azi, spune ea.

Casiera așază din nou pălăria pe raft.

— Ei bine, acum știți ce cadou veți primi de ziua dumneavoastră, zice, uitându-se la Gogol.

El își pune pe cap noua șapcă și ies amândoi din magazin. A întârziat la ședință. Dacă nu ar fi fost asta, era tentat să rămână cu ea, să se plimbe pe străzi sau să dispară împreună în întunericul unei săli de cinema. Ziua a început să se răcească și mai mult, vântul a devenit mai puternic, soarele este doar o pată ștearsă pe cer. Ea îl conduce înapoi la birou. În tot restul zilei, la ședință și după aceea, în timp ce se chinuiește să se reapuce de lucru, se gândește la ea. Când pleacă de la birou, în loc să se îndrepte spre metrou, reia drumul parcurs mai devreme, împreună, pe lângă restaurantul unde oamenii iau acum cina, și găsește drumul către magazinul de pălării, imaginea lui entuziasmându-l. Este aproape ora opt, afară e întuneric. Presupune că magazinul e închis și e surprins să vadă că înăuntru luminile sunt încă aprinse, iar oblonul e tras doar parțial. Se uită la obiectele expuse în vitrină și la reflexia lui în geam, purtând șapca pe care ea i-a cumpărat-o. Până la urmă, intră. Este singurul client; aude zgomotul aspiratorului în partea din spate a magazinului.

— Știam că vă veți întoarce, îi spune vânzătoarea când trece pragul ușii.

Ea ridică pălăria de catifea de pe capul de spumă poliuretanică, fără ca el să îi spună ceva.

— A fost aici mai devreme cu iubita lui, îi explică ea celeilalte vânzătoare. S-o împachetez?

— Vă rog!

Este bucuros că vânzătoarea a vorbit despre „iubita lui”. Privește cum pălăria este așezată într-o cutie rotundă, de culoarea ciocolatei, și legată cu o fundă groasă, de culoarea smântânii. Își dă seama că nu a întrebat cât costă, dar semnează chitanța de două sute de dolari fără nici cea mai mică ezitare. Ia pălăria în apartament și o ascunde în spatele dulapului de haine, deși Moushumi nu a fost niciodată la el. Ar vrea să i-o dăruiască de ziua ei, chiar dacă habar nu are când este ziua ei.

Totuși, are impresia că a fost la câteva dintre aniversările ei și ea a venit la aniversările lui. În weekendul acela, în casa părinților lui, i se confirmă; seara târziu, după ce mama lui și Sonia s-au dus la culcare, cotrobăie după albumele cu fotografii strânse de mama de-a lungul anilor. O găsește pe

Moushumi, aliniată în spatele unui tort cu lumânările în sufrageria părinților lui. Ea privește în altă parte, pe cap are o pălărie colorată, de hârtie. El se uită fix la obiectiv, în mână are un cuțit care, pentru poză, e poziționat deasupra tortului, iar fața îi radiază de adolescența iminentă. Încearcă să dezlipească imaginea de pe fundalul galben, să ia fotografia și să i-o arate data viitoare când se întâlnesc, dar aceasta este bine lipită, refuzând să se detașeze întreagă de trecut.

•

În weekendul următor îl invită să ia cina la ea acasă. Trebuie să coboare să-i dea drumul în clădire; interfonul este stricat, îl avertizase ea când planificaseră această seară.

— Frumoasă șapcă! îl complimentează ea.

Este îmbrăcată cu o rochie neagră, fără mâneci, legată lejer la spate. Nu poartă ciorapi, picioarele îi sunt subțiri, degetele i se văd în vârful sandalelor, date cu ojă maro pe unghii. Din coc îi atârnă câteva șuvițe. Între degete are o țigară pe jumătate fumată și, chiar înainte să se aplece să îl sărute pe obraji, o aruncă pe jos și o strivește cu vârful sandalei. Îl conduce, urcând pe scări, spre un apartament de la etajul trei. Lăsase ușa deschisă. Înăuntru miroase tare a mâncare; pe aragaz, câteva bucăți mari de carne de pui se prăjesc într-o tigaie plină cu ulei. Se aude muzică, un bărbat care cântă în franceză. Gogol îi dă un buchet de floarea-soarelui, ale căror tije mari sunt mai grele decât sticla de vin pe care i-a adus-o. Ea nu știe unde să pună florile; blatul din bucătărie este plin cu ingrediente pentru mâncarea pe care o pregătește, ceapă și ciuperci, făină, o bucată de unt care se înmoaie rapid, un pahar de vin din care bea ea, pungi de plastic de la cumpărături, pe care nu a avut timp să le dea la o parte.

— Ar fi trebuit să îți aduc ceva mai ușor de manevrat, spune el, în timp ce ea se uită prin bucătărie, ținând florile sprijinite pe umăr, așteptând parcă eliberarea miraculoasă a unui loc.

— De câteva săptămâni tot vreau să îmi cumpăr niște floarea-soarelui, zice ea.

Se uită la tigaia de pe aragaz și îl conduce, prin bucătărie, spre camera de zi. Scoate florile din ambalaj.

— Acolo sus e o vază, spune ea, arătând spre raftul bibliotecii. O iei tu, te rog?

Ea duce vaza în baie și el aude apa curgând. Profită de ocazie, își scoate haina și șapca și le așază pe canapea. S-a îmbrăcat cu grijă, cu o cămașă în stil italian, cu dungi albe și albastre, pe care i-a cumpărat-o Sonia de la Filene's Basement, și o pereche de blugi. Ea revine și pune florile în vază, pe care o lasă pe măsuța de cafea. Locul e mai plăcut decât se aștepta când a văzut aspectul murdar al holului. Podelele au fost

refăcute, pereții au fost zugrăviți recent, pe tavan sunt montate spoturi luminoase. Într-un colț, sufrageria are o masă pătrată, iar în altul se află un birou și un fișier cu documente. Pe un perete sunt trei rafturi cu cărți. Pe masa pătrată se află o râșniță de piper, o solniță, niște clementine lucioase într-un coș. Recunoaște versiuni ale unor lucruri pe care le știe de acasă: un covor de cașmir, pernițe decorative de mătase, în stil Rajasthani, împrăștiate pe canapea și o statuetă Natraj[46], din fier forjat de pe unul din rafturile cu cărți.

În bucătărie, pune pe o farfurie niște măsline, lângă care adaugă brânză de capră. Îi dă lui tirbușonul să desfacă sticla de vin pe care a adus-o și să toarne în pahar. Ea trece prin făină alte bucăți de carne de pui. Tigaia sfârâie zgomotos și a umplut de ulei peretele din spatele aragazului. El stă în picioare, în timp ce ea se uită într-o carte de bucate de Julia Child. E copleșit de desfășurarea de forțe în beneficiul lui. Deși ei doi au luat masa de câteva ori, e agitat la gândul că vor mânca împreună.

— Când ai vrea să mâncăm? întreabă ea. Ți-e foame?

— Oricând. Ce gătești?

Îl privește nesigură.

— *Coq au vin.* E prima dată când fac. Tocmai am descoperit că ar trebui pregătit cu douăzeci și patru de ore înainte de servire. Cred că nu prea mai am timp.

El ridică din umeri:

— Deja miroase excelent. Hai să te ajut! își suflecă mânecile. Ce pot să fac?

— Să vedem, zice ea, citind. A! Da. Ia cepele, taie-le la capete în formă de X și pune-le în vas!

— La un loc cu puiul?

— Nu. Fir-ar! îngenunchează ea și dintr-un sertar de jos scoate o oală. Aici! Trebuie să fiarbă un minut și apoi le scoți.

El face întocmai, umplând oala cu apă și aprinzând un ochi al aragazului. Găsește un cuțit și crestează ceapa, așa cum învățase odinioară în bucătăria familiei Ratliff cu varza de Bruxelles. Se uită la ea cum pune câte o măsură de vin și de pastă de tomate în tigaia în care se află puiul. Apoi caută într-un sertar un recipient de oțel inoxidabil și din el pune o frunză de dafin.

— Bineînțeles, mama e îngrozită că nu gătesc mâncare indiană, spune ea, studiind ce se află în tigaie.

— I-ai zis că vin la tine?

— S-a găsit să sune tocmai azi, răspunde ea, apoi îl întreabă: Dar tu? Ai ținut-o la curent pe mama ta?

— Nu i-am povestit nimic. Dar probabil că bănuiește ceva, fiindcă e duminică și nu sunt acasă cu ea și cu Sonia.

Moushumi apleacă un pic tigaia, privind conținutul care începe să fiarbă, împingând bucățile de carne de pasăre cu o lingură de lemn. Se uită din nou pe rețetă.

— Cred că ar trebui să mai pun niște lichid, spune, turnând apă dintr-un ceainic, ceea ce face să i se aburească ochelarii. Nu mai văd.

Începe să râdă, dându-se la o parte, ajungând mai aproape de el. CD-ul s-a terminat și în apartament e liniște, cu excepția zgomotelor de la aragaz. Se întoarce spre el, râzând în continuare, cu ochii încă acoperiți de lentilele aburite. Ține mâinile ridicate, murdare, pline de făină și de grăsime de la carnea de pui:

— Îmi iei ăștia de la ochi, te rog?

Cu ambele mâini, îi ia ochelarii de la ochi, trăgând de brațele ramelor când ajung în dreptul tâmplelor. Îi pune pe blat. Apoi se apleacă și o sărută. Îi atinge brațele goale cu degetele, care, deși e cald în bucătărie, sunt reci.

O trage aproape, punându-i o mână în jurul taliei, pe nodul rochiei, gustându-i aroma caldă, ușor acrișoară a gurii. Reușește să treacă prin sufragerie și ajung în dormitor. Vede o saltea fără cadru. Îi desface ușor nodul de la spate al rochiei, apoi îi deschide fermoarul lung, lăsând o mică pată neagră la picioarele ei. În lumina ce se strecoară din sufragerie, îi observă lenjeria intimă din dantelă neagră. Are formele mai rotunjite decât pare când e îmbrăcată, sânii sunt mai plini, șoldurile generoase. Fac dragoste pe cuvertură, repede, eficient, ca și cum și-ar cunoaște trupurile de ani de zile. Dar, când se termină, ea aprinde veioza de lângă pat și atunci se studiază reciproc, descoperind în tăcere alunițe, semne și coaste.

— Cine ar fi crezut? vorbește ea, cu vocea obosită, satisfăcută.

Zâmbește cu ochii aproape închiși. El îi privește fața.

— Ești frumoasă.

— Și tu.

— Mă vezi, fără ochelari?

— Doar dacă ești aproape, spune ea.

— Deci ar fi bine să nu mă mișc.

— Nu te mișca!

Dau la o parte cuvertura de pe saltea și stau întinși împreună, lipicioși, unul în brațele celuilalt. Începe s-o sărute din nou și ea îl cuprinde cu brațele. Dar mirosul de ars îi face că sară dezbrăcați din pat, grăbindu-se caraghios spre bucătărie, râzând. Sosul s-a evaporat și carnea e definitiv arsă, atât de rău, că și tigaia trebuie aruncată. În clipa aceea le e deja foarte foame și, cum n-au energia să iasă în oraș sau să

pregătească altceva de mâncare, sfârșesc prin a comanda ceva, ciugulind feliuțe acrișoare de clementine până li se livrează mâncarea chinezească.

•

În mai puțin de trei luni, fiecare are haine și periuță de dinți acasă la celălalt. O vede weekenduri întregi nemachiată, cu cearcăne închise la culoare în timp ce scrie la calculatorul de la biroul ei și când îi sărută părul simte mirosul de sebum strâns pe scalp între spălări. Vede părul care îi crește pe picioare între epilări, rădăcinile negre ce apar între programările de la salon, iar aceste momente, cu aceste imagini, sunt cele mai intime pe care le-a trăit. Descoperă că ea doarme, întotdeauna, cu piciorul stâng întins și cu dreptul îndoit, cu glezna peste genunchi, formând cifra 4. Descoperă că ea are tendința să sforăie, foarte ușor, ca o mașină de tuns iarba care nu pornește, și să scrâșnească din dinți în somn, timp în care el îi masează fălcile. La restaurante și baruri, uneori scapă propoziții în bengaleză ca să comenteze, fără a fi înțeleși de ceilalți, coafura sau pantofii vreunui client din local.

Vorbesc la nesfârșit despre cum se cunosc și cum nu se cunosc unul pe celălalt. Într-un anume fel, sunt puține lucruri de explicat. A trebuit să meargă la aceleași petreceri în copilărie și adolescență, s-au uitat la aceleași episoade din *The Love Boat* și *Fantasy Island* la care se uitau copiii, în timp ce părinții lor se desfătau în altă parte a casei, au mâncat aceleași feluri de mâncare din farfurii de hârtie, pe covoare acoperite cu ziare când se întâmpla ca gazda să fie extrem de pretențioasă. Își poate imagina ușor viața ei, chiar și după ce s-a mutat cu familia la New Jersey. Își poate imagina marea casă din zona suburbană pe care o aveau ai ei: dulapul cu porțelanuri cu care se mândrea mama ei; marea școală publică, unde a avut rezultate excelente, dar la care s-a dus fără nicio tragere de inimă. Au fost în aceleași excursii la Calcutta, fiind scoși din ritmul de viață american pentru mai multe luni odată. Calculează multele luni pe care le-au petrecut amândoi în orașul acela îndepărtat, în excursii care s-au suprapus câteva săptămâni, o dată chiar mai multe luni, fără să știe unul de altul. Vorbesc despre cum amândoi sunt frecvent luați drept greci, egipteni, mexicani – chiar și din acest punct de vedere sunt asemănători.

Ea povestește cu nostalgie despre anii pe care ai ei i-au petrecut în Anglia, locuind mai întâi la Londra, pe care abia și-o mai aduce aminte, apoi într-o casă de cărămidă din Croydon, în fața căreia erau tufe de trandafiri. Îi descrie locuința îngustă, șemineurile cu gaz, izul neplăcut al băilor, cum mânca Weetabix și lapte fierbinte la micul dejun și la școală trebuia să

poarte uniformă. Îi spune că a urât mutarea în America, că și-a păstrat accentul britanic cât de mult a putut. Dintr-un oarecare motiv, părinții ei se temeau de America mai mult decât de Anglia, poate din cauza spațiului imens sau pentru că, în mintea lor, era mult mai puțin legată de India. Cu câteva luni înainte de sosirea lor în Massachusetts, un copil care se juca în grădina casei lui a dispărut și nu a mai fost găsit niciodată; după aceea la supermarket au stat lipite multă vreme afișe cu imaginea lui. Ea își amintește că întotdeauna trebuia să o sune pe mama ei când se ducea cu prietenele la o altă casă aflată în apropiere, care se vedea din casa familiei ei, ca să se joace cu jucăriile altei fete, ca să mănânce prăjiturile altei familii. Când ajungea, trebuia să ceară voie să dea telefon acasă. Mamele americance erau încântate și uimite de ce simț al datoriei are. „Sunt acasă la Anna", îi spunea mamei ei în engleză. „Sunt la Sue".

El nu se simte jignit când ea îi zice că el e exact genul de persoană pe care în cea mai mare parte a vieții a încercat s-o evite. Din cea mai fragedă copilărie, spune ea, s-a hotărât să nu le permită părinților să se amestece în căsătoria ei. Întotdeauna a fost avertizată să nu se căsătorească vreodată cu un american, așa cum a fost și el avertizat, dar el își dă seama că, în ceea ce o privește, aceste cerințe au fost neîndurătoare și au afectat-o mult mai rău decât pe el. Pe când avea doar cinci ani, rudele au rugat-o să spună dacă are de gând ca la nunta ei să poarte sari roșu sau rochie albă de mireasă. Deși a refuzat să le facă pe plac, știa, încă de atunci, care era răspunsul corect. Până la doisprezece ani, făcuse deja un pact cu alte două fete bengaleze pe care le cunoștea ca niciuna să nu ia de soț un bărbat bengalez. Scriseseră o declarație în care făgăduiau să nu facă niciodată așa ceva, scuipaseră pe ea toate în același timp și o îngropaseră undeva în curtea din spate a părinților ei.

Încă de la începutul adolescenței fusese subiectul unei urzeli eșuate; în casă apărea adesea câte un mic grup de bărbați bengalezi necăsătoriți, colegi tineri de-ai tatălui ei. Ea nu le vorbea niciodată; urca serioasă la etaj, cu scuza că are de făcut teme, și nu cobora să spună la revedere. Cu ocazia vizitelor la Calcutta din timpul verii, bărbați străini apăreau în camera de zi din apartamentul bunicilor ei. Aflată odată în tren, în drum spre Durgapur pentru a vizita un unchi, un cuplu a avut suficient curaj să-i întrebe pe părinții ei dacă e logodită; fiul lor urma rezidențiatul în chirurgie în Michigan. „Nu aranjați căsătoria?" îi întrebau rudele pe părinții ei. Întrebările lor o umpleau de o groază rece. Ura felul în care vorbeau despre detaliile nunții ei, meniul și sariurile de diferite culori pe care avea să le poarte cu ocazia diverselor ceremonii, ca și cum ar fi

fost ceva cert din viața ei. Ura ocaziile când bunica deschidea lada de zestre, arătându-i ce bijuterii aveau să devină ale ei în ziua acea.

Adevărul rușinos era că ea nu avea pe nimeni, era, de fapt, disperat de singură. Refuza toți bărbații indieni, care nu o interesau, și în adolescență i se interzisese să se ducă la întâlniri. În facultate făcuse pasiuni nebune, de lungă durată pentru studenți cu care nu vorbea niciodată, profesori și îndrumători. În mintea ei, avea relații cu acești bărbați, structurându-și programul zilnic în jurul unor întâlniri întâmplătoare în bibliotecă, al unor conversații din timpul serviciului sau al cursului la care era înscris și colegul respectiv, ca și cum asocia un anumit an de facultate cu bărbatul sau tânărul pe care îl dorea atunci, în tăcere, cu loialitate și în mod absurd. Uneori, aceste pasiuni culminau cu un prânz sau cu o întâlnire la o cafea, o întrevedere în care își punea toate speranțele, dar care rămânea fără urmare. În realitate, nu avusese niciun iubit, așa că, spre sfârșitul facultății, când se întrevedea ceremonia de absolvire, era convinsă până în măduva oaselor că ea n-o să aibă niciodată pe nimeni. Uneori se întreba dacă nu cumva, în mod inconștient, ceea ce o făcea să se închidă în sine era oroarea de a fi măritată cu un bărbat care n-o iubește. În timp ce vorbește, dă din cap în semn de negare, enervată de amintirea acestui aspect din trecutul ei. Chiar și acum regretă viața de adolescentă. Regretă supunerea, părul lung și lipsit de formă, lecțiile de pian și bluzele cu guler de dantelă. Regretă chinuitoarea lipsă de respect de sine, cele cinci kilograme în plus pe care le-a avut la pubertate. „Nu e de mirare că atunci nu vorbeai cu mine”, zice. Simte tandrețe față de ea când se discreditează singură așa. Și, deși fusese martorul acestei etape pe care el însuși o traversase, nu și-o mai poate reprezenta; acele vagi amintiri despre ea pe care le avusese toată viața au fost complet șterse, înlocuite de femeia care e acum.

La Brown, revolta ei a fost academică. La insistența părinților, a ales chimia, întrucât ei sperau să păsească pe urmele tatălui său. Fără să le spună, a urmat o a doua specializare în franceză. Aprofundarea unei a treia limbi, unei a treia culturi, iată refugiul ei – a abordat franceza, spre deosebire de ceea ce era american sau indian, fără vreun sentiment de vinovăție și fără vreo așteptare. A fost mai simplu să le întoarcă spatele celor două culturi care o puteau revendica, alegând una care n-avea nicio pretenție de la ea. Cei patru ani de studiu secret au pregătit-o, la sfârșitul facultății, să fugă cât mai departe. Le-a spus părinților că nu are de gând să

fie chimistă și, surdă la protestele lor, a strâns toți banii pe care i-a avut și s-a mutat la Paris, fără un plan anume.

Brusc a devenit ușor și, după ce câțiva ani a fost convinsă că n-o să aibă niciun iubit, a început să aibă relații fără nicio greutate. Fără ezitare, s-a lăsat sedusă de bărbați în cafenele, în parcuri, în timp ce admira tablouri în muzee. S-a oferit deschis, complet, fără să-i pese de consecințe. Era exact aceeași persoană, arăta și se purta la fel, dar, brusc, s-a transformat în genul acela de fată pe care-l invidia și cum credea că nu va ajunge vreodată. Le permitea bărbaților să îi plătească băuturile, cinele, mai târziu s-o ducă în apartamentele lor, în cartiere pe care nu le descoperise singură. Retrospectiv, și-a dat seama că brusca ei lipsă de inhibiții o făcuse să aibă încredere în ea mai mult decât o făcuse orice bărbat. Unii dintre ei erau căsătoriți, mult mai bătrâni, cu copii de liceu. Cei mai mulți erau francezi, dar și germani, persani, italieni, libanezi. Erau zile când după prânz se culca cu unul și după cină cu altul. Erau un pic extravaganți, îi spune ea lui Gogol, dând ochii peste cap, genul care o răsfățau cu parfumuri și bijuterii.

Își găsise de lucru într-o agenție, ajutând oamenii de afaceri americani să învețe să converseze în franceză, și oamenii de afaceri francezi să învețe o engleză de nivel conversațional. Se întâlnea cu ei în cafenele sau vorbeau la telefon, întrebându-i despre familiile lor, despre trecutul lor, despre mâncarea preferată și despre cărți. A început să socializeze cu alți expatriați americani. Logodnicul ei făcea parte din acest grup. Era un bancher investitor din New York, care se mutase la Paris un an. Îl chema Graham. Se îndrăgostise de el și se mutaseră împreună repede. Datorită lui Graham s-a înscris la NYU. Au închiriat o locuință pe York Avenue. Au trăit acolo în secret, cu două numere de telefon, astfel încât părinții ei să nu afle. Atunci când aceștia veneau în vizită, el dispărea la vreun hotel, îndepărtând toate urmele din apartament. La început, fusese foarte interesant să păstreze o minciună atât de elaborată. Dar la un moment dat a devenit obositor, imposibil. L-a adus acasă la New Jersey, pregătită de bătălie, dar, spre imensa ei surprindere, părinții ei au fost ușurați. În acel moment era destul de mare, încât să nu mai conteze că bărbatul ales era american. Destui dintre copiii prietenilor lor erau căsătoriți cu americani, dăduseră naștere unor nepoți pe jumătate americani, cu pielea deschisă la culoare și cu părul brunet, și niciunul nu era atât de groaznic pe cât se temuseră ei. Și, astfel, părinții ei făcuseră tot ce le stătuse în putință să-l accepte. Le-au spus prietenilor lor bengalezi că Graham e manierat, absolvent de Ivy League, cu un venit impresionant.

Au reușit să treacă peste faptul că părinții lui erau divorțați, că tatăl lui se recăsătorise de două ori, nu doar o dată, și că soția lui era cu doar zece ani mai mare decât Moushumi.

Într-o seară, într-un taxi prins în ambuteiajul din centrul orașului, l-a cerut de soț într-un mod impulsiv. Privind înapoi, crede că toți anii în care diverși tipi au încercat s-o ceară, s-o aleagă, în care ea a simțit cum în jurul ei se strânge o plasă, toate lucrurile astea au împins-o să-i facă această propunere. Graham acceptase și-i dăruise inelul cu diamant al bunicii lui. A fost de acord să plece cu avionul la Calcutta, să-i cunoască toate rudele și să ceară binecuvântarea bunicilor ei. El i-a fermecat pe toți, a învățat să stea pe jos și să mănânce cu degetele, să sărute praful de sub picioarele bunicilor ei. Fusese acasă la zeci de rude de-ale ei, mâncase farfurii cu *mishti*[47] însiropat, stătuse răbdător pe acoperișuri să se fotografieze de nenumărate ori, înconjurat de verii ei. A fost de acord să aibă o ceremonie hindusă de căsătorie, astfel că ea și mama ei au fost la cumpărături la Gariahat și la New Market, au ales sariuri, bijuterii de aur, în cutii roșii, cu căptușeală de catifea purpurie, un *dhoti*[48] și un *topor*[49] pentru Graham, pe care mama ei le-a adus în bagajul de mână, în zborul înapoi în America. S-a planificat nunta în New Jersey, în vară. S-a organizat o petrecere de logodnă, s-au primit câteva cadouri. Mama ei a scris la calculator explicația ritualurilor bengaleze de nuntă și le-a trimis-o prin e-mail tuturor americanilor de pe lista de invitați. S-a făcut o fotografie cu cei doi pentru ziarul local din orașul părinților săi.

Cu câteva săptămâni înainte de nuntă, au ieșit să ia cina cu prietenii, s-au îmbătat, iar ea l-a auzit pe Graham vorbind despre timpul petrecut în Calcutta. Spre surprinderea ei, se plângea de ce s-a întâmplat acolo, comentând că respectiva cultură i s-a părut represivă. N-au făcut decât să meargă în vizite la rudele ei, spunea el. Deși era de părere că orașul e fascinant, societatea, în opinia lui, era întrucâtva provincială. Oamenii stau acasă mai tot timpul. Nu ai ce să bei. „Imaginați-vă să ai de-a face cu cincizeci de rubedenii de-ale soției, fără să bei pic de alcool. Nici nu puteam s-o țin de mână pe stradă fără să se holbeze lumea la noi”, spusese el. Ea îl asculta, parțial cu compătimire, parțial îngrozită. Pentru că una era să-și respingă ea trecutul, să critice moștenirea familială, și alta era să audă asta de la el. Și-a dat seama că a reușit să păcălească pe toată lumea, inclusiv pe ea. Pe drumul de la restaurant, ea a abordat subiectul, spunând că a deranjat-o, de ce nu îi zisese aceste lucruri? În tot timpul acela s-a prefăcut că s-a simțit bine? S-au luat la ceartă și între ei s-a căscat o prăpastie, înghițindu-i, și brusc, într-un acces de furie, ea și-a

scos de pe deget inelul cu diamant al bunicii lui și l-a aruncat pe stradă, în traficul agitat, după care Graham a plesnit-o în văzul lumii. La sfârșitul săptămânii, el s-a mutat din apartamentul pe care îl închiriaseră împreună. Ea nu s-a mai dus la școală, nu a mai terminat niciun curs. A înghițit o jumătate de cutie de calmante și a fost obligată să bea cărbune într-o cameră de gardă. A fost trimisă la psihoterapeut. Și-a sunat consilierul de la NYU, i-a spus că a avut o cădere nervoasă și a suspendat semestrul. Nunta a fost anulată, s-au dat sute de telefoane. Au pierdut avansul pe care îl plătiseră la firma de catering Shah Jahan și la destinația pentru luna de miere, Palace on Wheels. Aurul a fost depus într-un seif la bancă, iar sariurile, bluzele și jupele, într-o cutie rezistentă la molii.

Primul ei impuls a fost să se mute înapoi la Paris. Dar era la școală, investise prea mult pentru a renunța și, în plus, nu avea bani pentru așa ceva. A renunțat la apartamentul din York Avenue, întrucât nu putea să și-l permită. A refuzat să se ducă acasă la părinți. Niște prieteni din Brooklyn au primit-o la ei. A fost dureros, i-a spus, ca în acel moment să împartă locuința cu un cuplu, să-i audă dimineața cum fac duș împreună, să-i vadă cum se sărută și, în fiecare seară, închid ușa la dormitor, dar la început nu a suportat să fie singură. Și-a găsit o slujbă provizorie. Când deja strânsese suficienți bani să se mute singură în East Village, era recunoscătoare că e singură. Toată vara s-a dus singură la film, câteodată și la câte trei filme pe zi. A cumpărat *TV Guide* în fiecare săptămână și l-a citit din scoarță în scoarță, planificându-și serile în funcție de programele preferate. S-a apucat de un regim de *raita*[501] și Triscuits. A slăbit mai mult ca niciodată, astfel că în cele câteva poze făcute în perioada aceea e aproape de nerecunoscut. S-a dus la campaniile de reduceri de prețuri și a cumpărat toate hainele măsura 36; șase luni mai târziu avea să le doneze pe toate unui second-hand. Toamna s-a cufundat în studiu, recuperând tot ce nu făcuse în primăvară, începând să se întâlnească, din când în când, cu bărbați. Și apoi, într-o bună zi, a sunat-o mama ei, întrebând-o dacă-și aduce aminte de un băiat pe nume Gogol.

9.

La niciun an se căsătoresc la un hotel Double Tree din New Jersey, în apropiere de suburbia unde trăiesc părinții ei. Nu e genul de nuntă pe care să și-o dorească vreunul dintre ei. Ar fi preferat localurile pe care le aleg prietenii lor americani, Grădina Botanică din Brooklyn, Metropolitan Club sau Boat House din Central Park. Ar fi preferat o cină cu jazz, fotografii alb-negru, de mici dimensiuni. Dar părinții au insistat să invite aproape trei sute de persoane, să aibă un meniu cu mâncare indiană și să asigure parcare pentru toți invitații. Gogol și Moushumi sunt de acord că e mai bine să îndeplinească aceste așteptări decât să li se opună. Este ceea ce merită, glumesc ei, pentru că și-au ascultat mamele și, înainte de toate, s-au hotărât să se întâlnească, iar faptul că sunt uniți în resemnare face consecințele întrucâtva suportabile. La câteva săptămâni după anunțarea logodnei, se stabilește data, se rezervă localul și se hotărăște meniul și, chiar dacă o vreme telefonul sună în fiecare seară, fiindcă mama ei întreabă dacă preferă un tort simplu sau cu mai multe etaje, șervețele trandafirii sau de culoarea fisticului, Chardonnay sau Chablis, Gogol și Moushumi nu prea au nimic de făcut, doar să asculte și să spună „da”, „cum e mai bine”, „totul e perfect”. „Sunteți norocoși”, îi zic lui Gogol colegii de serviciu. Organizarea unei nunți e ceva incredibil de stresant, prima probă a căsătoriei, spune ei. Dar tot e un pic ciudat să fie atât de neimplicat în propria lui nuntă și-și aduce aminte de toate celelalte sărbători din viața lui, de toate petrecerile de aniversare și de absolvire organizate în trecut de părinți în cinstea lui, la care au participat prietenii părinților, ocazii cu care se simțise mereu lăsat la o parte.

În sâmbăta nunții, își fac bagajele, închiriază o mașină și conduc până în New Jersey, despărțindu-se doar în momentul în care ajung la hotel, când sunt revendicați pentru ultima oară de familiile lor, fiecare în parte. De mâine, își dă el seama surprins, el și Moushumi vor fi considerați o familie. N-au apucat să vadă înainte hotelul. Cel mai mult iese în evidență un lift de sticlă în centru, ce urcă și coboară neîncetat, spre distracția copiilor și a adulților. Camerele se află de-a lungul unor balcoane eliptice, care se văd din hol, ceea ce lui îi aduce aminte de o parcare supraetajată. El are o cameră doar a lui, pe etaj cu mama lui, cu Sonia și cu câțiva dintre cei mai apropiați prieteni ai familiei Ganguli. Moushumi e cazată, virtuos, la etajul de deasupra, lângă camera părinților ei, deși acum cei doi locuiesc practic în apartamentul ei. Mama lui i-a adus

veșmintele pe care trebuie să le poarte, un *punjabi* colorat, care a fost al tatălui lui, un *dhoti* șifonat, care se leagă cu șiret în talie, o pereche de papuci *nagrai,* cu vârf întors. Tatăl lui nu a purtat niciodată acel *punjabi,* iar Gogol trebuie să îl agațe în baie, cu apa fierbinte curgând, pentru ca aburul să descrețească toate cutele. „Ai întotdeauna binecuvântarea lui", îi spune mama lui, întinzându-se și punându-și o clipă mâinile pe capul lui. Pentru prima dată de la moartea tatălui lui, mama lui e îmbrăcată îngrijit, cu un frumos sari verde-deschis, la gât are un colier de perle și a fost de acord ca Sonia să îi dea cu un pic de ruj. „E prea mult?" se îngrijorează ea, privindu-se în oglindă. Cu toate astea, de ani întregi n-a văzut-o atât de încântătoare, de fericită și de emoționată. Și Sonia are un sari roz-bombon, cu broderie de argint, iar în păr poartă un trandafir roșu. Ea îi dă o cutie învelită în șervețel.

— Ce e asta? întreabă el.

— Nu credeai c-am uitat că faci treizeci de ani, nu?

Asta fusese cu câteva zile în urmă, într-o seară din timpul săptămânii, în care el și Moushumi fuseseră prea ocupați pentru a sărbători cum se cuvine. Chiar și mama lui, preocupată de ultimele detalii ale nunții, uitase să-l sune de dimineață, la prima oră, cum făcea de obicei.

— Cred că sunt oficial la vârsta la care aș vrea ca oamenii să uite de ziua mea de naștere, spune el, acceptând cadoul.

— Săracul Goggles!

Înăuntru găsește o sticluță de coniac și o sticlă metalică, învelită în piele roșie. „Am dat-o la gravat", zice ea și, când întoarce sticla, observă literele *NG*. își aduce aminte cum a vârât capul în camera Soniei cu niște ani în urmă, spunându-i hotărârea lui de a-și schimba numele în Nikhil. Ea avea vreo treisprezece ani și-și făcea temele în pat. „Nu poți să faci așa ceva", îi răspunsese ea atunci, dând dezaprobator din cap, iar când o întrebase de ce, ea spusese pur și simplu: „Pentru că nu poți. Pentru că tu ești Gogol". Acum se uită la ea, în timp ce se machiază în camera ei, întinzând pielea din colțul ochiului și trasând pe pleoapă o linie neagră, subțire, și își aduce aminte de fotografiile mamei lui de la nunta ei cu tatăl lui.

— Tu urmezi, să știi, îi spune el.

— Nu-mi aduce aminte!

Ea face o grimasă, apoi râde. Bucuria lor comună, emoția pregătirilor îl întristează, toate aducându-i aminte că tatăl lui a murit. Și-l imaginează în veșminte asemănătoare cu ale lui, cu un șal agățat de un umăr, cum avea la sărbătorile *pujo.* Costumul de care se teme că va arăta stupid pe el ar fi arătat demn, elegant, potrivindu-i-se de minune tatălui său într-un fel în care lui nu i se va potrivi niciodată. Papucii *nagrai* sunt cu

un număr mai mari și trebuie umpluți cu șervețele în vârf. Spre deosebire de Moushumi, care e machiată și coafată profesionist, Gogol e gata în câteva minute. Îi pare rău că nu și-a adus pantofii sport. Ar fi putut să alerge câteva minute pe banda rulantă înainte să se pregătească de eveniment.

Are loc o ceremonie hindusă care durează o oră, pe un postament acoperit cu cearșafuri. Gogol și Moushumi stau cu picioarele încrucișate, mai întâi față în față, apoi unul lângă altul. Oaspeții sunt cu fața la ei, pe scaune metalice pliante; peretele despărțitor, detașabil dintre două încăperi mari, fără ferestre, cu tavan fals, a fost dat la o parte pentru a mări spațiul. O cameră video și reflectoare cu lumină albă, suspendate manual, se află deasupra capetelor lor. La o combină muzicală se aud sunete de *shenai*[51]. N-au făcut nicio repetiție și nu li s-a explicat nimic dinainte. În jurul lor se află un grup de *mashi* și *mesho,* spunându-le mereu ce trebuie să facă, când să vorbească și când să se ridice în picioare sau când să arunce flori într-o mică urnă de alamă. Preotul este un prieten al părinților lui Moushumi, un medic anestezist care, întâmplător, e și brahman. Se aduc ofrande fotografiilor bunicilor lor și tatălui lui, se presară orez într-un rug funerar pe care conducerea hotelului le-a interzis să-l aprindă. El se gândește la părinții lui, străini până în momentul căsătoriei, doi oameni care nu au vorbit decât după ce au fost căsătoriți. Deodată, așa cum stă lângă Moushumi, își dă seama ce înseamnă asta și e surprins de curajul părinților lui, de supunerea lor.

E prima dată când o vede pe Moushumi în sari, în afara acelor sărbători *pujo* din anii trecuți, în timpul cărora a suferit în tăcere. Are aproximativ zece kilograme de aur pe ea – la un moment dat, stând față în față, cu mâinile înfășurate împreună într-o cârpă în carouri, el reușește să numere unsprezece lănțișoare. Pe obraji i-au pictat două frunze imense cu roșu și alb. Până acum, el i-a spus „Shubir Mesho” tatălui ei, iar mamei ei, „Rina Mashi”, cum li s-a adresat întotdeauna, ca și cum ar fi fost în continuare unchiul și mătușa lui, ca și cum Moushumi ar fi fost un fel de verișoară. Dar până la sfârșitul serii le va deveni ginere și va trebui să îi considere o a doua pereche de părinți, alți Baba și Ma.

Pentru petrecere, el se schimbă într-un costum, ea, într-o rochie roșie, din material Banarasi, cu dungi șerpuite, pe care și-a desenat-o singură și pe care i-a făcut-o o prietenă croitoreasă. Poartă rochia asta în ciuda protestelor mamei ei, care avea un *salwar kameez* – iar când Moushumi uită, din greșeală, șalul pe spătarul unui scaun, dezvăluindu-și umerii slabi și bronzați, care strălucesc de la o pudră specială, mama

ei reușește, în mijlocul numeroasei adunări, să-i arunce niște priviri pline de reproș, pe care Moushumi le ignoră. Nenumărați oameni vin să îl felicite pe Gogol, spunându-i că îl știu de când era atât de mic, rugându-l să se fotografieze cu ei, să le îmbrățișeze familiile și să zâmbească. În tot acest timp, datorită băuturii, rămâne indiferent mulțumită barului deschis pe care l-au ales părinții ei. Moushumi e oripilată când vede în sala de petrecere mesele, în jurul cărora se află ghirlande de tul, și coloanele înconjurate de ghirlande de culoarea fildeșului. Dau unul peste altul când ea iese de la toaletă și se sărută rapid, fumul din respirația ei fiind discret mascat de guma mentolată pe care o mestecă. Își imaginează că a fumat în baie, stând pe capacul de la toaletă lăsat jos. Abia dacă au schimbat câteva cuvinte toată seara; în timpul ceremoniei, ea a ținut ochii plecați, iar la petrecere, ori de câte ori se uita la ea, era adâncită în conversații cu oameni pe care el nu îi cunoștea. Deodată, își dorește să fie singur cu ea, să se strecoare împreună în camera ei sau a lui și să ignore restul petrecerii, cum făcea când era copil. „Haide”, îi șoptește el, îndreptându-se spre lift, „cincisprezece minute. N-o să observe nimeni”. Dar cina a început deja și numele persoanelor de la mese sunt strigate pe rând în difuzoare. „Aș avea nevoie de cineva care să îmi rearanjeze părul”, spune ea. Tăvile de argint cu mâncare, încălzite cu spirtiere, poartă etichete pentru oaspeții americani. Sunt feluri din nordul Indiei, grămezi de pui *tandoori* roz, *aloo gobi* cu sos gros, de portocale. Aude pe cineva de la rând spunând că năutul nu e bine făcut. Ei doi stau la masa mare din mijloc, împreună cu mama lui și cu Sonia, cu părinții ei, cu câteva rude venite de la Calcutta și cu fratele ei, Samrat, care lipsește de la ziua de acomodare de la Universitatea din Chicago ca să fie la nuntă. Au loc toasturi și discursuri ciudate ținute de familiile lor, de prietenii părinților. Tatăl ei se ridică, zâmbește agitat, uită să ridice și paharul și spune „Mulțumesc foarte mult că ați venit”, apoi se întoarce către Gogol și Moushumi: „Bine, să fiți fericiți!” Furculițele sunt lovite de pahare de mătuși care chicotesc, spunându-le să se sărute. Se supune de fiecare dată și-și sărută cuminte soția pe obraz.

Tortul e adus pe o masă cu rotile, iar pe el scrie „Nikhil se căsătorește cu Moushumi”. Moushumi zâmbește așa cum zâmbește întotdeauna pentru aparatul de fotografiat, cu gura închisă, capul aplecat ușor în față și spre stânga. E conștient că el și cu Moushumi îndeplinesc o dorință comună, cu rădăcini adânci – pentru că amândoi sunt bengalezi, toată lumea își poate face de cap. Din când în când, uitându-se la invitați, nu poate să nu se gândească la faptul că în urmă cu doi ani ar fi

putut să stea în marea aceea de mese afle acum în jurul lui, privind-o cum se căsătorește cu altul. Acest gând îl ia prin surprindere ca un val neașteptat, dar imediat își aduce aminte că el e cel care stă lângă ea. Sariul roșu-banarasi și aurul fuseseră cumpărate cu doi ani în urmă, pentru nunta cu Graham. De data asta, tot ce au făcut părinții ei a fost să dea jos cutiile din rafturi, să scoată bijuteriile din seif, să găsească lista pentru catering. Noile invitații, concepute de Ashima, traduse în engleză de el, sunt singurul lucru care nu e reciclat.

Din moment ce Moushumi trebuie să predea la universitate la trei zile după nuntă, sunt nevoiți să amâne luna de miere. Singurul lucru de care beneficiază este să petreacă singuri o noapte la Double Tree, de unde de-abia așteaptă să plece. Dar părinții lor s-au chinuit și au cheltuit mult pentru a rezerva apartamentul nupțial. „Trebuie să fac duș", spune ea imediat ce rămân singuri și dispare în baie. El știe că e extenuată, ca și el – noaptea s-a terminat cu un episod lung de dans pe melodiile formației Abba. Studiază camera, deschizând dulapurile și minibarul, citind meniul de la *room-service,* deși nu îi e foame. Se simte un pic rău, de la combinația de coniac cu cele două bucăți mari de tort pe care le-a mâncat, pentru că nu a mâncat altceva toată seara. Se întinde în patul dublu. Pe așternuturi sunt presărate petale de trandafiri, un ultim gest înainte ca familiile lor să se retragă. El o așteaptă, schimbând posturile de televiziune. Lângă el sunt o sticlă de șampanie în frapieră și ciocolate în formă de inimioare pe o farfurie acoperită cu dantelă. Mușcă dintr-una. În interior e caramel, care trebuie mestecat mai mult decât se aștepta.

Se joacă nervos cu inelul de aur pe care ea i l-a pus pe deget după ce au tăiat tortul, identic cu cel pe care el i l-a pus ei pe deget. A cerut-o de soție de ziua ei, oferindu-i un inel cu un singur diamant și pălăria pe care i-o cumpărase la a doua lor întâlnire. Pusese la cale un adevărat spectacol, folosindu-se de ziua ei drept pretext pentru a o duce la un han de la țară în weekend, într-un orășel aflat sus, pe malurile râului Hudson, prima excursie pe care au făcut-o împreună și care n-a fost la părinții ei în New Jersey sau în Pemberton Road. Era primăvară, deja trecuse timpul pentru pălăria de catifea. Ea fusese impresionată că el își amintise. „Nu pot să cred că încă era la magazin!" comentase ea. Nu-i spusese adevărul despre când anume o cumpărase. I-o dăduse, în restaurant, după un Chateaubriand tăiat la masa lor. Străinii se întorseseră s-o admire când își pusese pălăria. După ce o probase, lăsase cutia deoparte, sub scaun, fără să remarce că în faldurile căptușelii mai era o cutie mai mică. „Mai e ceva acolo", fusese el obligat să îi spună. Retrospectiv, era convins că fusese mult mai

uimită de pălărie decât de cererea în căsătorie. În timp ce prima era o adevărată surpriză, cea din urmă era ceva așteptat – încă de la început familiilor lor li se păruse ceva de la sine înțeles, și în curând și lor, pentru că, dacă se plăceau, logodna n-avea să dureze prea mult și sigur urma căsătoria. „Da", îi spusese ea rânjind, ridicând privirea din cutia de pălărie înainte chiar s-o întrebe dacă vrea să se mărite cu el.

Acum apare în fața lui în halatul de baie din pluș de la hotel. S-a demachiat și și-a scos bijuteriile; vopseaua roșie îi fusese spălată din păr. Nu mai e încălțată cu pantofii cu toc de șapte centimetri pe care și i-a pus imediat după partea religioasă a ceremoniei, făcând-o mai înaltă decât majoritatea oamenilor de la petrecere. Așa i se pare lui cel mai seducătoare, neîmpodobită, conștientă că e un fel în care i se înfățișează numai lui. Ea se așază pe marginea patului și-și aplică niște cremă albastră dintr-un tub pe gambe și pe tălpi. Odată, când traversaseră pe jos Brooklyn Bridge, îi masase și lui picioarele cu o astfel de cremă, gâdilându-l și făcându-i picioarele să i se răcească. Apoi se culcă rezemată de pernă și îl privește, întinzând o mână spre el. Gogol se așteaptă ca sub halat să găsească lenjerie picantă – în New York trăsese cu ochiul la grămada de lucruri din colțul camerei, pe care le primise la petrecerea burlăcițelor. Însă ea e goală, iar pielea îi miroase, parcă prea puternic, a un fel de fructe de pădure. Îi sărută părul închis la culoare de pe brațe, clavicula proeminentă, despre care i-a mărturisit odată că e partea ei preferată din propriul corp. Deși sunt extenuați, fac dragoste, părul ei umed și rece se întinde pe fața lui, petalele de trandafiri li se lipesc de coate, umeri și gambe. El inspiră mirosul pielii ei, fără să înțeleagă întru totul că acum sunt soț și soție. Când își va intra în drepturi? Nici acum nu se simte singur cu ea, așteptând să sune cineva la ușă și le spună ce să facă. Și, deși o dorește la fel de mult ca întotdeauna, se simte ușurat când termină, stând dezbrăcați unul lângă altul, știind că nu se mai așteaptă nimic de la ei, că în sfârșit se pot relaxa.

După aceea deschid sticla de șampanie și stau în pat, răscolind o pungă mare de cumpărături, plină cu plicuri care conțin cecuri. Sunt de la sutele de prieteni ai părinților lor. Ea n-a vrut să mai facă listă de cadouri. I-a spus că n-a mai avut timp, însă el a simțit că era ceva ce ea nu putea face încă o dată. Din punctul lui de vedere, nu este nicio problemă ca apartamentul lor să nu fie plin de vaze de cristal, platouri și seturi de vase și de oale. Nu au calculator, astfel că adună cifrele pe hârtiile cu antetul hotelului. Cele mai multe cecuri sunt pentru domnul și doamna Nikhil și Moushumi Ganguli. Câteva sunt pentru Gogol și Moushumi Ganguli. Sumele sunt

de o sută unu dolari, două sute unu dolari, câteva cu trei sute unu dolari, întrucât bengalezii consideră că nu e de bun augur să dăruiești sume rotunde. Gogol face subtotalul de pe fiecare pagină.

— Șapte mii treizeci și cinci, anunță el.

— Nu e rău, domnule Ganguli.

— Aș spune că ne-am descurcat de minune, doamnă Ganguli.

Doar că ea nu e doamna Ganguli. Moushumi și-a păstrat numele de familie. N-a adoptat numele *Ganguli,* nici măcar cu liniuță, lângă numele ei. Propriul ei nume de familie, Mazoomdar, e suficient de greu de pronunțat. Dacă ar mai adăuga altul, nu ar mai încăpea în fereastra plicurilor. În plus, a început deja să publice sub numele de Moushumi Mazoomdar, numele fiindu-i tipărit în josul unor articole despre teoria feministă franceză, apărute în câteva periodice academice, care lui îi provoacă întotdeauna dureri de cap când încearcă să le citească. Deși nu a recunoscut față de ea, în ziua în care au completat cererile pentru certificatul de căsătorie a sperat că s-a răzgândit, măcar ca un omagiu pentru tatăl lui, dacă nu din alt motiv. Dar să-și schimbe numele de familie în „Ganguli" ei nici că i-a trecut vreodată prin cap. Când rudele din India îi trimit scrisori adresate „Doamnei Moushumi Ganguli", ea dă dezaprobator din cap și oftează.

Pun banii într-un cont, ca garanție pentru un apartament cu două camere în Twenties, lângă Third Avenue. Ratele sunt ceva mai mari decât își permit ei fără a avea probleme, dar au fost cuceriți de marchiza maro, de paznicul de la intrare, de holul de la intrare cu gresie de culoarea dovleacului. Apartamentul propriu-zis e mic, dar luxos, cu rafturi de mahon încastrate în pereți, până la tavan, și podele lucioase, acoperite cu scânduri mari. Camera de zi are luminator, bucătăria e dotată cu instalații de oțel inoxidabil, baia are pardoseală și pereți de marmură. Lângă dormitor se află un balcon de tip Julieta, iar într-unul dintre colțurile dormitorului, Moushumi își instalează biroul, calculatorul și imprimanta, alături de dosare. Apartamentul se află la ultimul etaj și, dacă te apleci suficient în stânga ferestrei de la baie, se vede Empire State Building. Câteva săptămâni, se duc de mai multe ori cu autobuzul la Ikea pentru a mobila camerele: veioze Noguchi, o canapea neagră, covoare kilim și *flokati,* un pat platformă, de lemn natur. Părinții ei și Ashima sunt impresionați și uimiți când vin în vizită prima dată. Nu e cam mic acum, că sunt căsătoriți? Dar Gogol și Moushumi nu se gândesc deocamdată la copii, cu siguranță nu până când nu-și termină ea lucrarea de doctorat. Sâmbăta merg să cumpere de mâncare la piața de

țărani din Union Square, cu sacoșe de pânză agățate pe umeri. Cumpără lucruri pe care nu știu exact cum să le pregătească, praz, fasole *fava* și muguri de ferigă, căutând rețete în cărțile de bucate pe care le-au primit cadou de nuntă. Uneori, în timp ce gătesc, declanșează alarma de incendiu, care e extrem de sensibilă și pe care o opresc pocnind-o cu coada unei mături.

Din când în când, dau genul acela de petreceri pe care părinții lor nu le-au dat niciodată, amestecând martini într-un shaker de oțel inoxidabil, la care invită câțiva dintre colegii lui arhitecți și prieteni de-ai ei, absolvenți ai NYU. Pun bossa nova și servesc sandvișuri cu salam și brânză. Transferă banii din contul lui în al ei și-și fac un carnet de cecuri verde-deschis, cu numele lor tipărite în colțul fiecărei foi. Parola pentru cardul utilizat la bancomat, Lulu, e numele restaurantului franțuzesc unde au luat împreună masa prima dată. În cele mai multe seri, mănâncă în bucătărie, pe scaunele înalte de lângă blat sau pe măsuța de cafea, uitându-se la televizor. Gătesc mâncare indiană destul de rar – de obicei fac paste, pește fiert sau comandă mâncare de la restaurantul thailandez de alături. Însă duminica, uneori, când le e poftă de mâncarea cu care au crescut, merg cu trenul în Queens ca să ia prânzul la Jackson Diner, umplându-și farfuriile cu pui *tandoori, pakora*[52] și frigărui, și apoi cumpără orez basmati și condimente pentru a completa rezervele. Sau merg la una dintre ceainăriile minuscule și beau ceai cu lapte condensat în pahare de hârtie, cerându-i chelnerului în bengaleză să le aducă boluri cu iaurt dulce și *haleem*[53]. În fiecare seară, înainte să plece de la serviciu, el o sună acasă să-i spună că e pe drum, o întreabă dacă trebuie să cumpere salată verde sau pâine. După masa de seară se uită la televizor, în timp ce Moushumi le scrie bilete de mulțumire tuturor prietenilor părinților ei, pentru cecurile primite. Iată lucrurile care îl fac să simtă că sunt căsătoriți. Altfel, e la fel ca înainte, doar că acum sunt mereu împreună. Noaptea doarme lângă el, ghemuită, în fiecare dimineață trezindu-se cu o pernă peste cap.

Uneori găsește prin apartament rămășițe ciudate din viața ei de dinaintea apariției lui, ale vieții ei împreună cu Graham – semnătura lor pe o carte de poezii, o vedere din Provence, îndesată în spatele unui dicționar, trimisă pe adresa apartamentului pe care îl țineau secret. Odată, incapabil să se abțină, în pauza de masă, mersese pe jos până la adresa aceea, întrebându-se cum o fi fost viața ei pe atunci. Și-a imaginat-o mergând pe trotuar, ducând pungi cu cumpărături de la supermarketul din colț, îndrăgostită de alt bărbat. Nu e gelos pe trecutul ei *per se*. Doar că uneori se întreabă dacă nu cumva el reprezintă doar un fel de capitulare sau înfrângere. Nu se

simte așa mereu, dar suficient de des cât să îl sâcâie, să țească o plasă în jurul gândurilor lui. Dar apoi se uită prin apartament după încurajări, reamintindu-și viața pe care și-au clădit-o și pe care o duc acum. Privește fotografia făcută la nuntă, în care au ghirlande asortate, atârnate de gât. E într-o ramă de bun-gust, deasupra televizorului. Se duce în dormitor, unde lucrează ea, o sărută pe umăr și o trage în pat. Dar în șifonierul pe care-l împart se află o husă pentru haine, în care e o rochie albă, despre care el știe că ar fi trebuit s-o poarte la o lună după ceremonia indiană planificată pentru ea și Graham, la o a doua ceremonie în fața unui judecător de pace, pe peluza de la casa tatălui lui Graham din Pennsylvania. Ea îi povestise. Prin fereastra de plastic a husei se vede o bucată albă de material. Mai demult, deschisese fermoarul, văzuse ceva fără mâneci, până la genunchi, cu un decolteu rotund, simplu, asemănătoare cu o rochie de tenis. Într-o zi a întrebat-o de ce o mai păstrează. „Ah, aia”, răspunsese ea, ridicând din umeri. „Tot vreau s-o vopsesc”.

•

În martie se duc la Paris. Moushumi e invitată să susțină o lucrare în cadrul unei conferințe de la Sorbona și se hotărăsc să petreacă și o mică vacanță la Paris, Gogol aranjând să-și ia liber o săptămână. În loc să stea la hotel, stau într-un apartament în Bastille, al unui prieten de-ai ei, un anume Emanuel, ziarist, care e plecat în vacanță în Grecia. Apartamentul abia dacă e încălzit, se află la capătul a șase rânduri de trepte foarte abrupte și are baia cât o cabină telefonică. În apartament se află un pat suspendat, la câțiva zeci de centimetri sub tavan, deci sexul poate fi ceva foarte riscant. Un espressor ocupă aproape tot aragazul îngust, cu două ochiuri. În afară de două scaune lângă masă, nu au unde să stea jos. Vremea e aspră, mohorâtă, soarele fiind mereu ascuns de nori. Parisul este celebru pentru astfel de vreme, îi spune ea. Se simte și el, într-un fel, ascuns; bărbații de pe stradă se uită mereu lung la Moushumi, privirile lor stăruind mult asupra ei, deși el e lângă ea.

E prima dată când Gogol ajunge în Europa. Prima dată când vede arhitectura despre care doar a citit atâția ani, pe care a admirat-o doar în paginile cărților și în diapozitive. Dintr-un anume motiv, în prezența ei se simte mai degrabă stânjenit decât emoționat. Deși merg într-o excursie la Chartres și în alta la Versailles, are senzația că ea ar vrea mai degrabă să se întâlnească la o cafea cu prieteni vechi, să participe la discuții în cadrul conferinței, să mănânce la bistrourile ei preferate, să meargă la cumpărături în magazinele ei preferate. Încă de la început, el se simte fără rost. Ea ia toate hotărârile, ea vorbește

peste tot. În braseriile unde mănâncă la prânz, el e mut, e mut în magazinele unde admiră curele frumoase, cravate, creioane și hârtii; mut în după-amiezile ploioase pe care le petrec la D'Orsay. E mut mai ales când ies la cină cu grupuri de prieteni francezi de-ai ei, bând Pernod, delectându-se cu cușcuș și cu *choucroute,* fumând și discutând în jurul meselor acoperite cu hârtie. El se chinuiește să înțeleagă despre ce vorbesc – euro, Monica Lewinsky, Y2K, însă tot restul e încețoșat, imposibil de deslușit în clinchetul farfuriilor, în zumzăitul vocilor și al râsetelor. Se uită la ei în oglinzile cu rame aurite de pe pereți, așa cum stau cu capetele apropiate.

O parte din el știe că e un privilegiu să fie aici cu cineva care cunoaște orașul atât de bine, însă cealaltă parte ar vrea să fie un simplu turist, orbecăind cu un ghid în mână, privind toate clădirile din listă, rătăcindu-se. Când, într-una dintre seri, îi mărturisește dorința lui în timp ce se întorc la apartament, ea îl întreabă „De ce nu mi-ai zis de la început?" și cum ajunge la o stație de metrou, în dimineața următoare, îi spune să-și facă fotografii la un automat și să ia o Carte Orange. Și așa Gogol pleacă să viziteze orașul, singur, în timp ce Moushumi e la conferința ei sau stă la masa din apartament și face ultimele corecturi la lucrarea ei. Singurul lui tovarăș este *Plan de Paris* al lui Moushumi, un mic ghid roșu al arondismentelor, cu o hartă pliată, atașată pe ultima copertă. Pe ultima pagină Moushumi i-a scris câteva propoziții care să-i fie de ajutor: *Je voudrais un café*, *s'il vous plaît, Où sont les toilettes*? Și când el iese pe ușă, ea îl avertizează: „Evită să comanzi *café crème* dacă nu e dimineață. Francezii nu fac asta niciodată".

Deși ziua e însorită, spre deosebire de cele de până acum, e foarte rece, aerul aspru îi îngheață urechile. Își amintește de primul prânz luat împreună cu Moushumi, de după-amiaza când l-a târât în magazinul de pălării, își amintește cum țipau în timp ce vântul le izbea fețele, era mult prea devreme să se lipească unul de altul pentru a se încălzi. Acum se îndreaptă spre colț, se hotărăște să mai ia un croasant de la brutăria unde se duc în fiecare dimineață să cumpere micul dejun. Vede doi tineri, un cuplu, stând într-un loc de pe trotuarul luminat de razele soarelui, dându-și unul altuia să mănânce produse de patiserie dintr-o pungă. Deodată, vrea să se întoarcă imediat în apartament, să se urce în patul suspendat, să renunțe la plimbare și s-o țină în brațe pe Moushumi. Vrea să stea întins lângă ea ore întregi, ca la început, să nu mai mănânce, plimbându-se apoi pe străzi la ore ciudate, căutând cu disperare ceva de mâncare. Dar la sfârșitul acestei săptămâni ea trebuie să prezinte lucrarea și el știe că nu va putea fi deturnată de la sarcina de a citi prezentarea cu voce tare, de a

cronometra timpul și de a face mici semne pe marginea textului. Se uită pe hartă și în zilele ce urmează va parcurge traseele pe care ea i le-a desenat cu creionul. Merge kilometri pe bulevardele celebre, prin Marais, ajungând, după numeroase întoarceri greșite, la Muzeul Picasso. Se așază pe o bancă și schițează casele din Place des Vosges, se plimbă pe aleile de pietriș pustii din Grădinile Luxembourg. Lângă Academia de Arte Frumoase, hoinărește ore întregi prin magazinele cu afișe, cumpărând până la urmă un desen cu Hôtel de Lauzun. Fotografiază aleile înguste, străzile pietruite, întunecate, acoperișurile mansardate, clădirile vechi, din piatră bej-deschis, cu obloane. Totul i se pare atât de frumos, încât nu se poate spune în cuvinte, dar în același timp e trist că nimic din toate astea nu e nou pentru Moushumi, că ea a văzut lucrurile astea de sute de ori. Acum înțelege de ce ea a locuit aici atâta timp, departe de familie, departe de orice cunoscut. Prietenii ei francezi o adoră. Chelnerii și vânzătorii o adoră. Se potrivește perfect aici și în același timp rămâne o noutate. Moushumi s-a reinventat aici, fără regrete și fără sentimentul de vinovăție. O admiră și, într-un fel, o urăște, pentru că s-a mutat în altă țară și și-a construit o altă viață. Își dă seama că e exact ce au făcut și părinții lor în America. Ceea ce el, foarte probabil, nu va face niciodată.

În ultima lor zi, de dimineață el se duce la cumpărături pentru socri, pentru mama lui și pentru Sonia. E ziua în care Moushumi își prezintă lucrarea. S-a oferit să meargă cu ea, să stea în public și s-o asculte. Însă ea i-a spus că e o idee prostească, de ce să stea în mijlocul unei săli pline de oameni care vorbesc o limbă pe care el n-o înțelege, când mai are atâtea de văzut în oraș? Astfel că, după cumpărături, o ia singur spre Luvru, o destinație pe care a amânat-o până acum. La sfârșitul zilei se întâlnesc la o cafea în Cartierul Latin. Ea e deja acolo, așteptându-l în spatele unui panou de sticlă, care separă terasa de trotuar, având buzele rujate cu o nuanță de roșu-închis, bând un pahar de vin.

El se așază și comandă o cafea.

— Cum a fost? Cum te-ai descurcat?

Ea își aprinde o țigară.

— Bine. Oricum, s-a terminat.

El are senzația că ei mai degrabă îi pare rău, în loc să se simtă ușurată, privirea ei zăbovește pe măsuța rotundă dintre ei, cu vinișoare albăstrii în marmură, la fel ca acelea din brânză.

În mod normal, ea vrea ca el să îi povestească pe îndelete aventurile lui, dar astăzi stau tăcuți, privind trecătorii. Îi arată lucrurile pe care le-a cumpărat, o cravată pentru socrul lui,

săpunuri pentru mame, un tricou pentru Samrat, o eșarfă de mătase pentru Sonia, un caiet de schițe pentru el, sticle de tuș, un creion. Ea admiră desenele pe care le-a făcut el. E o cafenea în care au mai fost, iar el simte ușoara nostalgie pe care o simți uneori la sfârșitul unei șederi prelungite într-un loc străin, privind detaliile care în curând se vor șterge din memorie: chelnerul ursuz care i-a servit de fiecare dată, magazinele de pe cealaltă parte a străzii, scaunele de pai verde cu galben.

— Îți pare rău că plecăm? o întreabă el, amestecând zahărul în cafea și sorbind-o dintr-o înghițitură.

— Un pic. Cred că o parte din mine ar fi vrut să nu mai plec din Paris, știi?

El se apleacă peste masă și-i ia mâinile în ale lui.

— Dar nu ne-am mai fi întâlnit, îi spune el, mult mai încrezător decât se simte.

— Adevărat, recunoaște ea. Poate ne vom muta aici într-o bună zi.

— Poate, dă el din cap aprobator.

Lui i se pare frumoasă, obosită, lumina intensă a sfârșitului de zi picându-i pe față și oferindu-i o strălucire roz-chihlimbar. Privește cum se ridică fumul. Vrea să păstreze clipa, pe ei doi aici. Așa vrea să-și aducă aminte de Paris. Scoate aparatul de fotografiat, îndreptându-l spre fața ei.

— Nikhil, te rog, nu! spune ea, râzând, dând dezaprobator din cap.

El ține în continuare aparatul.

— A, hai, Mo! Ești frumoasă. Arăți nemaipomenit.

Însă ea refuză, mutându-și scaunul din dreptul obiectivului, scrâșnindu-l de asfalt; nu vrea să creadă lumea că e turistă în oraș, spune ea.

•

Mai, o seară de sâmbătă. Un dineu în Brooklyn. Vreo zece persoane sunt la o masă lungă, fumează și beau Chianti din pahare de suc, stând pe scaune de lemn fără spătar. Camera e întunecată, cu excepția unei lămpi ca o calotă, ce atârnă de un cablu lung, proiectând o pată intensă de lumină în mijlocul mesei. La o combină muzicală de pe podea se aude o operă. O țigară cu marijuana e trecută de la unul la altul. Gogol trage o dată, dar în timp ce stă acolo, ținându-și respirația, îi pare rău – deja e mort de foame. Deși este aproape zece, cina încă nu s-a servit. În afară de Chianti, singurele lucruri de pe masă sunt o pâine și un castronaș cu măsline. O grămadă de firimituri și sâmburi de măsline violet murdăresc fața de masă. Pâinea, ca o pernă tare și prăfuită, e plină de găuri cât o prună și are o coajă care îi rănește lui Gogol cerul gurii când o mestecă.

Sunt acasă la Astrid și Donald, prietenii lui Moushumi. Este o locuință în curs de renovare; Astrid și Donald, așteptând primul lor copil, extind casa de la un singur nivel la trei niveluri. De căpriori atârnă folii groase de plastic, creând coridoare temporare și transparente. În spatele lor, lipsește un zid. Chiar și la ora asta oaspeții continuă să sosească. Intră plângându-se de frigul ce persistă atât de târziu în primăvară, de vântul ascuțit și enervant care agită crengile copacilor. Își scot hainele, se prezintă, își toarnă Chianti. Dacă se întâmplă să fie prima dată când vin în casa celor doi, la un moment dat se îndepărtează de masă și urcă treptele să admire ușile, tavanul original de tablă, spațiul uriaș care va deveni camera copilului, priveliștea plină de luminițe a Manhattanului, care se vede de la ultimul etaj.

Gogol a mai fost în casa asta, cam prea des, după părerea lui. Astrid e o prietenă de-ale lui Moushumi de la Brown. Prima dată s-a întâlnit cu Donald și Astrid la nunta lui. Sau cel puțin așa spune Moushumi; el nu-și aduce aminte. Cei doi au locuit la Roma în primul an când Moushumi și Gogol au fost împreună, dintr-o bursă Guggenheim pe care o obținuse Astrid. Dar apoi s-au mutat înapoi la New York, unde Astrid a început să predea teoria filmului la New School. Donald e un pictor cu talent modest, pictând naturi moarte cu obiecte de zi cu zi: un ou, o ceașcă, un pieptene, pe fundaluri în culori aprinse. Tabloul lui Donald înfățișând un mosor de ață, cadoul de nuntă pentru Gogol și Moushumi, e agățat la ei în dormitor. Donald și Astrid formează un cuplu încrezător, un model, presupune Gogol, pentru Moushumi în ceea ce privește viața lor. Au multe cunoștințe, invită oamenii la cină, dăruindu-le prietenilor mici frânturi din ei înșiși. Vorbesc cu pasiune despre stilul lor de viață, dându-le tot felul de sfaturi incontestabile despre lucrurile cotidiene lui Gogol și lui Moushumi. Le recomandă o anumită brutărie de pe Sullivan Street, un anumit măcelar pe Mott, un anumit filtru de cafea, un anumit designer florentin de așternuturi. Pe el, părerile lor imperative îl exasperează. Dar Moushumi este loială. Face frecvent ocoluri și, prin urmare, depășește bugetul familiei ca să cumpere pâine de la acea brutărie și carne de la acel măcelar.

Astă-seară recunoaște câteva fețe: Edith și Colin, care predau sociologie la Princeton, respectiv Yale, Louise și Black, amândoi doctoranzi, ca Moushumi, la NYU. Oliver e redactor la o revistă de artă; soția lui, Sally, e *chef* patiser. Restul sunt prieteni de-ai lui Donald, pictori, poeți, realizatori de filme documentare. Toți sunt căsătoriți. Chiar și acum, un lucru atât de obișnuit, atât de evident, i se pare uimitor. Toți sunt căsătoriți! Dar asta este viața acum, weekendurile sunt uneori

mai obositoare decât zilele de muncă, un șir nesfârșit de petreceri, cocktailuri, petreceri nocturne cu dans și droguri, care să le amintească de faptul că încă sunt tineri, urmate de *brunch*-uri duminicale, pline de Bloody Mary și ouă la suprapreț.

Toți sunt inteligenți, atrăgători și bine îmbrăcați. Și un pic incestuoși. Majoritatea se cunosc de la Brown, și Gogol nu poate scăpa de sentimentul că jumătate din cei prezenți s-au culcat unii cu alții. La masă au loc obișnuitele discuții academice, versiuni ale aceleiași conversații la care el nu poate participa, cu privire la conferințe, la scoaterea la concurs a unor posturi în sistem, la studenți nerecunoscători, termene-limită de predare a propunerilor de proiecte. La unul dintre capetele mesei, o femeie cu părul scurt, roșu și ochelari în formă de ochi de pisică vorbește despre un spectacol de teatru după o piesă a lui Brecht în care a jucat odată în San Francisco, unde toți actorii erau în pielea goală. La celălalt capăt al mesei, Sally face ultimele aranjamente la desertul pe care tocmai l-a adus, punând straturi peste straturi și acoperindu-le cu merengue alb, strălucitor, care parcă aruncă flăcări. Astrid le arată câtorva persoane niște mostre colorate, pe care le-a aliniat în fața cărților de tarot, versiuni ale unei culori verde-măr pe care ea și Donald se gândesc s-o folosească pentru holul de la intrare. Ea poartă o pereche de ochelari care se poate să fi aparținut lui Malcolm X. Se uită foarte atent la mostre; deși cere sfatul invitaților, deja s-a hotărât ce nuanță va alege. În stânga lui Gogol, Edith discută motivul pentru care nu mănâncă pâine. „Am atât de multă energie dacă nu consum grâu”, susține ea.

Gogol nu are ce să le spună acestor oameni. Nu-i pasă de subiectele tezelor lor de doctorat, de restricțiile lor alimentare sau de culorile în care vor să își zugrăvească pereții. La început, aceste petreceri n-au fost atât de chinuitoare. Când Moushumi l-a prezentat prima dată grupului ei și stăteau unul în brațele celuilalt, a fost doar ca o notă de subsol la conversația lor din acel moment. Odată, la o petrecere de la Sally și Oliver, au dispărut ca să facă dragoste rapid și nechibzuit în debaraua lui Sally, cu teancuri de pulovere răsturnându-se peste ei. El știe că genul ăsta de pasiune limitată nu poate dura la nesfârșit. Dar devotamentul lui Moushumi pentru ei îl nedumerește. Acum o privește. Ea își aprinde un Dunhill. La început nu l-a deranjat că ea fumează. Îi plăcea când, după ce făceau sex, ea se apleca peste noptieră și aprindea un chibrit, iar el era întins lângă ea, ascultând în liniște cum expira, privind fumul care se ridica deasupra. Dar zilele astea, mirosul stătut de fum de țigară din părul ei și de pe

degete, din dormitorul unde scrie la calculator, îl dezgustă întrucâtva și, din când în când, nu se poate abține să nu aibă câte o viziune trecătoare cu el însuși, abandonat în mod tragic ca rezultat al dependenței ei modeste, dar persistente. Când, într-o zi, i-a recunoscut față de ea această teamă, ea a râs. „Ah, Nikhil", a spus ea, „nu se poate să vorbești serios".

Ea râde acum, dând dezaprobator din cap la ceva ce zice Blake. I se pare însuflețită într-un fel în care nu-și mai amintește s-o fi văzut în ultimul timp. Se uită la părul ei drept, mătăsos, pe care l-a tuns recent, care acum e ușor întors la vârfuri. La ochelarii care nu fac decât să îi sublinieze frumusețea. La gura frumoasă, deschisă la culoare. El știe că aprobarea acestor oameni are un sens pentru ea, deși nu înțelege exact care. Și, cu toate astea, oricât îi place ei compania lui Astrid și a lui Donald, el a observat recent că după aceea e posomorâtă, ca și cum compania lor nu face decât să îi aducă aminte că viețile lor nu se vor potrivi niciodată. Ultima dată când au plecat acasă de la una din petrecerile date de cei doi, ea s-a luat la ceartă cu el de cum au ieșit pe ușă, plângându-se de zgomotul de pe Third Avenue, de ușile glisante ale debaralei care ies mereu de pe șine, de faptul că e imposibil să meargă la baie fără să fie asurzită de ventilatorul de aerisire. El își spune că de vină e stresul – de ceva timp, ea învață pentru examenul oral, în cele mai multe zile fiind la bibliotecă până la nouă seara. Își amintește cum era când se pregătea el de examenul de licență, examen pe care l-a picat de două ori. Își aduce aminte de izolarea continuă și permanentă de care a avut nevoie, de faptul că zile la rând n-a vorbit cu nimeni, așa că nu spune nimic. Sperase ca în seara asta să refuze invitația la Astrid și Donald, tocmai din acest motiv. Dar a aflat că nici nu se pune problema să refuze o invitație de la ei.

Prin intermediul lor îl cunoscuse Moushumi pe fostul ei logodnic, Graham; el și Donald fuseseră colegi de școală și el îi dăduse numărul ei de telefon când Graham se mutase la Paris. Lui Gogol nu-i place să se gândească la faptul că legătura ei cu Graham se păstrează prin intermediul lui Astrid și Donald, că, prin ei, Moushumi a aflat că Graham locuiește acum la Toronto, este căsătorit și are gemeni. Înainte, când Moushumi și Graham erau împreună, formau o pereche cu Donald și Astrid, închiriau împreună cabane în Vermont, plecau împreună în Hamptons. Cei doi încearcă să îl implice și pe Gogol în planuri asemănătoare; vara asta, de exemplu, se gândesc să închirieze o casă pe coastă, în Brittany. Deși Astrid și Donald l-au primit pe Gogol cu brațele deschise în viața lor, uneori simte că lor tot li se pare că ea e încă împreună cu

Graham. O dată, Astrid chiar l-a strigat din greșeală „Graham”. Nimeni n-a observat, cu excepția lui Gogol. Cu toții erau un pic amețiți de la băutură, dar el știa că a auzit bine. Era spre sfârșitul unei seri ca asta, când Astrid întrebase în timp ce spălau vasele:. „Mo, de ce nu luați tu și Graham acasă o bucată din mușchiul de porc? E foarte bun pentru sandvișuri”.

Pe moment, oaspeții au un singur subiect de conversație: nume de copii. „Noi vrem ceva cu adevărat unic”, spune Astrid. În ultimul timp, Gogol observă o anumită tendință: acum, că se află în lumea asta de cupluri, flecăreala de la cină se învârtește în jurul numelor de copii. Dacă se întâmplă ca o femeie de la masă să fie însărcinată, cum e Astrid acum, subiectul e inevitabil.

— Întotdeauna mi-au plăcut numele de papi, spune Blake.

— Vrei să spui Ioan și Paul? întreabă Louise.

— Mai degrabă Inocent și Clement.

Se vehiculează nume absurde, precum Jet și Tipper. Ele iscă murmure. Cineva pretinde că mai demult a cunoscut o fată pe care o chema Anna Grama – „Înțelegeți? Anagrama!” – și toată lumea râde.

Moushumi susține că un nume ca al ei e un adevărat blestem, se plânge că nimeni nu îl poate pronunța ca lumea, că ceilalți copii de la școală îi spuneau Moosoomi și, prescurtat, Moose[54].

— Uram faptul că sunt singura Moushumi pe care o știam, spune ea.

— Vezi? Mie mi-ar fi plăcut la nebunie, îi zice Oliver.

Gogol își toarnă încă un pahar de Chianti. Urăște să participe la astfel de conversații, urăște să asculte. Mai multe cărți trec de la unul la altul: *Găsirea numelui perfect, Alternative la nume de copii, Ghidul nepriceputului în nume de bebeluși.* Una se numește *Ce nume să nu dai copilului tău.* Se răsfoiesc pagini, unele au pe margini steluțe și semne. Cineva sugerează Zachary. Altcineva spune că a avut un câine pe care-l chema Zachary. Fiecare vrea să caute în carte ce înseamnă propriul nume și sunt când bucuroși, când dezamăgiți. Atât Gogol, cât și Moushumi lipsesc din aceste cărți și, pentru prima dată în seara aceea, el simte un semn al acelei legături ciudate care i-a atras de la început. Se duce unde e ea așezată, îi ia o mână în mâinile lui, care se odihneau pe masă. Ea se întoarce și îl privește.

— Hei… spune ea.

Îi zâmbește, își odihnește o clipă capul pe umărul lui, iar el își dă seama că e beată.

— Ce *înseamnă* Moushumi, de fapt? întreabă Oliver, aflat în partea cealaltă, lângă ea.

— O briză sud-vestică umedă, zice ea, scuturând din cap și dând ochii peste cap.

— Adică ceva asemănător cu cea de afară?

— Întotdeauna am știut că ești o forță a naturii, spune Astrid, râzând.

Gogol se întoarce spre Moushumi.

— Serios? întreabă el.

Își dă seama că e ceva ce nu s-a gândit vreodată s-o întrebe, ceva ce nu a știut.

— Nu mi-ai spus niciodată, zice el.

Ea dă dezaprobator din cap, zăpăcită.

— Nu?

Îl deranjează, deși nu știe sigur de ce. Dar nu are sens să mai insiste. Nu aici. Se ridică să se ducă la toaletă. Când termină, în loc să se întoarcă în sufragerie, urcă niște trepte ca să vadă stadiul în care se află renovările. Se oprește în dreptul unor camere văruite în alb, în care nu sunt decât niște scări. Altele sunt pline cu cutii, în grămezi de câte șase sau șapte. Se oprește să se uite pe niște planuri întinse pe podea. Își amintește că la prima lui întâlnire cu Moushumi au petrecut o întreagă după-amiază într-un bar, desenând planul casei ideale. El a pledat pentru ceva modernist, numai sticlă și lumină, dar ea își dorise o casă de piatră, ca asta. Până la urmă, au desenat ceva implauzibil, o casă de ciment, cu o fațadă de sticlă. Se întâmplase înainte să se culce împreună, iar el își aduce aminte că amândoi au fost stânjeniți când a trebuit să hotărască unde să fie dormitorul.

Ajunge în bucătărie, unde Donald de-abia acum începe să pregătească *spaghetti alla vongole.* E o bucătărie veche, care provine de la unul dintre fostele apartamente de închiriat, pe care o folosesc până când va fi gata cea nouă. Linoleumul spălăcit și aparatele de bucătărie aflate de-a lungul unui perete îi amintesc de fostul lui apartament din Amsterdam Avenue. Pe aragaz e o oală goală, lucioasă, de oțel inoxidabil, atât de mare, încât acoperă două ochiuri. Într-un bol peste care sunt prosoape umede, de hârtie sunt frunze de salată. În chiuveta de porțelan stau la înmuiat o grămadă de mici scoici verde-deschis.

Donald e înalt, poartă blugi și șlapi și o cămașă cărămizie, ale cărei mâneci au fost suflecate până deasupra coatelor. E chipeș, cu trăsături de patrician și păr șaten-deschis, dat pe spate și ușor uleios. Peste haine poartă un șorț și e ocupat să smulgă frunze dintr-un mănunchi excesiv de mare de pătrunjel.

— Salutare! spune Gogol. Ai nevoie de ajutor?

— Nikhil! Bine ai venit! îi dă Donald pătrunjelul. Te rog!

Gogol e recunoscător că are ceva de făcut, că e ocupat și productiv, chiar și în rolul de ajutor de *chef* al lui Donald.

— Ei, cum merge renovarea?

— Nu mă întreba, răspunde Donald. Tocmai l-am concediat pe constructor. În ritmul ăsta, puștiul nostru se va și muta de aici când va fi gata camera lui.

Gogol privește cum Donald începe să scoată scoicile din baia lor, frecând cochiliile cu ceva asemănător unei minuscule perii de veceu, apoi aruncându-le una câte una în oala de pe aragaz. Gogol își vâră capul în oală și vede scoicile *vongole,* cochiliile plutind uniform într-o zeamă înspumată.

— Și când vă mutați în cartierul ăsta? întreabă Donald.

Gogol ridică din umeri. Nu e interesat să se mute în Brooklyn, nu atât de aproape de Donald și de Astrid, în orice caz.

— Nu prea m-am gândit la varianta asta. Eu prefer Manhattan. Și Moushumi la fel.

Donald dă dezaprobator din cap.

— Nu e așa. Moushumi adoră Brooklynul. A trebuit s-o dăm afară după toată povestea cu Graham.

Menționarea numelui lui îl înțeapă ca un ghimpe, îl dezumflă ca întotdeauna.

— A stat aici, cu voi?

— Chiar în camera de lângă hol. A stat două luni. Era terminată. Nu am văzut pe nimeni atât de deprimat.

El dă din cap în semn de aprobare. Era un alt amănunt pe care ea nu i-l spusese. Brusc, urăște casă, conștient că aici, împreună cu Donald și Astrid, ea a petrecut cele mai întunecate momente ale ei. Aici a bocit după alt bărbat.

— Dar tu ești mult mai potrivit pentru ea, încheie Donald.

Gogol își ridică privirea, surprins.

— Nu mă înțelege greșit, Graham e un tip minunat. Dar erau cumva prea asemănători, mult prea pasionați împreună.

Lui Gogol nu i se pare liniștitoare afirmația. Rupe și ultimele frunze de pătrunjel, privește cum Donald ia un cuțit și le toacă expert și rapid, ținând o mână pe partea superioară a lamei cuțitului.

Deodată, Gogol se simte incompetent.

— Niciodată nu mi-am dat seama cum se face asta, spune el.

— Tot ce îți trebuie e un cuțit foarte bun, îi zice Donald. Pe cuvânt.

Gogol e trimis în sufragerie cu un teanc de farfurii, cu un mănunchi de furculițe și cuțite. Pe drum, bagă capul în camera unde a stat Moushumi. Acum e goală, pe podea se află o cârpă, iar câteva cabluri se ițesc dintr-o gaură din mijlocul tavanului. Și-o imaginează stând în pat într-unul din colțurile camerei,

îmbufnată, epuizată, cu capul într-un nor de fum. Ajuns jos, își reia locul lângă Moushumi. Ea îi sărută lobul urechii.

— Pe unde ai umblat?

— I-am ținut companie lui Donald.

Conversația despre nume se derulează în continuare în forță. Colin spune că lui îi plac numele care înseamnă o virtute: Patience, Faith, Chastity[55]. Spune că pe bunica lui o chema Silence[56], ceva ce nimeni nu vrea să creadă.

— Ce ziceți de Prudence? Prudența nu e una dintre virtuți? întreabă Donald, coborând scările cu un platou cu spaghete.

Platoul e așezat pe masă în aplauze. Pastele sunt servite, farfuriile sunt distribuite.

— Mi se pare că e o răspundere atât de mare să dai nume unui copil. Dacă n-o să-i placă? se neliniștește Astrid.

— Atunci, o să și-l schimbe, spune Louise. Apropo, îl mai știți pe Joe Chapman din facultate? Am auzit că acum e Joanne.

— Doamne! Nu mi-aș schimba niciodată numele, răspunde Edith. Este al bunicii.

— Nikhil și l-a schimbat, îi scapă brusc lui Moushumi și, pentru prima dată în seara aceea, în afară de aria de operă de la combină, în cameră se lasă tăcere deplină.

El se uită fix la ea, împietrit. Nu i-a spus niciodată să nu povestească asta nimănui. Pur și simplu a presupus că nu va spune vreodată. El are o expresie pierdută; ea îi zâmbește, fără să își dea seama ce-a făcut. Invitații îl privesc, cu gurile deschise în zâmbete nedumerite.

— Cum adică și-a schimbat numele? întreabă rar Blake.

— Nikhil nu este numele pe care îl are de la naștere, dă ea din cap, cu gura plină, aruncând o cochilie de scoică pe masă. Nu este numele pe care l-a avut când eram mici.

— Care era numele tău? întreabă Astrid, uitându-se bănuitoare la el, încruntată.

Câteva secunde, el nu spune nimic. „Gogol”, rostește până la urmă.

Au trecut mulți ani de când a încetat să fie Gogol pentru ceilalți, cu excepția familiei și a prietenilor de familie. Numele sună ca de obicei, simplu, imposibil, absurd. Se uită fix la Moushumi în timp ce rostește numele, dar ea e prea beată ca să-i simtă reproșul.

— Ca în *Mantaua?* întreabă Sally.

— Înțeleg, zice Oliver. Nick-olai Gogol.

— Nu pot să cred că nu ne-ai spus așa ceva, Nick! îl dojenește Astrid.

— Ce naiba i-a făcut pe părinții tăi să aleagă acest nume? vrea să știe Donald.

Se gândește la povestea pe care nu le-o poate împărtăși, la fel de vie și de evazivă cum a fost mereu: trenul răsturnat în miez de noapte, brațul tatălui său înțepenit într-o fereastră, pagina mototolită a unei cărți strânse în pumnul lui. I-a spus povestea lui Moushumi, în lunile de după prima lor întâlnire. I-a spus despre accident, apoi despre noaptea în care tatăl lui i-a povestit întâmplarea, pe aleea din Pemberton Road. Îi mărturisise că, din când în când, încă se simțea vinovat că și-a schimbat numele, iar acum, că tatăl său murise, chiar mai mult. Iar ea îl asigurase că e de înțeles, că, în locul lui, oricine ar fi făcut la fel. Dar acum a devenit o glumă pentru ea. Brusc, îi pare rău că i-a povestit lui Moushumi; se întreabă dacă o să dezvăluie acum și istoria cu accidentul. Până dimineață, jumătate din cei din încăpere o să uite. O să fie o mică ciudățenie despre el, o anecdotă, poate, spusă la o viitoare petrecere. Iată ce îl deranjează cel mai mult.

— Tatăl meu a fost un admirator al scriitorului, spune el în cele din urmă.

— Atunci, poarte c-ar trebui să ne botezăm copilul Verdi, se amuză Donald, chiar în momentul în care aria de operă își revarsă ultimele acorduri și caseta se termină cu un clic.

— Nu ești de niciun ajutor, zice Astrid bosumflată, sărutându-l pe Donald pe nas.

Gogol îi privește, știind că totul e o glumă – nu sunt genul care să facă ceva atât de impulsiv, atât de prostesc, să facă o astfel de gafă, așa cum făcuseră propriii lui părinți.

— Liniștește-te! spune Edith. La momentul potrivit, o să găsiți numele perfect.

Moment în care Gogol declară:

— Nu există așa ceva.

— Ce anume? întreabă Astrid.

— Nu există nume perfect. Cred că oamenii ar trebui lăsați să-și aleagă singuri numele când împlinesc optsprezece ani, adaugă el. Până atunci să se folosească doar pronume.

Oamenii dau din cap dezaprobator. Moushumi îi aruncă o privire, pe care el o ignoră. Salata e servită. Conversația o ia în altă direcție, continuă fără el. Dar tot nu poate să nu-și aducă aminte de un roman pe care l-a luat dintr-un teanc de cărți de pe partea de pat a lui Moushumi, o traducere în engleză a unei cărți franțuzești, în care personajele principale se numeau El și Ea, pe câteva sute de pagini. L-a citit în câteva ore, în mod bizar ușurat că numele personajelor n-au fost dezvăluite pe tot parcursul cărții. Era o poveste tristă de dragoste. Dacă și viața lui ar fi fost atât de simplă!

10.

1999

În dimineața primei lor aniversări, îi sună părinții lui Moushumi, trezindu-i din somn, să le ureze aniversare fericită, chiar înainte să-și ureze unul altuia. În afară de aniversarea lor, mai au ceva de sărbătorit: cu o săptămână înainte, Moushumi a trecut examenele orale și acum e oficial ABD[57]. E și un al treilea lucru ce merită sărbătorit, dar de care ea nu a amintit: a primit o bursă de cercetare pentru un an în Franța, ca să studieze pentru lucrarea de doctorat. A aplicat pentru ea în secret, chiar înainte de căsătorie, din simplă curiozitate, să afle dacă o primește. Întotdeauna prinde bine, a motivat ea, să te străduiești pentru astfel de lucruri. Cu doi ani în urmă, ar fi acceptat imediat. Dar acum, că are un soț și o căsnicie pe care trebuie s-o ia în calcul, nu mai poate să plece în Franța un an. Astfel că, atunci când a aflat vestea bună, s-a hotărât că e mai simplu să refuze bursa, să arunce scrisoarea și să nu aducă vorba despre ea.

Ea a preluat inițiativa pentru petrecerea serii, a făcut rezervări la un local din oraș, pe care l-au recomandat Donald și Astrid. Se simte un pic vinovată pentru acele luni în care a învățat, conștientă că, folosind drept scuză examenele, l-a ignorat pe Nikhil poate mai mult decât era necesar. Au fost seri în care i-a spus că e la bibliotecă, când, de fapt, se întâlnea cu Astrid și fetița ei, Esme, în Soho, sau pur și simplu se plimba singură. Uneori stătea singură în restaurante, la bar, comandând sushi sau un sandviș și un pahar de vin, doar ca să simtă iar că e capabilă să fie independentă. Genul acesta de certitudine e important pentru ea; pe lângă jurămintele în sanscrită pe care le-a repetat la nuntă, și-a jurat de una singură că nu va deveni niciodată cu totul dependentă de soțul ei, ca maică-sa. Pentru că, și după treizeci de ani petrecuți în străinătate, în Anglia și acum în America, mama ei nu știe să conducă, nu are serviciu, nu știe care e diferența între un cont curent și un cont de economii. Și, cu toate astea, e o femeie inteligentă, a absolvit printre primii facultatea de filosofie de la Presidency College înainte să se mărite, la douăzeci și doi de ani.

Amândoi s-au îmbrăcat elegant. Când apare din baie, ea vede că el și-a pus cămașa de la ea, verde-mușchi, cu guler de catifea Nehru, o nuanță mai închisă. Abia după ce vânzătorul a împachetat-o, ea și-a amintit de regula de a face cadou ceva din hârtie cu ocazia primei aniversări. S-a gândit să oprească

acea cămașă pentru Crăciun, să se ducă la Rizzoli și să îi cumpere o carte de arhitectură. Dar n-a mai avut timp. Ea e îmbrăcată cu rochia neagră pe care a purtat-o prima dată când l-a invitat la ea la cină, prima dată când au făcut dragoste, și pe deasupra poartă un șal *pashmin,* lila, cadoul ei de aniversare dăruit de Nikhil. Ea încă își mai aduce aminte prima lor întâlnire, când i-a plăcut aspectul ușor sălbatic al părului lui când a venit la ea, țepii din barbă, închiși la culoare, cămașa cu dungi verzi și dungi mai subțiri, de culoarea lavandei, al cărei guler începuse să se tocească. Încă își aduce aminte cât de tulburată a fost în momentul în care a ridicat ochii din carte și l-a văzut, inima tresăltându-i cu putere în piept, simțindu-se imediat atrasă de el. Pentru că se așteptase la o versiune mai în vârstă a băiatului pe care îl ținea minte, distant, tăcut, îmbrăcat în pantaloni reiați și cu o bluză, cu câteva coșuri pe bărbie. În ziua de dinaintea întâlnirii luase prânzul cu Astrid. „Pur și simplu nu te văd cu un indian", spusese Astrid peste salate, la City Bakery. Atunci, Moushumi nu protestase, susținând, ca o scuză, că nu e decât o întâlnire. Ea însăși era foarte sceptică – în afară de Shashi Kapoor[58], și de un văr din India, nu fusese atrasă de niciun bărbat indian. Dar pe Nikhil l-a plăcut imediat. I-a plăcut că nu era nici medic, nici inginer. I-a plăcut că își schimbase numele din Gogol în Nikhil; deși îl cunoștea de atâția ani, asta îl făcea oarecum nou, puțin altcineva decât persoana de care îi vorbise mama ei.

Se hotărăsc să meargă pe jos până la restaurant, aflat la vreo treizeci de străzi distanță, la nord față de apartamentul lor. Deși s-a întunecat deja, seara e călduță, așa încât ea ezită, sub marchiza clădirii lor, dacă să-și pună sau nu șalul. Nu are unde să îl țină, poșeta ei de seară e prea mică. Lasă șalul să-i cadă de pe umeri, prinzându-l cu mâinile.

— Poate ar trebui să îl las sus.

— Și dacă vrem să ne întoarcem pe jos? întreabă el. Probabil că o să ai nevoie de el.

— Cred că da.

— Apropo, îți stă foarte bine.

— Îți mai aduci aminte rochia?

El dă din cap în semn că nu. Ea e dezamăgită, dar nu și surprinsă. Până acum, a înțeles că mintea lui de arhitect, atentă la detalii, dă greș când vine vorba de lucrurile de zi cu zi. De exemplu, el nu s-a străduit să ascundă chitanța de la șal, lăsând-o, alături de măruntul din buzunar, pe micul birou pe care îl folosesc amândoi. Nu poate cu adevărat să-l condamne că nu își mai aduce aminte. Nici ea nu-și mai aduce aminte data exactă a acelei întâlniri. Era o sâmbătă din noiembrie. Punctele de cotitură din vremurile în care își făceau curte au

început deja să se șteargă, lăsând drum liber ocaziei pe care o sărbătoresc acum.

Merg pe jos pe Fifth Avenue, trec pe lângă magazinele unde se vând covoare orientale, expuse în vitrine luminate. Trec de biblioteca publică. În loc să se îndrepte către restaurant, se hotărăsc să se plimbe pe trotuar o vreme; au ajuns cu douăzeci de minute mai devreme de ora la care au rezervare. Pe Fifth Avenue e ciudat de gol, în zonă fiind doar câțiva oameni și niște taxiuri, deși de obicei e plin de oameni care fac cumpărături și de turiști. Ea vine rar aici, doar pentru farduri de la Bendel, pentru filmul bizar de la Paris și, o dată, a venit cu Graham, cu tatăl lui și cu mama lui vitregă să bea ceva la Piaza. Cei doi trec pe lângă magazine închise, care au în vitrine ceasuri, geamantane. O pereche de sandale turcoaz o face să se oprească. Sunt aranjate pe un piedestal Lucite, strălucind în lumina unui spot, cu curelele de tip sandale de gladiator, împodobite cu diamante false.

— Urâte sau frumoase? îl întreabă ea.

E o întrebare pe care i-o pune des când se uită la apartamentele prezentate în revista *Arehitectural Digest* sau în secțiunea de design a revistei *Times.* Deseori, răspunsul lui o surprinde, convingând-o să aprecieze un obiect pe care, altfel, l-ar fi respins.

— Sunt aproape sigur că sunt urâte. Dar ar trebui să te văd încălțată cu ele.

— De acord. Ghici cât costă! spune ea.

— Două sute de dolari.

— Cinci. Poți să crezi? Le-am văzut în *Vogue.*

Ea pleacă mai departe. După ce face câțiva pași, se întoarce și vede că el stă în continuare în fața vitrinei, aplecat, pentru a descoperi dacă la baza sandalelor e vreo etichetă cu prețul. Gestul lui are ceva inocent și necuviincios în același timp, iar ea își amintește, cu forță, de ce îl iubește încă. Își amintește cât de recunoscătoare a fost când el a reapărut în viața ei. Până să îl întâlnească, începuse să se teamă că se retrage în vechiul ei sine, cel de dinainte de Paris – neatinsă, pedantă, singură, își amintește de panica pe care o simțise după ce toți prietenii ei se căsătoriseră. Se gândise chiar să dea un anunț la matrimoniale. Dar el a acceptat-o, i-a șters rușinea. A crezut că el n-o poate face să sufere așa cum o făcuse Graham. După ani întregi de relație clandestină, i s-a părut reconfortant să fie curtată la vedere, să aibă sprijinul părinților încă de la început, să se supună amândoi inevitabilității unui viitor indiscutabil, și anume căsătoriei. Dar familiaritatea care mai demult o atrăsese la el începea să o îndepărteze. Deși știe că nu e vina lui, nu se poate abține să nu-l asocieze, uneori, cu o anumită resemnare,

cu însuși stilul de viață căruia i s-a împotrivit, pe care a luptat să-l lase în urmă. Nu era el cel cu care se văzuse rămânând toată viața, niciodată nu fusese el omul acela. Probabil că tocmai din astfel de motive, în lunile de început, faptul că a fost împreună cu el, că s-a îndrăgostit de el, făcând exact ce se așteptase tot timpul de la ea, i s-a părut ceva interzis, de o vinovăție sălbatică, o breșă în propria ei voință instinctivă.

La început, nu găsesc restaurantul. Deși au adresa exactă pe o bucățică de hârtie în poșeta ei, ea îi duce la niște birouri, într-o clădire. Sună la interfon, trag cu ochiul prin ușa de sticlă în holul gol, cu mochetă, la o vază imensă cu flori de la baza treptelor.

— Nu se poate să fie aici, spune ea, punând palmele ca pavăză de-o parte și de alta a feței, pentru ca imaginea să nu se mai reflecte în sticlă.

— Ești sigură că ai notat corect adresa? întreabă Gogol.

Se plimbă de-a lungul străzii, se uită pe partea cealaltă. Se întorc la clădirea de birouri, privind în sus la ferestrele întunecate în căutarea unui semn de viață.

— Aici e, spune el, observând un cuplu care apare din spatele unei uși de la subsol, sub trepte.

Acolo, într-un intrând luminat de un singur felinar, descoperă o placă discret montată pe fațada clădirii cu numele restaurantului, *Antonia.* O mică armată se strânge să le ureze bun venit, să verifice numele pe o listă, să-i conducă la masa lor. Toată agitația li se pare neîntemeiată când pășesc în încăperea dezolantă și afumată. Atmosfera e sumbră, întrucâtva de abandon, cum erau și străzile. Una dintre mese e ocupată de o familie venită să mănânce după ce a fost la un spectacol de teatru, presupunea ea, cele două fetițe fiind îmbrăcate cu rochii absurd de elegante, cu crinolină și cu gulere mari de dantelă. Mai sunt câteva cupluri de vârstă mijlocie, elegante. Un domn în vârstă, bine îmbrăcat, cinează singur. Ei i se pare ciudat că sunt atâtea mese goale, că nu se aude muzică. Sperase să fie ceva mai animat, mai primitor. Fiind la subsol, locul e surprinzător de mare și tavanul, neobișnuit de înalt. Aerul condiționat e prea puternic, dându-i fiori reci la picioare și la mâini. Își strânge șalul în jurul umerilor.

— Îngheț de frig. Crezi că o să închidă aerul condiționat, dacă îi rog?

— Mă îndoiesc. Vrei haina mea? se oferă Nikhil.

— Nu, sunt bine.

Ea îi zâmbește. Dar tot se simte inconfortabil, deprimată. E deprimată de perechea de picoli, adolescenți de origine din Bangladesh, în veste brodate și pantaloni negri, servindu-le

pâine caldă cu clești de argint. O enervează că ospătarul, foarte atent, nu îi privește în ochi pe niciunul dintre ei când le descrie meniul, adresându-se în schimb sticlei de apă minerală dintre ei. Știe că e cam târziu să-și schimbe planurile. Dar, chiar și după ce comandă, o parte din ea simte o pornire care o sâcâie, îi vine să se ridice și să plece. A făcut ceva asemănător cu câteva săptămâni în urmă, când, stând pe scaun la un salon de coafură foarte scump, a plecat după îi legaseră prosopul în jurul gâtului, în timp ce stilista se dusese la o altă clientă. Și asta, doar pentru că ceva din abordarea stilistei, expresia plictisită de pe fața ei când ridica să o șuviță din părul lui Moushumi și o studiase în oglindă, i se păruse insultătoare. Se întreabă ce le place lui Donald și lui Astrid aici, se hotărăște că trebuie să fie mâncarea. Dar când e adusă, și aceasta o dezamăgește. Servită în farfurii plate, pătrate, mâncarea e aranjată repezit, iar porțiile sunt microscopice. Ca de obicei, fac schimb de farfurii pe parcursul mesei, dar de data asta nu are chef să guste din felul lui, astfel că rămâne doar cu ce a comandat ea. Termină prea repede apetitivul de scoici, stă foarte mult timp să aștepte, după cum pare, privindu-l pe Nikhil cum se chinuiește cu prepelița lui.

— N-ar fi trebuit să venim aici, spune ea brusc, încruntându-se.

— De ce nu? privește el aprobator în jur. E drăguț.

— Nu știu. Nu e cum mă așteptam.

— Hai să ne simțim bine!

Dar ea nu se poate simți bine. Pe măsură ce se apropie de finalul mesei, își dă seama că nu e nici foarte beată și nici sătulă. În ciuda celor două cocktailuri și a sticlei de vin pe care au băut-o împreună, se simte stresant de trează. Se uită la oasele subțiri cât firul de păr pe care Nikhil le-a lăsat în farfurie și simte o oarecare repulsie, dorindu-și ca el să fi terminat, pentru a-și aprinde o țigară.

— Doamnă, șalul dumneavoastră, o atenționează un chelner, ridicându-l de pe podea și dându-i-l.

— Scuze, spune ea, simțindu-se neîndemânatică și neglijentă.

Apoi observă că rochia neagră e presărată cu fire de culoare lila. Trece cu mâna peste material, însă firele se tot agață de textura rochiei, ca părul de pisică.

— Ce s-a întâmplat? întreabă Nikhil, ridicându-și privirea din farfurie.

— Nimic, spune ea, nevrând să-l jignească găsind defecte cadoului scump de la el.

Sunt ultimii clienți care pleacă. A fost extrem de scump, mult peste ce se așteptaseră. Plătesc cu cardul de credit.

Privindu-l cum semnează chitanța, se simte brusc meschină, iritată că trebuie să lase un bacșiș atât de generos, deși nu au niciun motiv să răsplătească performanța chelnerului. Observă că unele mese au fost deja golite, iar scaunele puse invers pe ele.

— Nu-mi vine să cred că deja au golit mesele.

El ridică din umeri.

— E târziu. Probabil că duminica închid devreme.

— Parcă de-abia așteaptă să plecăm, spune ea.

Simte că i se pune un nod în gât, lacrimile inundându-i ochii.

— Moushumi, ce s-a întâmplat? Vrei să vorbim despre ceva?

Ea dă din cap în semn că nu. Nu se simte în stare să explice. Vrea acasă, să se strecoare în pat, să uite seara asta. Afară, se simte ușurată că plouă încet, astfel că, în loc să meargă pe jos, cum plănuiseră, iau taxiul.

— Ești sigură că nu s-a întâmplat nimic? o întreabă el în drum spre casă.

Începe să-și piardă răbdarea, își dă ea seama.

— Tot mi-e foame, răspunde ea, privind pe geam restaurantele încă deschise la ora asta – localuri ieftine, puternic luminate, cu meniuri speciale, tipărite pe farfurii de hârtie, restaurantele alea în care, în mod normal, nici nu s-ar gândi să intre, dar care brusc arată foarte atrăgător. Aș mânca o pizza.

•

Peste două zile începe un nou semestru. E al optulea semestru al lui Moushumi la NYU. A terminat cursurile, n-o să mai fie studentă în viața ei. N-o să mai dea în viața ei niciun examen. E încântată – în sfârșit, o emancipare formală din studenție. Deși mai are de scris lucrarea de doctorat, are în continuare un consilier care îi monitorizează evoluția, se simte deja dezlegată, cumva dincolo de lumea care a definit-o, a structurat-o și a limitat-o atâta timp. E a treia oară când ține cursul. Franceză pentru începători, luni, miercuri și vineri, în total trei ore pe săptămână. A trebuit doar să se uite în calendar și să schimbe data cursurilor. Cel mai mare efort pe care va trebui să-l facă e să învețe numele studenților. E întotdeauna flatată când ei o cred franțuzoaică sau cel puțin pe jumătate. Îi place să le vadă expresia de neîncredere când le spune că e din New Jersey, iar părinții ei sunt bengalezi.

I s-a alocat intervalul de la ora opt dimineața, ceea ce a enervat-o la început. Dar acum, că s-a trezit, a făcut duș, s-a îmbrăcat și deja e pe stradă, cu un *latté* de la magazinul de delicatese din cartier, se simte înviorată. Faptul că la ora asta e

deja afară i se pare o reușită. Când a ieșit, Nikhil încă dormea, fără să fie deranjat de sunetul persistent al alarmei de la ceas. În seara dinainte, ea și-a aranjat hainele și hârtiile, cum nu mai făcuse de când era mică și se pregătea pentru școală. Îi place să meargă pe străzi atât de devreme, i-a plăcut să se trezească atunci când afară nici nu se luminase de-a binelea, senzația de promisiune conferită zilei. Este o schimbare plăcută față de rutina lor obișnuită – Nikhil, care a făcut duș, s-a îmbrăcat și deja zboară pe ușă când ea de-abia își toarnă prima cană de cafea. Este recunoscătoare că nu trebuie să înfrunte biroul ei din colțul dormitorului, înconjurat de pungi cu haine murdare, pe care tot intenționează să le ducă la spălătorie, dar unde ajung doar o dată pe lună, când achiziționarea de șosete și de lenjerie intimă nouă devine un lucru necesar. Se întreabă cât timp va mai trăi cu obiceiurile din studenție, deși e femeie măritată, e atât de avansată în studii și Nikhil are o slujbă respectabilă, chiar dacă nu foarte profitabilă. Cu Graham ar fi fost altfel – el ar fi câștigat cât să le ajungă amândurora. Chiar și așa, fusese frustrant, făcând-o să se teamă că, întrucâtva, cariera ei e doar un moft, ceva de care se puteau lipsi. Odată ce va avea o slujbă adevărată, cu normă întreagă, se gândește ea, lucrurile vor sta altfel. Își imaginează unde o va duce prima slujbă, presupune că va fi într-un oraș îndepărtat, în pustie. Uneori, ea și Nikhil glumesc că, în câțiva ani, o să se mute în Iowa, la Kalamazoo. Dar amândoi știu că nici nu se pune problema ca el să plece din New York, că ea va trebui să vină și să plece în weekend. Ceva o atrage s-o ia de la început într-un loc unde n-o cunoaște nimeni, cum a făcut la Paris. E un aspect al vieții părinților ei pe care îl admiră cu adevărat – capacitatea lor, la bine și la rău, de a întoarce spatele caselor lor.

Când se apropie de clădirea facultății, vede că ceva nu e în regulă. Pe trotuar e parcată o ambulanță cu ușile din spate deschise. Hârâituri de la stația radio a medicilor. Trage cu ochiul înăuntru în timp ce traversează strada, vede echipamentul de resuscitare, dar fără oameni. Chiar și așa, scena îi dă fiori. Sus, coridorul e aglomerat. Se întreabă cine o fi rănit, dacă o fi un student sau un profesor. Nu recunoaște pe nimeni, doar un grup de studenți din anul întâi, zăpăciți, cu niște formulare. „Cred că a leșinat cineva”, spun oamenii. „Habar n-am”. Se deschide o ușă și li se cere să se dea la o parte. Ea se așteaptă să vadă pe cineva într-un scaun cu rotile și e surprinsă să vadă un trup acoperit de un cearșaf, cărat pe o targă. Mai mulți privitori țipă îngrijorați. Moushumi duce mâna la gură. Jumătate dintre cei prezenți întorc privirile, scuturând din cap. După talpa înclinată care se vede la unul

dintre capetele târgii, într-un pantof bej, fără toc, își dă seama că e o femeie. Află ce s-a întâmplat de la un profesor: Alice, asistenta administrativă, a căzut brusc peste cutiile poștale. Acum sorta corespondența sosită pe adresa universității, în secunda următoare era rece. Până când a ajuns ambulanța, murise deja din cauza unui anevrism. Avea în jur de treizeci de ani, era necăsătorită și bea mereu ceai de plante. Moushumi n-o plăcuse niciodată prea mult. Avea ceva enervant și rigid, era un om tânăr, dar înconjurat parcă de o premoniție a bătrâneții.

I se face rău când se gândește la asta, la moartea atât de bruscă a unei femei cu care n-avea nicio legătură, și totuși în centrul lumii ei. Intră în biroul pe care îl împarte cu alți profesori, care acum e gol. Îl sună pe Nikhil acasă, apoi la serviciu. Nu răspunde. Se uită la ceasul de la mână, își dă seama că trebuie să fie în metrou, în drum spre serviciu. Brusc, e bucuroasă că nu reușește să dea de el; își aduce aminte cum a murit tatăl lui, instantaneu, fără să dea vreun semn de boală. Cu siguranță i-ar aminti de acel eveniment. Are impulsul de a pleca din campus și de a se întoarce la apartament. Însă trebuie să predea un curs peste o jumătate de oră. Se duce înapoi în camera cu copiatorul să multiplice programa pentru curs și un scurt text din Flaubert, pe care are de gând să îl traducă la oră. Apasă butonul pentru a colaționa programa, însă uită să apese și butonul pentru capsare. Caută un capsator în dulapul cu rezerve de papetărie, dar, cum nu reușește să găsească, se duce instinctiv la biroul lui Alice. Telefonul începe să sune. Pe spatele scaunului e un pulover cu nasturi. Deschide dulapul lui Alice, temându-se să atingă vreun obiect. Găsește un capsator în spatele agrafelor de hârtie și al unui pachet Sweet'N Low într-un sertar. *ALICE* e scris pe o bandă adezivă lipită deasupra. Cutiile poștale ale facultății sunt pe jumătate goale, plicurile fiind încă laolaltă, într-o ladă.

Moushumi se duce la cutia ei de corespondență să caute lista cu studenții înscriși la curs. Cutia e goală, astfel că începe să cotrobăie prin cutia cu scrisori. În timp ce se uită la fiecare scrisoare adresată unui profesor sau altuia, începe să le pună în cutiile potrivite, verificând numele. Chiar și după ce a găsit lista ei, continuă distribuirea, terminând sarcina pe care Alice a lăsat-o începută. Mecanicitatea acestei acțiuni îi domolește nervii. Încă de când era copil avusese o anumită iscusință în ceea ce privește organizarea; cerea să se ocupe de aranjarea sertarelor și a dulapurilor, nu doar ale ei, ci și ale părinților. Aranja sertarul cu veselă și apoi frigiderul. Aceste sarcini pe care și le atribuia singură îi ocupau zilele fierbinți și liniștite din vacanțele de vară, în timp ce mama ei o privea cu neîncredere, bând șerbet de pepene verde în fața ventilatorului.

În cutia de corespondență mai sunt doar câteva plicuri. Se apleacă să le ia. Atunci, un alt nume, al expeditorului, scris în colțul din stânga sus al plicului lunguleț, îi atrage atenția. Ia capsatorul, scrisoarea și restul lucrurilor și se duce la ea la birou. Plicul îi e adresat unui profesor de literatură comparată, care predă germană, dar și franceză. În interior găsește o scrisoare de intenție și un *curriculum vitae,* tipărite cu niște caractere elegante. Își aduce aminte de nume, desigur. Doar numele, când l-a auzit prima dată, a fost suficient pentru a o seduce. Dimitri Desjardins. El pronunțase *Desjardins* în felul englezesc, cu s-urile intacte, și, în ciuda pregătirii ei în franceză, tot în felul acesta se gândește la el. Sub nume e o adresă de pe West 164th Street. Bărbatul e interesat de un post de suplinitor, să predea limba germană cu jumătate de normă. Ea se uită prin CV, află exact pe unde a fost și ce a făcut în ultimii zece ani. Călătorii în Europa. O slujbă în colaborare cu BBC. Articole și recenzii publicate în *Der Spiegel, Critical Inquiry.* Un doctorat în literatură germană la Universitatea din Heidelberg.

L-a cunoscut acum câțiva ani, în ultimele luni de liceu. Era o vreme în care ea și două prietene, din dorința de a fi studente, disperate că nimeni de vârsta lor nu e interesat să le propună întâlniri, s-au dus cu mașina la Princeton, au hoinărit prin campus, s-au uitat prin cărțile facultății, și-au făcut temele în clădiri în care puteau intra fără legitimație. Părinții ei au încurajat aceste incursiuni, crezând că se duce la bibliotecă ori la cursuri – pe-atunci sperau că se va duce la Princeton la facultate și va locui în continuare cu ei. Într-una din zile, în timp ce stătea pe iarbă împreună cu prietenele, au fost invitate la o coaliție studențească din cadrul universității, al cărei scop era să protesteze împotriva apartheidului din Africa de Sud. Grupul plănuia un marș în Washington, cerând sancționarea segregării rasiale.

Au mers până la D.C. cu un autobuz de noapte închiriat de coaliție, astfel încât dimineață devreme să fie la fața locului. Fiecare dintre ele și-au mințit părinții, pretinzând că dorm acasă la una dintre celelalte. Toată lumea din autobuz fuma marijuana și asculta permanent același album Crosby, Stills & Nash, la un casetofon pe baterii. Moushumi stătea cu fața spre spatele autobuzului, aplecată pentru a vorbi cu prietenele ei, aflate pe două scaune din spate, iar când s-a întors, el era pe scaunul alăturat. Părea distant față de restul, ca și cum n-ar fi fost membru al acelei coaliții, neimplicat. Era înalt și zvelt, cu ochi mici și înclinați în lateral și fața răvășită, care ei i s-a părut sexy, dar nu frumoasă. Începuse deja să chelească, părul îi era cârlionțat și atrăgător. Ar fi trebuit să se bărbierească, iar

unghiile ar fi trebuit tăiate. Purta o cămașă cu nasturi, pantaloni Levi's, decolorați, tăiați în dreptul genunchilor, ochelari cu rame aurii. Fără să se prezinte, ca și cum s-ar fi cunoscut, a început să îi vorbească. Avea douăzeci și șapte de ani, urmase Williams College și era student la istorie europeană. Acum urma un curs de germană la Princeton, stătea cu părinții, care predau la universitate, iar el își ieșea din minți. Își petrecuse anii de după facultate călătorind prin Asia și America de Sud. Îi spusese că probabil avea să urmeze un doctorat, la un moment dat. Toate aceste lucruri neplanificate au atras-o imediat. A întrebat-o cum o cheamă și, când ea i-a spus, s-a aplecat spre ea, ciulind urechea, deși ea știa că auzise perfect numele. „Cum naiba se scrie numele ăsta?" întrebase el și, când i-a zis, el l-a pronunțat greșit, cum făcea mai toată lumea. L-a corectat, explicând că „Mou" rimează cu „toe", dar el a dat din cap și a zis: „Eu o să îți spun Mouse[59]." Porecla a enervat-o și i-a plăcut în același timp. A făcut-o să se simtă ridicolă, însă era conștientă că, dându-i alt nume, el o revendica într-un anume fel, o făcuse deja a lui. Pe măsură ce în autobuz se făcea liniște și toată lumea adormea, l-a lăsat să își sprijine capul de umărul ei. Dimitri dormea sau cel puțin așa credea ea. Astfel că și ea s-a făcut că doarme. După un timp, i-a simțit mâna pe piciorul ei, peste fusta de dril pe care o purta. Și apoi, încet, el a început să-i descheie nasturii de la fustă. Au trecut câteva minute până i-a descheiat pe toți, ochii fiindu-i închiși în tot acest timp, ținând capul pe umărul ei, în vreme ce autobuzul gonea pe autostrada goală și întunecată. Era prima dată în viața ei când o atingea un bărbat. A stat perfect nemișcată. Voia cu disperare să-l atingă și ea, însă era înspăimântată. Până la urmă, Dimitri a deschis ochii. Ea i-a simțit gura lângă urechea ei și atunci s-a întors spre el, pregătită să fie sărutată pentru prima dată, la șaptesprezece ani. Însă el nu a sărutat-o. Doar a privit-o și i-a spus: „O să frângi multe inimi, să știi". Apoi s-a lăsat pe spate, în scaun, și-a retras mâna de pe ea și a închis ochii din nou. Ea s-a holbat la el, nevenindu-i să creadă, furioasă că el presupusese că ea încă nu făcuse cuceriri, dar în același timp flatată. Tot restul drumului și-a lăsat fusta descheiată, sperând că el va reveni la ce începuse să facă. Dar, după acest moment, el nu a mai atins-o, iar de dimineață nu exista niciun semn a ceea ce se petrecuse între ei. În timpul acesta el rătăcise dintr-un loc în altul, fără s-o ia în seamă. La întoarcere nu au mai stat alături.

Apoi ea a revenit la universitate în fiecare zi, încercând să dea de el. După câteva săptămâni, l-a zărit traversând campusul, cu un exemplar al romanului *Omul fără însușiri.* Au băut o cafea și au stat afară, pe o bancă. A invitat-o la un film,

Alphaville al lui Godard, apoi să mănânce mâncare chinezească. Era îmbrăcată cu ceva care și acum o face să tresară, un sacou vechi de-al tatălui ei, prea mare pentru ea, blugi, mânecile sacoului suflecate ca și cum ar fi fost o cămașă, lăsând la vedere căptușeala cu dungi. A fost prima întâlnire din viața ei, plănuită strategic într-o seară în care părinții erau plecați la o petrecere. Nu-și amintește nimic din film, n-a mâncat nimic la restaurant, care făcea parte dintr-un complex de magazine aflat pe Route 1. Și apoi, după ce l-a privit pe Dimitri mâncând amândouă prăjiturelele cu răvașe, fără să citească niciunul, a făcut o greșeală: l-a invitat să fie partenerul ei la balul de absolvire. El a refuzat-o, a condus-o acasă, a sărutat-o ușor pe obraz și apoi n-a mai sunat-o niciodată. Seara a fost umilitoare pentru ea; o tratase ca pe copilul lui. La un moment dat, în timpul verii, a dat peste el la cinematograf. Era cu o fată înaltă și pistruiată, cu părul lung până în talie. Moushumi a vrut să plece cât mai repede, însă el a ținut morțiș s-o prezinte fetei. „Ea e Moushumi", spusese intenționat, ca și cum ar fi așteptat mai multe săptămâni să-i pronunțe numele. I-a zis că o să plece în Europa o vreme și, după expresia partenerei lui, a înțeles că ea urma să îl însoțească. Moushumi i-a spus că fusese acceptată la Brown. „Arăți foarte bine", o complimentase el într-un moment în care partenera lui nu era atentă.

La Brown, primea vederi din când în când, scrisori în plicuri cu timbre colorate și foarte mari. Scrisul lui era minuscul, dar neîngrijit, trebuia să mijească ochii ca să poată citi. Niciodată nu era trecută adresa expeditorului. Un timp a purtat mereu scrisorile în geanta cu cărți, la cursuri, îngroșând paginile agendei. Îi trimitea mereu cărți pe care el le citise și care se gândea că s-ar putea să îi placă și ei. De câteva ori o sunase în toiul nopții, o trezise din somn și vorbise cu el ore întregi pe întuneric, stând întinsă în patul ei din camera de cămin, dormind la cursurile de dimineață. Un singur telefon a făcut-o să zburde mai multe săptămâni. „O să vin în vizită. O să te invit la cină", îi spusese el. Nu a făcut-o niciodată. Până la urmă, scrisorile n-au mai venit. Ultimul semn de la el fusese o cutie cu cărți, împreună cu mai multe vederi scrise din Grecia și Turcia, dar pe care nu reușise să i le trimită la timp. După aceea, ea s-a mutat la Paris.

Citește din nou CV-ul lui Dimitri și apoi scrisoarea de intenție. Literele nu dezvăluie decât o intenție pedagogică sinceră, menționează un atelier de lucru la care au participat, cu câțiva ani în urmă, el și profesorul căruia îi este adresată scrisoarea. De altfel, aceeași scrisoare există și într-unul dintre fișierele din calculatorul ei. La a treia propoziție lipsește un

punct, pe care ea îl adaugă acum cu cel mai bun stilou. Nu-i vine să noteze adresa, deși nu vrea s-o uite. În sala cu copiatorul, face o copie a CV-ului, după care o îndeasă în fundul genții. Apoi scrie un plic nou și îl pune în cutia profesorului respectiv. Când se întoarce la biroul ei, își dă seama că plicul nu are timbru și nici ștampila poștei și se gândește că profesorul va bănui ceva. Dar își face curaj singură, spunându-și că Dimitri ar fi putut foarte bine să aducă singur plicul; ideea că el ar putea fi la aceeași facultate, ocupând același spațiu pe care îl ocupă ea, o umple de aceeași disperare și de dorința puternică pe care i-o trezise întotdeauna.

Cel mai greu e să se hotărască unde anume în agendă să noteze numărul de telefon, în care parte a agendei. Își dorește să aibă un fel de cod. La Paris, se întâlnise scurt timp cu un profesor de filosofie iranian, care scria în persană numele studenților lui pe spatele unor cartoane, alături de mici detalii crude, care să-l ajute să-i deosebească. O dată îi citise cartoanele lui Moushumi. Ten urât, scria pe unul. Glezne groase, pe altul. Moushumi nu poate să recurgă la un astfel de truc, nu știe să scrie în bengaleză. Abia își aduce aminte cum se scrie propriul ei nume, ceva ce o învățase bunica ei cu mult timp în urmă. Până la urmă, îl notează la pagina cu *D,* dar fără a scrie și numele în dreptul numărului. Doar cifrele nu par o trădare. Ar putea fi al oricui. Se uită afară. Așa cum stă la birou, își ridică privirea; fereastra ajunge până în partea de sus a peretelui, astfel că acoperișul clădirii de vizavi se întinde de-a lungul marginii de jos a pervazului. Priveliștea îi creează senzația opusă celei de vertij, o senzație de așteptare care nu are la bază atracția forței gravitaționale a pământului, ci dorința infinită de a ajunge la ceruri.

•

Seara, acasă, după cină, Moushumi caută prin rafturile din camera de zi, pe care le împarte cu Nikhil. Cărțile lor sunt puse la un loc de când s-au căsătorit. El le-a despachetat pe toate și nimic nu e acolo unde se așteaptă ea să fie. Trece cu privirea peste teancurile de reviste de design ale lui Nikhil, peste cărți groase despre Gropius și Le Corbusier. El, aplecat peste niște planuri întinse pe masă, o întreabă ce caută.

— Stendhal, îi spune ea.

Nu e o minciună. Caută o ediție veche de la Modern Library a romanului *Roșu și Negru* în engleză, dedicată lui Mouse. *Cu dragoste, Dimitri,* scrisese el. Era singura carte pe care îi scrisese o dedicație. Pe atunci, era cel mai apropiat lucru de o scrisoare de dragoste pe care îl avusese vreodată; patru luni dormise cu cartea sub pernă și mai târziu o pusese între saltea

și suportul de arcuri. Cumva, reușise s-o păstreze câțiva ani; o luase cu ea din Providence la Paris și New York, un talisman secret din biblioteca ei, la care se mai uita din când în când, fiind în continuare ușor flatată de această ciudată urmărire a ei de către Dimitri și întotdeauna un pic curioasă în legătură cu ce s-a ales de el. Dar acum, că încearcă disperată să găsească volumul, e convinsă că nu e în apartament, că probabil Graham l-a luat din greșeală când s-a mutat din apartamentul lor din York Avenue sau că se află în pivnița casei părinților ei, într-una dintre cutiile pe care le-a expediat acolo cu câțiva ani în urmă, când biblioteca ei se umpluse. Nu-și aduce aminte să o fi luat din apartamentul vechi, nu-și aduce aminte s-o fi despachetat când ei doi s-au mutat împreună. Ar vrea să-l întrebe pe Nikhil dacă nu cumva a văzut-o el – o cărțulie cu copertă din material textil, verde, fără supracopertă, cu titlul ștanțat într-un dreptunghi pe cotor. Apoi, deodată, o zărește, stând la vedere, pe un raft pe care s-a uitat cu un minut în urmă. Vede sigla colecției Modern Library, silueta elegantă, nudă, care poartă o torță. Vede dedicația, forța cu care el scrisese cu pixul cu gel lăsase urme și pe pagina următoare. Abandonase romanul după ce citise doar două capitole. Locul unde rămăsese încă e marcat de o chitanță galbenă de la un șampon. Până acum, citise cartea de trei ori în franceză. Termină în trei zile traducerea în engleză a lui Scott-Moncrieff, citind la biroul de la facultate și la bibliotecă. Seara, acasă, citește în pat până când Nikhil i se alătură, apoi o pune deoparte și deschide altceva.

•

Săptămâna următoare îl sună. Deja a scotocit după vederi, puse la un loc într-un plic mare, nesigilat și neinscripționat, în aceeași cutie unde își păstrează și hârtiile pentru taxe, le citește, uimită că în continuare cuvintele lui și simpla vedere a scrisului reușesc s-o tulbure. Își spune în sinea ei că nu face decât să sune un vechi prieten. Își spune că toată coincidența cu CV-ul, în felul ciudat cum a dat peste el, e prea mare, că, în locul ei, oricine ar pune mâna pe telefon și ar suna. Își spune că ar putea foarte bine să fie căsătorit, cum și ea e. Poate că vor lua cina toți patru, că vor deveni prieteni foarte buni. Totuși, nu îi zice lui Nikhil despre CV. Într-o seară, la birou, după ora șapte, când doar îngrijitorul mai cutreieră coridoarele, după câteva înghițituri din sticla de Marker's Mark pe care a ascuns-o în fundul dulapului, îl sună. E o seară în care Nikhil crede că ea lucrează la revizuirea unui articol pentru PMLA[60].

Formează numărul și ascultă cum sună de patru ori. Se întreabă dacă-și va mai aminti de ea. Inima îi bate cu putere, apropie degetul de receptor, gata să apese ca să încheie apelul.

— Alo?!
E vocea lui.
— Bună. Dimitri?
— La telefon. Cu cine vorbesc?
Ea face o pauză. Încă poate închide, dacă vrea.
— Sunt Mouse.

•

Încep să se vadă lunea și miercurea, după ce ea termină ultimul curs. Ea merge cu metroul până în oraș și se întâlnesc în apartamentul lui, unde prânzul e gata. Mesele sunt pretențioase: pește fiert; cartofi gratinați cu smântână; pui aurii la cuptor, umpluți cu lămâie. Pe masă e întotdeauna o sticlă de vin. Stau la o masă pe care se află cărțile, hârtiile și laptopul lui, date într-o parte. Ascultă WQXR, beau cafea și coniac și după aceea fumează câte o țigară. Abia atunci el o atinge. Razele soarelui răzbat prin ferestrele mari și murdare în apartamentul sărăcăcios de dinainte de război. Apartamentul are două încăperi spațioase, pereți de ghips care se exfoliază, podele din parchet zgâriat, turnuri de cutii pe care, deocamdată, el nu s-a obosit să le despacheteze. Patul, o saltea nouă-nouță, într-un cadru cu arcuri, pe rotile, e întotdeauna nefăcut. După ce fac sex, sunt întotdeauna uimiți să descopere că patul s-a mutat cu mai mult de zece centimetri de lângă perete, împingând biroul din partea cealaltă a camerei. Îi place felul în care se uită la ea atunci când picioarele încă le sunt încolăcite, cu respirația tăiată, ca și cum ar fi alergat după ea, expresia lui anxioasă înainte de a zâmbi. În părul și pe pieptul lui Dimitri au apărut câteva fire de păr grizonante, iar în jurul gurii și al ochilor se conturează niște riduri. E mai gras ca înainte, cu burta evident mai mare, astfel că picioarele îi par puțin caraghioase. A împlinit recent treizeci și nouă de ani. N-a fost căsătorit. Nu pare deloc disperat să se angajeze. Își petrece ziua gătind, citind, ascultând muzică clasică. Ea află că a moștenit ceva bani de la bunica lui.

Prima dată când se întâlnesc, a doua zi după ce l-a sunat, la barul unui restaurant aglomerat de lângă NYU, nu reușesc decât să se soarbă din priviri, să vorbească încontinuu despre CV și despre felul ciudat în care a ajuns în mâinile lui Moushumi. Se mutase la New York cu doar câteva luni în urmă, încercase s-o caute în cartea de telefon, însă numărul e trecut pe numele lui Nikhil. Nu mai conta, sunt ei de acord. E mai bine așa. Beau *prosecco.* Stând la barul restaurantului, a fost de acord ca în seara aceea să ia cina devreme cu Dimitri, întrucât vinul i s-a urcat repede la cap. El a comandat o salată cu limbă de miel caldă, un ou ochi cu brânză *pecorino,* ceva pe care ea a jurat că nu va pune gura, dar din care a ajuns să

mănânce destul. Apoi ea s-a dus la Balducci să cumpere paste și sos de votcă pentru acasă, cu Nikhil.

Lunea și miercurea, nimeni nu știe unde e Moushumi. Pe drumul de la stația de metrou la Dimitri nu e niciun vânzător bengalez care s-o salute, niciun vecin care s-o recunoască după ce ajunge pe strada unde locuiește el. Îi amintește de șederea ei la Paris – câteva ore, cât stă la el, e inaccesibilă, anonimă. Dimitri nu e foarte curios cu privire la Nikhil, n-o întreabă cum îl cheamă. Nu arată nici urmă de gelozie. Când i-a spus, atunci când se aflau în restaurantul italian, că e căsătorită, expresia feței nu i s-a schimbat. Din punctul lui de vedere, timpul pe care îl petrec împreună e perfect normal, ca și cum așa ar fi destinat, iar ea începe să vadă cât de ușor e. În discuție, ea se referă la Nikhil spunându-i „soțul meu”: „Joia viitoare trebuie să merg cu soțul meu la un dineu”. „Soțul meu mi-a dat răceala asta”.

•

Acasă, Nikhil nu bănuiește nimic. Iau cina ca de obicei, vorbesc despre cum au petrecut ziua. Fac curat în bucătărie, apoi se așază pe canapea și se uită la televizor, în timp ce ea corectează lucrările și exercițiile studenților. La știrile de la ora unsprezece, mănâncă Ben and Jerry din castronașe, apoi se spală pe dinți. Ca de obicei, se bagă în pat, se sărută, apoi se întorc încet unul cu spatele la celălalt pentru a-și găsi un loc confortabil de dormit. Doar că ea stă trează. În fiecare seară de luni și miercuri îi e teamă că el va simți ceva, că își va pune brațele în jurul ei și va ști imediat. Stă trează ore întregi după ce sting lumina, pregătită să-i răspundă, pregătită să-l mintă în față. A fost la cumpărături, i-ar spune în cazul în care ar întreba-o, pentru că, de fapt, chiar a făcut cumpărături în drum spre casă, în acea primă zi de luni, oprindu-se pe la Dimitri, coborând de la metrou la 72nd Street, înainte să meargă spre oraș, oprindu-se la un magazin în care n-a mai fost niciodată, cumpărând o pereche banală de pantofi negri.

Într-una dintre nopți e mai rău decât de obicei. Se face ora trei, apoi patru. Pe strada lor, de ceva vreme au loc activități de reabilitare a construcțiilor, cutii uriașe, pline cu moloz și ciment sunt mutate și lovite, iar Moushumi e furioasă pe Nikhil pentru că poate să doarmă. E tentată să se ridice din pat, să-și toarne ceva de băut, să facă o baie, orice. Dar oboseala o țintuiește în pat. Privește umbrele traficului cum se proiectează pe tavanul camerei, ascultă huruitul unui camion de departe, urlet de fiară singuratică, nocturnă. E convinsă că va fi trează să vadă răsăritul. Dar cumva reușește să adoarmă la loc. O trezește imediat după răsărit ploaia care bate în fereastra dormitorului, bombardând-o cu o asemenea ferocitate, încât se

așteaptă să se facă țăndări geamul. Are o durere de cap îngrozitoare. Se ridică și dă la o parte draperiile, apoi se întoarce în pat și îl trezește pe Nikhil. „Uite”, spune ea, arătându-i ploaia, ca și cum ar fi fost ceva cu adevărat ieșit din comun. Nikhil se supune, dormind, se ridică, apoi închide iar ochii.

La șapte și jumătate, se dă jos din pat. Cerul de dimineață e senin. Iese din dormitor și observă că apa a pătruns prin acoperiș, lăsând o pată galbenă pe tavan și băltoace prin apartament: una în baie, alta în holul de la intrare. Pervazul unei ferestre din sufragerie, care a fost lăsată deschisă, e ud, plin de noroi, ca și facturile, cărțile și ziarele de pe el. Priveliștea o face să plângă. Dar în același timp e recunoscătoare că există ceva tangibil pe care să fie supărată.

— De ce plângi? întreabă Gogol, uitându-se scurt la ea.

— Tavanul e găurit, spune ea.

Nikhil se uită în sus.

— Nu e chiar așa de grav. O să-l sun pe administrator.

— Apa de ploaie a intrat direct prin acoperiș.

— Ce ploaie?

— Nu-ți amintești? Turna cu găleata în zori. Era incredibil. Te-am trezit.

Dar Nikhil nu-și mai amintește.

•

Trece o lună de luni și de miercuri. Încep să se întâlnească și vinerea. Într-o vineri se trezește singură în apartamentul lui Dimitri; imediat ce ajunge ea, el iese să cumpere un pachet de unt pentru un sos alb pe care îl face pentru păstrăv. La casetofon se aude Bartók, pe jos sunt împrăștiate componente scumpe. Îl privește de la fereastră, mergând în josul străzii, un bărbat scund, de vârstă mijlocie, cu un început de chelie și șomer, care o ajută să-și distrugă căsnicia. Se întreabă dacă e singura femeie din familia ei care și-a trădat vreodată soțul, care a fost necredincioasă. Cel mai greu e să recunoască faptul că povestea o face să se simtă, ciudat, liniștită, complicațiile ei o calmează, structurându-i ziua. După prima dată, în timp ce se spăla în baie, văzându-și hainele împrăștiate prin cele două camere, a fost îngrozită de ce făcuse. Înainte să plece, și-a pieptănat părul în oglinda din baie, singura din tot apartamentul. Își ținuse capul aplecat, uitându-se rapid doar când terminase. Când se uitase, remarcase că era una dintre acele oglinzi foarte măgulitoare, care fac ca pielea să aibă o strălucire printr-o șmecherie de iluminare sau datorită calității sticlei.

Pe pereții de la el nu e agățat nimic. Lucrurile lui încă sunt în geamantane uriașe. E bucuroasă că nu poate să vadă toată

viața lui în toate detaliile, în toată dezordinea. Singurele lucruri pe care le-a aranjat sunt bucătăria, combina audio și o parte din cărți. Când îl vizitează, de fiecare dată vede unele semne modeste de progres. Se plimbă prin sufragerie, se uită la cărțile pe care el a început să le așeze pe rafturile de furnir. În afară de volumele în germană, bibliotecile lor sunt asemănătoare. Acolo există același cotor verde al volumului *The Princeton Encyclopedia of Poetry and Poetics.* Aceeași ediție din *Mimesis.* Același set Proust. Ia de pe raft un volum supradimensionat de fotografii cu Parisul, realizate de Atget. Se așază în fotoliu, singura piesă de mobilier din sufrageria lui Dimitri. Acolo a stat când l-a vizitat prima dată, iar el a stat în spatele ei, masându-i un punct de pe umăr, excitând-o, până când s-a ridicat și s-au dus în pat.

Deschide cartea pentru a privi străzile și obiectivele pe care le știa mai demult. Se gândește la bursa la care a renunțat. Pe podea apare o pată mare, pătrată, de lumină. Soarele e chiar în spate, iar umbra capului ei se întinde pe paginile groase, mătăsoase, câteva șuvițe de păr fiind straniu mărite, vibrând, ca și cum ar fi văzute la microscop. Lasă capul pe spate, închide ochii. Când îi deschide, peste o clipă, soarele a dispărut, pe podea se mai vede doar o fâșie subțire de lumină, precum închiderea treptată a unei cortine, ceea ce face ca paginile perfect albe ale albumului să pară gri. Aude pașii lui pe scări, apoi sunetul clar al cheii în încuietoare și pe el intrând brusc în apartament. Se ridică să pună cartea la loc, căutând spațiul gol în care fusese așezată.

11.

Într-o dimineață de duminică, Gogol se trezește târziu, singur, dintr-un vis urât pe care nu și-l poate aminti. Se uită la partea ei de pat, la grămada dezordonată de cărți și reviste de pe noptieră, la odorizantul de cameră cu aromă de lavandă cu care îi place să dea uneori pe perne, la agrafa de păr în formă de cochilie, în care sunt câteva fire de păr de-ale ei. În weekend e plecată la o altă conferință, la Palm Beach. Diseară se întoarce acasă. Pretinsese că i-a spus de conferință cu luni în urmă, însă el nu-și mai amintește. „Nu-ți face griji", îi zisese ea în timp ce împacheta, „nu stau atât de mult, încât să mă bronzez". Dar când i-a văzut costumul de baie pe hainele de pe pat, o panică stranie l-a inundat în interior, la gândul că ea va sta la piscina hotelului, fără el, cu ochii închiși și cu o carte alături. Măcar unuia dintre noi nu îi e frig, se gândește el acum, punând mâna strâns peste piept. De ieri după-amiază, centrala clădirii e stricată, transformând apartamentul într-o cutie frigorifică. Noaptea trecută a trebuit să aprindă aragazul ca să poată sta în sufragerie și a dormit îmbrăcat în vechii pantaloni de trening Yale, cu un pulover gros peste tricou, cu șosete de lână. Dă la o parte cuvertura și pătura pe care a pus-o peste el în toiul nopții. N-a găsit pătura din prima, voise să o sune pe Moushumi la hotel s-o întrebe unde e. Dar deja era trei dimineața, așa că până la urmă a căutat-o singur, găsind-o împăturită pe raftul de sus al dulapului de pe hol, un cadou de nuntă nefolosit, încă în husa de plastic cu fermoar.

Se ridică din pat, se spală pe dinți cu apa rece ca gheața de la robinet și se hotărăște să nu se bărbierească. Își pune blugii și încă un pulover și pe deasupra își ia halatul de baie al lui Moushumi, fără să-i pese cât de ridicol arată. Face o cană de cafea, prăjește niște pâine s-o mănânce unsă cu unt și cu dulceață. Deschide ușa de la intrare și ia ziarul *Times*, punându-l pe măsuța de cafea ca să-l citească mai târziu. Are de terminat un desen pentru mâine la serviciu, o secțiune transversală a unui amfiteatru de școală din Chicago. Desface planul din tubul lui și îl întinde pe masă, fixând colțurile cu cărți cartonate pe care le ia din bibliotecă. Pune CD-ul *Abbey Road,* dând înainte până la melodiile care s-ar fi aflat pe partea a doua a albumului, apoi încearcă să lucreze la desen, asigurându-se că măsurătorile lui corespund cu notele arhitectului principal. Dar degetele îi sunt țepene, așa că rulează la loc planul, îi lasă lui Moushumi un bilet pe blatul din bucătărie și pleacă la serviciu.

E bucuros că are o scuză să plece din apartament, în loc să o aștepte să se întoarcă la un moment dat în seara asta. Afară e mai bine, aerul e în mod plăcut umed și, în loc să ia metroul, merge pe jos pe Park Avenue, apoi pe Madison. E singur la birou. Stă în camera întunecată, înconjurat de birourile colegilor lui de serviciu, unele pline cu teancuri de desene și cu machete, altele ordonate. Se înclină peste masa lui, coala mare de hârtie fiind luminată de un singur spot de lumină, care atârnă de un cablu din tavan. Deasupra biroului, pe perete, e un mic calendar pe tot anul, care iar se apropie de final. La sfârșitul săptămânii, va fi a patra comemorare a morții tatălui său. Datele încercuite indică toate termenele sale de predare, trecute și viitoare. Întâlniri, vizite pe șantier, conferințe cu clienții. Masa de prânz cu un arhitect interesat să-l angajeze. E dornic să se mute la o firmă mai mică, să aibă proiecte domestice, să lucreze cu mai puțini oameni. Lângă calendar e o vedere cu o pictură de Duchamp, care i-a plăcut întotdeauna, o râșniță de ciocolată care îi amintește de niște tobe, suspendată pe un fundal gri. Mai multe post-it-uri. Fotografia cu mama lui, Sonia și cu el la Fatehpur Sikri, recuperată de pe ușa de la frigiderul tatălui său din Cleveland. Și o fotografie a lui Moushumi, o fotografie de pașaport veche, pe care o găsise și o rugase să i-o dea lui. În ea are în jur de douăzeci de ani, părul e desfăcut, privirea, ușor plecată, uitându-se pieziș. E făcută înainte ca ei să înceapă să se întâlnească, pe când ea locuia la Paris. O perioadă din viața ei când, pentru ea, el încă era Gogol, o urmă din trecut foarte puțin probabil să mai apară în viitor. Dar, cu toate astea, s-au întâlnit; după toate aventurile ei, cu el s-a căsătorit. El e cel cu care își împarte viața.

Weekendul trecut a fost Ziua Recunoștinței. Mama lui, cu Sonia și cu noul ei iubit, Ben, au venit la ei, la fel și părinții lui Moushumi și fratele ei și au sărbătorit cu toții Ziua Recunoștinței în New York, înghesuiți în apartamentul lor. A fost prima dată când nu au plecat la părinții lui sau la socri. I s-a părut ciudat să fie gazde, să își asume răspunderea. Au comandat dinainte un curcan proaspăt de la piață, au stabilit meniul din *Food & Wine,* au cumpărat scaune pliante, astfel ca toată lumea să aibă loc. Moushumi s-a dus să ia un făcăleț și a făcut, pentru prima dată în viață, plăcintă cu mere. Pentru Ben, vorbesc cu toții în engleză. Ben e jumătate evreu și jumătate chinez, crescut în Newton, în apropiere de locul în care au crescut Gogol și Sonia. E redactor la *Globe.* El și Sonia s-au cunoscut întâmplător, într-o cafenea de pe Newburry Street. Văzându-i împreună, cum se furișează pe hol să se sărute în voie, cum se țin discret de mână când stau la masă, Gogol a fost, în mod ciudat, invidios pe ei, și în timp ce stăteau cu toții

mâncând curcanul cu cartofii dulci la cuptor și sosul *chutney* de afine, picant, făcut de mama lui, se uita la Moushumi, întrebându-se care era problema. Nu se certau, făceau în continuare sex, dar el se întreba: o mai face fericită? Ea nu îl acuza de nimic, dar din ce în ce mai mult simțea îndepărtarea ei, nemulțumirea, neatenția ei. Dar nu avea timp să zăbovească asupra acestei griji. Sfârșitul de săptămână fusese extenuant, trebuiseră să-i cazeze pe membrii familiilor lor în apartamentele prietenilor din apropiere, prieteni plecați, care le lăsaseră cheile. În ziua de după Ziua Recunoștinței au mers cu toții la Jackson Heights, la măcelarul *halal*[61], pentru ca mamele să se aprovizioneze cu carne de capră, apoi au luat *brunch*-ul. Iar duminică a avut loc la Columbia un concert de muzică clasică indiană. O parte din el voia să deschidă subiectul față de ea. „Ești fericită că ești căsătorită cu mine?" îi venea s-o întrebe. Dar simplul fapt că se gândea la o asemenea întrebare îl face să se teamă.

Termină desenul, îl lasă întins pe birou ca să-l revizuiască de dimineață. A lucrat și în pauza de prânz și, când iese din clădirea în care se află biroul lui, e frig, iar cerul se întunecă repede. Cumpără o cafea și un sandviș *falafel* de la restaurantul egiptean aflat pe colț și, în timp ce mănâncă, se îndreaptă pe jos spre sud, spre clădirea Flatiron, și în jos, pe Fifth Avenue, turnurile gemene ale World Trade Center se conturează în depărtare, strălucind în capătul insulei. *Falafel*-ul, înfășurat în folie de plastic, e cald și răvășit în mâinile lui. Magazinele sunt pline, vitrinele decorate, trotuarele sunt ticsite de cumpărători. Gândul la Crăciun îl copleșește. Anul trecut au fost acasă la părinții lui Moushumi. Anul acesta se vor duce în Pemberton Road. Nu mai așteaptă cu nerăbdare sărbătoarea; vrea doar ca sezonul sărbătorilor să se termine. Iritarea pe care o trăiește îl face să simtă că e, în sfârșit și ireversibil, adult. Se plimbă fără țintă printr-un magazin de parfumuri, printr-unul de haine și printr-unul în care se vând doar genți. N-are nicio idee ce cadou să îi ia lui Moushumi de Crăciun. De obicei, ea îi dă indicii, arătându-i cataloage, dar n-are niciun reper despre ce-și dorește ea în acest an, dacă i-ar plăcea o pereche nouă de mănuși, un portofel sau pijamale noi. În labirintul de standuri din Union Square la care se vând lumânări, șaluri și bijuterii lucrate manual, nu-i vine nicio idee.

Se hotărăște să încerce la *Barnes and Noble,* de pe latura de nord a pieței. Dar, uitându-se la peretele imens de titluri noi, își dă seama că n-a citit niciuna dintre cărți și cum să îi dea cadou ceva ce el nu citise? La ieșirea din magazin, se oprește la o masă cu ghiduri de călătorie. Ridică unul cu Italia, plin de ilustrații cu arhitectura pe care el a studiat-o atât de atent pe

vremea când era student, pe care a admirat-o doar în fotografii și pe care a vrut mereu s-o vadă. Gândul îl enervează, dar nu e nimeni de vină, doar el. Ce l-a oprit? O excursie împreună, într-un loc în care niciunul dintre ei nu a mai fost, poate că de asta au nevoie el și Moushumi. Ar putea să o planifice singur, să aleagă orașele pe care să le viziteze, hotelurile. Ar putea fi cadoul lui de Crăciun pentru ea, două bilete de avion strecurate între ultimele pagini ale ghidului. Era programat pentru concediu; ar putea să planifice excursia pentru vacanța ei de primăvară. Inspirat de acest gând, merge la casă, stă la o coadă mare și plătește cartea.

În drum spre casă, traversează parcul, uitându-se la fotografiile din carte, nerăbdător să o vadă pe Moushumi. Se hotărăște să se oprească la noua băcănie de delicatese din Irving Place să ia niște bunătăți care îi plac ei: portocale roșii, o bucată de brânză din Pirinei, felii de *soppresata*[62], o pâine țărănească. Pentru că ei îi va fi foame – nu mai dau nimic de mâncare în avion zilele astea. Își ridică privirea din carte spre cerul înserat, norii sunt adânci și aurii, dar e oprit o clipă de un stol de porumbei care zboară periculos de aproape. Speriat brusc, își ferește capul, simțindu-se penibil după aceea. Niciunul dintre ceilalți trecători nu a reacționat. Se oprește și privește păsările care zboară și aterizează în același timp pe doi copaci cu crengile goale din apropiere. E tulburat de ce vede. A văzut păsările astea lipsite de grație stând pe pervazurile ferestrelor și pe trotuare, dar niciodată în copaci. Aproape că arată nefiresc. Și totuși, ce ar putea fi mai obișnuit? Se gândește la Italia, la Veneția, la excursia pe care o va plănui în curând. Poate e un semn că ei trebuie să meargă acolo. Nu e celebră Piazza San Marco pentru porumbeii ei?

În holul de la parter e cald, instalația de căldură fiind între timp reparată. „Tocmai s-a întors”, îi spune portarul lui Gogol, făcându-i cu ochiul, iar lui îi tresaltă inima, despovărată de indispoziția pe care o avea, recunoscător pentru simplul fapt că ea s-a întors la el. Și-o imaginează pierzând vremea prin apartament, făcând baie, turnându-și un pahar de vin, gențile ei fiind încă la intrare. Strecoară în buzunar canea pe care i-o va face cadou de Crăciun, asigurându-se că e bine ascunsă, și apasă butonul de la lift.

12.

2000

E Ajunul Crăciunului. Ashima Ganguli stă la masa ei din bucătărie, pregătind crochete de carne tocată pentru o petrecere pe care o dă în seara aceea. Crochetele sunt una dintre specialitățile ei, ceva ce invitații se așteaptă să primească, pe farfuriuțe, la câteva minute de la sosire. Singură, reușește să organizeze o linie de pregătire. La început, trece cartofii fierți, calzi printr-o strecurătoare. Cu atenție, modelează puțin cartof în jurul unei lingurițe de carne tocată de miel, uniform ca un albuș de ou fiert tare, care înconjoară gălbenușul. Trece fiecare dintre crochete, aproape de mărimea unei bile de biliard, printr-un castron cu ouă bătute, apoi le pune pe o farfurie cu pesmet, scuturând excesul în palma ei strânsă. La final, pune crochetele pe o tavă mare, rotundă, punând între straturi câte o coală de hârtie cerată. Se oprește să mai numere câte bucăți a făcut. Estimează trei pentru fiecare adult și una sau două pentru fiecare copil. Numărând pe degete, calculează încă o dată numărul exact de invitați. Încă vreo zece, pentru mai multă siguranță, se hotărăște. Mai toarnă pe farfurie niște pesmet, culoarea și textura amintindu-i de nisipul de la plajă. Își aduce aminte când a făcut primele tranșe în bucătăria din Cambridge, pentru primele petreceri, soțul ei stând la aragaz, în pantaloni de pijama cu șiret și în tricou, prăjind crochetele pe rând, două câte două, într-o tigaie mică, înnegrită. Își aduce aminte cum o ajutau Gogol și Sonia când erau foarte mici, el ținând cutia cu pesmet, ea vrând mereu să mănânce crochetele înainte de a fi date prin pesmet și prăjite.

Aceasta este ultima petrecere găzduită de Ashima în Pemberton Road. Prima de după înmormântarea soțului. Casa în care a petrecut ultimii douăzeci și șapte de ani, în care a stat mai mult timp decât în oricare alta în viața ei, a fost recent vândută, semnul *Realtor* fiind pus pe peluză. Cumpărătorii sunt o familie de americani, Walker, un profesor tânăr, nou la universitatea unde a lucrat soțul ei, cu soția și cu o fiică. Familia Walker plănuiește renovări. Va dărâma peretele dintre sufragerie și camera de servit masa, va pune un blat de lucru în mijlocul bucătăriei și spoturi deasupra. Va transforma terasa din spate într-o terasă închisă. Ascultându-le planurile, Ashima simțise un moment de panică, un instinct protector, vrând să-și retragă oferta, dorind ca această casă să rămână așa cum a fost dintotdeauna, așa cum soțul ei a văzut-o ultima dată. Dar fusese o reacție sentimentală. E ridicol să spere că literele aurii

care formează cuvântul *GANGULI* pe cutia poștală nu vor fi date jos și înlocuite. Că numele Soniei, scris cu marker pe interiorul ușii de la camera ei, nu va fi șters și ușa, revopsită. Că semnele cu creionul de pe peretele de lângă dulapul cu lenjerie, unde Ashoke obișnuia să înregistreze înălțimea copiilor lor la aniversări, nu vor fi acoperite cu un strat proaspăt de vopsea.

Ashima s-a hotărât să petreacă șase luni în India, șase luni în Statele Unite ale Americii. E o versiune singuratică, oarecum prematură, a viitorului pe care îl planificase cu soțul ei, pe vremea când el era în viață. La Calcutta, va sta cu fratele ei mai tânăr, Rana, cu soția lui și cu cele două fete mari, încă nemăritate, într-un apartament spațios în Salt Lake. Acolo va avea o cameră, prima din viață care va fi exclusiv a ei. Primăvara și vara se va întoarce în nord-est, împărțindu-și timpul între fiu, fiică și prietenii ei bengalezi. Respectând sensul numelui ei, va fi fără granițe, fără o casă a ei proprie, locuind peste tot și nicăieri. Dar nu mai poate sta aici, acum, că Sonia urmează să se căsătorească. Căsătoria va avea loc la Calcutta, în mai puțin de un an, într-o zi prielnică de ianuarie, la fel cum ea și soțul ei s-au căsătorit cu aproape treizeci de ani în urmă. Ceva îi spune că Sonia va fi fericită cu acest băiat – se corectează repede –, cu acest tânăr. A făcut-o fericită pe fata ei, într-un fel în care Moushumi nu l-a făcut niciodată fericit pe Gogol. Pentru că ea a fost cea care l-a încurajat să se vadă cu Moushumi, Ashima se va simți întotdeauna vinovată. Cum ar fi putut ști? Din fericire, n-au considerat că e de datoria lor să stea căsătoriți, așa cum făcuse generația lui Ashoke și a Ashimei. Nu sunt dispuși să accepte, să se adapteze, să continue ceva ce nu e idealul lor de fericire. Presiunea a cedat, în cazul generațiilor următoare, bunului-simț american.

Pentru ultimele ore, e singură în casă. Sonia s-a dus cu Ben să îl ia pe Gogol de la gară. Ashima își dă seama că data viitoare va călători singură cu avionul. Pentru prima dată de la zborul ei cel dintâi la Cambridge, în iarna anului 1967, va face această călătorie singură. Perspectiva n-o mai îngrozește. A învățat să facă lucruri de una singură și, deși încă poartă sariuri, încă își strânge părul lung într-un coc, nu mai e aceeași Ashima care a locuit odată în Calcutta. Se va întoarce în India cu pașaport american. În portofel va avea permisul de conducere eliberat de statul Massachusetts, cardul de asigurări sociale. Se va întoarce într-o lume în care nu va mai organiza de una singură petreceri pentru zeci de persoane. Nu se va mai chinui să facă iaurt din lapte integral și *sandesh* din brânză ricotta. Nu va mai trebui să facă ea crochetele. Le va găsi la restaurante, îi vor fi aduse la locuința ei de servitori, având

gustul acela pe care, după toți acești ani, nu a reușit pe deplin, spre nemulțumirea ei, să-l reproducă.

Termină de dat prin pesmet și ultima crochetă, apoi aruncă o privire la ceasul de la mână. E un pic înaintea programului. Pune tava pe blat, lângă aragaz. Ia o tigaie din dulap și toarnă ulei, câteva cești, pentru a fi încălzit cu câteva minute înainte de sosirea oaspeților. Alege dintr-un suport spatula cu găuri pe care o va folosi. Pentru moment, nu mai e nimic de făcut. Celelalte feluri de mâncare au fost pregătite, așezate în tigăi lungi Corning Ware, pe masa din sufragerie: *dal* acoperit cu o pojghiță subțire, care se va rupe imediat ce va fi servit primul invitat, conopidă la cuptor, vinete, *korma*[63] de miel. Pe măsuța de cafea se află iaurt dulce și *pantua*[64], adică desertul. Se uită la fiecare, așteptând. În mod normal, pregătitul mâncării pentru petreceri o lasă fără poftă de mâncare, dar în seara asta abia așteaptă să mănânce, stând alături de invitați. Cu ajutorul Soniei, a făcut curat în casă pentru ultima dată. Ashimei i-au plăcut întotdeauna aceste ore dinaintea unei petreceri, covoarele date cu aspiratorul, măsuța de cafea ștearsă cu Pledge, reflexia ei estompată și încețoșată fiind vizibilă pe lemn, cum promitea vechea reclamă de la televizor.

Scotocește prin dulapul din bucătărie după o cutie de bețișoare aromate. Aprinde unul de la flacăra aragazului și merge din cameră în cameră. A fost o bucurie să facă efortul să pregătească o ultimă masă, sărbătorească, pentru copiii și prietenii ei. Să aleagă meniul, să facă lista, să meargă la cumpărături la supermarket și să umple rafturile frigiderului cu mâncare. E o schimbare plăcută de ritm, ceva limitat, în contrast cu sarcina ei curentă, copleșitoare: pregătirea pentru plecare. În ultima lună, și-a desfăcut gospodăria bucată cu bucată. În fiecare seară s-a ocupat de câte un șifonier, de câte un dulap sau de un set de rafturi. Deși Sonia s-a oferit s-o ajute, a preferat să facă singură toată treabă. A făcut teancuri de lucruri pe care să le dea lui Gogol și Soniei, lucruri pe care să le ofere prietenilor, pe care să le doneze, lucruri pe care să le pună în saci de gunoi și să le arunce. Treaba asta o întristează și în același timp o satisface. E o încântare să reducă ceea ce e al ei la ceva mai mult decât lucrurile cu care ajunsese, în toiul unei nopți de iarnă, la cele trei camere din Cambridge. În seara asta își va invita prietenii să ia tot ce li se pare util, veioze, plante, tăvi, oale și tigăi. Sonia și Ben vor închiria un camion și vor lua mobila care încape la ei.

Se duce sus să facă duș și să-și schimbe hainele. Pereții îi amintesc acum de casa în care s-au mutat, iar pe ei nu era nimic, în afară de fotografia soțului ei, care va fi ultimul lucru pe care îl va da jos. Se oprește o clipă, răspândind cu mâna

restul bețișorului aromat în fața fotografiei lui Ashoke, înainte de a-l arunca. Lasă apa de la duș să curgă, aprinde termostatul pentru a compensa momentul îngrozitor când va trebui să pășească pe covorașul de pe podeaua băii, dezbrăcată. Se urcă în cada bej, în spatele ușilor glisante de sticlă mată. E extenuată de cele două zile în care a gătit, de dimineața în care a făcut curățenie, de săptămânile de împachetat, în care s-a ocupat de vânzarea casei. Își simte picioarele grele pe fundul de fibră de sticlă al căzii. Un timp, pur și simplu stă acolo, înainte să se spele pe cap, să-și săpunească trupul moale, ușor micșorat, de cincizeci și trei de ani, pe care trebuie să îl întărească luând în fiecare dimineață tablete de calciu. Când termină, șterge aburul de pe oglinda din baie și-și studiază fața. Fața unei văduve. Dar, își amintește ea, pentru cel mai mult timp din viața ei, a unei soții. Și poate, într-o zi, a unei bunici, când va veni în America încărcată cu pulovere tricotate de mână și cu cadouri, plecând, una sau două luni mai târziu, de neconsolat, cu lacrimi în ochi.

Ashima se simte brusc singură, îngrozitor și permanent singură, și, pentru scurt timp, cu fața întoarsă de la oglindă, plânge în hohote după soțul ei. Se simte copleșită la gândul mutării, în orașul care i-a fost casă și care acum îi este, în felul lui, străin. Simte în același timp nerăbdare și indiferență pentru tot restul zilelor pe care trebuie să le trăiască, ceva îi spune că nu va pleca la fel de repede ca soțul ei. Timp de treizeci și trei de ani, i-a fost dor de viața din India. Acum, îi va fi dor de slujba de la bibliotecă, de femeile cu care a lucrat. Îi va fi dor să dea petreceri. Îi va fi dor să stea cu fiica ei, de prietenia surprinzătoare pe care o legaseră mergând în Cambridge să vadă filme vechi la Brattle, învățând-o pe Sonia să gătească mâncarea de care se plângea când era mică. Îi vor lipsi ocaziile de a conduce, cum face uneori când se întoarce de la bibliotecă, spre universitate, pe lângă clădirea facultății de inginerie, unde a lucrat soțul ei. Îi va fi dor de țara în care a ajuns să-l cunoască și să-l iubească pe soțul ei. Deși cenușa i-a fost împrăștiată în Gange, el va rămâne, pentru ea, aici, în această casă și în acest oraș.

Respiră adânc. Dintr-un moment în altul va auzi soneria sistemului de alarmă, ușa garajului care se deschide, vocile copiilor ei în casă. Aplică un strat de cremă pe mâini și pe picioare, se întinde după halatul de baie plușat, de culoarea piersicii, care atârnă într-un cârlig pe ușă. Soțul ei i l-a făcut cadou cu mulți ani în urmă, de un Crăciun de mult uitat. Și pe el va trebui să îl dea, nu va avea nevoie de el acolo unde se duce. Într-un climat atât de umed, un astfel de material gros s-ar strica în câteva zile. Ține minte să îl spele bine și să-l

doneze la second-hand. Nu-și mai aduce aminte anul în care a primit halatul, cum l-a desfăcut și care a fost reacția ei. Știe doar că ori Gogol, ori Sonia îl alesese dintr-un magazin de la mall și tot unul dintre ei îl împachetase. Că soțul ei doar trecuse numele lui și pe-al ei pe eticheta pe care scria de la și pentru cine. Nu-l învinuiește pentru asta. Acum știe că astfel de omisiuni de devotament, de afecțiune până la urmă nu contează. Nu se mai întreabă cum ar fi fost dacă ar fi făcut ceea ce făcuseră copiii ei, mai întâi să se îndrăgostească, să se gândească la el mai multe luni sau ani, și nu o singură după-amiază, atât cât a durat ca ea și Ashoke să fie de acord să se căsătorească. Se gândește la imaginea celor două nume ale lor scrise pe etichetă, o etichetă pe care nu s-a obosit s-o păstreze. Îi amintește de viața lor împreună, de viața neașteptată pe care el, alegând să se însoare cu ea, i-a dăruit-o și pe care ea a refuzat atâția ani s-o accepte. Și, deși nu se simte pe de-a-ntregul acasă între acești pereți din Pemberton Road, știe că aceasta este casa ei – lumea pentru care e responsabilă, pe care a creat-o, care se află peste tot în jurul ei, care trebuie împachetată, dată, aruncată bucată cu bucată. Își strecoară brațele umede în mânecile halatului și-și leagă cordonul în jurul taliei. Întotdeauna a fost cam mic pentru ea, un număr mai mic. Însă căldura lui e la fel de confortabilă.

•

Nu este nimeni care să îl întâmpine pe Gogol pe peron când coboară din tren. Se întreabă dacă nu cumva a ajuns mai devreme, se uită la ceasul de la mană. În loc să intre în gară, se așază pe o bancă de afară. Ultimii pasageri se urcă în tren, ușile trenului se închid. Conductorii își fac semne, roțile încep să se miște, vagoanele înaintând unul câte unul. Privește cum ceilalți călători sunt întâmpinați de membri ai familiei, cum iubiții se regăsesc și se iau în brațe, fără să-și spună vreun cuvânt. Studenții sunt împovărați de rucsacuri, întorcându-se pentru vacanța de Crăciun. După câteva minute, peronul se golește, ca și spațiul unde a fost trenul. Acum se uită pe un câmp, niște copaci fusiformi proiectându-se pe un cer crepuscular, de culoarea cobaltului. Se gândește să sune acasă, dar se hotărăște că nu e nicio problemă să se așeze și să mai aștepte un timp. Aerul rece e plăcut, după atâtea ore de stat în tren. A dormit cea mai mare parte a drumului până la Boston, conductorul înghiontindu-l ca să-l trezească când trenul ajunsese în Gara de Sud, iar el era ultimul din compartiment, ultimul care nu coborâse. Dormise liniștit, ghemuit pe două locuri, cartea rămânând necitită, cu haina pe post de pătură, trasă până la bărbie.

Încă se simte ameţit şi-i e un pic foame pentru că sărise peste masa de prânz. La picioarele lui se află o geantă cu haine şi o pungă de cumpărături de la Macy's, cu cadouri pe care le luase mai devreme de dimineaţă, înainte să se urce în tren la Penn Station. Alegerile lui sunt neinspirate – o pereche de cercei de aur, de paisprezece carate pentru mama lui, pulovere pentru Sonia şi Ben. Au fost de acord ca anul ăsta să nu facă nimic pretenţios. Are o săptămână de vacanţă. E de lucru acasă, l-a avertizat mama lui. Camera lui trebuie golită, fiecare lucru trebuie fie să-l ia cu el la New York, fie să-l arunce. Trebuie s-o ajute pe mama lui să împacheteze lucrurile, să-şi regleze conturile. O vor duce cu maşina la Logan şi o vor conduce în aeroport atât de departe cât le permite personalul de securitate. Apoi casa va fi ocupată de nişte străini şi nu va mai exista niciun semn al trecerii lor pe acolo, nicio casă în care să intre, niciun nume în cartea de telefon. Nimic care să semnifice anii în care ai lui au trăit acolo, nicio urmă a efortului şi a realizărilor lor. E greu de crezut că mama pleacă într-adevăr, că luni întregi va fi atât de departe. Se întreabă cum au reuşit părinţii lui să plece de lângă familiile lor, vizitându-le atât de rar, trăind separat, într-o permanentă stare de aşteptare, de dor. Toate acele excursii la Calcutta, pe care mai demult nu le putea suferi – cum ar fi putut fi de ajuns? Nu erau de ajuns. Gogol ştie că părinţii lui şi-au trăit viaţa în America, în ciuda a ceea ce le lipsea, cu o vitalitate pe care îi e teamă că el nu o are. Ani întregi a păstrat distanţa faţă de originile lui; părinţii lui îşi petrecuseră acel timp creând punţi peste distanţa aceea, cât de bine putuseră. Cu toate astea, cu toată distanţarea din trecut faţă de familie, în ciuda anilor de facultate şi a celor petrecuţi în New York, fusese întotdeauna aproape de acest oraş obişnuit, liniştit, care a rămas exotic, cu încăpăţânare, pentru mama şi tatăl lui. Nu călătorise în Franţa, ca Moushumi, nici măcar în California, ca Sonia. Doar trei luni l-au separat de tatăl lui vreo câteva state mici, o distanţă pe care Gogol nu a parcurs-o decât atunci când a fost prea târziu. Cu excepţia acestor luni, cea mai mare parte a vieţii lui de adult nu s-a aflat la mai mult de patru ore de mers cu trenul. Şi nu era nimic, în afară de familie, care să-l tragă înapoi acasă, să facă drumul ăsta cu trenul, iar şi iar.

Era în tren, acum exact un an, când aflase despre relaţia amoroasă a lui Moushumi. Era pe drum, mergând să stea de Crăciun cu mama lui şi cu Sonia. Plecaseră târziu din oraş şi afară era deja întuneric – întunericul negru ca smoala al serilor timpurii de iarnă. Erau în mijlocul unei discuţii despre cum să petreacă vacanţa de vară, dacă să închirieze o casă în Siena cu Donald şi cu Astrid, o idee care lui nu-i plăcea, moment în care

ea a spus: „Dimitri spune că Siena e ceva de poveste”. Și-a dus imediat mâna la gură, în același timp trăgând aer în piept. Și apoi, tăcere. „Cine e Dimitri?” întrebase el. Și apoi: „Ai un amant?”, întrebarea a izbucnit din el, era ceva ce nu pusese în mod conștient cap la cap până atunci. I s-a părut aproape comică, arzându-i gâtul. Dar, cum a formulat-o, cum a știut. A simțit răceala discreției ei amorțindu-l, ca o otravă ce i se răspândea repede prin vene. Se mai simțise așa o singură dată, în noaptea când stătuse în mașină cu tatăl lui și aflase originea numelui său. În noaptea aceea trăise aceeași uluire, care îi făcuse rău în același fel. Dar nu simțea aceeași tandrețe pe care o simțise pentru tatăl lui, ci doar furia, umilința de a fi înșelat. Și, cu toate astea, în același timp, era ciudat de liniștit – în momentul în care căsătoria lui era serios afectată, era în sfârșit pe teren sigur cu ea, prima dată după câteva luni. Își amintise o seară cu câteva săptămâni în urmă; căutându-i portofelul prin geantă, pentru a-l plăti pe omul care le adusese mâncare chinezească, dăduse cutia cu diafragma ei. Îi spusese că fusese după-amiază la medic să i-o potrivească, iar el uitase incidentul.

Primul impuls fusese să coboare în gara următoare, să fie fizic cât mai departe de ea. Însă erau legați împreună, în tren, de faptul că mama lui și Sonia îi așteptau și, într-un fel, au suferit tot drumul și apoi tot weekendul, fără să spună cuiva, prefăcându-se că nu era nicio problemă. Stând culcată în casa părinților lui, în toiul nopții, i-a zis întreaga poveste, cum l-a cunoscut în autobuz, cum i-a găsit CV-ul în cutia de corespondență. Îi mărturisise că Dimitri fusese cu ea la Palm Beach. Una câte una, a reținut informațiile de neiertat. Și, pentru prima dată în viața lui, pe Gogol îl deranjează numele altui bărbat mai mult decât propriul lui nume.

A doua zi de Crăciun ea plecase din Pemberton Road, scuzându-se față de mama lui și față de Sonia că trebuie să se ducă la un interviu pentru un post la MLA, care se ivise pe neașteptate. Dar postul era doar un pretext; ea și Gogol hotărâseră că era mai bine ca ea să se întoarcă singură la New York. Când el a ajuns la apartament, hainele ei dispăruseră, la fel și fardurile și obiectele de toaletă. Parcă ar fi plecat în altă călătorie. Doar că, de data asta, nu avea să se mai întoarcă. Ea n-a vrut nimic din scurta existență pe care o avuseseră împreună; peste câteva luni, a venit pentru ultima oară la el la birou, pentru ca el să semneze actele de divorț și i-a spus că se întoarce la Paris. Și astfel, în mod sistematic, cum făcuse și pentru tatăl lui mort, a îndepărtat din apartament obiectele ei, punând cărțile în cutii, pe trotuar, în toiul nopții, să le ia trecătorii, aruncând restul. În primăvară a fost la Veneția,

singur, o săptămână, în excursia pe care o plănuise pentru amândoi, umplându-se cu frumusețea veche și melancolică a orașului. S-a rătăcit pe străzile înguste și întunecate, traversând nenumărate poduri, descoperind piațete pustii, la o cafea sau la un Campari, schițând fațadele roz și verzi ale palatelor și bisericilor, incapabil să găsească drumul pe care venise.

Și apoi s-a întors la New York, în apartamentul în care locuiseră împreună și care acum era în totalitate al lui. Un an mai târziu, șocul se atenuase, însă un anumit sentiment de eșec și de rușine, adânc și rezistent, încă persista. Sunt nopți când încă mai adoarme pe canapea, fără să vrea, trezindu-se la trei dimineața cu televizorul încă pornit. E ca și cum o construcție pe care o proiectase s-ar fi prăbușit în văzul tuturor. Dar tot nu o poate învinui. Amândoi acționaseră din același impuls, era greșeala lor. Amândoi căutaseră mângâiere în celălalt și în lumea lor comună, poate de dragul noutății sau din teama că lumea aceea se stingea încet. Totuși, se întreabă cum a ajuns în această situație: are treizeci și doi de ani, deja a fost căsătorit și a divorțat. Timpul petrecut cu ea pare a fi o parte permanentă din el, care nu mai are nicio importanță sau valabilitate. Acele vremuri erau un nume pe care încetase să-l folosească.

Aude claxonul cunoscut de la mașina mamei lui, o reperează intrând în parcare. Sonia stă pe locul șoferului, făcându-i cu mâna. Ben e lângă ea. E prima dată când o vede pe Sonia după ce ea și Ben și-au anunțat logodna. Se hotărăște s-o roage să oprească la un magazin de băuturi alcoolice ca să ia șampanie. Ea iese din mașină, îndreptându-se spre el. E avocat acum într-un birou din clădirea Hancock. Are părul tuns până la bărbie. E îmbrăcată cu o haină veche, albastră, pe care o purtase Gogol în liceu. Dar pe fața ei se văd semnele unei noi maturități; și-o imaginează cu ușurință, peste câțiva ani, cu doi copii pe bancheta din spate a mașinii. Ea îl îmbrățișează. O clipă, stau îmbrățișați în frig.

— Bine ai venit acasă, Goggles! spune ea.

•

Pentru ultima oară, asamblează bradul de doi metri, cu crengile având coduri de culoare la bază. Gogol aduce cutia din pivniță. Instrucțiunile lipsesc de zeci de ani; în fiecare an, sunt nevoiți să descopere singuri ordinea în care trebuie puse crengile, cele mai lungi jos, cele mai scurte sus. Sonia ține bățul din mijloc și Gogol cu Ben pun crengile. Prima dată trebuie pus portocaliul, apoi galbenul, roșul și la final albastrul, ultima piesă fiind ușor aplecată sub tavanul alb. Pun bradul în fața ferestrei, trăgând draperiile, astfel ca oamenii care trec prin fața casei să-l vadă, la fel de încântați ca pe vremea când erau copii. Îl împodobesc cu ornamente făcute de

Sonia și Gogol în școala primară: lumânări de hârtie, ochiul lui Dumnezeu făcut din acadele, conuri de pin cu sclipici. La bază e înfășurat un sari *banarasi* rupt de-al Ashimei. În vârf pun ce pun de obicei, o păsărică de plastic, acoperită cu catifea turcoaz, cu gheare de sârmă maro.

Ciorapii sunt agățați cu cârlige de marginea poliței, cel pus anul trecut pentru Moushumi fiind acum pus pentru Ben. Beau șampania din pahare de plastic, forțând-o și pe Ashima să guste un pic, și apoi pun la casetofon caseta de Crăciun a lui Perry Como, care i-a plăcut întotdeauna tatălui lui. O tachinează pe Sonia, povestindu-i lui Ben de anii în care ea refuzase cadourile după ce urmase la facultate un curs despre hinduism, venind acasă și protestând că ei nu sunt creștini. Dimineața devreme, mama lui, credincioasă regulilor de Crăciun pe care copiii ei o învățaseră când erau mici, se va trezi și va umple ciorapii cu cupoane de cadou la magazinele de muzică, bomboane și punguțe cu monede de ciocolată. El încă își aduce aminte prima dată când părinții lui au avut un pom de Crăciun în casă, la insistențele lui, o chestie de plastic cât o veioză de birou, pe polița șemineului. Chiar și așa, prezența acestuia i s-a părut imensă. Cât l-a încântat! I-a implorat să-l cumpere de la farmacie. Își amintește că l-a decorat stângaci cu ghirlande și beteală și cu un șir de luminițe care l-au neliniștit pe tatăl lui. Seara, până când tatăl lui venea și scotea instalația din priză, micul pom de Crăciun întunecându-se, Gogol stătea acolo. Își aduce aminte de singurul cadou împachetat pe care l-a primit, o jucărie pe care el o alesese, mama rugându-l să stea lângă suportul cu felicitări când a plătit-o. „Mai știi când puneam luminițele alea colorate, alea îngrozitoare?” spune ea acum, când termină de împodobit, dând dezaprobator din cap. „Pe-atunci habar n-aveam de nimic”.

•

La șapte și jumătate se aude soneria, iar ușa din față e lăsată deschisă, pentru ca oaspeții și aerul rece să intre în casă. Oaspeții vorbesc în bengaleză, strigând, contrazicându-se, vorbind unii peste alții, râsul lor umplând camerele deja aglomerate. Crochetele sunt prăjite în ulei încins și aranjate pe farfurii, alături de salata de ceapă roșie. Sonia le servește împreună cu șervețele. Ben, viitorul ginere, e prezentat fiecărui invitat. „Niciodată nu reții ca lumea toate numele astea”, îi spune el la un moment dat lui Gogol. „Stai liniștit, nu va fi nevoie!”, îi răspunde Gogol. Acești oameni, aceste mătuși și acești unchi onorifici care au nenumărate, diverse nume, l-au văzut pe Gogol crescând, s-au aflat în jurul lui la nuntă și la înmormântarea tatălui lui. Promite că va ține legătura cu ei

acum, că mama lui pleacă, că nu îi va uita. Sonia se laudă la mătușile care poartă sariurile lor verde cu roșu, arătându-le inelul de logodnă, cu șase mici diamante ce înconjoară o piatră de smarald. „Va trebui să-ți lași părul să crească pentru nuntă”, îi spun Soniei. Unul dintre *mesho* are o căciulă de Moș Crăciun. Stau în camera de zi, pe piesele de mobilier și pe jos. Copiii o iau spre subsol, cei mai mari spre camerele de sus. El recunoaște vechiul lui joc Monopoly, cu tabla din două piese și mașina de curse care lipsește de când a scăpat-o Sonia în radiatorul de pe podea, când era mică. Gogol nu știe ai cui sunt copiii – jumătate din invitați sunt persoane cu care mama ei s-a împrietenit în ultimii ani, care au fost la nunta lui, dar pe care nu le recunoaște. Oamenii vorbesc despre cât de mult au ajuns să îndrăgească petrecerea din Ajunul Crăciunului dată de Ashima, că le-a fost dor de ei în ultimii ani și că nu va mai fi la fel fără ea. Au ajuns să se bazeze pe ea, își dă seama Gogol, ca să-i aducă împreună, să organizeze sărbătoarea, să le dea mai departe tradiția celor care sunt noi. Lui i s-a părut mereu adoptată, o împrejurare accidentală, o sărbătoare care nu e cu adevărat de sărbătorit. Și totuși, pentru el și pentru Sonia, părinții lor se chinuiseră să învețe aceste obiceiuri. De dragul lor, se ajunsese la așa ceva.

În atâtea feluri, viața familiei lui pare un șir de întâmplări neprevăzute și neintenționate, una determinând-o pe următoarea. Totul a început cu accidentul de tren al tatălui lui, care la început l-a paralizat, dar mai târziu l-a inspirat să plece cât mai departe, să-și construiască o nouă viață în cealaltă parte de lume. Urmase dispariția numelui pe care străbunica i-l alesese lui Gogol, rătăcit într-o scrisoare, undeva între Calcutta și Cambridge. Apoi, asta dusese la întâmplarea de a fi numit Gogol, numele acesta definindu-l și stresându-l atâția ani. Încercase să corecteze întâmplarea aceea, greșeala aceea. Dar nu reușise să se reinventeze pe de-a-ntregul, să scape de numele nepotrivit. Căsătoria lui fusese, de asemenea, un pas greșit. Iar felul în care tatăl lui plecase dintre ei fusese cea mai rea întâmplare dintre toate, ca și cum pregătirile pentru moarte fuseseră făcute cu mult timp în urmă, în noaptea în care aproape murise, și tot ce mai rămăsese pentru el era o zi liniștită în care să plece. Iar întâmplările acestea îl construiseră pe Gogol, îi dăduseră formă, îl făcuseră ceea ce e acum. Fuseseră lucruri pentru care e imposibil să te pregătești, dar la care poți privi o viață întreagă înapoi, încercând să le accepți, să le interpretezi, să le înțelegi. Lucruri care nu ar fi trebuit să se întâmple niciodată, care păreau deplasate și greșite, până la urmă acestea dominaseră, acestea dăinuiseră.

— Gogol, aparatul de fotografiat! strigă mama lui peste mulțime. Hai să facem niște poze în seara asta, vrei? Vreau să îmi aduc aminte de acest Crăciun. La anul, pe vremea asta, voi fi foarte departe.

El se duce sus să ia Nikonul tatălui său de pe dulapul lui Ashoke. Practic, în afară de aparat nu mai este nimic acolo. De bara dulapului nu mai sunt agățate umerașe cu haine. Goliciunea îl deranjează, însă greutatea aparatului e ceva material, liniștitor în mâna lui. Ia aparatul la el în cameră să-i pună o baterie nouă și o nouă rolă de film. Anul trecut, în camera de oaspeți au dormit el cu Moushumi, în patul dublu, cu prosoapele lui împăturite și cu săpunul neîncepput pe șifonier, lăsate întotdeauna de mama lui pentru oaspeți. Dar acum Sonia e aici cu Ben, camera de oaspeți e a lor, iar Gogol a ajuns în vechea lui cameră, în patul în care n-a stat niciodată cu Moushumi și cu nimeni altcineva.

Patul este îngust, acoperit cu o pătură groasă, de culoare maro. Dacă se întinde, ajunge la lustra albă, suspendată de tavan, plină de molii moarte. Pe pereți se văd urmele de la banda adezivă cu care au fost lipite, mai demult, afișele lui. Măsuța de jucat cărți pliantă, sprijinită de perete, fusese biroul lui. Aici își făcuse temele, la lumina veiozei negre și prăfuite, cu braț rotunjit. Pe jos e o mochetă subțire, albastră, puțin prea mare, astfel că una dintre margini e îndoită. Rafturile și dulapurile sunt goale. Lucruri diverse, nedorite, sunt deja în cutii: eseuri scrise în liceu, semnate Gogol. Un referat din școala generală despre arhitectura greacă și romană, cu coloane corintice, ionice și dorice, copiate dintr-o enciclopedie, cu ajutorul hârtiei milimetrice. Seturi de creioane și pixuri, casete ascultate o dată sau de două ori și abandonate, haine fie prea mari, fie prea mici, care niciodată n-au meritat să fie duse în apartamentele din ce în ce mai pline în care a locuit de-a lungul timpului. Toate cărțile lui vechi, cele pe care le citise sub pătură, la lumina lanternei, precum și cele din liceu, doar pe jumătate citite, unele având pe cotor etichete cu *FOLOSIT.* Mama lui le va dona pe toate bibliotecii unde lucrează, pentru vânzarea anuală de cărți, care are loc primăvara. I-a spus să se uite prin cărți, să se asigure că nu mai e ceva ce ar vrea să păstreze. Scotocește prin cutie. *Familia elvețiană Robinson. Pe drum. Manifestul comunist. Cum să intri la o facultate din Ivy League.*

Altă carte îi atrage privirea, una pe care n-o citise niciodată, uitată de mult timp. Supracoperta lipsește, iar titlul de pe copertă a dispărut. E un volum gros, legat în pânză, plin de praf vechi de zeci de ani. Paginile sunt grele, ușor lucioase, mătăsoase la atingere. Cotorul trosnește când deschide la

pagina de titlu. *Povestiri* de Nikolai Gogol. „Pentru Gogol Ganguli”, scria pe prima pagină, cu scrisul liniștit al tatălui lui, cu cerneală roșie, literele ridicându-se treptat, optimist, pe diagonală, spre colțul din dreapta, sus al paginii. „Omul care ți-a dat numele lui, de la omul care ți-a dat numele tău”, scrie între ghilimele. Sub dedicație, pe care n-a văzut-o niciodată, sunt trecute ziua lui și anul, 1982. Tatăl lui stătuse în ușă, chiar acolo, la o distanță de braț de unde stă el acum. L-a lăsat să descopere singur dedicația, fără să-l mai întrebe vreodată pe Gogol ce părere are despre carte, fără măcar să mai aducă vreodată vorba de ea. Scrisul de mână îi amintește de cecurile pe care tatăl lui i le dădea în timpul facultății, apoi în anii care au urmat, ca să-l ajute să depună o garanție, să cumpere primul lui costum, uneori fără niciun motiv. Numele pe care îl detestase atât de mult, ascuns și păstrat aici – iată primul lucru pe care i-l dăduse tatăl lui.

Cei care au dat și au păstrat numele lui Gogol sunt acum departe de el. Unul a murit. Iar cealaltă, o văduvă, e aproape de un alt fel de plecare, pentru a rămâne, la fel ca tatăl lui, într-o altă lume. Îl va suna o dată pe săptămână. Va învăța să trimită e-mailuri, spune ea. O dată sau de două ori pe săptămână, va auzi „Gogol” ajungând prin fir, îl va vedea scris pe ecranul calculatorului. Cât despre toți oamenii din casă, toți acei *mashi* și *mesho* pentru care e în continuare și va fi întotdeauna Gogol, acum, că mama lui se mută, cât de des îi va mai vedea? Fără oameni pe lume care să îi spună Gogol, indiferent cât va trăi, Gogol Ganguli va dispărea, odată pentru totdeauna, de pe buzele celor iubiți și, astfel, va înceta să existe. Gândul acestei dispariții nu-i trezește însă vreun sentiment de victorie sau vreo consolare.

Se ridică, închide ușa de la camera lui, înăbușind zgomotele petrecerii care crește dedesubtul lui, râsetele copiilor care se joacă pe holul de la parter. Stă în pat cu picioarele încrucișate. Deschide cartea, se uită la ilustrația înfățișându-l pe Nikolai Gogol, apoi la cronologia vieții autorului de pe pagina de alături. Născut pe 20 martie 1809. Moartea tatălui său, 1825. Publică prima povestire în 1830. Călătorește la Roma, 1837. Moare în 1852, cu o lună înainte de a patruzeci și treia aniversare. Peste zece ani, Gogol Ganguli va avea aceeași vârstă. Se întreabă dacă va fi iar însurat, dacă va avea vreodată un copil căruia să îi dea un nume. Peste o lună, va începe lucrul în altă parte, la un mic birou de arhitectură, realizându-și proiectele proprii. Există posibilitatea ca la un moment dat să devină asociat și firma să-i încorporeze numele. În această situație, Nikhil va dăinui public, spre deosebire de Gogol,

ascuns intenționat, minimalizat din punct de vedere legal, dar nu pierdut.

Deschide la prima povestire. *Mantaua.* În câteva minute, mama lui va veni sus după el. „Gogol", va spune ea, deschizând ușa fără să bată, „unde e aparatul de fotografiat? Nu avem timp de citit acum", îl va dojeni, observând în grabă volumul deschis, fără să știe, cum nici fiul ei nu știuse în toți acești ani, că soțul ei trăiește discret, tăcut, răbdător, între paginile cărții. „Jos e o petrecere, sunt oameni cu care trebuie să vorbești, mâncarea trebuie scoasă din cuptor, treizeci de pahare cu apă trebuie umplute și aliniate pe bufet. Să ne gândim că nu vom mai fi aici împreună. Dacă tatăl tău ar mai fi putut să stea un pic cu noi", va adăuga ea, ochii umezindu-i-se o clipă. „Vino să vezi copiii sub brad!"

Se va scuza, va pune cartea deoparte, cu colțul îndoit la pagina la care a rămas. Va merge jos cu mama lui, se va alătura petrecerii zgomotoase, fotografiindu-i pe oamenii din viața părinților lui, din această casă, pentru ultima dată, înghesuiți pe canapea, cu farfuriile pe genunchi, mâncând cu mâna. Până la urmă, la insistența mamei, va mânca și el, stând pe jos cu picioarele încrucișate, și va vorbi cu prietenii părinților despre noul lui loc de muncă, despre New York, despre mama lui, despre căsătoria Soniei cu Ben. După cină o va ajuta pe Sonia să curețe farfuriile de frunzele de dafin, de oasele de la friptura de miel și de bețele de scorțișoară, punându-le în teancuri pe blatul bucătăriei și pe cele două ochiuri de la aragaz. Se va uita la mama lui cum face ce făcea de obicei tatăl lui spre sfârșitul petrecerii, punând frunze de ceai Lopchu în două ceainice. Se va uita la ea cum dă mâncarea rămasă chiar în vasele în care a fost pregătită. Pe măsură ce orele serii se vor scurge, va fi din ce în ce mai neatent, mai nerăbdător să se întoarcă în camera lui, să fie singur, să citească volumul acela pe care-l abandonase atâta timp. Până acum câteva clipe, era destinat să dispară cu totul din viața lui, dar l-a salvat întâmplător, la fel cum tatăl lui fusese salvat dintr-un tren zdrobit cu patruzeci de ani în urmă. Se lasă pe spate, rezemându-se de tăblia patului, punându-și o pernă sub cap. În câteva minute va coborî la parter, la petrecerea familiei lui. Însă acum mama lui este prinsă în discuții, râzând de o întâmplare pe care i-o povestește o prietenă, fără să-și dea seama că fiul ei lipsește. Acum începe să citească.

Mulțumiri

Doresc să-i mulțumesc Fundației John Simon Guggenheim pentru generosul sprijin acordat. Mulțumirile mele se îndreaptă și spre Susan Choi, Carin Clevidence, Gita Daneshjoo, Samantha Gillison, Daphne Kalotay, Cressida Leyshon, Heidi Pitlor, Janet Silver, Eric Simonoff și Jayne Yaffe Kemp.

Îi sunt, de asemenea, datoare volumului *Divided Soul: The Life of Gogol* de Henri Troyat. Citatele din *Mantaua* sunt preluate din traducerea în engleză, semnată de David Magarshack.

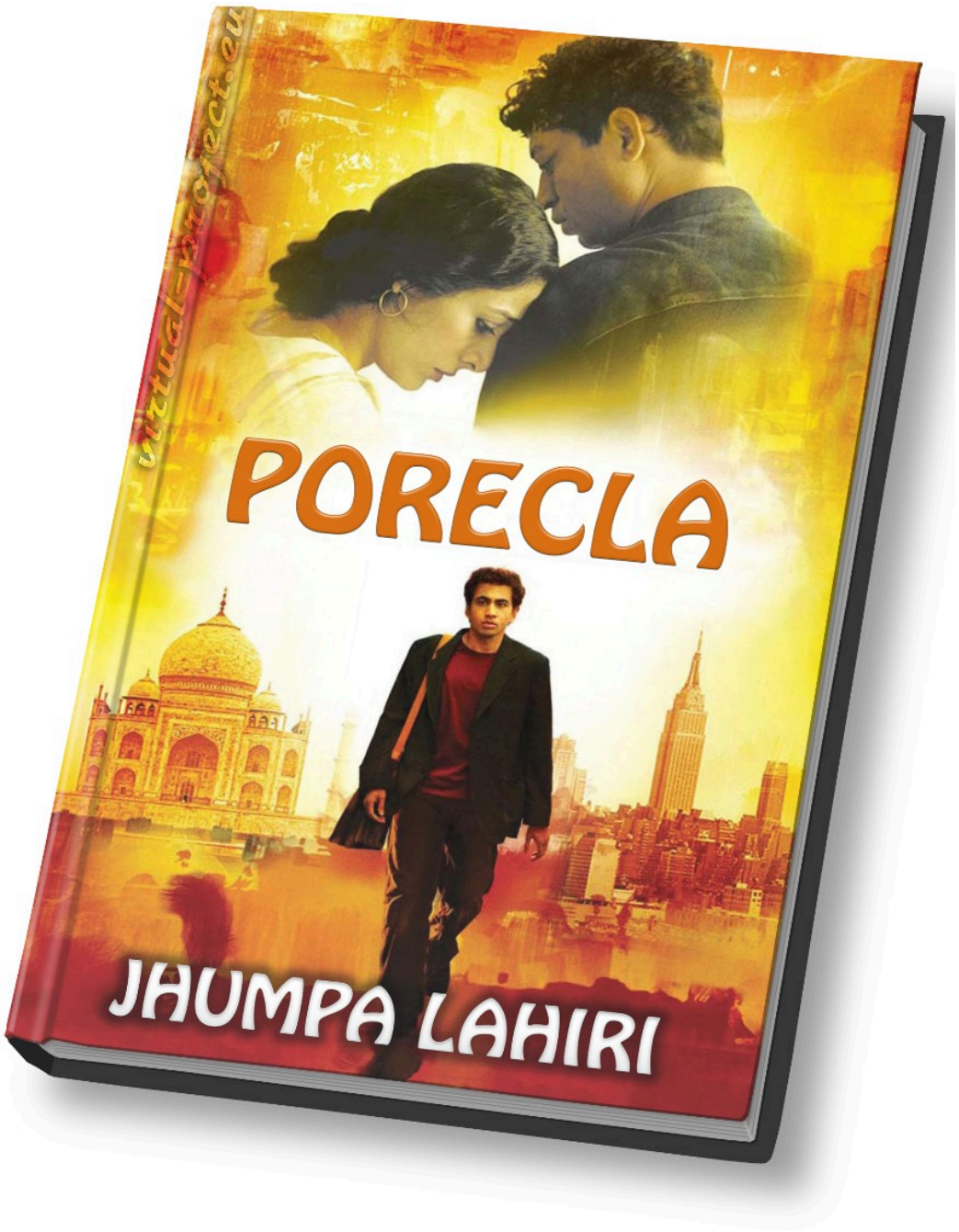
virtual-project.eu
PORECLA
JHUMPA LAHIRI

virtual-project.eu

[1] Massachusetts Institute of Technology, universitate de prestigiu din SUA, specializată în tehnică (n. tr.).

[2] Personajul folosește substantivul la singular, greșeală pe care vorbitorii nativi de engleză nu o fac (n. tr.).

[3] Sandale indiene (n. tr.).

[4] Echivalentul măsurii 42 în sistemul american (n. tr.).

[5] *The Daffodils (Narcisele),* poezie foarte cunoscută a poetului englez William Wordsworth (1770-1850) (n. tr.).

[6] Fel de mâncare tipic indian, asemănător cu supa de linte, mazăre sau fasole (n.tr.).

[7] Plantă perenă din familia ghimbirului, specifică Asiei de Sud. În bucătăria indiană se folosește des pe post de condiment (n. tr.).

[8] Echivalentul lui *Mother Goose* din engleză, pseudonimul sub care s-au publicat în SUA, începând din secolul al XVII-lea, mai multe volume de poezii pentru copii, care aveau să devină celebre și să rămână foarte îndrăgite. Adevărata identitate a autorului acestor lucrări avea să rămână învăluită în mister (n. tr.).

[9] În India colonială, termenul avea sensul de „domn"; se folosea în adresarea respectuoasă (n. tr.).

[10]Gustare tipică pentru zona Asiei de Sud, de formă triunghiulară, preparată dintr-un aluat și umplutură aromată din cartofi, ceapă, mazăre și coriandru, și care se prăjește în ulei (n. tr.).

[11] Costum pentru bebeluși, asemănător cu o pijama (n. tr.).

[12] Fel de mâncare de origine persană, preparat dintr-un amestec de condimente, orez de tip basmati, carne sau legume și iaurt (n. tr.).

[13] Candelă (n. tr.).

[14] Cea mai mare sărbătoare bengaleză, care are loc toamna, în lunile octombrie sau noiembrie, în cadrul căreia este celebrată zeița Durga. Durga (care în sanscrită înseamnă „Cea la care nu se poate ajunge") este zeița-mamă din tradiția hindusă. Sărbătoarea este publică și durează între patru și nouă zile (n.tr.).

[15] Numită și Ziua Cadourilor, este o sărbătoare tradițională în statele care făceau parte din Commonwealth, datând din Evul Mediu. Are loc imediat după Crăciun, de Sf. Ștefan (n. tr.).

[16] *Yard sale,* în engleză. Vânzări organizate de familii în curte, în anumite zile ale săptămânii, de obicei sâmbăta și duminica, în cadrul cărora se vând diferite obiecte folosite, de la aparate de uz casnic la cărți și piese de mobilier, la prețuri foarte mici (n. tr.).

[17] Emisiuni de televiziune pentru copii, celebre în SUA (n.tr.).

[18] Ardei roșu, foarte iute, folosit pentru a condimenta mâncarea (n. tr.).

[19] Feluri de mâncare semipreparată (n. tr.).

[20] O saga care descrie copilăria, educația și maturizarea timpurie a unui tânăr bengalez. Trilogia este considerata de critici din toată lumea ca fiind una dintre cele mai importante opere ale cinematografului indian (n. tr.).

[21] Unul dintre cei mai importanți și cei mai respectați lideri ai Mișcării Indiene de Independență împotriva dominației britanice (n. tr.).

[22] Preparat tipic din bucătăria bengaleză, sub forma unei pâinici de făină de grâu, prăjită în ulei, de 10-12 centimetri (n. tr.).

[23] Preparat vegetarian clasic, din zona nordică a Indiei (n. tr.).

[24] Sos dulce și picant, din zona nordică a Indiei (n. tr.).

[25] Unul dintre cele mai populare și cele mai vechi deserturi tradiționale din India (n. tr.).

[26] Unul dintre cele mai căutate dulciuri bengaleze, preparat din brânză proaspătă de vaci (n.tr.).

[27] Tutun de calitate inferioară, popular în zonele rurale si în rândul populației urbane, sărace, din regiunea Asiei de Sud (n. tr.).

[28] Salim Chishti (1478-1572), sfânt sufit din Ordinul Chishti (n. tr.).

[29] Specie de arbust și fructul lui, care este comestibil, foarte răspândit în Asia de Sud-Est (n. tr.).

[30] Apă în care sunt fierte semințe ale plantei *ajowan,* plantă ce conține timol, substanță germicidă și antiseptică. Este un tratament împotriva diareei folosit în Orientul Mijlociu (n. tr.).

[31] Amestec condimentat, specific Orientului Mijlociu, format din făină de grâu, făină de dal, apă, sare, alune și năut prăjit în ulei (n. tr.).

[32] Test standardizat al cărui rezultat, în sistemul american de învățământ, este luat în calcul la admiterea la facultate (n. tr.).

[33] Termenul desemnează opt dintre cele mai vechi școli din SUA (Universitățile Brown, Columbia, Cornell, Dartmouth, Harvard, Princeton, Pennsylvania și Yale) și, în același timp, o filozofie educațională atribuită acestora (n. tr.).

[34] Compania Americană de Căi Ferate (n. tr.).

[35] Sihăstrie hindusă (n.tr.).

[36] *Sesame Street* este și o emisiune de televiziune pentru copii, foarte populară în SUA (n. tr.).

[37] Metropolitan Museum of Art din New York (n. tr.).

[38] Tip de whiskey distilat o singură dată, făcut în totalitate dintr-un singur fel de malț de cereale, de obicei orz (n. tr.).

[39] Ciorbă specifică bucătăriei franțuzești, preparată din mai multe feluri de pește.

[40] Semne folosite în mesajele informale, semnificând sărutări și îmbrățișări (n. tr.).

[41] Sărbătoare națională a Statelor Unite, care are loc în ultima duminică din mai; ziua comemorează bărbații și femeile americane care au murit în timpul serviciului militar, apărându-și țara (n.tr.).

[42] Test standardizat de admitere la facultatea de drept, solicitat la toate facultățile de drept aprobate din SUA și la cele mai multe facultăți de drept din Canada (n.tr.).

[43] Costum tradițional purtat de femeile din nordul Indiei, alcătuit din pantaloni largi sau șalvari de diverse forme, cămașă sau tunică de diverse lungimi, despicată pe margini, și eșarfă (n. tr.).

[44] New York University (n. tr.).

[45] Iahnie de fasole cu afumături (n. tr.).

{46} Unul dintre numele zeiței hinduse Shiva, reprezentând-o pe zeiță dansând (n. tr.).

{47} Desert des întâlnit în India și Bangladesh, preparat din lapte cu zahăr și iaurt (n. tr.).

{48} Veșmântul tradițional purtat în India de bărbați: o bucată dreptunghiulară de material, fără tiv, având cam 4,5 metri în lungime, înfășurată în jurul taliei și a picioarelor și înnodată în talie (n. tr.).

{49} Podoabă pentru cap purtată în mod tradițional la ceremonia de nuntă hindusă. De obicei, e dintr-un material subțire, de culoare albă (n. tr.).

{50} Condiment specific indian, bazat pe iaurt și folosit ca sos, cu care se servesc alte preparate. Iaurtul e preparat cu coriandru, chimion, mentă, piper cayenne și alte plante aromatice și condimente, la care se adaugă castraveți și ceapă (n. tr.).

{51} Instrument muzical indian, asemănător oboiului. Sunetul de *shenai* e considerat de bun augur, motiv pentru care instrumentul se găsește în temple și e indispensabil la nunțile din zona nordică a Indiei (n.tr.).

{52} Preparat tipic al bucătăriei sud-asiatice, pregătit din ingrediente cum ar fi carne de pui, carne de miel, ceapă, vinete, linte, cartofi, spanac, conopidă, roșii și ardei iute, date prin făină de năut și apoi prăjite în ulei. Se servește de obicei ca gustare sau ca aperitiv (n. tr.).

{53} Preparat de origine persană, cu foarte multe calorii. Ingredientele variază în funcție de regiune, însă conține întotdeauna grâu, linte, carne și condimente (n. tr.).

{54} „Elan" - în lb. engl. în orig. (n. tr.).

{55} „Răbdare, Credință, Castitate" - în lb. engl. Aceste nume sunt relativ des întâlnite în SUA (n. tr.).

{56} „Liniște" - în lb. engl. (n. tr.).

{57} Abreviere a sintagmei „All but dissertation", etapa în care se află un doctorand înainte de susținerea lucrării de doctorat (n. tr.).

{58} Actor de film indian, producător și membru al celebrei familii Kapoor. Este fratele mai tânăr al lui Raj Kapoor (n.tr.).

{59} „Șoarece" - în lb. engl. (n. tr.).

{60} Publicația Asociației de Limbi Moderne Americane (n. tr.).

{61} Termenul se referă, în cadrul legii islamice, la ceea ce este îngăduit, de la alimente și până la gesturi și cuvinte (n. red.).

{62} Tip de salam italian uscat (n.tr.).

{63} Preparat pe bază de *curry,* originar din India, la care se adaugă iaurt sau lapte de cocos ca să devină mai cremos (n. tr.).

{64} Prăjitură indiană tradițională, din griș, brânză de vaci, lapte, unt și sirop de zahăr (n. tr.).

Table of Contents

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.

Table of Contents

1. 3
2. 20
3. 41
4. 60
5. 80
6. 102
7. 129
8. 151
9. 175
10. 195
11. 212
12. 216